

Motion till riksdagen 2018/19:2610

av Annie Lööf m.fl. (C)

Centerpartiets budgetmotion 2019

1. Sammanfattning

Sverige befinner sig på toppen av en internationell högkonjunktur. Prognoserna för de kommande åren pekar dock på stigande arbetslöshet och lägre tillväxt. Trots flera år av högkonjunktur står många utanför arbetsmarknaden. Utsatta grupper utgör en allt större andel av de arbetslösa. Nu är sista chansen att genomföra de reformer Sverige behöver och som rustar svensk ekonomi inför den kommande lågkonjunkturen. De som inte har fått ett jobb när tillväxten har varit hög kommer att ha mycket svårt att komma in på arbetsmarknaden när konjunkturen vänder nedåt.

Det är dags att se till att de människor som idag står utanför samhället ges en väg in. Inte minst nyanlända måste i mycket högre grad gå från bidragsberoende till att ha en egen försörjning. För att detta ska ske krävs ansvarsfulla strukturreformer som öppnar upp såväl arbetsmarknaden som bostadsmarknaden. Även skattesystemet måste reformeras för att premiera företagande och arbete.

Låt inte Sverige klyvas

För att fler ska kunna komma in på arbetsmarknaden måste det vara möjligt att börja på en något lägre lön och lära sig jobbet på jobbet. Kostnaden för att anställa måste sänkas och den ineffektiva Arbetsförmedlingen göras om i grunden samtidigt som arbetsmarknadsåtgärderna bantas och fokuseras.

Centerpartiet vill öppna upp bostadsmarknaden genom att förenkla regler för byggande och göra det enklare att bygga på fler ställen. Även systemet för hyressättning måste reformeras för att gynna rörlighet och tillkomsten av nya hyresrätter.

Skatter och regler måste utgå från de små och växande företag som står för huvuddelen av dagens jobbtillväxt. Skattesystemet bör reformeras, med högre skatter på miljöfarliga utsläpp och lägre skatter på arbete och företagande.

Den regionala klyvningen måste också brytas. Det kräver enklare regler för småföretag och förstärkt infrastruktur i hela landet. Inte minst järnvägen måste rustas upp och bredbandsutbyggnaden snabbas på.

Trygghet i hela landet

Var man än bor och arbetar i Sverige måste man kunna känna sig trygg. Det kräver en välfärd som fungerar och finns i hela landet och en polis som klarar av både vardagsbrott och grövre brottslighet. Även försvaret måste förstärkas.

Istället för att detaljstyra våra kommuner och landsting vill Centerpartiet kraftigt öka de generella statsbidragen till dessa, så att kommuner och landsting själva får redskap att klara sina utmaningar. Det krävs också särskilda insatser för att minska köerna och öka tillgängligheten i vården, inte minst för unga som lider av psykisk ohälsa.

Grön tillväxt

Sverige ska vara ett föredöme inom miljö- och klimatpolitiken genom att visa att det går att förena ökad tillväxt med minskade utsläpp. Transporterna, vars utsläpp inte minskat tillräckligt snabbt, behöver ställa om snabbare. Därför vill Centerpartiet bland annat införa en grön bilbonus för personbilar, premier för transporter som minskar utsläppen och krav på biobrännslinblandning för både flyg och tunga transporter. Vi vill också stärka både lokala och internationella insatser för att skydda hav och vattendrag från övergödning och nedsmutsning för att säkra både en hållbar vattenmiljö och tillgången till rent dricksvatten.

Sparsamhet med våra gemensamma resurser under högkonjunktur gör att har vi möjlighet att klara välfärden även under lågkonjunktur. Strukture reformer av arbetsmarknaden och bostadsmarknaden gör oss bättre rustade för en ekonomisk nedgång. Genom ett resultat inriktat miljöarbete, där vi prioriterar reformer som gör skillnad, säkrar vi både tillväxt och hållbarhet i framtiden. Centerpartiet prioriterar satsningar på reformer som stärker tillväxten, öppnar upp för fler jobb, ökar tryggheten och snabbar på miljöomställningen. Så ser vi till att Sverige och svensk ekonomi står starka framåt.

Innehållsförteckning

1. Sammanfattning.....	1
Förslag till riksdagsbeslut.....	4
2. Det ekonomiska läget	5
3. Centerpartiets riktlinjer för budgetarbetet	8
4. Centerpartiets riktlinjer för den ekonomiska politiken.....	9
5. Bryt klyvningen med jobb och företagande	11
5.2 En integration för alla i Sverige.....	51
5.3 Utveckla hela landet	61
6. Ökad trygghet i hela landet.....	84
6.1 Starkare trygghet i fråga om brott och övergrepp.....	84
6.2 Nära och tillgänglig vård när du behöver den	95
6.3 Trygghet i en orolig omvärld.....	101
7. Sverige behöver grön tillväxt	110
7.1 Klimat	110
7.2 Energi.....	119
7.3 Grön skatteväxling.....	122
7.4 En vardag utan gifter – med renare hav och vatten	123
8. Utgifter, inkomster och offentligfinansiella effekter.....	129
8.1 Utgifter.....	129
8.2 Inkomster	131
8.3 Offentligfinansiella effekter.....	137

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen godkänner de riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken som föreslås i motionen.
2. Riksdagen fastställer utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget 2019–2021 enligt förslaget i tabell 5 i kapitel 8 i motionen.
3. Riksdagen godkänner beräkningen av inkomsterna i statens budget för 2019 enligt förslaget i tabell 3 i kapitel 8 i motionen och tillkännager för regeringen som sin mening att regeringen ska återkomma med lagförslag i överensstämmelse med denna beräkning.
4. Riksdagen godkänner den preliminära beräkningen av inkomster i statens budget för 2020 och 2021 enligt förslaget i tabell 4 i kapitel 8 i motionen som riktlinje för regeringens budgetarbete.
5. Riksdagen beslutar om fördelning av utgifter på utgiftsområden och övriga utgifter för 2019 enligt förslaget i tabell 1 i kapitel 8 i motionen.
6. Riksdagen godkänner den preliminära fördelningen av utgifter på utgiftsområden för 2020 och 2021 enligt förslaget i tabell 2 i kapitel 8 i motionen som riktlinje för regeringens budgetarbete.

2. Det ekonomiska läget

2.1 Konjunkturläget i omvärlden

Världsekonomin väntas växa med cirka 4 procent per år, såväl 2018 som 2019. Detta är något snabbare än trenden.

Tillväxten kommer dock att bli mer ojämnt fördelad, då olika delar av världen nått olika långt i konjunkturcykeln.

I USA är återhämtningen från finanskrisen fullbordad och landets centralbank har sedan en tid påbörjat en långsam normalisering av penningpolitiken. Arbetslösheten är låg och fortsatt fallande. Finanspolitiken är fortsatt expansiv och underskotten stora, vilket stimulerar ekonomin på kort och medellång sikt. Hushållens förtroende för ekonomin är högt och stigande löner i kombination med något lägre inflation innebär reallönetillväxt, vilket ger ökad konsumtion.

Euroområdet väntas gå in i en period av mild högkonjunktur. Trenden med fallande arbetslöshet och positiv tillväxt väntas hålla i sig och understödjas av den ekonomiska politiken. Kärninflationen är fortfarande lägre än ECB:s mål, men i takt med att arbetslösheten faller skapas ett visst tryck uppåt på lönerna. Detta leder till att inflationen kommer att närma sig ECB:s mål och att centralbanken långsamt kan påbörja en normalisering av penningpolitiken de kommande åren. Skillnaderna inom euroområdet är dock fortfarande stora. I Italien, till exempel, har arbetslösheten inte minskat i samma takt som i övriga länder. Samtidigt är den italienska statskulden hög och landets regering har visat sig ovillig att bedriva en politik som skulle minska underskotten. Resultatet har blivit att räntorna på italienska statspapper har ökat, såväl i absoluta tal som i förhållande till tyska statsobligationer.

Storbritannien är en av Sveriges största exportmarknader, varför utvecklingen i samband med brexit också påverkar svensk ekonomi. För tillfället präglas bedömningar av landets ekonomiska utveckling av stor osäkerhet. Storbritanniens arbetsmarknad är fortfarande stark, med låg arbetslöshet och hög sysselsättning, men investeringar, konsumtion och handel utvecklas svagt. Tillväxten på drygt 1 procent är också mycket modest.

I Kina är tillväxten fortfarande hög, men klart lägre än under tidigare år. Till viss del är den trendmässigt fallande tillväxten en naturlig följd av ombalanseringen av den kinesiska ekonomin, där inhemsk efterfrågan, snarare än export, driver utvecklingen. Den kinesiska regeringen förefaller försöka motverka effekterna av ökade amerikanska tullar och fallande tillväxt med lättare kreditgivning. Denna utveckling är inte riskfri, då en mer expansiv kreditgivning och ett ökat byggande kan leda till obalanser på den kinesiska fastighetsmarknaden.

I tillväxtekonomierna väntas de senaste årens positiva utveckling fortsätta. Det finns dock, precis som i tidigare perioder av mer åtstramande amerikansk penningpolitik, en risk för att länder med stora skulder i dollar kan påverkas negativt om dollarn stärks i samband med att amerikanska räntor höjs. Sådana problem har redan delvis drabbat Turkiet och Argentina och det finns en risk för att oron sprider sig till andra tillväxtekonomier.

2.2 Konjunkturläget i Sverige

Svensk ekonomi har redan flera år av högkonjunktur bakom sig. Högkonjunkturen väntas ha toppat och nästa år blir tillväxten lägre samtidigt som sysselsättningsökningen dämpas. Arbetslösheten bottenar på drygt 6 procent.

Efter en svag inledning av året finns det tecken på att utvecklingen av svensk export kommer att vara god framöver. Exporten gynnas dels av den svaga kronan, dels av kombinationen med en investeringsdriven global tillväxt och att svensk export i hög grad består av investeringsvaror. Det är främst varuexporten som utvecklas gynnsamt, medan tjänsteexporten fortsätter att växa långsammare än trend. Kombinerat med en relativt långsamt växande import innebär detta att nettoexporten bidrar positivt till bnp-utvecklingen under nästa år.

Bostadsinvesteringarna utgör en risk för svensk ekonomis utveckling. De ligger i dagsläget på höga nivåer och är den främsta förklaringen till att de totala bruttoinvesteringarna är höga. Bostadsinvesteringarna väntas dock falla de kommande åren. Konjunkturinstitutet räknar med att antalet påbörjade lägenheter faller från 64 000 år 2017 till 58 000 i år och vidare till 53 000 nästa år. Bostadspriserna har utvecklats förhållandevis svagt, vilket lett till att ett antal bostadsutvecklare haft problem att sälja nyproducerade bostäder. Svagare bostadsinvesteringar leder till lägre totala investeringar, vilket påverkar tillväxten negativt.

När det gäller industrins investeringar har de utvecklats starkt den senaste tiden. Givet utvecklingen i den globala ekonomin kommer de fortsätta att vara höga, men investeringstillväxten dämpas av att kapacitetsutnyttjandet redan är mycket högt. Kapacitetsbristen manifesteras bland annat i svårigheter att rekrytera personal med rätt kompetens, vilket kan leda till att svenska företag väljer att förlägga investeringar i andra länder. Investeringarna i tjänstebranscherna utvecklas dock starkt och bidrar till att de totala investeringarna i näringslivet ökar som andel av bnp.

Hushållens konsumtion utvecklades ovanligt starkt under årets andra kvartal, delvis drivet av höga utgifter för personbilar inför införandet av bonus–malus. Denna effekt väntas ha reverserats under årets andra hälft. Hushållens konfidensindikatorer är något högre än det historiska genomsnittet, vilket indikerar en förhållandevis normal utveckling av konsumtionen. En risk för denna utveckling utgörs av bostadspriserna som, om de faller, snabbt kan påverka hushållens syn på den egna ekonomin negativt och minska konsumtionen. Under nästkommande år väntas den dämpade sysselsättningstillväxten, i kombination med långsamt stigande räntor, att leda till en något svagare utveckling av såväl disponibel inkomst som konsumtion. Utvecklingen motverkas dock av att hushållen i dagsläget har ett högt sparande som de kan minska för att upprätthålla sin konsumtion.

Den offentliga konsumtionen växte kraftigt under 2015 och 2016, i kölvattnet av den relativt stora migrationen. Minskade utgifter för flyktingmottagande fortsätter att hålla tillbaka ökningen av framförallt den statliga konsumtionen. Detta motverkas dock delvis av den förändrade demografin, där fler yngre och äldre ställer högre krav på ökad offentlig konsumtion. Jämfört med 2017 väntas den offentliga konsumtionen öka något snabbare.

Offentliga investeringar var höga såväl 2016 som 2017. Det har varit, och fortsätter att vara, de kommunala investeringarna som driver utvecklingen. Det ökade antalet yngre och äldre har lett till investeringar i fler förskolor, skolor och andra lokaler. De kommunala investeringarna väntas dämpas något framöver. Detta motverkas dock av något högre statliga investeringar, bland annat till följd av infrastrukturinvesteringar och

inköp av ny materiel till försvarsmakten. Sammantaget fortsätter de offentliga investeringarna att öka, men i något långsammare takt än tidigare.

Arbetsmarknaden har utvecklats starkt under ett antal år. Den starka sysselsättningstillväxten har möjliggjorts av att arbetskraften har ökat förhållandevis mycket. I år och nästkommande år fortsätter arbetskraften att växa, men i en långsammare takt. Resultatet blir att sysselsättningstillväxten kommer att dämpas. Också arbetslösheten har sjunkit. Detta gäller dock inte jämviktsarbetslösheten, som i stället ökat svagt. Det innebär att de som fortsätter att vara arbetslösa har en mycket svag ställning på arbetsmarknaden. I hög grad består denna grupp av människor som är utrikesfödda och har en relativt låg utbildningsnivå. Arbetslösheten väntas bottna på drygt 6 procent under 2019, för att sedan vända upp. Matchningen på svensk arbetsmarknad är fortfarande dålig, i bemärkelsen att det finns en stor arbetskraftsbrist, med många lediga jobb, parallellt med en relativt hög arbetslöshet.

Bilden av svensk inflation spretar beroende på vilket prisindex som studeras. KPIF, inflation beräknad med fast bostadsränta, ligger kring 2 procent. Den senaste tiden har detta i hög grad berott på stigande energipriser. KPIF exklusive energi noteras i stället till cirka 1 procent lägre än KPIF. Inflationsförväntningarna hos arbetsmarknadens parter, inköpschefer och penningmarknadsaktörer har dock stabiliserats kring 2 procent. Inflationen, mätt med KPIF, väntas ligga kvar kring 2 procent de kommande åren, vilket möjliggör för Riksbanken att långsamt börja höja reporäntan. Drivkrafterna bakom inflationen skiftar, från höjda energipriser till högre varu- och tjänstepriser. Samtidigt utgör växelkursen och effekterna av sommarens torka på spannmålspriset en osäkerhetsfaktor för prognosen.

2.3 Sammanfattning av det ekonomisk-politiska läget

Den svenska ekonomin närmar sig nu maximalt kapacitetsutnyttjande. Ska arbetslösheten minska ytterligare krävs strukturella reformer som sänker jämviktsarbetslösheten. Detsamma gäller tillväxttakten. Ska tillväxten kunna upprätthållas på höga nivåer krävs reformer som ökar den svenska ekonomins långsiktiga tillväxtpotential.

Givet tecknen på att högkonjunkturs topp är passerad är det stabiliseringspolitiskt motiverat att säkerställa att de offentliga finanserna är i ett sådant skick att de klarar av en framtida lågkonjunktur.

För Centerpartiet blir slutsatsen att den ekonomiska politiken bör vara försiktigt åtstramande och säkerställa att det finanspolitiska ramverkets mål, särskilt överskottsmålet, nås. Det finns få eller inga anledningar att ytterligare försöka stimulera ekonomin förbi jämviktsnivåerna för tillväxt och arbetslöshet. Detta riskerar snarare att förstärka riskerna för överhettning och bygga upp större obalanser. I stället bör politiken fokusera på att genomföra reformer som stärker den svenska ekonomins långsiktiga tillväxtförmåga och sänker jämviktsarbetslösheten. Sådana reformer tenderar också att ha en låg offentligfinansiell kostnad, varför de lämpar sig väl för att genomföras i rådande konjunkturläge.

3. Centerpartiets riktlinjer för budgetarbetet

Centerpartiet gick till val på ett mycket ambitiöst reformprogram för att föra Sverige framåt. För att få fler nyanlända i jobb, förstärka klimatomställningen, stärka tryggheten och hålla ihop Sverige. Vi valde också aktivt att ta värderingskampen och försvara liberalismen och jämställdheten.

Till dess att en ny regering tillträtt styrs Sverige av en övergångsregering. Övergångsregeringen har nu presenterat en övergångsbudget. Denna har tagits fram utifrån ett antal principer, som stämms av med partierna i Alliansen. Centerpartiets bedömning är att budgetpropositionen i stort avspeglar dessa principer och att övergångsregeringen alltså har agerat på ett sätt som är förenligt med dess begränsade mandat.

Det betyder inte att budgeten innehåller de reformer som Sverige behöver framöver. Tvärt om är budgeten en prolongering av tidigare regeringars beslut. Det stora reformbehovet kvarstår.

Centerpartiet hade inte motsatt sig att budgeten, i brett samförstånd, också hade innehållit relativt okontroversiella reformer på områden där behovet av långsiktiga planeringsförutsättningar är stort. Specifikt råder det relativt bred enighet om att Försvarsmakten, Polismyndigheten samt kommunerna behöver resurstillskott. Det råder också relativt bred enighet om att Sveriges bönder behöver stöd efter sommarens svåra torka. Det är också åtgärder som hade underlättat långsiktig planering och därmed effektivitet.

I denna budgetmotion föreslår Centerpartiet därför förstärkningar på dessa områden.

De flesta övriga reformer som Sverige behöver kan beslutas relativt snabbt i en ändringsbudget, när en ny regering har tillträtt. Detta gäller dock inte förändringar av inkomstskatterna som måste beslutas före årsskiftet. Centerpartiet föreslår därför i denna budgetmotion också sänkta inkomstskatter.

Därtill finns ett antal stora och akuta utmaningar som Sverige står inför. Att förbättra integrationen, påskynda den gröna omställningen och värna tryggheten är exempel på sådana. I denna budgetmotion föreslås också ett antal första steg för att komma tillrätta med dessa problem. Förslagen är just första steg. De är snabbt genomförbara och strukturellt riktiga. De behöver dock kompletteras med fler förslag, i enlighet med vad som beskrivs i resten av denna motion.

För Centerpartiet är det självklart att behandla budgetprocessen seriöst. Ansvar för de offentliga finanserna och vårdande av budgetprocessen är viktiga utgångspunkter för vårt arbete. Föreliggande budgetmotion beskriver därför den inriktning som Centerpartiet anser bör ligga till grund för en kommande regerings ekonomiska politik. Politik som snabbt bör implementeras när en regering har tillträtt. Därtill lämnas förslag på åtgärder som är brådskande och som riksdagen ändå hade behövt lämna tillkännagivanden kring i absolut närtid, förändringar av skatter som måste ske före årsskiftet samt ett antal snabbt genomförbara åtgärder på för Sverige viktiga reformområden.

Ska vi kunna genomföra de stora reformer som Sverige behöver krävs en handlingskraftig regering. Att få till stånd en sådan regering, och genomföra de reformer som Sverige behöver, är Centerpartiets fokus framöver.

4. Centerpartiets riktlinjer för den ekonomiska politiken

Den svenska ekonomin är i grunden stark. Statsskulden är låg och vår konkurrenskraft är hög. Tillväxt och välbefinnande kräver dock ett kontinuerligt reformarbete för att nya branscher och jobb ska kunna växa fram. Ska Sverige vara ett rikt och välmående land även imorgon krävs strukturreformer idag.

Centerpartiets ekonomiska politik syftar till att möjliggöra för företag att skapa jobb åt fler, att hålla ihop Sverige, att se till att den offentliga kärnverksamheten fungerar samt att möjliggöra en grön omställning av samhället. Detta kräver reformer, såväl på kort som på lång sikt.

Klyvningen av arbetsmarknaden, där stora grupper stängs ute, kan och måste brytas. Det kräver att det blir billigare att anställa, att det lönar sig att arbeta och att matchningen fungerar. Inträdesjobb, där nyanlända och ungdomar utan gymnasieexamen tillåts att ta ett jobb till något lägre ingångslön, kan tillsammans med andra reformer öppna dörren till arbetsmarknaden för stora grupper. Integrationen måste snabbas på genom införandet av ett intensivt integrationsår. Företagsklimatet måste förbättras och jobbfokuset i trygghetssystemen öka. Arbetsförmedlingen måste läggas ned i sin nuvarande form och ersättas av fristående förmedlare som får betalt efter resultat.

Samtidigt krävs reformer som ökar tryggheten i hela landet. Vården måste sätta patienten i fokus, bli mer tillgänglig och komma närmare människor. De landsting som minskar köerna och kortar vägen till behandling bör belönas genom en tillgänglighetsmiljard. Det måste bli möjligt att få vård snabbt för lindrigare psykisk ohälsa, innan situationen förvärras och resulterar i sjukskrivning. En primärvårdsreform krävs för att göra det mer attraktivt att arbeta inom primärvården och öka andelen patienter med en fast läkarkontakt. Och det behövs satsningar på vårdpersonalen, med fler och tydligare karriärvägar för sjuksköterskor.

För att öka tryggheten när det gäller brott måste antalet poliser öka. För att uppnå detta krävs att arbetsvillkoren förbättras och att lönerna höjs. Men också sättet på vilket polisen styrs måste effektiviseras, med tydliga mål, en konsekvent resultatuppföljning och en nolltolerans mot vardagsbrott. Övriga delar av rättskedjan, bland annat åklagare, domare och nationellt forensiskt centrum, måste stärkas. Också försvarsmakten måste ges förutsättningar att försvara hela Sverige. Det kräver ökade resurser för såväl förbandsverksamhet som inköp av materiel.

För att klara klimatutmaningen krävs styrmedel som minskar utsläppen och leder till en grön tillväxt. Grunden för Centerpartiets miljö- och klimatpolitik är att förorenaren ska betala för sina utsläpp samtidigt som ny grön teknik stimuleras. För att ställa om till gröna transporter föreslår vi en grön bilbonus, där köp av bilar med höga utsläpp beläggs med en avgift som finansierar en kraftfull bonus för köp av klimatvänliga bilar. För att stimulera ny grön teknik bör dagens myriad av miljöstöd slås ihop till ett enkelt grönt avdrag som gör det mer lönsamt för individer och hushåll att exempelvis investera i solceller och energilagring. Farliga kemikalier måste beskattas för att säkerställa en giftfri vardag och kraftfulla investeringar göras för att garantera att våra sjöar och hav är rena.

Allt detta kan och måste göras omgående och skulle göra svensk ekonomi grönare och mer effektiv på kort sikt. Men det krävs också strukturreformer som stärker den svenska ekonomins tillväxtpotential på längre sikt. Sådana reformer bör, för att vara långsiktigt hållbara, genomdrivas i så breda överenskommelser som möjligt.

För det första krävs en genomgripande reform av svensk arbetsmarknad. De lagar och regler som styr arbetsmarknadens funktionssätt utformades i hög grad under en tid då svenskt näringsliv och samhälle såg helt annorlunda ut. En bred översyn och reformering av arbets- och konflikträtten bör syfta till att uppnå en bättre balans mellan företagens behov av flexibilitet, den enskildes behov av trygghet och Sveriges behov av en dynamisk ekonomi och tillväxt.

För det andra krävs en bred reform av bostadsmarknaden. Hyresmarknaden måste omregleras så att hyresnivåerna avspeglar det faktiska värdet på berörda lägenheter, samtidigt som ett starkt besittningsskydd värnas. Marknaden för ägt boende måste säkerställa att den finansiella stabiliteten värnas samtidigt som förstagångsköpare inte utestängs från möjligheten att äga sitt boende. Skatten för att köpa, äga och sälja bostäder måste ses över för att premiera rörlighet och minska riskerna med hög skuldsättning.

För det tredje är Sverige i behov av en skattereform. En alltför stor andel av skatteuttaget kommer idag från jobb och företagande. Skattebördan måste skifta till mer stabila och mindre skadliga skattebaser, som konsumtion. Samtidigt bör systemet förenklas och i högre grad präglas av enhetlighet. Den gröna skatteväxlingen, där skatten på utsläpp och miljöförstöring höjs och skatten på jobb och företag sänks, bör förstärkas.

Därutöver finns det för landet viktiga frågor som också kräver långsiktighet och som därför bör hanteras inom ramen för breda överenskommelser. Finansieringen av försvaret samt skapandet av en långsiktigt hållbar migrationspolitik som förenar humanism och medmänsklighet med ordning och reda är exempel på sådana frågor.

Centerpartiet driver ett brett reformprogram som har kraft att föra Sveriges ekonomi framåt.

5. Bryt klyvningen med jobb och företagande

5.1 Alla jobb behövs

Svensk arbetsmarknad står inför en unik utmaning. Trots ett mycket starkt konjunkturläge är utanförskapet fortfarande högt, särskilt bland nyanlända och personer med kort utbildning. Klyvningen mellan dem med utbildning och arbete och dem utan förstärks på arbetsmarknaden samtidigt som matchningen försämras.

För att bryta klyvningen av arbetsmarknaden krävs ansvarsfulla strukture reformer med inriktning på jobb och företagande.

Efterfrågan på arbetskraft måste fortsätta att stärkas genom att fler företag startas och växer. Centerpartiet vill sänka kostnaderna för att anställa, förenkla reglerna för att starta och driva företag samt göra det billigare att investera i växande företag.

Utbudet av arbetskraft måste fortsätta att förstärkas. Det ska alltid löna sig att arbeta, varför skatten på låga inkomster måste sänkas och jobbfokuset i trygghetssystemen öka.

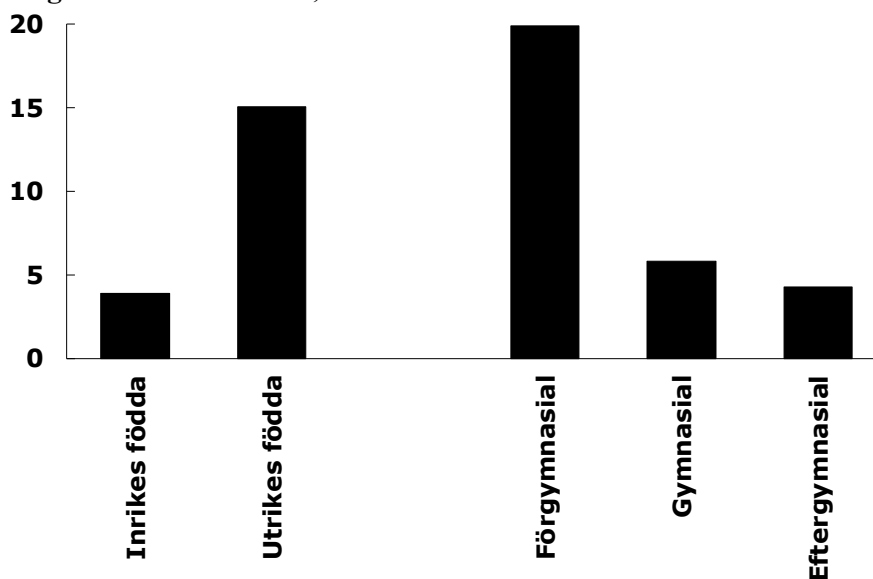
Matchningen på arbetsmarknaden måste fungera bättre. För detta krävs att det skapas en väg in på arbetsmarknaden för de som idag stängs ute av höga ingångslöner och höga skatteklivar. Det krävs att Arbetsförmedlingen reformeras i grunden, genom att släppa in privata och ideella arbetsförmedlare som belönas efter resultat. Det krävs också ökad rörlighet på arbetsmarknaden och bättre möjligheter till vidareutbildning. Det är grundläggande att utbildningssystemet fungerar och ger människor de färdigheter de behöver för jobb och utveckling. Det gäller såväl teoretiska som praktiska utbildningar.

Genomförs inte dessa reformer för jobb och företagande är Sverige och svensk ekonomi mycket illa rustat när konjunkturen vänder. Då riskerar ett mycket omfattande utanförskap och en ny bidragsberoende underklass att växa fram. Om ansvarsfulla reformer däremot genomförs kan fler människor komma in på arbetsmarknaden, där de kan börja nya arbetsliv och bidra till varaktig tillväxt i Sverige.

Klyvningen av svensk arbetsmarknad

Den svenska arbetsmarknaden är för vissa grupper och i vissa branscher i grunden relativt välfungerande. Sysselsättningsgraden och arbetskraftsdeltagandet är högt i en europeisk jämförelse, inte minst bland kvinnor och äldre.

Diagram 1 Arbetslöshet, % av arbetskraften

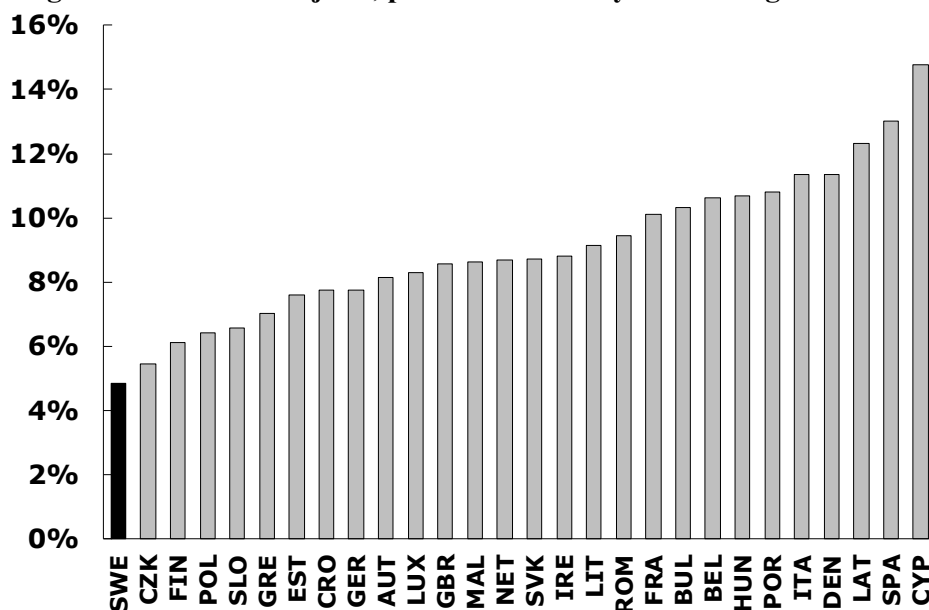

Anm: Data baserad på födelseort avser trendvärdet för februari 2018. Data baserad på utbildningsnivå avser helåret 2017.

Källa: SCB.

Svensk arbetsmarknad är dock tudelad. Särskilt nyanlända och personer med kort utbildning är arbetslösa i mycket högre grad än inrikes födda och personer med lång utbildning. Sverige har också EU:s lägsta andel jobb utan utbildningskrav, så kallade enkla jobb. Dessa två fenomen – svårigheterna för marginalgrupper att få ett arbete och bristen på enkla jobb – hänger ihop. En strikt arbetsrätt, höga ingångslöner samt höga skatter gör att de enkla jobben blir färre och gör det svårare för ungdomar och nyanlända att få sitt första jobb. Om inte tudelningen bryts riskerar arbetslösheten att permanentas på oacceptabelt höga nivåer.

Diagram 2 Andel enkla jobb, procent av total sysselsättning

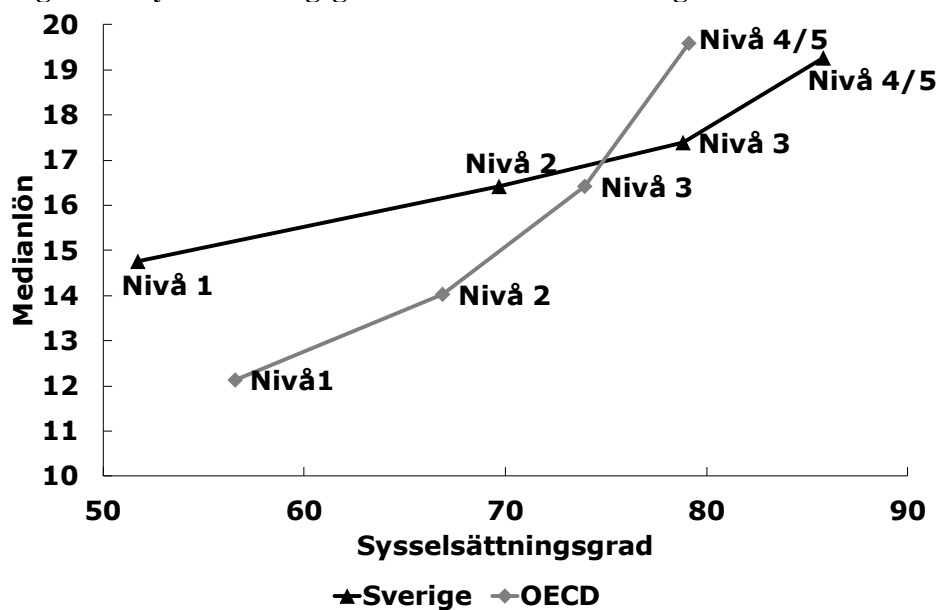
Källa: Eurostat.

Ett annat sätt att belysa det faktum att svensk arbetsmarknad är polariserad och exkluderande är att studera sysselsättningen baserad på befolkningens färdigheter.

OECD:s PIAAC-undersökning uppskattar befolkningens färdigheter i bland annat läsförståelse och matematik.

Diagrammet nedan visar hur sysselsättning och lön varierar med bedömda färdigheter i läsförståelse.

Diagram 3 Sysselsättningsgrad och lön efter läsfärdighetsnivå

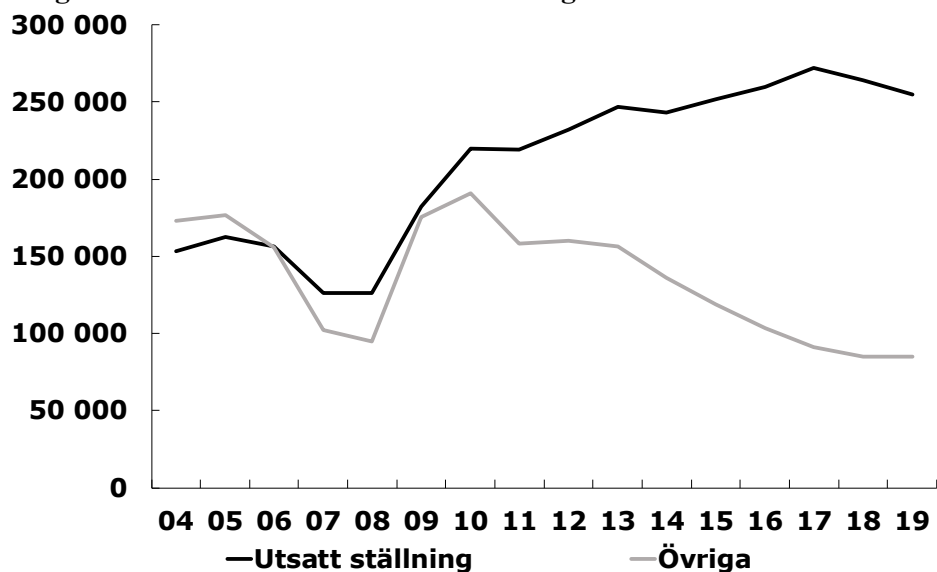

Källa: OECD.

Den svenska lönestrukturen är mycket sammanpressad. Människor med lägre färdigheter, i exemplet ovan gällande läsförståelse, får inte ett jobb med lite lägre lön; de får inget jobb alls. Samtidigt vet vi att nyanlända generellt har färre eller lägre färdigheter än inrikes födda, även om variationerna inom grupperna är mycket stora. Nyanlända talar i regel heller inte svenska.

Andelen av de arbetslösa som tillhör så kallade utsatta grupper växer och väntas i år uppgå till nästan 80 procent. Det tar 8–9 år innan hälften av nyanlända flyktingar är i arbete. Jämviktsarbetslösheten bedöms hamna på en permanent hög nivå och har stigit under hela den föregående mandatperioden, trots många år av gynnsam konjunktur. Utbildningsresultaten har samtidigt fallit kraftigt under många år och ligger, trots en svag uppgång i den senaste PISA-mätningen, lägre än i många jämförbara länder. Om inget görs riskerar polariseringen på svensk arbetsmarknad att öka. För att möta denna utveckling krävs en ansvarsfull och jobbvänlig reformpolitik.

Diagram 4 Inskrivna hos Arbetsförmedlingen

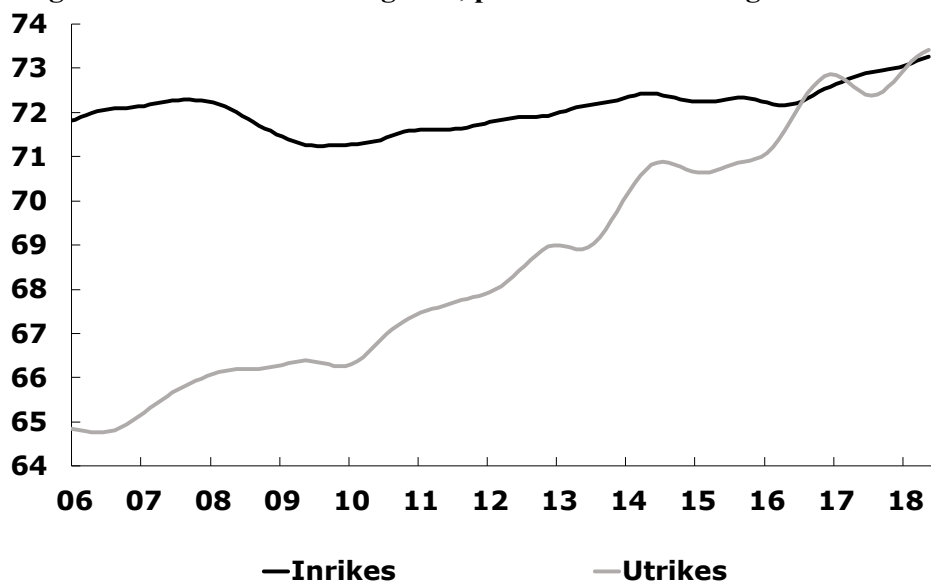
Källa: Arbetsförmedlingen.

Utbud- eller efterfrågeproblem?

Sysselsättningsgraden avgörs i ett första steg av arbetskraftsdeltagandet. Människor måste vara villiga att jobba för att kunna komma i arbete. Här ligger Sverige väl till med ett högt arbetskraftsdeltagande i stora grupper. Centerpartiet och Alliansen genomförde viktiga reformer för att öka utbudet av arbetskraft. Exempel på sådana reformer är jobbskatteavdraget och reformerade transfereringssystem.

Arbetskraftsutbudet är relativt högt även för personer som anses stå långt från arbetsmarknaden, i bemärkelsen att deras sysselsättningsgrad är låg och deras arbetslöshet hög. Arbetskraftsdeltagandet bland utrikes födda har ökat de senaste åren och är nu relativt nära inrikes föddas arbetsutbud.

Diagram 5 Arbetskraftsdeltagande, procent av befolkningen

Källa: SCB.

Mer måste göras för att stödja arbetskraftsdeltagandet i ett antal grupper. Inte minst gäller det nyanlända kvinnor. Samtidigt förefaller det som om skillnaden i sysselsättning mellan exempelvis utrikes och inrikes födda inte främst drivs av skillnader i arbetsutbudet – inrikes och utrikes födda står till arbetsmarknadens förfogande i ungefär lika stor utsträckning – utan har sin grund i svårigheter för utrikes födda som vill arbeta att finna ett jobb.

Hinder för efterfrågan

Den svenska lönestrukturen är mycket sammanpressad, även i jämförelse med likartade länder i Europa. Enligt SCB:s lönestrukturstatistik tjänade under år 2017 den 10:e lönepercentilen 22 600 kronor och den 90:e percentilen 47 800 kronor. Hela 80 procent av de anställda ligger alltså mindre än ca 25 200 kronor ifrån varandra. Samtidigt står en stor grupp helt utanför arbetsmarknaden.

En stor anledning till den sammanpressade lönestrukturen är de höga svenska ingångslönerna. Det finns relativt starkt stöd inom nationalekonomisk forskning för att höga minimilöner påverkar sysselsättningen hos marginalgrupper negativt.

I grunden måste en persons förväntade produktivitet motsvara kostnaden för att anställa personen i fråga. Är kostnaderna för höga blir det olönsamt att anställa. För höga ingångslöner gör att personer med låg eller osäker produktivitet missgynnas.

Resultatet av höga ingångslöner och höga skatter för att anställa är att enbart relativt högproduktiva arbeten klarar av att ta sig över det prisgolv som de höga lönekostnaderna medför. Resultatet är att Sverige har EU:s lägsta andel jobb utan utbildningskrav. Skillnaden är särskilt markant jämfört med länder på liknande utbildnings- och välfärdsnivåer, som Danmark, Tyskland och Nederländerna, som har mycket högre andel jobb utan utbildningskrav.

Slutsats: Efterfrågeunderskott på arbete till följd av höga ingångslöner och få ”enkla” jobb

Mycket har redan gjorts för att stärka arbetskraftsdeltagandet genom sänkta inkomstskatter för låga inkomster och ett ökat jobbfokus i transfereringssystemen.

Då arbetskraftsdeltagandet är förhållandevis högt även bland marginalgrupper finns det skäl att tro att sysselsättningsgraden för lågproduktiv arbetskraft främst begränsas av låg efterfrågan till följd av höga ingångslöner. Att Sverige har höga ingångslöner och få jobb utan utbildningskrav är ytterligare tecken på att arbetstillfällena och personalkategorier som hade kunnat komma människor med låg eller osäker produktivitet till del har prisats bort.

För att minska klyvningen av arbetsmarknaden och öka marginalgruppers möjlighet att komma i arbete finns två huvudsakliga strategier.

För det första kan dessa personers produktivitet ökas och osäkerheten om deras produktivitet minska genom exempelvis utbildningssatsningar. För det andra kan kostnaden för att anställa dessa grupper sänkas genom lägre ingångslöner eller sänkta skatter och avgifter.

Dessa strategier står inte emot varandra. Tvärt om behövs såväl utbildningsinsatser som sänkta kostnader för att öka sysselsättningen i de aktuella grupperna.

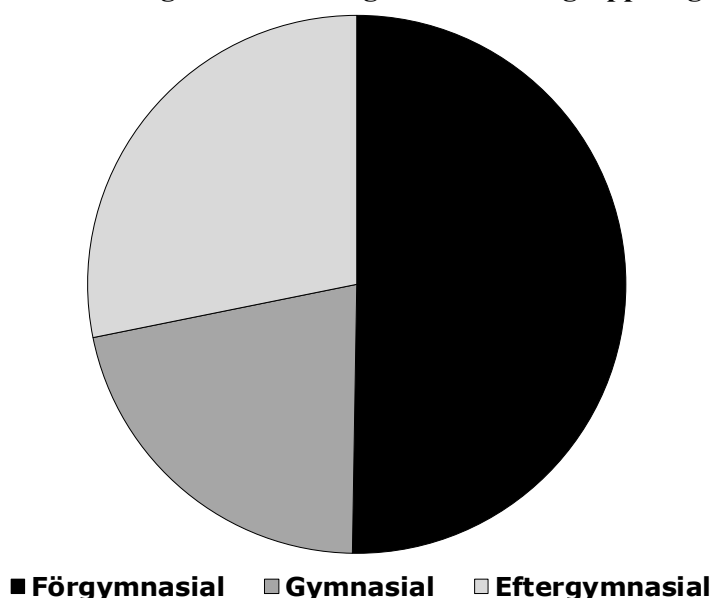
Alternativ lösning: Utbildning

En rimlig reaktion på observationen att vissa personer verkar ha för låg eller osäker produktivitet för att vara anställningsbara till rådande löne- och skattenivåer är att försöka öka dessa människors produktivitet genom utbildningsinsatser. Sådana insatser är välbehövliga, men troligen otillräckliga.

Av deltagarna i etableringsprogrammet har drygt hälften högst förgymnasial utbildning. Att via utbyggda utbildningsinsatser höja alla dessa personers utbildningsnivå till motsvarande gymnasie- eller högskolekompetens är inte realistiskt. Därtill är det viktigt att ha i åtanke att produktivitet inte alltid står i proportion till formell utbildning.

Det föreligger inte heller något stabilt och långsiktigt samband mellan utbildningsnivå, mer specifikt produktivitet och arbetslöshet. Arbetslöshet avgörs förenklat av hur löner och produktivitet står i relation till varandra, inte till produktivitetens absoluta nivå. Utbildning är i den bemärkelsen viktigt främst för att skapa möjligheter för högre produktivitet och högre inkomster, vilket är viktigt men inte nödvändigtvis minskar arbetslösheten.

Diagram 6 Utbildningsnivå för deltagare i etableringsuppdraget, februari 2018

Källa: Arbetsförmedlingen.

Att personer med kort utbildning klarar sig allt sämre på svensk arbetsmarknad – arbetslösheten för personer mellan 25 och 64 år med högst förgymnasial utbildning har ökat från 8,5 procent år 2005 till 15 procent år 2017 – tas ofta till intäkt för att utbildning har blivit allt viktigare för att klara sig på arbetsmarknaden. Man bör dock ha i åtanke att gruppen med högst förgymnasial utbildning har förändrats drastiskt. Antalet inrikes födda personer med högst förgymnasial utbildning har minskat med drygt 50 procent, från 617 000 till 285 000 personer. Samtidigt har antalet utrikes födda med högst förgymnasial utbildning ökat, från 165 000 till 223 000.

Ökningen av arbetslösheten i gruppen förgymnasialt utbildade kan i hög grad förklaras av att utrikes föddas arbetslöshet ökat samtidigt som deras andel av gruppen har ökat.¹ För inrikes födda utan gymnasieexamen har arbetslösheten till och med sjunkit sedan 2005, från 6,2 till 5,2 procent.

Det finns alltså anledning att tro att det inte enbart är den formella utbildningsnivån eller ökade krav på svensk arbetsmarknad som driver siffrorna, utan att det i gruppen av lågutbildade finns många utrikesfödda som av andra skäl, som språkkunskaper, har det svårare på arbetsmarknaden.

Reformer för att fler ska komma in på arbetsmarknaden

I föregående avsnitt förklarades varför svensk ekonomi behöver lägre trösklar till arbetsmarknaden och fler jobb utan utbildningskrav. I detta avsnitt presenteras ett antal konkreta reformer för att åstadkomma detta.

Inträdesjobb

Centerpartiet och övriga allianspartier har gemensamt föreslagit att inträdesjobb införs i syfte att skapa fler enkla jobb och sänka trösklarna till arbetsmarknaden.

Inträdesjobb är en ny anställningsform som innebär att nyanlända samt ungdomar utan gymnasieexamen ges möjlighet att ta ett arbete till 70 procent av gällande ingångslön samtidigt som inga socialavgifter behöver betalas av arbetsgivaren. Anställningen gäller maximalt i tre år och kan kombineras med nystartsjobb. Totalt sänker inträdesjobben kostnaden för att anställa exempelvis en nyanländ person med cirka 80 procent jämfört med ett reguljärt jobb. Inträdesjobben gör det billigare för företag att anställa nyanlända och ungdomar utan gymnasieexamen samtidigt som den enskilde får ett arbete och en högre disponibel inkomst. På så vis är inträdesjobben en kraftfull och helt nödvändig åtgärd för att minska klyvningen på arbetsmarknaden och ge fler chansen att komma in i samhället och få en arbetsgemenskap.

Ingångsavdrag

Även ungdomar som har eller är på väg att ta en gymnasieexamen har en svårare situation på arbetsmarknaden än andra. Sverige har trots högkonjunkturen ett stort gap i arbetslöshet mellan vuxna och ungdomar. Risken är stor att ungdomsarbetslösheten återigen når höga nivåer när högkonjunkturen avtar.

Att få en bra start på karriären och ackumulera arbetslivserfarenhet är viktigt för en persons framtida ställning på arbetsmarknaden. Det finns också äldre personer som av olika anledningar gör en sen entré på arbetsmarknaden. Deras sena inträde kan i sig utgöra ett hinder, då personerna i fråga kan ha varit frånvarande under lång tid och därmed sakna relevanta och aktuella meriter. Det kan göra deras kompetens svårbedömd, vilket kan försvåra deras inträde.

För att fler ska få ett enklare inträde på svensk arbetsmarknad vill Centerpartiet därför att ett ingångsavdrag införs. Det innebär att under de första åren som en person gör entré på svensk arbetsmarknad ska ingen arbetsgivaravgift betalas på lönen upp till ett tak.

Ingångsavdraget kombinerar en generell och automatisk sänkning av skatten för alla som är nya på arbetsmarknaden med en avgränsning i tid och med ett tak för lönen.

¹ Med "förklaras" avses här inte ett påstående om ett orsakssamband. Formuleringen ska förstås som svaret på frågan "hur hade arbetslösheten för den förgymnasialt utbildade befolkningen förändrats givet att utvecklingen inom grupperna inrikes och utrikes födda förändrats i enlighet med vad vi observerat, medan gruppernas storlek och förhållande till varandra hållits konstant?". Vi hade lika gärna kunnat dela upp befolkningen i kvinnor och män och studerat hur mycket som "förklarats" av förändringar inom dessa grupper samt av fördelningen mellan dem.

Centerpartiet anser också att arbetsgivaravgiften för alla under 18 år slopas (se nästkommande avsnitt). Det innebär att ingångsavdraget inte påverkas av om ungdomar feriejobbar före det första inträdet på arbetsmarknaden i myndig ålder.

Sommarjobsavdrag

Sommarjobb är för många ungdomar ett sätt att få arbetslivserfarenhet, referenser och en förbättrad privatekonomi. Vi vet att det minskar risken att bli arbetslös senare i livet.

Att göra det lättare för ungdomar att komma in på arbetsmarknaden är viktigt. Inte minst gäller det för de ungdomar som idag varken arbetar eller studerar.

För att underlätta för ungdomar att göra entré på arbetsmarknaden anser Centerpartiet att ett sommarjobsavdrag bör införas. Avdraget innebär att arbetsgivaravgiften slopas helt för personer under 18 år och väntas medföra en offentligfinansiell kostnad om 900 miljoner kronor år 2019, 1 000 miljoner kronor år 2020 samt 1 100 miljoner kronor år 2021.

Utbyggt RUT-avdrag

Ett annat sätt att göra det lättare att komma in på arbetsmarknaden är att utvidga RUT-avdraget för hushållsnära tjänster.

RUT-avdraget har tre huvudsakliga fördelar. För det första skapar det arbetstillfällen och möjlighet att starta företag för människor som har svårt att få in en fot på arbetsmarknaden. För det andra frigör det tid för köparen som hen kan använda för att öka sitt arbetsutbud och som dessutom underlättar för RUT-köparen i dennes vardag. Sist men inte minst minskar det svartarbetet, vilket bidrar till en högre skattemoral och ökar tryggheten för dem som istället kan jobba vitt.

Hälften av alla RUT-företag är enmansföretag och 82 procent av företagen är startade efter att RUT-avdraget infördes. Det sistnämnda indikerar att reformen var en förutsättning för den kraftiga ökningen av företagande inom hushållsnära tjänster.

Av RUT-företagarna är 52 procent kvinnor och hälften av dessa företagare är utrikes födda. Därtill är var tredje anställd i RUT-företag utrikes född och var fjärde har som mest förgymnasial utbildning. RUT-avdraget är således viktigt för såväl kvinnors som utrikesföddas företagande. Det är dessutom viktigt för personer med kort utbildningsbakgrund.

Centerpartiet anser att RUT-avdraget bör byggas ut ytterligare. För det första bör fler tjänster inkluderas, vilket också innebär att det blir mindre svåra gränsdragningar för RUT-tjänsterna. För det andra bör taket i RUT höjas. För det tredje bör det utredas om äldre bör ges ett större avdrag än övriga. Detta då äldre är flitiga användare av avdraget men ofta har knappa resurser.

En reformerad arbetsmarknadspolitik

Avveckla Arbetsförmedlingen – inför arbetsförmedlarpeng

Arbetsförmedlingen har under lång tid misslyckats med sitt uppdrag.

Andelen företag som använder Arbetsförmedlingen för att rekrytera sjunker stadigt och två tredjedelar av företagen som har försökt rekrytera via Arbetsförmedlingen uppger att det har fungerat dåligt. En försvinnande liten del av småföretagen väljer att vända sig till Arbetsförmedlingen när de ska rekrytera. Allmänhetens förtroende för Arbetsförmedlingen är också mycket lågt. Till stor del är detta politikens fel. Arbetsförmedlingens olika och ibland motstridiga roller skapar osäkerhet och ineffektivitet. För att Arbetsförmedlingen ska fungera måste dess uppdrag renodlas.

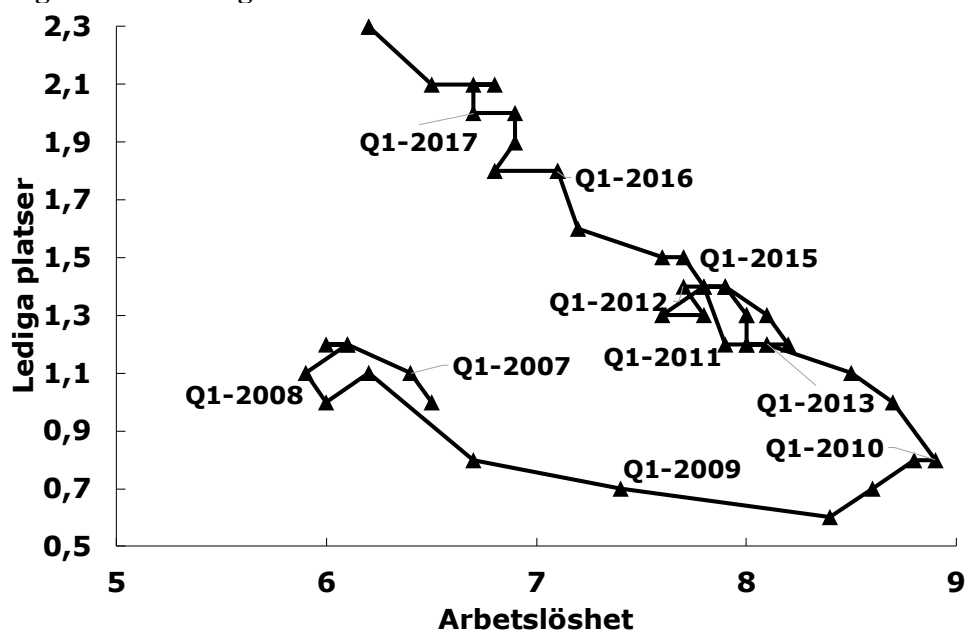
Diagram 7 Externrekryteringar per rekryteringskanal

Källa: SCB.

Ett sätt att illustrera behovet av förbättrad matchning är att studera den så kallade Beveridgekurvan. När det finns många lediga platser förväntas arbetslösheten sjunka. Sedan finanskrisen har antalet lediga platser ökat markant medan arbetslösheten bara minskat marginellt. Matchningen har försämrats. Om inte arbetslösheten pressas ner riskerar den att permanentas, vilket vore ett svek särskilt för de 340 000 personer som idag är öppet arbetslösa eller deltagare i ett arbetsmarknadspolitiskt program.

Diagram 8 Beveridgekurvan

Not: Kurvan visar hur antalet lediga platser som andel av arbetskraften förhåller sig till arbetslösheten.
Källa: Konjunkturinstitutet.

Det finns ett antal länder som prövat olika system med offentligt finansierade men privat och ideellt organiserade förmedlingsaktörer.

Centerpartiet vill införa ett sådant system även i Sverige genom att lägga ut alla arbetsförmedlande uppgifter på kompetenta privata företag och ideella organisationer med dokumenterad förmåga att förmedla arbete och tillhandahålla relevant utbildning.

Systemet bör bygga på följande principer:

- **Valfrihet.** De arbetssökande bör kunna välja och välja bort förmedlare.
- **Resultatbaserad ersättning.** Förmedlare belönas med full ersättning enbart om den arbetssökande får ett varaktigt jobb. Det är viktigt att förmedlaren har ansvar för hela insatsen och belönas för hela resultatet.
- **Betalning efter svårighet.** Den arbetssökandes situation avgör pengens storlek.
- **Specialisering.** Mångfalden av aktörer gör att de kan anpassa sig och specialisera sig efter den sökandes behov.
- **Certifiering.** En ranking certifierar att alla förmedlare håller måttet och sorterar kontinuerligt bort de aktörer som har sämst resultat.

Centerpartiet och Alliansen är överens om att Arbetsförmedlingen bör läggas ner i sin nuvarande form. En ny och mindre myndighet föreslås ersätta Arbetsförmedlingen och denna nya myndighets roll renodlas till att göra en bedömning av den arbetssökandes behov samt till att följa upp den arbetssökandes rättigheter och de krav som ställs på denne.

När det gäller matchningsfunktionen och förmedlingsverksamheten föreslås att den övertas av fristående aktörer. Dessa bör få ett helhetsansvar för sina arbetssökande och för att dessa får rätt insatser. Förmedlingsaktörerna bör ersättas efter hur väl de får arbetssökande i varaktigt sysselsättning.

Centerpartiet har alltså, inom ramen för allianssamarbetet, fått igenom långtgående förslag för att förbättra den statliga arbetsförmedlingen.

Internationella och nationella exempel

Internationella erfarenheter visar att oberoende, ideella eller privata lösningar har förutsättningar att ge bättre resultat och leda till fler förmedlade jobb givet rätt styrmedel.

Det kanske mest välkända internationella exemplet på en arbetsförmedlarpeng återfinns i Australien. Där placeras arbetssökande i olika kategorier, beroende på hur långt från arbetsmarknaden de bedöms stå. Fristående förmedlare ges sedan en ersättning, som bygger på denna kategorisering och som till stor del är prestationsbaserad. De arbetssökande kan välja mellan olika regionala förmedlare. Förmedlingsaktörerna utvärderas kontinuerligt och ges betyg som underlättar vid framtida upphandlingar och bidrar till ökad information om olika aktörers effektivitet. Australiens system har varit en bidragande orsak till att arbetslösheten mer än halverats och att kostnaderna för arbetsförmedling minskat. Systemet har också gradvis fått brett stöd från hela det politiska spektret.

Även i Sverige har liknande system införts lokalt med mycket goda resultat. Det kanske mest välkända exemplet finns i Nacka. De metoder som används av trygghetsorganisationerna (TSL och TRR) har också stora likheter med en arbetsförmedlarpeng och har också uppvisat goda resultat.

Samtidigt finns avskräckande exempel i Sverige där upphandling av begränsade tjänster eller en alltför liten resultatbaserad del i ersättningen lett till att arbetssökande placeras i otillräckliga och ineffektiva insatser samtidigt som ersättning utgått till anordnaren. Detta har exempelvis varit ett problem i etableringsuppdraget för nyanlända. Det är därför avgörande att incitamenten är rätt och att ersättning till anordnaren baseras på resultat.

Arbetsförmedlarpengen

Centerpartiets förslag innebär att alla arbetsmarknadspolitiska program, exklusive anställningsstöd, för personer utan funktionsnedsättningar utgår och istället ersätts med en arbetsförmedlarpeng. Den som är arbetslös kommer fortfarande att behöva skriva in sig på arbetsförmedlingen för att få arbetslöshetsersättning, men kommer sedan att hänvisas till fristående ideella och privata aktörer för att få hjälp att komma i arbete.

Ersättningen för att få en person i jobb kommer att variera baserat på den arbetssökandes förutsättningar. Den arbetssökandes förutsättningar kommer att graderas på en skala och baseras på Arbetsförmedlingens bedömningsstöd. Ersättningen ska bland annat baseras på den sökandes utbildning, historia på arbetsmarknaden, ålder, tid i arbetslöshet och hälsa. Detta är viktigt för att arbetsförmedlare inte ska sälla bland de arbetssökande, utan att störst insats går till de med störst behov.

En stor grupp av de som är arbetslösa får jobb utan hjälp inom kort tid, och arbetsförmedlarpengen kommer därför att rikta sig till de personer som befinner sig i en svårare situation.

Systemet ska enbart vara öppet för företag och organisationer med dokumenterad förmåga att förmedla jobb och handleda personer i behov av stöd.

Arbetsförmedlarpengen kommer enbart att betalas ut vid anställning och kommer att betalas ut i etapper över en tvåårsperiod. Det uppmuntrar till långsiktighet och resultat. Den som inte lyckas förmedla ett långvarigt jobb kommer alltså att få mycket lite betalt. Genom att fördela ut betalningen över en längre tid blir det omöjligt att få del av

ersättningen med hjälp av kortvariga och oseriösa anställningar. Arbetsförmedlarna ges istället incitament att fortsätta att stötta sina klienter och få dem att lyckas på längre sikt.

Tidigare pengbaserade system har visat på behovet av att ställa hårda krav på företagen och vikten av tydligt definierade uppgifter. Arbetsförmedlarna ska enbart jobba med insatser i syfte att få folk i arbete. För att styra förmedlarna mot kvalitet bör deras förmåga att få arbetssökande i jobb utvärderas kontinuerligt och redovisas i en offentlig ranking. Detta för att synliggöra och underlätta för arbetssökande och arbetsgivare att välja och välja bort. Arbetsförmedlingen bör ansvara för att certifiera de fristående arbetsförmedlarna. Lågpresterande och oseriösa aktörer bör kontinuerligt ratas under certifieringsprocessen och sorteras bort.

Genom att släppa in nya krafter kan dessa specialisera och anpassa sig bättre till de arbetssökandes och arbetsgivarnas behov. Nya aktörer får möjlighet att vinna både arbetssökande och arbetsgivares förtroende. Framgångsrika arbetsförmedlare hos dagens Arbetsförmedling får möjligheter att utvecklas hos nya förmedlare eller att själva driva förmedling. Den kontrollerande funktionen hos myndigheten och den arbetsförmedlande rollen hos arbetsförmedlarna skiljs åt så att uppdragen blir mer renodlade.

Centerpartiet föreslår att reformen genomförs över en flerårsperiod. Arbetsmarknads-utbildningarna samt vissa andra åtgärder avskaffas från och med första året. De som redan befinner sig i övriga arbetsmarknadspolitiska program bör dock ha möjlighet att slutföra dem. Dessa arbetsmarknadsåtgärder fasas därför ut över en längre tid. Åtgärder som riktar sig till personer med nedsatt arbetsförmåga behålls. Vissa subventionerade anställningar behålls, men reformeras i enlighet med vad som redogörs för nedan.

Arbetsförmedlingens roll som matchningsaktör fasas ut över införandeperioden. Tillsammans med avskaffade åtgärder frigör detta resurser som kan finansiera arbetsförmedlarpengen.

Samtidigt som Arbetsförmedlingens matchningsroll börjar fasas ut inleds också arbetet med certifiering av privata aktörer.

I denna motion föreslås konkret att arbetsmarknadsutbildningarna fasas ut. Detta väntas medföra en offentligfinansiell besparing om 700 miljoner kronor år 2019, 1 400 miljoner kronor år 2020 samt 1 300 miljoner kronor år 2021.

Färre och enklare subventionerade anställningar

Syftet med anställningsstöd är att kompensera för vissa arbetssökandes lägre eller osäkra produktivitet. Subventionerade anställningars effektivitet varierar beroende på utformning. Ett generellt mönster är dock att subventionerade anställningar som riktas till personer som står långt från arbetsmarknaden är mer effektiva. De flesta subventionerade anställningar har dock ganska höga undanträngningseffekter i bemärkelsen att jobben som skapas i många fall hade tillkommit även utan subvention.

Användningen av och kostnaden för anställningsstöden är omfattande, varför det är av största vikt att de utformas på ett rimligt och kostnadseffektivt sätt.

Problem med dagens anställningsstöd

Det har under lång tid funnits ett antal problem med anställningsstöden. För det första har antalet stöd varit stort, vilket har bidragit till att kännedomen om stöden är låg bland företagen. För det andra har stöden upplevts som krångliga av företagare. För det tredje

har det ställts för långtgående krav på samordning med fackföreningsrörelsen. För det fjärde har stöden varit för kortsiktiga. Och för det femte har det funnits tecken på att väldigt fokuserade stödformer riskerar att stigmatisera de personer som är berättigade till stöden.

Utgångspunkter för reformer av anställningsstöden

Centerpartiet strävar efter ett system med anställningsstöd som präglas av följande:

- **Enkelhet.** Det kräver att antalet stödformer minskar och att stöden görs så enkla och enhetliga som möjligt. Kraven på administration och liknande måste hållas till ett minimum.
- **Träffsäkerhet.** Störst stöd ska ges till dem som behöver det mest.
- **Kostnadseffektivitet.** Arbetsmarknadspolitiken i allmänhet och anställningsstöden i synnerhet tar stora resurser i anspråk. Det är resurser med en hög alternativkostnad; varje krona som läggs på anställningsstöd är en krona som hade kunnat läggas på en sysselsättningsfrämjande skattesänkning. Kostnaderna för arbetsmarknadspolitiken måste minska.
- **Brygga till reguljär sysselsättning.** Stöden ska såväl för den anställde som för företagaren vara utformade så att de underlättar övergången från arbetslöshet till reguljär sysselsättning

Nya gemensamma regler för alla anställningsstöd

I syfte att göra anställningsstöden enklare för arbetssökande, arbetsgivare och Arbetsförmedlingen att förstå är det viktigt att systemen i hög grad präglas av likvärdighet. En basplatta av gemensamma regler som gäller alla anställningsstöd är därför viktig.

Gemensamt lönetak

Lönetaket inom anställningsstöden bör vara lågt och enhetligt så att subventionen främst riktar sig till personer med låg lön, vilka kan antas stå längst från arbetsmarknaden. På så sätt bidrar ett lågt och enhetligt lönetak till målet om träffsäkerhet. Ett gemensamt lönetak gör också floran av anställningsstöd enklare att överblicka. Det bidrar således också till målet om enkelhet. Genom att inte subventionera höga löner kan också kostnaderna hållas nere. Även målet om kostnadseffektivitet gynnas alltså av förslaget.

Värt att notera är att tidigare sänkningar av lönetaket för nystartsjobb inte bedömts ha lett till färre jobb, men haft en något dämpande effekt på lönerna. Den sänkning som Centerpartiet föreslår är större, men skulle volymerna påverkas är det bättre att motverka detta genom höjd subventionsgrad än genom att subventionera höga löner.

Förslaget innebär, precis som dagens regelverk, att löner utöver lönetaket tillåts. Lönetaket innebär enbart att den del av lönen som överstiger taket inte subventioneras.

Krav på lön – inte villkor

Att kräva att även andra förmåner än lön lämnas i enlighet med kollektivavtal innebär att stöden blir dyrare och krångligare, inte minst för de många småföretag som saknar kollektivavtal. Att riskera att småföretag exkluderas från möjligheten att skapa jobb med hjälp av anställningsstöd är olyckligt. Centerpartiet föreslår därför att krav enbart bör ställas på att lön utgår i enlighet med kollektivavtal i branschen.

Inget krav på samråd

Enligt förordning ska Arbetsförmedlingen samråda med det lokala facket innan en person anvisas till ett arbetsmarknadspolitiskt program eller en insats som är förlagd på en arbetsplats.² Nystartsjobben definieras inte som ett arbetsmarknadspolitiskt program, varför ett sådant samråd inte behöver ske.

Givet att nystartsjobben fungerar utan ett sådant samråd är det rimligt att anta att även andra stöd bör kunna fungera utan krav på samråd. I Arbetsförmedlingens faktablad kring de anställningsstöd som regleras i förordningen om särskilt anställningsstöd står explicit att en anvisning sker genom att myndigheten, arbetsgivaren och facket träffar en överenskommelse. Denna typ av information kan tänkas avskräcka vissa arbetsgivare som kan uppleva att övningar av denna sort innebär ökad tidsåtgång och ökat krångel.

I stället för att ställa krav på att samråd sker med facket bör Arbetsförmedlingen, om de finner det lämpligt, meddela facket att en anvisning skett, varefter fackförbundet, om de så önskar, kan inkomma med eventuella synpunkter till myndigheten.

Anställningsstöd ska inte berättiga till ersättning från arbetslöshetsförsäkringen

När det så kallade arbetsvillkoret inom arbetslöshetsförsäkringen studeras för att se om en person är berättigad till ersättning eller ej, räknas inte arbete som utförts med hjälp av de stöd som regleras i förordningen om särskilt anställningsstöd.³

Det finns alltså en diskrepans mellan olika anställningsstöd. Nystartsjobb berättigar till a-kassa, medan särskilt anställningsstöd inte gör det. Denna skillnad förefaller vara svår att motivera. Skillnaden kan bland annat väntas leda till att såväl arbetstagare som kommunala arbetsgivare försöker använda nystartsjobb i stället för andra anställningsstöd, eller till att allokeringen till program på andra sätt inte sker baserat på vilka program som kan antas vara mest effektiva.

För att undvika denna typ av snedvridande effekter bör inte heller tid med nystartsjobb räknas med när arbetsvillkoret prövas. Det är rimligt då det ökar den enskildes drivkraft att underlätta övergången från subventionerat till reguljärt arbete. Likaledes är det rimligt då subventionerade anställningar inte bidrar med finansiering till arbetslöshetsförsäkringen i lika hög grad som reguljära anställningar.

Bredare och enklare nystartsjobb

Nystartsjobben är den typ av subventionerad anställning som visat sig mest effektiv. Det är också det anställningsstöd som är enklast. Det är därtill en rättighet för långtidsarbetslösa, varför eventuella problem med stigmatisering till följd av snäv fokusering kan antas vara mindre.

För att effektivisera systemet med anställningsstöd har Centerpartiet föreslagit att antalet stödformer ska minska och att reglerna för de individuella stödformerna förenklas. Specifikt har Centerpartiet föreslagit att nystartsjobben utvecklas och ersätter följande anställningsstöd:

² 9 a § förordningen (2000:628) om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.

³ 14 § lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring.

- introduktionsjobb (i sin tur en sammanslagning av instegsjobb, särskilt anställningsstöd och förstärkt särskilt anställningsstöd)
- extratjänster
- moderna beredskapsjobb.

Fyra olika typer av subventionerade anställningar, inklusive dagens nystartsjobb, föreslås därmed bli ett enkelt anställningsstöd.

Avskaffa extratjänsterna

De senaste åren har extratjänsterna utökats vad gäller subventionsgrad, målgrupp och potentiella arbetsgivare. Stöd lämnas för anställningar på upp till 100 procent av heltid och det maximala stödbeloppet samt handledarstödet har höjts. Extratjänsterna riktar sig nu inte enbart till långtidsarbetslösa utan också till nyanlända. Avslutningsvis har antalet branscher utvidgats genom att explicit omfatta privata företag i välfärden samt genom att inkludera kulturverksamheter, trossamfund och idrottsföreningar.

Att nyanlända inkluderas i extratjänsterna från dag ett, och alltså får eventuell sysselsättning subventionerad med mer än 100 procent av lönekostnaden, sänder en olycklig signal om att staten helt gett upp ambitionen att få nyanlända i riktiga jobb. Redan idag finns exempel på kommuner som avslutar andra typer av anställningar, nystartsjobb och praktik, med lägre subventionsgrad för att ta del av de över 100-procentiga subventionerna i extratjänsterna. En mycket stor andel av dem som innehar extratjänster är dessutom personer med gymnasieexamen eller rentav akademisk examen, vilket inte är målgruppen och tydligt pekar på en undanträngning av andra jobb.

Extratjänsterna har nu nått allt högre volymer och i oktober 2018 fanns 17 105 personer i extratjänster. Detta påverkar i allt högre grad arbetslöshetsstatistiken och bidrar till att skapa en missvisande bild av det verkliga arbetsmarknadsläget.

Andelen av de som lämnar etableringsuppdraget som är i arbete eller utbildning 90 dagar efter avslutat program har exempelvis ökat det senaste året. Studeras siffrorna närmare visar det sig att andelen som får ett arbete utan stöd varit i princip oförändrad. Det som däremot skett är att andelen som får en extratjänst har ökat markant. Det är nu vanligare att deltagare får en extratjänst än att de får ett osubventionerat arbete.

Extratjänsterna lider av ett antal problem:

- De är dyra. En snittkostnad om 26 000 kronor med en maximal kostnad om 29 534 kronor per månad är för hög.
- De utgår från att det skulle vara omöjligt att få nyanlända i riktiga jobb genom att i stället slussa in dem i helsubventionerad sysselsättning i ett antal godtyckligt utvalda branscher.
- De ger varken den arbetslösa eller dennes arbetsgivare incitament att öka chanserna för den arbetslösa att komma i reguljär sysselsättning.

Utvärderingar av denna typ av helsubventionerade jobb, företrädesvis inom offentlig sektor, tyder på att möjligheterna att få reguljär sysselsättning när extratjänsten upphör är små.

Centerpartiet vill därför avskaffa extratjänsterna. I denna motion föreslås att stimulansbidraget till de kommuner som använder sig av extratjänster slopas. Detta väntas medföra en offentligfinansiell besparing om 500 miljoner kronor per år 2019–2020.

Matchningsanställningar

I Arbetsmarknadsekonomiska rådets enkät kring anställningsstöd framkom att företag som inte tidigare använt sig av anställningsstöd skulle göra det i större omfattning om möjligheten till provperiod förlängdes, Arbetsförmedlingen tog på sig arbetsgivaransvaret eller om arbetsgivar-ansvaret togs av ett bemanningsföretag. Än större andel av dem som anställt långtidsarbetslösa skulle uppskatta möjligheten att ett bemanningsföretag skulle ta arbetsgivaransvar.

Sammantaget tyder detta på att en stor andel företag anser att arbetsgivaransvaret i sig utgör ett hinder för att skapa sysselsättning åt arbetssökande.

I slutet av mandatperioden 2010–2014 tillsatte Alliansen en utredning för att utveckla ett alternativ till sysselsättningsfasen. Utredningen presenterade ett förslag om att införa ett pilotprojekt för så kallade matchningsanställningar.

Utgångspunkten för matchningsanställningar är att det är troligt att många företag upplever en osäkerhet kring hur en person som varit borta från arbetsmarknaden länge ska passa in på arbetsplatsen. För att råda bot på detta föreslås att den jobbsökande anställs hos en så kallad matchningsaktör som tar på sig arbetsgivaransvaret. Den jobbsökande arbetar sedan hos kundföretag som inledningsvis inte behöver ta på sig den risk som arbetsgivaransvaret innebär. Matchningsaktörer kan exempelvis vara fackliga eller ideella organisationer, men även bemanningsföretag.

Matchningsaktören ska enbart kunna tjäna pengar genom att ha den arbetssökande uthyrd till kundföretag eller genom att den arbetssökande får ett reguljärt arbete. På så vis undviks risken med att matchningsaktörer parkerar de jobbsökande i passivitet. Mest kraftfull bör ersättningen vara om den arbetssökande hittar varaktig reguljärt sysselsättning. Reguljärt arbete för den arbetssökande ska alltid löna sig för matchningsaktören jämfört med att den arbetssökande även i fortsättningen hyrs ut. Målet är att den arbetssökande ska övergå i ett vanligt jobb.

Centerpartiet anser att matchningsanställningar bör införas och ersätta extratjänsterna. De bör dock anpassas till det reformerade system för anställningsstöd som föreslagits tidigare i detta kapitel och till införandet av arbetsförmedlarpengen. I förhållande till utredningens förslag bör därför anställningen hos matchningsaktören ske med hjälp av nystartsjobb och den prestationsbaserade ersättningen utgöras av arbetsförmedlarpengen.

En trygg och flexibel arbetsrätt

Centerpartiet har länge föreslagit förändringar och förbättringar av den svenska modellen, exempelvis när det gäller turordningsreglerna. Det behöver dock tas ett större grepp om den svenska modellen. Centerpartiet har därför föreslagit att en självständig och opartisk expertkommission tillsätts för att presentera förslag som skulle vidareutveckla den svenska modellen för morgondagens arbetsmarknad.

Syftet är att skyndsamt utarbeta rimliga regler som tar hänsyn till företagets behov av flexibilitet och kompetensförsörjning, de anställdas behov av trygghet och möjlighet till omställning samt de arbetslösas behov av att kunna få ett jobb.

Svensk arbetsmarknad präglas av en tudelning mellan ”insiders” och ”outsiders”, mellan de med en fast och trygg anställning och de som står utanför, vars enda möjligheter till arbete ofta består av en tidsbegränsad och otrygg anställning. Det strikta anställningsskyddet leder till högre arbetslöshet bland grupper med svårigheter att etablera sig, samtidigt som det leder till inlåsning för dem som har ett jobb, utan att öka

deras upplevda trygghet. Klyvningen ökar mellan dem med mycket korta och osäkra jobb och dem med hög upplevd anställningstrygghet, som dock tvärt upphör om företaget omstrukturerar sin verksamhet.

Den sammanpressade lönestrukturen höjer trösklarna för att få in en fot på arbetsmarknaden och försvårar än mer för marginalgrupper att etablera sig.

Dessa problem har funnits länge. Men de senaste årens flyktingströmmar och arbetskraftens ökande heterogenitet gör att behovet av lösningar blir allt mer akut. Det finns alltså goda skäl till att göra ett omtag kring reglerna på den svenska arbetsmarknaden och anpassa dem till nu rådande förhållanden.

För det första måste tryggheten öka. Idag är vissa anställda helt utan trygghet, medan andra är inlåsta i jobb de inte trivs med. Det är resultatet av en stelbent arbetsmarknad som omfördelar otryggheten till dem som har svagast ställning på arbetsmarknaden. Fler måste också ges möjlighet att skapa sin egen trygghet via kontinuerlig fortbildning.

För det andra måste regelverken på arbetsmarknaden anpassas till att det är små och växande företag som i allt högre grad står för jobbskapandet. Stora företag har och kommer fortsätta att ha en mycket viktig roll att spela i svensk ekonomi. Men dagens arbetsmarknadsregler, som skapades i en tid då storföretag var de dominerande aktörerna på svensk arbetsmarknad, hindrar framväxten av morgondagens jobb. Medan näringslivet förändrats ser konfliktreglerna fortfarande i stort sett ut som de gjorde när 1928 års kollektivavtalslag skrevs. Kombinationen av dåtidens arbetsmarknadsregler och dagens arbetsmarknad riskerar i längden Sveriges internationella konkurrenskraft.

För det tredje måste trösklarna till det första jobbet sänkas. Det faktum att fyra av fem arbetslösa tillhör grupper med en utsatt ställning på arbetsmarknaden visar att dagens arbetsmarknad inte är till för alla. Särskilt den dåligt fungerande jobbintegrationen visar att en arbetsmarknad som stänger ute stora grupper av människor skapar problem för de offentliga finanserna, för sammanhållningen och för de enskilda. Tröskeln till det första jobbet, oavsett om det är det första jobbet efter studierna eller det första jobbet i det nya hemlandet, måste sänkas. Arbetsmarknaden måste vara tillgänglig för alla.

För det fjärde måste rörligheten öka. I en tid av snabb strukturomvandling i stora delar av ekonomin är det farligt att personer som egentligen vill byta arbetsplats och vidareutbilda sig istället stannar på en arbetsplats där de inte utvecklas på grund av att de vill skydda sin plats i turordningen inom LAS.

Undanta små och medelstora företag från turordningsreglerna

Det stelbenta regelverket med turordningsregler drabbar i synnerhet mindre företag som utsätts för stort omvandlingstryck. Antingen vågar de inte fastanställa eller så drabbas de av kostnader som hotar företagets tillväxt och överlevnad. Detta drabbar, enligt ekonomisk forskning, främst de som har svagast ställning på arbetsmarknaden: nyanlända, unga och långtidsarbetslösa. Men också välutbildade med en nära anknytning till arbetsmarknaden kan drabbas. En person som väljer att tillfälligt lämna arbetslivet för att vidareutbilda sig och stärka sin kompetens kan hamna sist i turordningskön och därmed riskera att bli den första som lämnar vid en eventuell personalneddragning.

Idag har företag med färre än 10 anställda möjlighet att undanta två av dessa från turordningsreglerna. Möjligheten till detta undantag förefaller öka både företagets produktivitet och antalet jobb de skapar.

I ett första steg mot att göra om turordningsreglerna vill Centerpartiet kraftigt förändra och utöka undantaget från turordningsreglerna för småföretag. Företag med under 50 anställda bör inte längre omfattas av turordningsreglerna. Dagens anställningsskydd förblir oförändrat, men små och medelstora företag tillåts i högre grad premiera kompetens framför tjänsteår när de tvingas minska sin personalstyrka. Den falska trygghet som bygger på tjänsteår ersätts med Centerpartiets övriga förslag som på riktigt förbättrar den trygghet som består av ökade möjligheter att hitta ett nytt jobb eller att skola om sig.

Tillsätt en arbetsmarknadskommission

Utöver de omedelbara ändringarna i turordningsreglerna krävs dock ett helhetsgrepp kring lagstiftningen på arbetsmarknaden. Därför förordar Centerpartiet att en arbetsmarknadskommission tillsätts med uppdrag att analysera arbets- och konflikträtten, i syfte att säkerställa att dessa regler är ändamålsenligt utformade. Syftet med reglerna bör vara att se till att arbetstagares trygghet samt rätten till fackligt engagemang och arbete värnas, samtidigt som svensk arbetsmarknad och ekonomi görs mer dynamisk.

Ökat jobbfokus i trygghetssystemen

Arbetslöshetsförsäkringen ska ge människor en möjlighet att tryggt ställa om i arbetslivet. Samtidigt är det viktigt att försäkringen är just en omställningsförsäkring och att den utformas på ett sätt som uppmuntrar till arbete.

Den förra regeringens höjning av a-kassan beräknas ha lett till cirka 27 000 fler arbetslösa och ökat de offentliga utgifterna med cirka 2,7 miljarder kronor. I en tid när jämviktsarbetslösheten stiger, trots flera år av högkonjunktur, var detta inte en ansvarsfull prioritering.

Arbetslöshetsförsäkringens effekt på arbetsmarknaden

Arbetslöshetsförsäkringens nivå och utformning har stor inverkan på arbetsmarknadens funktionssätt. En hög ersättning under lång tid innebär att det blir relativt mer förmånligt att inte arbeta. Därmed minskar utflödet från arbetslöshet till jobb. Det faktum att man måste kvalificera sig till arbetslöshetsförsäkringen genom arbete innebär dock att människor som inte arbetar ges större drivkraft att börja arbeta för att få tillgång till den extra trygghet som arbetslöshetsförsäkringen medför.

Dessutom innebär en högre ersättning att lönebildningen påverkas, då en hög ersättning innebär att kostnaden för fackförbund att bidra till löneökningar som ger högre arbetslöshet minskar.

En relativt förmånlig arbetslöshetsförsäkring bidrar också på kort sikt till att arbetssökande ges större möjligheter att hitta ett jobb som passar deras kvalifikationer. Produktiviteten kan öka till följd av denna förbättrade matchning.

Avslutningsvis är arbetslöshetsförsäkringen en automatisk stabilisator som rätt utformad kan hjälpa till att utjämna konjunktursvängningar.

Det finns relativt starkt empiriskt stöd för att en generös ersättning från arbetslöshetsförsäkringen leder till en höjd jämviktsarbetslöshet. Detta allmänna mönster tycks också stämma för Sverige. Det finns också visst stöd för att sänkt ersättning i arbetslöshetsförsäkringen bidrar till mer återhållsamma löneökningar.

Trygghet och drivkrafter för jobb – en ny modell för arbetslöshetsförsäkringen

Centerpartiet vill se en arbetslöshetsförsäkring som möjliggör en trygg omställning samtidigt som den garanterar att det lönar sig att arbeta. Det finns också relativt starkt stöd i forskningen för att en symmetrisk och kontinuerlig avtrappning av ersättningsnivån leder till lägre arbetslöshet.

Att avtrappningen är symmetrisk innebär att alla, förutom de som får den lägsta ersättningsnivån, möter samma avtrappning vid samma tidpunkt. Detta avspeglas i ett konstant lönetak. Det är viktigt ur ett likabehandlingsperspektiv, men också för att det gör systemet mer lättöverskådligt.

Dagens ersättningsprofil i arbetslöshetsförsäkringen innebär att olika personer möter olika stora avtrappningar vid olika tidpunkter beroende på deras tidigare inkomst. Detta är inte rimligt.

I denna motion föreslås att arbetslöshetsförsäkringen trappas ned enligt följande modell:

- dag 0–100: 80 procent.
- dag 101–200: 75 procent.
- dag 201–300: 70 procent.
- dag 301–: 65 procent.

Bortre tidsgräns inom aktivitetsstödet

Arbetslöshetsförsäkringen innehåller begränsningar kring maximal ersättningsperiod. En person får i regel ersättning från arbetslöshetsförsäkringen under maximalt 300 dagar. Personer som deltar i arbetsmarknadspolitiska program är dock berättigade till aktivitetsstöd. Detta stöd saknar tidsgränser, vilket innebär att arbets sökande kan erhålla aktivitetsstöd på oförändrad nivå under mycket lång tid.

För att ytterligare stärka drivkrafterna att komma i arbete föreslår Centerpartiet att en tidsgräns om tre år införs för aktivitetsstödet. På så vis förstärks arbetslöshetsförsäkringens och aktivitetsstödet avtrappning och systemens roll som omställningsförsäkring tydliggörs. Förslaget väntas träda i kraft först 2020.

Kombinationen av en reformerad arbetslöshetsförsäkring och införandet av en tidsgräns i aktivitetsstödet väntas medföra en offentligfinansiell besparing om 500 miljoner kronor år 2019, 2 470 miljoner kronor år 2020 samt 2 565 miljoner kronor år 2021.

Inom ramen för de tyska Hartz-reformerna genomfördes en liknande reform, där arbetslöshetsförsäkringen för långtidsarbetslösa slogs ihop med försörjningsstödet. Hartz-reformerna har sammantaget bidragit till att förbättra den tyska ekonomins funktionssätt, och ett sätt på vilket arbetslösheten minskade var ett minskat flöde från sysselsättning till arbetslöshet för de personer som påverkades av sammanslagningen av arbetslöshetsförsäkringen med försörjningsstödet.

Ändrad definition av lämpligt arbete i arbetslöshetsförsäkringen

När en ersättningsperiod om 300 dagar inom arbetslöshetsförsäkringen har löpt ut bör också bestämmelserna om vad som ska betraktas som ett lämpligt arbete reformeras så att kravet på att arbetet ska betala 90 procent av dagpenningen tas bort. I stället bör enbart krav om att ersättning ska lämnas på en nivå som motsvaras av kollektivavtal ställas.

Ökad jobbstimulans i det ekonomiska biståndet

Många långtidsarbetslösa får sin försörjning genom ekonomiskt bistånd, tidigare kallat socialbidrag. Tyvärr är det ekonomiska biståndet utformat så att människor alltför lätt fastnar i det. För varje krona en person tjänar minskas generellt bidragen med en krona, vilket innebär att den totala inkomsten inte förändras av att personen arbetar.

Intentionen är i grunden rätt. Beroende av bidrag bör minskas så fort som möjligt och försörjningsstöd prövas noga. Men höga marginaleffekter får också den olyckliga effekten att det i många fall inte blir lönsamt att börja arbeta.

För en person som mottar ekonomiskt bistånd och lever i ett ensamhushåll kommer en lön från ett eventuellt heltidsjobb sannolikt att överstiga det ekonomiska biståndet, så även om bidragen minskar med inkomsten tjänar hen på att ta jobbet. Men resan till att få ett heltidsjobb kan behöva börja med en kortare timanställning. Då blir behovsprövningen i det ekonomiska biståndet ett problem. Inkomster från kortare eller mindre omfattande anställningar räknas av mot bidraget, vilket får till följd att det ekonomiska värdet av att arbeta blir lågt. Givet de svaga drivkrafterna att arbeta i försörjningsstödet ökar risken för långvarig arbetslöshet. För ett mindre antal av hushållen som har många barn eller dyra boendekostnader är det inte säkert att ens ett relativt välbetalt heltidsarbete leder till att hushållet får högre disponibel inkomst.

Alliansen införde i regeringsställning därför en så kallad jobbstimulans i det ekonomiska biståndet. För en person som haft ekonomiskt bistånd i minst sex månader räknas endast tre fjärdedelar av en ny arbetsinkomst av mot bidragen under en period på två år. På så sätt ökar hushållets inkomster med en fjärdedel av arbetsinkomsterna.

Tyvärr har denna reform visat sig vara otillräcklig. Jobbstimulansen används av mycket få personer. När Socialstyrelsen under juni 2015 genomförde en uppföljning av jobbstimulansen var det bara 2 000 personer, eller runt 2 procent av dem som mottar ekonomiskt bistånd, som nyttjade jobbstimulansen. Det kan jämföras med att det under 2018 beräknas vara ca 8 500 individer som är berättigade till jobbstimulans.

Centerpartiet anser därför att jobbstimulansen bör fördubblas och att arbetet med att informera om jobbstimulansen intensifieras.

Jämställt försörjningsstöd

Idag är Sverige ett av de länder i hela Europa med högst skillnad i sysselsättning mellan inrikes och utrikes födda. Bland utrikes födda har kvinnor generellt 10 procentenheter lägre sysselsättningsgrad än männen. I åldrarna 16 till 64 år är arbetskraftsdeltagandet och sysselsättningsgraden 10 respektive nära 18 procentenheter lägre än för inrikes födda kvinnor. För kvinnor som fått uppehållstillstånd på grund av anknytning är utmaningen att komma in i samhället ännu större. Personer som mottar ekonomiskt bistånd under lång tid är utsatta för ökad risk för försämrad psykisk och fysisk hälsa. Social utsatthet riskerar att gå i arv från föräldrar till barn. Barn i hushåll i utanförskap löper större risk för social utsatthet och hälsoproblem.

Centerpartiet vill dela upp försörjningsstödet fifty-fifty mellan de båda vuxna i familjer i de fall då mottagarhushållet har två vuxna. Centerpartiet föreslår att SoL vad beträffar själva utbetalningen utformas likt socialförsäkringsbalkens lagstiftning om utbetalning av barnbidrag, där barnbidrag betalas ut med hälften till vardera föräldern.

Vi vill även införa krav på aktivering för att få försörjningsstöd. Centerpartiet vill att riktlinjerna till kommunerna ska tydliggöras så att samma krav på aktivering ställs på en man och kvinna som bor i samma hushåll och får försörjningsstöd. För att få

försörjningsstödet utbetalat vill vi därför att båda personerna i familjen ska studera svenska, delta i praktik, arbetsträna eller söka jobb. Kravet på aktivering ska fungera som ett incitament för att fler ska komma ut i jobb.

Reformer för fler företag

Under 2000-talet har cirka fyra av fem nya jobb i näringslivet skapats i små och medelstora företag. För att svensk ekonomi och arbetsmarknad ska stå starka även i framtiden krävs att vi erbjuder goda villkor för de människor som vågar lägga den tid, ta de risker och investera de resurser som krävs för att starta företag och bygga en värdeskapande verksamhet ur intet.

Att småföretagen fått en allt viktigare roll är delvis en effekt av att modern teknologi och specialisering möjliggör att allt fler mindre företag samverkar i skiftande konstellationer. Delvis är det en effekt av att de gamla industrieföretagen stadigt minskar antalet anställda samtidigt som mindre tjänsteföretag övertar delar av deras personalstyrka, antingen för uppdrag inom industrin eller för att skapa helt andra värden i andra delar av ekonomin. Denna omvandling gör att den svenska jobbskaparpotentialen finns i de små och växande företagen.

Centerpartiet arbetar därför konsekvent med att sänka skatteklivar och undanröja regelhinder för att små- och medelstora företag ska kunna växa och anställa.

Lättare att bygga upp företag

Ingångsföretag

För många människor, såväl inrikes födda som nyanlända, skulle småskaligt företagande kunna vara en språngbräda till den svenska arbetsmarknaden och det svenska samhället. Att starta företag är dock ofta både dyrt och krångligt. Det gäller särskilt för personer med liten erfarenhet av svenska lagar, regler, myndigheter och ett ofta komplicerat myndighetsspråk. Utomeuropeiskt födda företagare anser i högre grad att lagar och regleringar utgör ett problem än vad inrikes födda företagare gör. I länder med högre administrativa hinder för företagande är också en lägre andel av de utrikes födda egenföretagare. Att minska den lagstadgade administrativa bördan för småskaligt företagande har därför potential att bidra till integrationen.

I flera andra länder finns system som ger möjlighet till omfattande regelförenklingar för de absolut minsta företagen. I Frankrike kan små enmansföretagare till exempel bli så kallade auto-entrepreneurs och behöver då varken betala inkomstskatt eller sociala avgifter. Istället betalar de en fast andel av sin omsättning i skatt. På liknande sätt har små enmansföretagare i Tjeckien möjlighet att få sina utgifter schablonmässigt bestämda, och skatten betalas då i huvudsak baserat på försäljningen. System med liknande inriktningar finns i Polen, Österrike och Mexiko.

Centerpartiet föreslår att en ny företagsform införs för riktigt små företag med begränsad omsättning: ingångsföretag. Ingångsföretag ska fungera som enskild firma gör idag, men med ordentliga regelförenklingar. Ingångsföretagen ska inte betala vare sig inkomstskatt, egenavgifter eller moms. Istället för vanliga skatter och avgifter betalas en schablonmässigt beräknad skatt baserad på omsättningen. Genom att ingångsföretag endast betalar en sådan omsättningsskatt krävs det inte att de upprätthåller samma omfattande bokföring som vanliga företag åläggs att göra. För att

möjliggöra denna nya företagsform i praktiken bör Skatteverket ges i uppdrag att ta fram en plattform som tillåter att skatt dras direkt, via en app, vid elektroniska köp.

Ingen arbetsgivaravgift för den första anställda

Den på många sätt största utmaningen i ett företags utveckling är när det går från att vara ett enmansföretag utan anställda till att anställa en första person. De företag som tagit sig över den tröskeln har sedan enklare att växa och anställa ytterligare.

Höga kostnader för att anställa är vad småföretag själva anser vara ett av de största hindren för tillväxt. I Företagarnas och Swedbanks årliga undersökning Småföretagsbarometern har höga arbetskostnader alltid varit bland de största, eller det enskilt största, hindret för tillväxt bland småföretag. Samtidigt säger runt en fjärdedel av alla enmansföretag att de egentligen skulle vilja börja anställa.

Centerpartiet föreslår därför att arbetsgivaravgiften tas bort helt under de första åren när en enmansföretagare anställer sin första medarbetare. Detta väntas medföra en merkostnad jämfört med det existerande växa-stödet om 100 miljoner kronor år 2019, 300 miljoner kronor år 2020 samt 300 miljoner kronor år 2021.

Sänkt krav på aktiekapital

Jämfört med genomsnittet för höginkomstländerna inom OECD är den administrativa proceduren för att starta ett aktiebolag både billigare och snabbare i Sverige. Sverige utmärker sig dock genom att ha högre minimikrav för nivån på aktiekapital. Som jämförelse har mindre än hälften av höginkomstländerna inom OECD ett krav på aktiekapital överhuvudtaget. Ett högt krav på aktiekapital utgör ett hinder för att starta ett nytt företag. Detta gäller i synnerhet för mindre arbetsintensiva tjänsteföretag, där ett större aktiekapital inte krävs för att bedriva verksamheten. I avsaknad av tillräckligt kapital kan sådana företag inte ta del av de fördelar som bolagisering innebär.

Det huvudsakliga syftet med krav på aktiekapital har historiskt varit att skydda fordringsägare och öka förtroendet för aktiebolag. Erfarenheter från andra länder visar dock att marknadsaktörerna klarar av att uppnå detta genom privata avtal eller med hjälp av flexibla lagar. Med detta som bakgrund var Centerpartiet med och sänkte kravet på aktiekapital från 100 000 kronor till 50 000 kronor. Denna gräns utgör dock fortfarande en för hög tröskel. Centerpartiet vill därför sänka kravet på aktiekapital ytterligare.

Personaloptioner

Att få ett nystartat innovationsföretag att växa är en komplex uppgift. Flera olika aktörer med olika intressen måste samarbeta i en situation präglad av genuin osäkerhet. I bland annat Silicon Valley har personaloptioner utvecklats till en lösning på många av de problem som uppstår i denna process. Till exempel kan entreprenören i uppstartsfasen sällan betala löner på de nivåer som är nödvändiga för att kunna attrahera rätt kompetens. Med hjälp av personaloptioner kan nyckelmedarbetare kompenseras genom att göras till delägare, snarare än att ges en hög lön. Det ger små företag med begränsad likviditet möjlighet att attrahera nödvändig nyckelkompetens.

I Sverige har dock användandet av personaloptioner hämmats av skattereglernas utformning. Den förmån personaloptionen innebär har beskattats som inkomst av tjänst, vilket i praktiken innebär en för hög skattenivå för att personaloptioner ska vara användbara. Därtill har personaloptioner beskattats redan när optionen utnyttjas.

Optionsinnehavaren måste därför betala skatt innan värdet på de underliggande aktierna har realiserats, vilket då kan innebära att aktier direkt måste säljas för att kunna bekosta skatteinbetalningen.

Den förra regeringen har genomfört vissa lättnader av beskattningen av personaloptioner för små nystartade företag. Men förslaget har flera problem. För det första är förslaget för begränsat i och med att enbart väldigt små och unga företag kan få ta del av den lägre beskattningen. För det andra har förslaget visat sig ha praktiska svårigheter. Centerpartiet vill reformera optionsbeskattningen så att svenska företag också får goda förutsättningar att använda sig av personaloptioner.

Förenklade 3:12-regler

Sedan den stora skattereformen på 1990-talet beskattas kapitalinkomster lägre än arbetsinkomster. Tanken med reformen var att den skulle gynna företagsamhet. I syfte att förhindra att småföretagare skulle utnyttja regelverket genom att klassa egentliga arbetsinkomster som kapitalinkomster infördes de så kallade 3:12-reglerna. Istället för att gynna företagsamhet har komplexiteten i regelverket snarare bidragit till att småföretagare belastas med ännu mer regelkrångel, kombinerat med svårigheter att sätta företagets kapital i arbete. Sedan 2006 har regelverket kring 3:12 successivt förenklats, men reglerna anses allmänt höra till de mest tekniskt komplexa beskattningsreglerna i Sverige för fysiska personer. Utformningen av 3:12-reglerna bör bygga på principen att företagsamhet är någonting som bör uppmuntras och reglerna bör därför inte ha en striktare utformning än nödvändigt.

Centerpartiet vill på kort sikt förenkla regelverket ytterligare. På längre sikt bör klyftan mellan beskattningen av kapital- respektive arbetsinkomster minska, vilket skulle möjliggöra än större regelförenklningar.

Företagsanpassade trygghetssystem

Under lång tid har de stora trygghetssystemen inom socialförsäkringen utformats för att i första hand fungera för anställda. Företagare har därför riskerat att inte kunna nyttja de förmåner och försäkringar som de varit med och finansierat. Detta gäller särskilt den arbetsbaserade, till skillnad från den bostadsbaserade, delen av socialförsäkringen.

På ett övergripande plan gäller samma eller liknande regler för anställda och företagare inom de flesta delarna av socialförsäkringssystemet. Det finns dock ett antal förhållanden som gör att det praktiska försäkringsskyddet kan skilja sig mellan anställda och företagare.

Det ligger exempelvis i egenföretagandets natur att det är svårare, jämfört med situationen för en anställd, att vara borta under långa och sammanhängande perioder. För att företagare i högre grad ska ges möjlighet att nyttja de förmåner som de finansierat är det viktigt att de är flexibla, så att företagarna ges möjlighet att anpassa sitt skydd till sin ofta krävande arbetssituation.

Minskat regelkrångel

Det finns dolda kostnader för företagare i form av regelkrångel som kostar såväl tid som pengar att hantera. Under Centerpartiets tid i regeringen minskades regelbördan för svenska företag motsvarande arbetstid för 7 miljarder kronor. Sedan dess har regelbördan växt snabbt igen och med nuvarande takt uppskattar Näringslivets Regelnämnd att den återgått till nivåerna före Alliansen och Centerpartiets reformer.

Nu måste arbetet för regelförenkling återupptas. Varje regelverk som påverkar företagare måste vara ändamålsenligt utformat och enkelt och väl motiverat.

Lagstiftnings- och regleringsarbetet måste i högre grad präglas av insikten att regleringar endast är ett av flera möjliga instrument för att genomföra en förändring. Många gånger kan samma resultat nås med verktyg som är mindre betungande för företagen, som exempelvis information, ekonomiska incitament eller självreglering av till exempel branschorganisationer. Utformningen av regler måste också i högre utsträckning genomsyras av insikten att aktörer på marknaden är kapabla att skriva ömsesidigt fördelaktiga avtal för att på egen hand lösa problem. Att exempelvis påtvinga företag ett högt aktiekapital för att förbättra deras kreditvärdighet innebär endast regelkrångel. Företagare är kapabla att lösa sådana problem själva, utan inblandning från lagstiftaren.

En regel in – en regel ut

En övergripande prioritet inom hela den statliga verksamheten måste vara att minska regelbördan för företagen. Väldigt många av de regler som finns har dock ofta ett lovvärt syfte. Av den anledningen blir det i praktiken också ofta svårt att faktiskt ta bort regler. Detta gäller i synnerhet då varje enskild regel sällan är särskilt betungande. I stället är det summan av reglerna som utgör problemet. För att regelförenklingsarbetet ska bli effektivare och få högre prioritet måste därför processen kring införandet av regler förändras. En liknelse kan göras till statens budgetprocess, där en dåligt utformad process kan leda till strukturella underskott. På samma sätt som det finanspolitiska ramverket förbättrat budgetprocessen behövs därför en förbättrad process för hanteringen av regler.

Centerpartiet vill därför införa ett krav på ”en regel in – en ut”. Nya regler som innebär ökade kostnader bör kombineras med regelförenklingar som minst kompenserar för kostnadsökningarna.

Tidsbegränsade regler

Fler regler bör ges så kallade solnedgångsklausuler, som innebär att en regel ges ett slutdatum vid vilket det måste visas att dess fördelar fortsätter att överstiga dess nackdelar för att regeln ifråga ska få vara kvar.

Det bör också bli vanligare att en enskild myndighet ges ett helhetsansvar för att handlägga exempelvis tillståndsärenden, för att underlätta för den eller de som söker tillstånd genom att dessa enbart behöver ha kontakt med en myndighet.

Slopad revisionsplikt

En viktig reform för minskat regelkrångel var att undanta vissa företag från kravet på revisionsplikt. Detta genomförde Alliansregeringen år 2009. Revisionsplikten innebär att ett aktiebolag måste ha en revisor som granskar bland annat årsredovisningen och bokföringen. Numera undantas småföretag som uppfyller två av följande kriterier: högst 3 anställda, högst 1,5 miljoner kronor i balansomslutning och högst 3 miljoner kronor i nettoomsättning. Detta innebär att drygt 70 procent av landets aktiebolag undantas från revisionsplikt. Centerpartiet vill utveckla denna reform så att fler företag undantas från kravet på revisionsplikt.

Lyckade generationsväxlingar

En stor andel småföretagare räknar med att dra sig tillbaka från sitt företag inom de kommande åren. Vi står inför en betydande generationsväxling bland dem som skapar jobben. Drivs inte dessa företag vidare är det inte bara en förlust för den enskilde, som ofta ger upp ett livsverk, utan det får också stora konsekvenser för ekonomin i stort. Det är därför olyckligt att dagens skatteregler försvårar för generationsskiften av fåmansföretag. En försäljning av ett fåmansföretag till en familjemedlem kan medföra högre beskattning än en försäljning till en utomstående part, vilket då direkt missgynnar att ett företag stannar kvar inom familjen.

Det är därför glädjande att den utredning som Alliansen tillsatte för att åtgärda problemet har kommit med förslag på lösningar. Utredningens förslag är ett steg i rätt riktning, då det i hög grad likställer beskattning av försäljning till familjemedlem med försäljning till utomstående. Men förslaget har samtidigt brister och löser inte alla problem. Till exempel kommer karensreglerna fortfarande att göra att den som säljer sitt fåmansföretag tvingas låsa in sitt kapital istället för att direkt kunna återinvestera det. Det är också olyckligt att familjemedlemmar fortfarande ska vara begränsade när det gäller att kunna arbeta vidare i företaget. På sikt bör mer långtgående förbättringar av regelverket kring generationsväxling genomföras.

Givet att utredningsförslaget ändå innebär en mycket påtaglig förbättring anser Centerpartiet att förslaget bör genomföras. Detta väntas medföra en offentligfinansiell kostnad om 170 miljoner kronor per år.

Framtidens företag inom delningsekonomin

Det finns en alltför stor benägenhet att möta företag och verksamheter inom den nya ekonomin med ny lagstiftning som begränsar snarare än främjar företagens tillväxt. I alltför många länder ser vi hur det ställs krav på lagstiftning för att få den nya delen av ekonomin att infoga sig i befintliga system. Politiken ska inte försöka få nya typer av företag att passa in i gamla system. I stället måste de befintliga systemen utvecklas för att passa den nya ekonomin.

Potentialen i delningsekonomin är stor, men för att den ska realiseras krävs inte sällan jobbvänliga reformer. Att omsätta en företagsidé till ett företag, att hitta finansiering och att finna sätt att erbjuda konkurrenskraftiga löner i uppstartsfasen är några av utmaningarna som delvis har politiska lösningar. Centerpartiet driver en offensiv reformagenda för att främja tillväxten av företag i den nya ekonomin. Ingångsföretag, som gör det enklare att starta företag och minimerar regelkrånglet, är ett exempel. Ett generöst regelverk för personaloptioner, som förbättrar förutsättningarna att rekrytera spetskompetens, ett annat. Ett välfungerande system för arbetskraftsinvandring, som inte sätter käppar i hjulet för den som vill anställa utländsk spetskompetens, ett tredje.

Att Sverige har blivit bra på att få fram högteknologiska start-ups som säljs till stora företag i Silicon Valley och Seattle är bra. Än bättre vore det om rekryterings- och utvecklingsmöjligheterna i Sverige var så goda att fler entreprenörer valde att stanna i eller flytta till Sverige med sina företag.

Det vore allvarligt om Sveriges svar på en allt snabbare utveckling blir att sluta sig inåt eller krampaktigt hålla fast vid det traditionella. Genom att omfamna digitaliseringens potential att förbättra arbetsmarknadens funktionssätt släpper vi loss utvecklingskraften inom delningsekonomin.

Jämställda löner

Staten har som en part på arbetsmarknaden ett stort ansvar i att säkerställa jämställda löner. Därför vill Centerpartiet se över möjligheterna att under denna mandatperiod satsa på jämställda löner och för att radera ut den oförklarade löneskillnaden i den statliga sektorn. För att uppnå jämställda löner på hela arbetsmarknaden krävs det också krafttag från övriga arbetsgivare. En ny regering bör ta initiativ till att möta parterna på arbetsmarknaden för att säkerställa att också de snarast tar tag i de oförklarade löneskillnaderna. Det behövs även en överenskommelse mellan arbetsmarknadens parter om att mota de strukturella löneskillnaderna.

Kvinnors företagande och karriärmöjligheter

Ett viktigt steg mot ett jämställt samhälle är att stärka kvinnors ekonomiska makt. Det görs bland annat genom att uppmuntra kvinnors företagande. Centerpartiet strävar därför efter att underlätta för företagande, inte minst i kvinnodominerade branscher. Under Centerpartiets tid i regeringsställning ökade antalet småföretag ägda av kvinnor med nästan 40 procent.

Drivkrafterna och möjligheten att kombinera föräldraskap och arbete är relativt goda i Sverige. Sverige har också lyckats uppnå ett högt arbetskraftsdeltagande bland kvinnor. Det är en förutsättning för en dynamisk och snabbväxande ekonomi. Mer måste dock göras för att kvinnor och män ska ha samma möjligheter att starta företag och göra karriär.

RUT har visat sig vara en viktig reform för att stärka möjligheten för kvinnor att göra karriär. Dels genom att erbjuda en ny marknad för företagande, där en majoritet av RUT-företagarna är kvinnor. Och dels genom att öka möjligheten för kvinnor att öka sitt arbetsutbud genom att minska mängden hemarbete. Som regel bör hemarbete och föräldraskap vara ett ansvar som delas lika av män och kvinnor. Men givet att kvinnor tar ett större ansvar för hemarbetet är RUT också särskilt viktigt för kvinnor.

För att stärka kvinnors företagande och karriärmöjligheter vill Centerpartiet bredda och utöka RUT-avdraget, främja företagande i kvinnodominerade branscher samt säkerställa att det statliga riskkapitalet i högre grad tillgängliggörs för kvinnors företagande.

Det finns idag få sätt för anställda inom vård och omsorg, där arbetsgivaren ofta är offentlig, att också få möjlighet att utveckla innovationer inom sitt område och därmed öka produktiviteten och kvaliteten i de aktuella verksamheterna. Därför bör en del av det statliga riskkapitalet riktas till företagande i tidiga faser och förstärka möjligheterna till entreprenörskap inom sektorer där kvinnors företagande hålls tillbaka av den offentliga dominansen. Affärsrådgivning riktad till invandrade kvinnor bör också stärkas.

Lägre skatter ger ökat självbestämmande

Centerpartiet anser att människor har rätt att bestämma över sitt eget liv och därmed över de pengar de själva arbetat ihop. Den långsiktiga inriktningen på vår skattepolitik är därför att sänka skatterna på arbete och företagande. Lägre skatter ökar människors självbestämmande och gör det mer lönsamt att driva företag och arbeta. På sikt stärker det därmed även hela landets ekonomi. Arbete och företagande bygger Sverige.

Sänkt skatt för låga inkomster

Sverige har idag ett högt arbetsutbud, vilket till stor del beror på de reformer som alliansregeringen genomförde. Samtidigt finns det fortfarande höga trösklar för vissa grupper som står utanför arbetsmarknaden och lever på bidrag. För att minska dessa trösklar har Centerpartiet bland annat föreslagit en dubblerad jobbstimulans inom det ekonomiska biståndet, så att det räknas av långsammare mot arbetsinkomster.

Samtidigt finns behov av att ytterligare gynna arbete framför bidrag, inte minst för dem som har möjlighet att börja arbeta deltid. Deltidsarbeten är ofta ett viktigt första steg tillbaka från utanförskap och bidragsberoende och något som därför borde uppmuntras i större utsträckning. Centerpartiet vill därför se en bred inkomstskattesänkning riktad mot låg- och medelinkomsttagare.

I denna motion föreslås en förstärkning av jobbskatteavdraget som medför 2 000 kronor i sänkt skatt per person och år. Detta väntas medföra en offentligfinansiell kostnad om 10 900 miljoner kronor år 2019. För åren 2020 och 2021 beräknas kostnaden bli 11 1000 respektive 11 400 miljoner kronor.

Lägre marginalskatter

I Sverige är skatterna på arbete, företagande och specialisering höga i ett internationellt perspektiv. Det gör Sverige mindre attraktivt för såväl inhemsk som utländsk specialiserad arbetskraft och minskar incitamenten att utbilda och vidareutbilda sig.

Sänkta marginalskatter ger av naturliga skäl upphov till ett antal fördelningspolitiska frågor. Det kan dock vara värt att notera att en statisk analys baserad på individers inkomster ett givet år kan ge en skev bild av de fördelningspolitiska effekterna av sänkta marginalskatter. De flesta personer gör i varierande grad lönekarriär under sitt yrkesverksamma liv. Det innebär att andelen av befolkningen som möts av de höga marginalskatterna någon gång i livet är högre än andelen av befolkningen som möts av dem ett givet år. 2013 betalade cirka en miljon människor, eller 30 procent av de helårs- och heltidsanställda, statlig inkomstskatt. Hela 54 procent av dem som fyllde 65 år 2012 hade någon gång betalat statlig inkomstskatt. Än fler lever i hushåll som någon gång påverkats av den statliga inkomstskattens höga marginaleffekter. Det är således felaktigt att utgå från att sänkta marginalskatter enbart gynnar dem som idag har inkomster över brytpunkten. Marginalskatterna påverkar stora grupper av normalinkomsttagare under deras livscykel.

Därtill är det värt att notera att en rad akademiska granskningar konstaterat att sänkningar av de höga marginalskatterna på sikt kan förväntas ha en mycket hög självfinansieringsgrad, vilket innebär att vissa personer får en ökad disponibel inkomst utan att staten får in mindre pengar i skatt.

Ett antal utredningar har visat att sänkt statlig inkomstskatt leder till fler arbetade timmar, karaktäriseras av hög självfinansieringsgrad och bidrar till en ökad effektivitet i ekonomin. För Centerpartiet är det därför viktigt att gradvis göra marginalskattekurvan mindre brant. Den förra regeringen valde att gå den motsatta vägen. Genom att stoppa uppräkningsen av såväl den lägre som den högre skiktgränsen och fasa ut jobbskatteavdraget höjer de skatten för breda löntagargrupper, med färre arbetade timmar som följd.

Finanspolitiska rådet har gjort beräkningar som visar att det avtrappade jobbskatteavdraget samt de sänkta skiktgränserna – två reformer som höjer marginalskatterna – tillsammans leder till färre arbetade timmar. Effekten är så stor att

de båda skatthöjningarna inte väntas leda till någon förstärkning av de offentliga finanserna. Höjningarna av marginalsatserna leder alltså till färre arbetade timmar och oförändrade intäkter.

Centerpartiet motsätter sig därför de sänkta skiktgränserna och utfasningen av jobbskatteavdraget som den förra regeringen införde.

Sänkt skatt för äldre som arbetar

En av de största utmaningarna på svensk arbetsmarknad är att allt fler kommer att behöva arbeta allt längre. Forskning visar att Sverige behöver fler äldre som vill, kan och får arbeta längre för att klara välfärdens finansiering. Givet de äldres förbättrade hälsa är detta en rimlig och uppnåelig målsättning, som dock kräver en väl avvägd reformpolitik.

För personer som arbetar efter att de fyllt 65 år införde alliansregeringen ett förstärkt jobbskatteavdrag. Utvärderingar av reformen visar att sannolikheten att arbeta för de berörda grupperna ökat. Med fler arbetade timmar förstärks den svenska ekonomin långsiktigt. Tyvärr höjde Socialdemokraterna och Miljöpartiet kostnaderna för att anställa personer över 65 år genom att införa en särskild löneskatt för dessa, vilket slår mot sysselsättningen för denna grupp. Centerpartiet vill därför avskaffa den skatten helt, vilket väntas medföra en offentligfinansiell kostnad om 1 440 miljoner kronor år 2019, 1 220 miljoner kronor år 2020 samt 1 100 miljoner kronor år 2021.

Utbildning till jobb

Sveriges elever har rätt till en utbildning som leder till jobb och ger en bildningsgrund som utökar individens möjligheter i samhället och den personliga friheten. Skolan ska, förutom att utgå från läroplanens och kursplanernas mål, lägga en stabil grund för elevernas kommande etablering på arbetsmarknaden. Därför är utbildningsväsendets koppling till arbetsmarknaden av central betydelse. Sveriges utbildningssystem behöver svara upp mot arbetsmarknadens efterfrågan på kompetent arbetskraft. Samtidigt finns en akut brist på lärare i svensk skola, en brist som är tydlig över hela landet och som väntas förstärkas i takt med att barnkullarna blir allt större.

De svenska yrkesutbildningarna på gymnasiet har under många år lockat för få elever, samtidigt som lärlingsutbildningarna växt mycket långsamt. Utbildningarnas kvalitet och relevans behöver förstärkas.

Utbildningsväsendet behöver i större utsträckning samverka med samhälle och näringsliv så att utbildningar, såväl akademiska som yrkesinriktade, blir mer verklighetsnära och relevanta för arbetsmarknaden.

Centerpartiet och Alliansen föreslår ett antal reformer för att stärka kopplingen mellan utbildning och arbete. En tvåårig yrkesskola bör inrättas och alla gymnasieprogram bör kunna erbjuda högskolebehörighet. Gymnasiets introduktionsprogram bör stärkas och studie- och yrkesvägledningen utvecklas. Därtill behöver det bli fler lärlingsutbildningar och yrkescollege.

Studiens koppling till arbetsmarknaden

För att utbildningen ska leda till jobb behöver skolans koppling till arbetsmarknaden stärkas och förbättras. Studie- och yrkesvägledningen har här en avgörande roll, men Skolinspektionen pekar på stora brister i hur den fungerar. Studier visar att de yngre

elevernas undervisning i hög grad innehåller studie- och yrkesorienterande inslag, men att detta avtar i de högre årskurserna. Studie- och yrkesvägledarna bör i hög grad vara en länk mellan skola och arbetsliv. De ska inte bara hjälpa elever att välja språk och gymnasieskola utan vara integrerade i hela skolans verksamhet. Studie- och yrkesvägledarens roll bör stärkas.

Lärlingsutbildningar och yrkescollege

En förutsättning för att yrkesutbildningarna ska lära ut rätt saker, upprätthålla en god kvalitet och ge bra möjligheter till arbetsplatsförlagt lärande är en god samverkan mellan skola och näringsliv. I flera länder, som Tyskland, Österrike och Schweiz, finns väl fungerande lärlingssystem som bidragit till bättre inträde i yrkeslivet för många ungdomar och en lägre ungdomsarbetslöshet. I Sverige har dock lärlingssystemen utvecklats långsamt och kopplingen till näringslivet varit för svag.

En nyckel för att förbättra övergången från utbildning till jobb och för att göra lärlingsutbildningarna mer attraktiva är att se till att lärlingsutbildningarna innebär att lärlingen anställs som just lärling under utbildningen. På så sätt ökar elevernas motivation samtidigt som företagen ges incitament att investera långsiktigt i eleverna. I Sverige är dock bara ett par hundra av de totalt över 10 000 gymnasielärlingarna anställda.

För att uppmuntra till fler anställda lärlingar föreslår Centerpartiet följande. För det första bör det bli möjligt att anställa lärlingar till en lön som motsvarar studiemedlets nivå. Det innebär en låg anställningskostnad samtidigt som lärlingen får högre disponibel inkomst än reguljära gymnasieelever. För det andra bör den del av statsbidraget för lärlingar som enbart går till de företag som anställer lärlingar höjas. För det tredje bör utbetalningen av bidraget också prioritera de företag som anställer lärlingar. Avslutningsvis bör det på sikt inrättas lärlingsråd, där företagen genom handelskammare ges möjlighet att på regional och lokal nivå i hög grad vara med och påverka utformningen av lärlingsutbildningarna.

Från och med 2018 får elever som går lärlingsliknande utbildningar på introduktionsprogrammen ta del av statsbidraget för lärlingar. Detta har potential att innebära att många nyanlända som går introduktionsprogram kan få möjligheten att bli lärlingar. Däremot gäller inte gymnasial lärlingsanställning för introduktionsprogrammet. Det är därför otydligt vad som gäller för företag som skulle vilja anställa lärlingar från introduktionsprogrammen.

De gymnasiala lärlingsanställningarna bör därför breddas till att även gälla lärlingsliknande utbildningar på introduktionsprogrammen.

Ett annat exempel på samarbete mellan näringslivet och utbildningsväsendet i Sverige är modellen med yrkescollege, som i hög grad är inspirerad av branschinitiativet teknikcollege. Yrkescollege bygger på att utbildningar blir certifierade och utformade efter branschspecifika krav, där kravet på ett nära samarbete med näringslivet är bland de viktigaste. Inom teknikcollege knyts certifierade utbildningsanordnare till lokala och regionala styrgrupper där företagsrepresentanter alltid ska utgöra majoriteten. Att företagen på detta sätt har stort inflytande över utbildningen bidrar till att säkra utbildningarnas relevans för näringslivet.

Fler yrkesutbildningar bör bli yrkescollege och lärlingsutbildningarna bör ta fasta på systemet för teknikcollege med företagsrepresentanter i majoritet i regionala styrgrupper. Vidare bör lärlingsutbildningarna breddas till fler områden, exempelvis inom den offentligfinansierade välfärden.

Branschskolor

Matchningsproblemen på svensk arbetsmarknad är väl dokumenterade. Parallellt med att det finns många människor som upplever svårigheter med att etablera sig på arbetsmarknaden ser vi hur arbetsgivare inom vissa branscher har svårt att rekrytera och därmed tillfredsställa sitt behov av arbetskraft. För att kunna tillgodose de berörda branschernas behov av kompetent arbetskraft har Centerpartiet tidigare föreslagit att branschskolor inrättas, vilket även den förra regeringen beslutat om.

Branschskolorna bör utformas i nära samverkan med aktörerna på arbetsmarknaden och samla olika yrkesutbildningar under ett och samma tak. På detta vis möjliggörs bildandet av kluster av företag och kompetens kring branschskolorna. Inom ett system med branschskolor kan eleverna tillbringa delar av utbildningen på branschskolan och övrig tid på praktikplats samt på den lokala skola där grundutbildningen genomförs. Branschskolor bör finnas på gymnasienivå men även erbjuda utbildningar på yrkeshögskolenivå. De bör också bistå med förberedande kurser för yrkeshögskola, vuxenutbildning och erbjuda kompetensförstärkning till yrkeslärare. Enligt Centerpartiets förslag skulle branschskolor bistå arbetsmarknaden med efterfrågad arbetskraft och samtidigt vara kompetenscentra som driver utvecklingen i branscherna framåt.

Yrkesvux

Det är angeläget att det finns en bredd bland yrkesutbildningarna. Yrkesvux är yrkesutbildning på gymnasial nivå för vuxna. Bland målgrupperna förekommer inte minst människor som saknar gymnasieutbildning eller som har en gymnasial yrkesutbildning som behöver kompletteras. Yrkesvux har därför kommit att bli en viktig komponent för arbetslivets kompetensförsörjning, något som understryks av att utbildningen i många fall är inriktad mot yrken där det finns en brist på personer med rätt kompetens.

Lärlingsvux är yrkesvux där utbildningen är upplagd som en lärlingsutbildning. På samma sätt som för den gymnasiala yrkesutbildningen möjliggörs förbättringar av yrkesutbildningen för vuxna av ett nära samarbete med näringslivet och stor andel arbetsplatsförlagt lärande. Av denna anledning är det viktigt att lärlingsvux byggs ut och att kommunerna får stabila förutsättningar för detta.

Vuxenutbildningspeng

Den svenska grund- och gymnasieskolan ger eleverna möjligheten att själva välja vilken skola de vill gå på. Att eleverna får möjlighet att välja var de vill läsa sin utbildning har ett värde i sig, men konkurrensen mellan utbildningsanordnare om eleverna har även potential att driva fram bättre kvalitet. Även om fördelarna med valfriheten är uppenbar så har denna möjlighet att välja var man vill läsa sin utbildning ännu inte införts inom den kommunala vuxenutbildningen.

Ett antal kommuner, varav det mest kända exemplet är Nacka, har redan valt att på egen hand införa olika sorters valfrihetssystem för vuxenutbildningen. Studenter inom komvux och yrkesvux får i dessa kommuner möjlighet att välja hos vilken utbildningsanordnare de vill läsa. Anordnaren får då en ersättning från kommunen i likhet med den skolpeng som tillämpas i grund- och gymnasieskolan.

I syfte att förbättra vuxenutbildningen har Centerpartiet föreslagit att ett system med vuxenutbildningspeng införs i hela landet.

Yrkeshögskolan

Genom yrkeshögskolans utbildningar förses företag med kompetent arbetskraft och de studerande får en utbildning som i hög grad leder till arbete. Yrkeshögskolan erbjuder också utbildningar i många av de yrken som Sverige idag har brist på. Samtidigt har yrkeshögskolan relativt lite resurser jämfört med sina akademiska motsvarigheter. Att stärka och bygga ut yrkeshögskolan är därför en prioriterad uppgift. Ett sätt att göra detta på är att öka antalet platser på yrkeshögskolan, både genom nya offentligt finansierade platser men även genom att öka antalet platser som finansieras av studieavgifter.

När det kommer till att erbjuda kompletterande utbildning inriktad mot ett specifikt yrke har yrkeshögskolan en viktig roll att fylla, oberoende av om det handlar om personer som precis gått ut gymnasiet eller de som vill komplettera sin akademiska utbildning efter många år i arbetslivet. Yrkeshögskolan bör därför ges förutsättning att verka långsiktigt genom längre tillstånd och mer resurser. För att underlätta för fler att byta spår måste det också bli enklare för elever som studerat högskoleförberedande program i gymnasieskolan att uppnå och läsa in behörighet till yrkeshögskolan. Det behöver också bli lättare att erbjuda yrkesinriktade kurser för att stärka yrkeshögskolans kompletterande roll. Vidare bör den geografiska spridningen ses över med utgångspunkt i att utbildningar bör placeras där de har en god möjlighet att samarbeta med det lokala näringslivet.

Tvåårig yrkesskola

Det behövs fler och mer flexibla vägar till yrkeslivet. Därför anser Centerpartiet och Alliansen att det vid sidan av dagens treåriga nationella gymnasieprogram införs en möjlighet att söka till en tvåårig yrkesskola på gymnasial nivå, där fokus ligger på yrkesämnen och, för nyanlända, svenska. Det ska alltid gå att välja till kurser för att uppnå gymnasiebehörighet och om man blir behörig växla över till ett gymnasieprogram.

Utbildningen ska kunna sammanfogas med de yrkespaket som Skolverket redan har tagit fram samt dagens yrkes- och lärlingsvux. Målsättningen är att eleven på sikt, efter utbildning och eventuell lärlingsanställning, ska vara tillräckligt rustad för en god etablering på arbetsmarknaden. På detta sätt blir den nya tvååriga yrkesskolan både en första väg in i ett yrke och en brygga till vidare fördjupning och studier inom exempelvis yrkeshögskolan.

Till skillnad från kurser inom Arbetsförmedlingen blir den nya tvååriga yrkesskolan en tydlig del av det ordinarie utbildningssystemet.

Utbildningen vänder sig framför allt till ungdomar mellan 16 och 21 år som inte har behörighet till ett nationellt program, samt till nyanlända. Detta skiljer sig jämfört med komvux och andra vuxenutbildningar som riktar sig till människor över 20 års ålder. För att hög kvalitet ska kunna upprätthållas på den tvååriga yrkesskolan bör elevens förmåga att fullfölja programmet prövas.

Utbildningen ska utformas i nära samverkan med näringslivet och innehålla omfattande arbetsplatsförlagt lärande. Utbildningen ska ha hög kvalitet och hög relevans för arbetsmarknaden och blir därmed en väg för dem som snabbare vill ut i arbetslivet.

Folkhögskolor

Folkhögskolorna har en god spridning runt om i hela landet och bidrar med värdefulla utbildningsinsatser. Inte minst är folkhögskolor bra på att motivera elever som hoppat av en kurs eller ett program att fortsätta studera inom folkhögskolan eller på en annan utbildning. Centerpartiet anser att folkhögskolorna har stor potential att spela en än viktigare roll i svenskt utbildningsväsende. Därför bör folkhögskolans uppdrag utökas genom att fler får möjlighet att studera på folkhögskola samt genom att fler folkhögskolor ges rätt att bedriva språkintruktionsprogram för nyanlända på gymnasienivå.

Fler lärare med rätt kompetens

Centerpartiets skolpolitik utgår från eleven. Det är utifrån elevernas förutsättningar och behov som skolans verksamhet ska utformas. Läraren är det viktigaste verktyget för att elevens rätt till kunskap och utveckling ska kunna tillgodoses. Undersökningar som genomförts av OECD visar emellertid att bara 5 procent av de svenska lärarna upplever att deras yrke värderas högt. Det är alarmerande uppgifter som måste tas på allvar.

Centerpartiet ser ett stort behov av att höja läraryrkets status. En del i det är en bra och utmanande lärarutbildning som tydligt är knuten till aktuell forskning. För en uppvärdering av läraryrket behöver det därför skapas förutsättningar för fristående lärarutbildningar, kontinuerlig och systematisk kompetensutveckling, kollegialt lärande samt minskad detaljstyrning. Det sistnämnda är viktigt då det lämnar större frihet för lärarnas kompetens och möjliggör en kontinuerlig utveckling inom skolans område. Det behövs också tydliga karriärvägar för lärarkåren, skickliga skolledare som leder det pedagogiska utvecklingsarbetet och mer klassrumsnära forskning.

Högpresterande studenter rekryteras till läraryrket

Ett välfungerande utbildningssystem förutsätter att det finns tillräckligt många och bra lärare, varför den tilltagande lärarbristen utgör ett stort problem för svensk skola. För att möta detta problem krävs framförallt att utbudet av lärare ökas. Men det är också viktigt att rätt personer väljer att bli lärare. Framstående utbildningssystem karaktäriseras av att de förmår högpresterande personer att välja att bli lärare. Många saker måste göras för att uppnå detta, men en aspekt handlar om att locka högpresterande personer med annan examen än pedagogisk att byta spår och bli lärare. För dessa personer måste det bland annat finnas goda möjligheter att snabbt läsa in den pedagogiska kompetens som behövs för att bli lärare. Vi behöver därför utöka och bredda de kompletterande pedagogiska utbildningarna (KPU) och bygga ut Teach for Sweden, som är ett ideellt program där högpresterande personer med examen inom matematik, naturvetenskap och liknande får möjligheten att läsa in behörigheten till lärare på kort tid för att kunna arbeta som lärare i en utsatt skola i två år. Incitamenten för högpresterande studenter att bli lärare inom exempelvis Teach for Sweden bör förstärkas.

Fristående lärarutbildningar

Flera fristående aktörer har visat ett intresse för att bedriva fristående lärarutbildning. Fristående lärarutbildningar är tillåtna, men i praktiken gör regelverket kring dem att det är näst intill omöjligt att starta en sådan utbildning. Ska en utbildningsanordnare erbjuda en kortare pedagogisk utbildning eller en avancerad påbyggnadsutbildning måste denne även erbjuda den fullständiga lärarutbildningen. För att få examensrätt av

Universitetskanslersämbetet måste utbildningsanordnaren bland annat redan ha lokaler, bibliotek, it-infrastruktur och delar av personalen på plats. Men utan examensrätt är det svårt att locka till sig rätt personal, och när examensrätten inte är garanterad blir det svårt och riskfyllt att genomföra omfattande investeringar i bibliotek och it-infrastruktur. Centerpartiet vill därför att regelverket kring fristående lärarutbildningar ses över i syfte att effektivt öppna upp för nya och bättre lärarutbildningar.

Moratorium på lärarlegitimation

Det råder idag en stor brist på lärare. Samtidigt finns det pensionerade lärare och många lärare som arbetar i skolan, i många fall med lärarutbildning och stor kompetens, men som saknar lärarlegitimation. Idag är en stor andel av lärarna i den svenska skolan obehöriga och utan legitimation.

Mot bakgrund av detta vill Centerpartiet att kravet på lärarlegitimation slopas under fem år. På så sätt kan antalet lärare i skolan öka och pressen på de nuvarande lärarna minska. Ett tidsbegränsat moratorium av lärarlegitimationen frigör bland annat tid för de legitimerade lärare som idag måste vara delaktiga när olegitimerade lärare sätter betyg. Det gör också att kompetenta lärare utan lärarlegitimation fullt ut kan undervisa i och med möjligheten att sätta betyg.

Kompetensutveckling

Centerpartiet vill att kommunerna även fortsättningsvis ska ha ansvaret för skolan. Det finns ett antal skäl, såväl kvalitetsrelaterade som demokratiska, för detta. Den bredd av aktörer som var för sig och tillsammans kan sträva efter att utveckla skolan är helt enkelt inte möjlig att uppnå utan ett decentraliserat huvudmannaskap. Samtidigt kan det konstateras att svenska lärare får mindre kompetensutveckling än lärare i andra länder.

Eftersom lärarutbildningen i grunden är en statlig angelägenhet ser Centerpartiet därför ett behov av att staten medverkar till att stötta lärarna i deras fortbildning. Centerpartiet vill se ett tydligt och utökat statligt ansvar för hur lärare och skolledare kontinuerligt under sin karriär ska utvecklas och få tillgång till kompetensutveckling. Lärare och skolledare ska vara garanterade kvalitativ och relevant kompetensutveckling. Centerpartiet vill, som ytterligare ett led i detta, införa en statlig kompetensutvecklingsgaranti. En sådan garanti stärker lärarens möjlighet att ta del av klassrumsnära fortbildning och utvecklas i sin profession, ur både ett pedagogiskt och ett ämnesspecifikt perspektiv.

Högre status kräver högre löner

I de länder som presterar högt i internationella mätningar på skolområdet har lärarna högre löner och tydligare karriärmöjligheter än i Sverige. Det finns resultat som tyder på att den försämring av lärarnas löneläge som skett i Sverige har resulterat i att många av de bästa lärarna har lämnat yrket. Lönenivån inom läraryrket och karriärmöjligheterna är helt enkelt viktiga faktorer för läraryrkets attraktivitet.

Mot bakgrund av detta anser Centerpartiet att det bör skapas ett tydligt och transparent karriärsystem för förskolelärare, lärare och skolledare. Möjligheterna att kombinera undervisning i grund- och gymnasieskolan med forskning bör förbättras, liksom samarbete med universitet och näringsliv. I ett första steg mot ett tydligt karriärsystem för lärare vill Centerpartiet se en utökning av antalet karriärtjänster.

Inför lärarassistenter

Läraryrket är ett av de mest utsatta i form av stress och arbetsbelastning. Både lärare och elever skulle vinna på att erfarna lärare får medföljande och assisterande personal som underlättar för huvudläraren. För att göra det möjligt för lärare att vara lärare och låta dem ägna sig åt sitt pedagogiska uppdrag vill Centerpartiet att det införs lärarassistenter. Denna nya yrkesgrupp ska, förutom att ägna sig åt att stödja lärare i kringarbete som blankett- och informationshantering, administration, assistens kring teknik och förberedande av undervisningslokaler, även kunna vara ett stöd i undervisningen.

Obligatorisk sex- och samlevnadsundervisning i lärarutbildningen

Det är uppenbart, inte minst i kölvattnet av de senaste årens rapportering om sexuella trakasserier och övergrepp i ett antal olika branscher, att det finns ett stort behov av att tala om normer och värderingar samt om hur människor bör behandla varandra. Särskilt viktigt är att den typen av samtal förs tidigt i skolan.

Idag finns det dock stora kunskapsbrister hos delar av lärarkåren kring dessa ämnen. Centerpartiet vill därför införa sex- och samlevnad som ett obligatoriskt ämne på lärarutbildningen, så att alla lärare kan få med sig de verktyg som krävs för att kunna undervisa och prata med sina elever om hur vi beter oss mot varandra.

Hög kvalitet i förskolan

Genom att så tidigt som i förskoleåldern nå barn som riskerar framtida svårigheter i skolan ökar möjligheterna att ge alla barn likvärdiga chanser till en bra skolgång. De barn som gynnas mest av en god förskola är de barn som har de svåraste förutsättningarna, som barn från socioekonomiskt utsatta eller nyanlända familjer. Samtidigt är det dessa barn som förskolan ofta inte når ut till. Barn till arbetslösa föräldrar har exempelvis idag rätt till färre timmar på förskolan än barn vars föräldrar arbetar heltid. Centerpartiet anser att den långsiktiga målsättningen bör vara en utbyggd förskola och att fler barn ska få möjlighet att delta i förskoleverksamheten, inte minst de barn som inte har samma tillgång till det svenska språket i hemmet.

Bristen på förskollärare är ett problem för att kunna utöka förskoleverksamheten. För att höja kvaliteten och få fler kompetenta pedagoger i verksamheten behöver karriärtjänster och kompetensutvecklingsgarantin även gälla för pedagoger i förskolan. Det bör även vara lättare för barnskötare att vidareutbilda sig till förskollärare under tiden de arbetar i förskolan.

Ett bra sätt att nå barn till nyanlända föräldrar är att erbjuda integrationsförskola, där förskoleverksamheten bedrivs parallellt med sfi-undervisning för föräldrarna. Försök har gjorts i vissa stadsdelar i Stockholm med goda resultat. Centerpartiet anser att integrationsförskolan bör utvidgas till fler delar av landet.

Grund- och gymnasieskolan

Svensk skola ska hålla hög kvalitet och vara tillgänglig för alla. Varje förälder ska kunna lita på att barnen får de kunskaper de behöver för att klara vuxenlivet och att det sker i en trygg miljö. För Centerpartiet är det viktigt att varje elev ska mötas av höga förväntningar och ges det stöd som krävs för att kunna nå kunskapsmålen och förverkliga sina drömmar.

Svensk skola står åter inför stora utmaningar. Närmare var femte elev som gick ut årskurs nio förra året blev inte behörig till gymnasiet. På flera skolor runt om i landet når inte ens hälften av eleverna tillräckliga kunskaper. Lärarbristen i svensk skola har blivit än mer påtaglig och lärare tvingas ägna alltför mycket tid till onödigt pappersarbete. Många skolor präglas också av en otrygg och stökig miljö.

Det här är en utveckling som måste vändas. Det behövs reformer som syftar till att höja kunskaperna i skolan, ge elever och lärare arbetsro i klassrummet och säkerställa att alla skolor håller en hög kvalitet och ger alla elever samma chans till en god utbildning.

Höj kunskapsresultaten

Elevernas kunskaper ska höjas genom hela utbildningssystemet. Det är avgörande för varje barns möjligheter, men också en av de viktigaste delarna för att stärka Sveriges konkurrenskraft och för att motverka ett växande utanförskap. Skolan har flera viktiga uppdrag, men kunskapsinläring ska vara i centrum.

Centerpartiet vill att läroplaner och kursplaner revideras i syfte att stärka betoningen på kunskap. Kunskapskraven behöver förtydligas och undervisningstiden utökas med fokus på baskunskaper som svenska och matematik. För en mer likvärdig betygssättning vill Centerpartiet att de nationella proven digitaliseras och rättas externt.

Elever med särskilda behov

Skollagen är tydlig, alla elever i behov av särskilt stöd ska få det och huvudmannen ska fördela resurser efter behov. Det är en förutsättning för en likvärdig skola i hela landet. Dessvärre får inte alla elever det stöd de har rätt till. Centerpartiet vill därför utreda situationen för elever med särskilda behov i syfte att identifiera åtgärder som kan säkerställa att skollagen efterlevs.

Alla skolor ska vara bra skolor

Idag finns det såväl fristående som offentliga skolor som håller för låg kvalitet. Att komma tillrätta med dessa kvalitetsbrister är avgörande för skolan. Centerpartiet ser det som helt nödvändigt med högre och tydligare kvalitetskrav på alla huvudmän, oavsett regi. De skolor, oavsett huvudman, som allvarligt bortser från kvaliteten i sin verksamhet och inte förmår att komma tillrätta med bristerna ska snabbare än idag stängas. Driften ska sedan kunna övertas av en utförare som kan visa att den har förutsättningar att återgå till en hög kvalitet. För att säkerställa att elever inte drabbas ska verksamheten tillfälligt kunna drivas av den aktuella tillsynsmyndigheten tills en annan huvudman är på plats. Kraven ska vara likvärdiga oavsett ägarförhållanden.

För att kunna göra välgrundade val krävs information. Därför är höga krav på transparens avgörande för att säkerställa att skattepengar används rätt inom skolan. Centerpartiet vill därför att det ska finnas öppna kvalitetsredovisningar för alla skolhuvudmän, oavsett regi.

Resursfördelning

Skolans finansiering har under en längre tid diskuterats utifrån hur resurser ska fördelas så att de används där de behövs som mest. I dag lägger kommuner olika mycket resurser på skolan. De omkring 70 riktade statsbidragen spär på skillnaderna ytterligare, vilket

främst gynnar större huvudmän med rutiner och resurser för att ansöka om de aktuella bidragen.

För att säkerställa en likvärdig skola i hela landet och att resurser går dit de behövs som mest borde de riktade statsbidragen ses över i syfte minska i antal. I stället bör de generella statsbidragen till kommunerna öka.

Stärkt utbildning för nyanlända elever

Många nyanlända elever klarar inte att nå målen i skolan. Många har liten eller ingen skolerfarenhet och tillsammans med dåliga kunskaper i svenska blir det svårt för många att tillgodogöra sig undervisningen. För att kompensera för detta krävs en längre period av intensifierad skolgång med fokus på de mest betydande kunskaperna. Bland de viktigaste av dessa är förmågan att läsa, skriva och tala svenska. Det är av största vikt att de nyanlända eleverna snabbt lär sig språket. För att möjliggöra detta har Centerpartiet föreslagit att antalet timmar med undervisning i svenska utökas för dessa barn och ungdomar. Pedagogiken för snabbinläring av språk bör förstärkas genom att framgångsrika metoder i Sverige och internationellt dokumenteras och sprids.

Både fjärrundervisning och distansundervisning bör användas, så att nyanlända elever får fler timmar i veckan med lärande än de timmar de får i skolan. Då många nyanlända har mycket kunskap att ta igen bör även deras möjlighet till sommar- och lovskola utökas. Försöksverksamhet för tvåspråkiga klasser borde även införas för att stärka tvåspråkiga elever i deras språkutveckling och lärandeprocess. Nyanlända elever ska kunna ha ämnesundervisning på både sitt modersmål och svenska.

För att förbättra förutsättningarna för elever som kommit till Sverige i högstadietåldern att klara kunskapsmålen och ta sig vidare till ett nationellt gymnasieprogram bör det bli tillåtet att låta dessa elever fokusera på något färre ämnen. Det ska i sig inte betyda mindre undervisningstid utan att de centrala ämnena får utökad plats. Det stärker deras möjligheter att ta sig vidare in på ett nationellt gymnasieprogram.

Det finns idag fem olika introduktionsprogram till gymnasiet. För nyanlända är det vanligaste språkinträdning, där personer som inte klarar kunskapskraven i svenska för de övriga programmen placeras. Ett stort problem med programmet är att det består av både personer som precis kommit till landet och sådana som vistats här i flera år och kommer från grundskolan. Det finns också stora skillnader i studiebakgrund. Vidare är programmen ofta separerade från övrig verksamhet och saknar individuell anpassning, vilket motverkar integrationen. Från språkinträdningen är det enbart 1 procent som tar examen efter tre år. Inom fyra år är det enbart 7 procent. Målet måste vara att färre elever ska gå på språkinträdning och att fler direkt ska kunna ta sig vidare till andra introduktionsprogram eller yrkesprogram.

För att effektivisera språkinläringen på språkinträdningens programmet borde programmet främst rikta sig till de elever som nyligen kommit till Sverige. De elever som kommer från grundskolan och har godkänt i vissa ämnen men inte i ämnet svenska borde istället med rätt insatser kunna gå vidare till annan utbildning än språkinträdning. För att stärka det svenska språket ska de ges utökad svenskundervisning samt tillgång till studiehandledning, vilket möjliggör för dessa elever att fortare kunna läsa kurser på de nationella programmen.

Yrkesprogram på gymnasiet

Yrkesprogrammen på gymnasiet fyller en viktig funktion i att erbjuda utbildning som leder till jobb. Det är därför viktigt att yrkesutbildningarna håller hög kvalitet och svarar upp mot arbetsmarknadens behov av kompetens. För att locka fler elever bör det finnas flera ingångar till yrkesprogrammen på gymnasiet med olika inriktningar: stärkt yrkeskompetens, allmän högskolebehörighet eller särskild behörighet. Det skapar förutsättningar för både dem som vill fokusera på yrkesämnena och för dem som vill förbereda sig för högskolestudier. Färdiga ingångar på yrkesprogrammet underlättar även det rent schematekniska.

Många, speciellt elever från estet- och yrkesprogrammen, kommer under sitt yrkesverksamma liv att driva eget företag. Trots det är skillnaderna mellan programmen stora när det gäller andelen elever som driver UF-företag. Det är viktigt att fler ges grundläggande kunskap i företagsamhet på yrkesprogrammen genom exempelvis projekt likt Ung Företagsverksamhet.

Digitalt lärarlyft för lärare

För att vara en skola som ligger i framkant och som ser till varje enskild elevs behov måste vi dra nytta av den moderna tekniken. Det digitala perspektivet ska inkluderas i alla delar av utbildningsväsendet. Digitala hjälpmedel i klassrummet höjer skolresultatet när de används rätt. Studier visar att elever med de rätta digitala hjälpmedlen fortare kan lära sig att läsa och skriva och att hjälpmedlen kan vara till nytta för personer med inlärningssvårigheter. Det digitala lärandet måste bli en naturlig del av skolans undervisning. Många kommuner och andra huvudmän har varit bra på att köpa in datorer och annan utrustning men den digitala pedagogiken har inte alltid följt med. Enligt Skolverket saknar många lärare kunskap kring hur den nya tekniken ska användas i undervisningen och lärarutbildningen lider brist på tydliga nationella direktiv kring hur digitalt lärande ska ingå i utbildningen. Centerpartiet vill därför ha en tydlig och långsiktig satsning på ett nationellt digitalt lärarlyft. Centerpartiet vill att lärarutbildningarna ska ta in det digitala perspektivet i alla relevanta ämnen och att lärare och skolledare får en kontinuerlig uppdatering i digitalt lärande.

Utvecklingen av digitala läromedel möjliggör för distansundervisning

Det finns en brist på digitala läromedel. Skolverket bör därför undersöka förutsättningarna för att öka tillgången till kvalitativa digitala läromedel. Det skulle inte bara kunna stärka den pedagogiska inlärningsprocessen i klassrummet utan även möjliggöra för distansundervisning. Digitala läromedel skulle kunna vara ett komplement till den lärarledda undervisningen som nyanlända elever får och på så vis intensifiera deras utbildning den första tiden. Här kan ett nära samarbete med läromedelsföretag och digitala spjutspetsföretag vara en styrka.

Fjärrundervisning

Den digitala tekniken, såsom fjärrundervisning, har öppnat upp för nya undervisningsmöjligheter. Kompetenta lärare är nyckeln till framgångsrika elever. Bristen på lärare i allmänhet och på riktigt bra lärare i synnerhet, är ett stort problem. Detta problem kan vara än mer påtagligt för skolorna på landsbygden. Vi ser fjärrundervisning som avgörande för landsbygdsskolornas överlevnad. Centerpartiet anser att fjärrundervisning ska tillåtas i alla relevanta ämnen och att kommunala och

fristående skolor ska ha möjlighet att anordna fjärrundervisning på entreprenad under samma förutsättningar som statliga skolor. Genom fjärrundervisning skulle kompetens kunna delas över hela landet och lärare skulle kunna fördela sin tjänst på flera skolor utan att själva dagligen behöva åka mellan de olika skolorna. Fjärrundervisning stärker likvärdigheten samt ökar kvaliteten och tillgängligheten.

Valfrihet

En skola som utgår från varje elevs behov måste också erbjuda valfrihet. Möjligheten att välja skola är av stor betydelse för många barn och deras familjer. Det kan handla om möjligheten att välja en skola som ligger nära hemmet, men det kan också handla om möjligheten för elever att välja den pedagogik som passar dem bäst. För läraren handlar det om att kunna välja arbetsgivare, vilket är en del i att stärka läraryrkets status. För att värna elevernas, föräldrarnas och lärarnas valmöjligheter är det fria skolvalet och skolpengen helt avgörande. Valfrihet bidrar också till att skärpa kvaliteten i Sveriges skolor, såväl kommunala som fristående. Friskolornas etablering, från förskola upp till gymnasieskolan, har lett till valfrihet och ökad konkurrens, något som leder till högre kvalitet.

Centerpartiet värnar och vill utveckla möjligheten för elever och föräldrar att välja utbildning. Trots att Centerpartiet tillsammans med Alliansen gjort viktiga reformer på det området är det många elever och föräldrar som fortfarande inte gör ett aktivt val. Det är ett hot mot kvaliteten och likvärdigheten i utbildningen. En lösning är att införa aktivt skolval likt det man gjort i bland annat Nacka och Botkyrka kommun, vilket skulle göra det obligatoriskt att välja skola.

Det är också viktigt att det blir möjligt för föräldrar som inte har svenska som modersmål att delta i skolvalet. Bra information från kommunen har visat sig avgörande för att hjälpa nyanlända att hamna i rätt skola.

Att möjliggöra för friskolor i hela landet är betydelsefullt, inte minst på landsbygden där skolan ofta är navet i bygden. Försvinner skolan försämras även förutsättningarna för annan service på orten. Det bör därför införas ett krav på att kommuner som planerar att lägga ner en skola först ska undersöka om det finns en annan aktör med intresse och möjlighet att ta över verksamheten. För de friskolor som ansöker om att ta över en nedläggningshotad skola bör det finnas ett snabbspår.

Högre utbildning

Utbildning berikar både samhälle och individer. Tillgång till högre utbildning av god kvalitet i hela landet ökar människors möjligheter till jobb och trygghet, samtidigt som det gynnar näringslivet och vår gemensamma välfärd. En samverkan och en nära koppling mellan den högre utbildningen och omgivande samhälle är därför av största vikt. Centerpartiet vill verka för att lärosätena ska bli mer autonoma, finnas i hela landet och ges ytterligare möjligheter att utforma sin verksamhet efter regionala förutsättningar.

Fokus på kvalitet och samverkan

Sveriges system för att fördela resurserna till högskolor och universitet främjar inte kvalitet och koppling till arbetsmarknaden, utan fokuserar enbart på antal studenter och hur många studenter skolor själva godkänner.

Den förra regeringen tillsatte en styr- och resursutredningen för att göra en översyn av det nuvarande resursfördelningssystemet, vilket varit mer eller mindre orört sedan det infördes i och med 1993 års högskolereform. Centerpartiet välkomnar utredningen och anser att kvaliteten på landets högskoleutbildningar behöver stärkas. Utbildningsformer som skapar bättre förutsättningar för livslångt lärande bör också gynnas. Exempelvis bör relevanta sommarkurser av fördjupningskaraktär, distanskurser och kurser på halvfart uppmuntras. Centerpartiet vill ha ett resursfördelningssystem där kvalitet, arbetslivsanknytning och regional samverkan premieras.

Den högre utbildningen behöver också vara nära kopplad till arbetsmarknaden med exempelvis praktik, samverkansprojekt och arbetsgivares delaktighet i utbildningens utformning.

Centerpartiet tycker även att det är viktigt att stärka samverkan med det omgivande samhället inom forskningen. I jämförelse med andra länder leder bara en liten del av forskningen som sker i Sverige till innovationer och samhällsnytta. Vi behöver därför se över hur ekonomiska incitament kan få lärosäten att bidra till nyttogörande av forskning och innovation.

Flexiblare studiemedelssystem med möjlighet att studera vidare högre upp i åldrarna

Sverige behöver fler arbetade timmar, bland annat för att säkra välfärdens finansiering. Arbetslivet måste förlängas i bägge ändar. Unga svenskar kommer ut sent på arbetsmarknaden och vi går i pension alltför tidigt. Jämfört med flertalet andra OECD-länder påbörjar de svenska studenterna eftergymnasiala studier senare och tillbringar också längre tid i studier. Vidare är utbildningars koppling till arbetslivet på många håll dålig och matchningen på svensk arbetsmarknad är en av OECD:s sämsta.

För att öka genomströmningen och få fler i arbete vill Centerpartiet därför ha ett mer flexibelt studiemedelssystem, som premierar studenter som avslutar sina studier före utsatt tid men som också är anpassat för dem med lägre studietakt, exempelvis de som har gått gymnasiesärskolan eller är deltidssjukskrivna. Det ger fler möjligheter till en utbildning som leder till jobb.

Idag är möjligheten att få studiestöd begränsad till att omfatta maximalt sex år och redan vid 47 års ålder minskar antalet veckor en person kan få studielån för. Efter 56 års ålder delas inget studiestöd ut alls. Det begränsar människors möjlighet att ställa om mitt i eller senare i karriären och att komplettera sin utbildning. Vill man ställa om, men redan har tagit studiemedel maximalt antal år, finns det dessutom en broms i systemet som gör att man inte får utbilda sig vidare. Det är inte meningen att personer ska överutbilda sig och ackumulera studieskulder som är omöjliga att återbetala, men det måste finnas möjlighet för fler att studera yrkesinriktade och kortare utbildningar med hjälp av studiestöd. Idag kan man enbart bli beviljad ett års extra studiemedel när man nått taket på 6 år, vilket inte är tillräckligt för att läsa en yrkesutbildning på två år eller ett masterprogram.

Centerpartiet ser därför behov av att ta bort utfasningen av studielånet som idag börjar vid 47 års ålder, möjliggöra studiestöd efter 56 års ålder genom att tillåta studielån, men inte bidrag, i högre åldrar samt utöka möjligheten till längre studielån så att man kan läsa en tvåårig yrkesutbildning eller ett masterprogram.

Normalt skrivs studielån idag av mellan 65 och 68 års ålder, beroende på vilken typ av studieskuld man har. Centerpartiet vill avskaffa denna avskrivning helt. Detta väntas

medföra en offentligfinansiell besparing om 420 miljoner kronor år 2019, 440 miljoner kronor år 2020 samt 450 miljoner kronor år 2021.

För att fler ska finna ett jobb måste högskoleutbildningarnas konkurrenskraft stärkas och utbildningarna bli mer relevanta för arbetsmarknaden. Samverkan med arbetsmarknad och samhälle behöver därför förbättras bland annat genom att koppla utbildningen närmare arbetsmarknaden, utveckla studentmedarbetarsystemet, en utökad praktik samt en förstärkt roll för studievägledaren.

Internationalisering

Om svensk utbildning och forskning ska kunna hävda sig i den globala konkurrensen finns det ett flertal faktorer som spelar roll, varav det internationella utbytet är en viktig del. Det gäller både internationella forskare som kommer hit för att arbeta men även internationella studenter som väljer att läsa hela eller delar av sin utbildning i Sverige.

Byråkrati och onödig administration har gjort att många utländska studenter förlorat sina studieplatser när de gjort mindre misstag eller inte fått uppehållstillstånd i tid. Centerpartiet vill se en helhetsbedömning, så att en ansökan inte faller på grund av mindre misstag. Samordningen i visumsprocessen måste förbättras. Lärosäten och många berörda vittnar även om att det sker ett dubbelarbete mellan Migrationsverket och lärosäten. Bland annat granskar båda myndigheterna studenternas engelskkunskaper och studiemotiv. För att snabba på ansökningsprocessen skulle sådant kunna rapporteras in till Migrationsverket från lärosätena.

Ett annat problem är att masterstudenter och doktorander inte kan söka uppehållstillstånd för hela studieperioden, utan måste söka nya tillstånd för varje år. Det skapar oro hos både studenter och forskare samtidigt som det ger Migrationsverket onödigt arbete.

Internationaliseringen av den högre utbildningen och forskningen och den fria rörligheten för studenter är mycket viktig i dagens samhälle. Om vi inte kan garantera att antagna utländska studenter och forskare får stanna för att studera och forska i Sverige riskerar vi att förlora i anseende, att färre utländska forskare och studenter söker sig hit och att vår framtida konkurrenskraft minskar.

Men utbyte handlar inte bara om att skapa goda förutsättningar för utländska studenter att studera, utan även om att uppmuntra svenska studenter till utlandsstudier. Internationella studier borde därför premieras. Bland annat bör det bli enklare för studenter att tillgodoräkna sig utlandsstudier.

För att stärka kvaliteten och därmed svenska lärosätens konkurrenskraft behöver det finnas en mångfald av små och stora lärosäten i hela landet. Vi välkomnar därför etableringen av internationella lärosäten samt fler privata initiativ. Svenska lärosäten borde även uppmuntras att etablera sig utomlands.

Jämförbarhet

Familjebakgrund påverkar ofta valet att studera vidare. Bristande information och vägledning gör de blivande studenterna beroende av råd från familj och vänner. Det syns tydligt i valet av utbildning och lärosäte. Studenter från studieovana hem är även överrepresenterade i avhoppstatistiken. Felval är en viktig orsak till detta. En starkt information och vägledning är på så sätt viktiga pusselbitar för att bredda rekryteringen till högskolan.

Sverige lägger varje år många miljarder på den högre utbildningen och hundratusentals studenter investerar varje år tid och pengar i akademisk utbildning. Det är helt avgörande med ett bra externt kvalitetssystem för att dessa investeringar ska generera likvärdighet och så god utbildning som möjligt. Utan ett transparent utvärderingssystem där utbildningens kvalitet, koppling till arbetsmarknaden och tidigare studenters åsikter tydliggörs kan inte blivande studenter göra välinformerade studieval.

Centerpartiet anser därför att det bör finnas ett självständigt informationsuppdrag och att detta inte bör vara en del av kvalitetssäkringssystemet.

5.2 En integration för alla i Sverige

En ansvarsfull migrationspolitik

Vi lever i en globaliserad värld. Fler människor i världen migrerar, både för att söka skydd från krig, terror och förtryck, men också för att arbeta, studera och på andra sätt skaffa sig ett bättre liv. Fler än 65 miljoner människor befinner sig på flykt runt om i världen. Situationen är mycket svår för dem som flyr när allt fler länder gör det svårare att söka skydd. Den fria rörligheten inom EU är en av de största framgångarna och viktigaste grunderna för det europeiska samarbetet. För att värna den inre rörligheten behövs en fungerande yttre gräns och en gemensam asylpolitik. Då kan vi också skapa förutsättningarna för ett mer solidariskt mottagande i EU där fler kan erbjudas skydd. Detta är något som Centerpartiet länge har pekat på, behovet av att EU och alla EU:s medlemsländer tar ett betydligt större gemensamt ansvar för flyktingsituationen.

Under 2015 tog Sverige emot knappt 163 000 asylsökande, varav drygt 35 000 var ensamkommande barn och ungdomar. Det var en situation som saknar motstycke i modern svensk historia och skapade en ansträngd situation där ansvariga kommuner, myndigheter och frivilliga krafter sattes under stor press. Det blev uppenbart att Sverige inte var förberett på ett så stort mottagande.

En ansvarsfull migrationspolitik kombinerar medmänsklighet och humanism med ordning och reda. Den tar även hänsyn till den nya verklighet som vi har upplevt under de senaste åren. Centerpartiet försvarar rätten att söka skydd, rätten att återförenas med sin familj, trygghet för asylsökande och en effektiv väg till integration. Samtidigt ser vi de utmaningar som finns och de stora reformer som krävs. För att värna asylrätten måste vi få ett mer ordnat mottagande, styra om migrationen till lagliga vägar och genomföra reformer som sänker kostnaderna för mottagandet och förbättrar integrationen.

Centerpartiet vill styra om migrationen mot mer självförsörjning med hjälp av reformer för minskade utgifter. Vi behöver bland annat underlätta arbetskraftsinvandring, motverka utanförskap och otrygghet, stärka integrationen, korta handläggningstiderna och förbättra rättssäkerheten.

Fortsatt ansvar för svensk migrationspolitik

Under en följd av år har de flesta som flytt till EU tvingats ta den livsfarliga vägen över Medelhavet. Bristen på lagliga vägar leder till tusentals döda människor varje år. Varje människas död är en tragedi. Vi måste hitta tryggare system och styra om från farliga resor till andra säkrare sätt att ta sig till EU och Sverige för att söka asyl.

Flyktingpolitiken behöver vara balanserad. Den ska grunda sig i medmänsklighet och vara ordnad.

Centerpartiet vill se en asylpolitik på EU-nivå som är så robust att avtal med tredjeland för att hindra migration inte ska behövas, eftersom dessa skapar stora skadliga effekter på många plan. Inte minst mänskliga. Om sådana avtal ändå kommer att slutas så kommer Centerpartiet att verka för att värna demokratiska principer, grundläggande mänskliga rättigheter, ”non-refoulement” och ett värdigt mottagande där vi minimerar de negativa effekterna av sådana avtal.

De många människor som är på flykt kräver ett stort åtagande av EU, Sverige och andra länder. Sverige och EU ska ta sitt ansvar på alla nivåer för ett mottagande som prioriterar de mest utsatta och de med störst skyddsbehov. Centerpartiets utgångspunkt är därför att Sverige och EU ska ta emot ett större antal kvotflyktingar genom UNHCR än vad vi gör i dag. En kvot bör tas fram baserad på hur ett långsiktigt hållbart mottagande kan upprätthållas. De som även i fortsättningen kommer till Sverige eller EU och söker asyl ska ha rätt att få sina skyddsskäl prövade. Men i en värld med begränsade resurser bör vi fokusera på dem med störst skyddsbehov. En prioritering av kvotflyktingar styr även om från farliga resor, samtidigt som det minskar de svårigheter som finns med att bedöma asylskäl i ett läge där den sökande befinner sig långt ifrån konflikten.

Rätten till skydd ska värnas, även för dem som på egen hand kommer direkt till Sveriges gräns. Asylsökande som kommer till Sverige och har skyddsbehov ska få uppehållstillstånd, men behöver inte få tillgång till alla gemensamt finansierade välfärdsförmåner utan bör i stället i högre grad kvalificera sig in i välfärden. Centerpartiet har därför bland annat lagt förslag om att begränsa tillgången till föräldraförsäkringen och efterlevandepensionen.

Centerpartiet står upp för en reglerad invandring, där man får stanna om man har skyddsskäl, men ska lämna landet om man får avslag. Den reglerade invandringen innebär att vi kan upprätthålla en trovärdighet för asylpolitiken. I en tid då allt fler ifrågasätter att vi ska hjälpa människor på flykt är detta särskilt viktigt för att skapa tolerans och acceptans för en medmänsklig flyktinginvandring. Den som arbetar ska gradvis kvalificera sig in i välfärdssystemen. Den som inte har uppehållstillstånd ska däremot lämna landet. För att detta ska ske kan det vara nödvändigt att vidta fler åtgärder än idag.

Vi anser att alla familjer som splittrats på grund av krig ska ha rätt att leva tillsammans och vill därför att alternativt skyddsbehövande ska ha rätt till familjeåterförening. Vi anser också att man ska kunna beviljas uppehållstillstånd på grund av särskilt och synnerligen ömmande skäl och som övrigt skyddsbehövande eftersom det annars innebär att personer i humanitär nöd inte får stanna i Sverige. Efter flera år av tillfälliga migrationslagar behövs nu en långsiktig och hållbar asyl- och migrationslagstiftning. Samtidigt är vi beredda att ta ansvar, föreslå handlingskraftiga reformer och förhandla med andra partier för att få till stånd breda överenskommelser.

Sveriges möjligheter att utforma sin egen asylpolitik kommer att vara beroende av gemensamma europeiska lösningar. Centerpartiet vill se ett EU-gemensamt system för flyktingmottagande, med en jämnare fördelning mellan EU:s länder. Alla som söker skydd bör få en individuell prövning av en expertmyndighet och vid behov domstol. Mekanismer för en fungerande omfördelning av flyktingar behöver komma på plats. Centerpartiet värnar de öppna inre gränser som EU och Schengen medfört. De är viktiga, inte minst för handel och ekonomisk tillväxt. Även asylsökande ska ha rätt att

röra sig fritt i EU, men man ska bara kunna få sina asylskäl prövade i ett land. För de länder som inte lever upp till EU-fördelningen behöver det finnas kännbara sanktioner, till exempel i form av nedsatta strukturbidrag.

En ökad arbetskraftsinvandring

Migrationspolitik rör mer än bara flyktingar. Sveriges tillväxt är beroende av utländsk kompetens. Vi vill därför värna och utveckla dagens regler för arbetskraftsinvandring samt underlätta för studenter och andra grupper att få studera, arbeta och driva företag i Sverige. Företag kan avgöra vilka personer de vill anställa bättre än vad Arbetsförmedlingen eller ett fackförbund kan. Det är i företagen jobben växer fram och det är företagen som bäst kan avgöra vilken kompetens de behöver rekrytera. Centerpartiets utgångspunkt är att den som försörjer sig själv ska få stanna i Sverige. EU-samarbetet har inneburit stora framgångar för arbetskraftens rörlighet. Det är av stor vikt att vi värnar rörligheten för människor, arbete, tjänster och kapital. Det gäller både inom EU och för tredjelandsmedborgare som vill ta sig till EU för att arbeta.

Arbetskraftsinvandrare ska ha lätt att komma till Sverige och lätt att stanna så länge de har jobb. Det är viktigt att värna villkoren på svensk arbetsmarknad och även fortsätta att motverka missbruk av reglerna för arbetskraftsinvandring. Men det får inte leda till orimliga och oproportionella konsekvenser för systemets trovärdighet eller för enskilda. Det ska vara möjligt att byta jobb, ansökningsprocessen måste förenklas och mindre felaktigheter måste vara möjliga att åtgärda. Minimala brister i ansökan eller i arbetsvillkor bör därför inte leda till utvisning. Utannonseringskravet tolkas långt hårdare i Sverige än vad EU kräver. Små möjligheter till spårbyte gör att kvalificerade asylsökande som fått jobb ändå inte kan stanna i Sverige om de får avslag. Dessutom är handläggningstiderna långa och EU:s blåkortssystem för svagt för att erbjuda ett hållbart alternativ. Utlovade reformer har dragit ut på tiden. En strategi behöver snarast tas fram för hur Sverige ska kunna attrahera rätt kompetens i en växande global konkurrens. Det är viktigt för Sveriges små och medelstora företag och för vår ekonomi som helhet.

Vi har den senaste tiden också sett hur utländska studenter tvingats lämna Sverige till följd av att obetydliga fel begåtts. Sammantaget är dessa snäva regeltolkningar ett hot mot Sveriges konkurrenskraft och tillväxt. Centerpartiet är drivande för att förebygga dessa orimliga utvisningar. Det är viktigt att de problem som finns kan lösas snabbt, så att Sverige inte förlorar den internationella kompetens vi behöver.

Möjligheten för företagare att komma till Sverige för att driva ett eget företag behöver också underlättas. I dag är reglerna strikta, och få kan komma för att bidra med sitt entreprenörskap och sin företagsamhet. Sverige måste bli öppnare, så att vi bättre kan ta vara på den skaparkraft som människor vill bidra med.

Asylsökande som skaffar sig ett jobb ska kunna bli arbetskraftsinvandrare. I dag måste man vänta fyra månader innan man kan byta spår från asylsökande till arbetskraftsinvandrare. Genom att möjliggöra spårbyte från dag ett kan nyanlända med tillräcklig kompetens för att ta sig in på arbetsmarknaden integreras snabbare.

Integration för jobb och utbildning

Sveriges integrationspolitik har djupa brister och står i dag inför sina största prövningar någonsin. Om inte problemen med utanförskap ska fördjupas och permanentas krävs kraftfulla åtgärder snarast. För att Sverige ska klara av den akuta situationen behövs

snabba och effektiva reformer som förbättrar vår mottagningskapacitet. Samtidigt får inte fokus på akuta åtgärder hindra det systematiska arbetet med att förbättra integrationen långsiktigt, och de problem vi står inför just nu får inte stå i vägen för en långsiktigt optimistisk syn på vad människor kan bidra med – oavsett om de är födda i Sverige eller i ett annat land.

För att förbättra jobbintegrationen krävs en företagarpolitik som inte bestraffar och krånglar till det. Det behövs en arbetsmarknad som inte stänger ute. Det krävs effektivare och bättre möjligheter till vidareutbildning och svenskundervisning. Det behövs en mer effektiv offentlig sektor som inte fångar nyanlända i byråkrati utan i stället stöttar och hjälper människor att snabbt kunna skaffa sig en egen försörjning. Det är av största vikt att alla som kommer till Sverige får möjlighet att på riktigt komma in i det svenska samhället. Den vägen går genom arbetsmarknaden och möjligheten att komma i arbete.

De system vi har i Sverige för mottagande och integration kräver genomgripande reformer. Mottagandet måste fokuseras på att hjälpa människor in i samhället, genom skola och arbete, istället för att sikta in sig på människors tillgång till bidrag.

Svensk arbetsmarknad är kluven. Sysselsättningsgraden bland utrikes födda är mycket lägre än bland inrikes födda. Lägst är den bland lågutbildade och personer som nyligen kommit till Sverige. Mest problematisk är situationen för personer som saknar gymnasieutbildning. Hälften av de nyanlända har eftergymnasial utbildning, många av dem dessutom i bristyrken. För dessa personer är det viktigaste att få sin utbildning snabbt validerad, kompletterad och få tillgång till effektiv svenskundervisning. Men för dem utan formell utbildning är det viktigt att det skapas andra vägar in till arbetsmarknaden, som nämns i föregående kapitel.

Som Arbetsmarknadsekonomiska rådet har konstaterat fångar sysselsättningssiffrorna bara en liten del av klyftan. Eftersom många av de utrikes födda arbetar mindre, har lägre löner, oftare statligt subventionerade anställningar och en mer otrygg situation på arbetsmarknaden så är den verkliga skillnaden ännu större.

Arbetsförmedlingen har också visat sig särskilt ineffektiv när det gäller att förmedla jobb åt nyanlända och det är därför särskilt viktigt för denna grupp med en effektiv resultatbaserad arbetsförmedlarpeng.

För att öka sysselsättningen och produktiviteten bland de nyanlända är det viktigt att ta vara på, utveckla och bygga vidare på de kompetenser som finns. De som vill arbeta möter byråkratiska och ekonomiska hinder. När deras asylärenden prövas är handläggningstiderna mycket långa, deras kompetens fångas inte upp vid ankomsten och även akademiska kompetenser som det råder akut brist på tar lång tid att validera.

Lönebildningen gör det svårare att konkurrera på lika villkor utan goda språkkunskaper. Arbetsrätten prioriterar dem med många tjänsteår, vilket nyanlända saknar. Därtill förekommer diskriminering, medveten och omedveten. Hindren till arbetsmarknaden måste rivas.

Men nyanlända måste också ges större möjligheter att öka sin produktivitet i syfte att enklare och snabbare kunna ta sig in på arbetsmarknaden. En stor del av de nyanlända har kort utbildningsbakgrund. Av deltagarna i etableringsuppdraget har ungefär hälften enbart förgymnasial utbildning. Utbildning har en viktig roll att spela för att fler ska bli anställningsbara, men utbildningssatsningar räcker inte.

Som nyanländ utan referenser eller kunskaper i svenska kan det vara svårt att hävda sig på den svenska arbetsmarknaden, där ingångslönerna är höga och arbetsrätten stel. Dagens arbetsrätt ökar risken, och därmed den förväntade kostnaden, av att anställa. Det

missgynnar särskilt personer vars kompetens är svårbedömd, till exempel utlandsfödda som inte har gått i skolan i Sverige. Parterna behöver därför ta ett större ansvar för att sänka trösklarna. Inträdesjobben fyller här en viktig funktion.

Företagande är ett sätt för många nyanlända att etablera sig. För att fler ska få chansen att försörja sig som företagare måste företagsklimatet förbättras. Minskat regelkrångel, rådgivning och möjligheter till startfinansiering är särskilt viktigt för dem som inte har svenska som modersmål eller som saknar kontaktnät i Sverige. Förslaget om ingångsföretag är ett viktigt sätt att sänka tröskeln till företagande.

Flyttat etableringsansvar från Arbetsförmedlingen till kommuner och civilsamhälle krävs för att få en bättre fungerande etablering. Därtill bör regelverket kring eget boende stramas upp för att undvika segregation. Återvändandeprocessen måste också förbättras, bland annat genom att personer med små möjligheter att få uppehållstillstånd anvisas till offentligt anordnade boenden där återvändandet kan förberedas. Mottagandet bör också göras mer samlat, genom regionala mottagandeplatser där samtliga asylsökande bor under de första veckorna. Jobbstimulanser i bidragssystemen måste också förstärkas för att skapa ytterligare drivkrafter för nyanlända att hitta ett jobb.

För att fler nyanlända ska få ett jobb krävs att arbete uppmuntras från dag ett, att det finns arbetsmarknadspolitiska verktyg tillgängliga, inklusive anställningsstöd, att ingångslönerna anpassas till de nyanländas produktivitet, att arbetsmarknaden är flexibel och att egenföretagande underlättas. Detta utgör kärnan i Centerpartiets politik för att sänka trösklarna till arbete för nyanlända.

En viktig och underskattad roll i mottagandet av nyanlända spelas av civilsamhället. I civilsamhället finns nätverk som förmår koppla de nyanlända till arbetsliv och jobbmöjligheter och erbjuder kunskaper om det svenska samhället. Ofta är en insats via civilsamhället många gånger mer effektiv än Arbetsförmedlingens program. Därför bör resurser till civilsamhället prioriteras i än högre grad och utfallet av insatserna löpande utvärderas.

Integrationsår

För att Sverige ska klara integrationen krävs även ett nytt förhållningssätt i politiken. Sverige ska kunna förvänta sig mer av de nyanlända och de nyanlända ska kunna förvänta sig mer av Sverige. Det svenska samhället måste ge nyanlända en möjlighet att påbörja sina nya liv i Sverige och via jobb och språk stå på egna ben. Integrationspolitiken behöver ställa högre krav, bli mer intensiv och effektivare. Därför har Centerpartiet föreslagit införandet av ett integrationsår för särskilt motiverade nyanlända. Året ska vara självfinansierat genom etableringslån och leda fram till ett kunskapscertifikat. De fyra viktigaste delarna skulle vara intensiv yrkessvenska, praktik inom bristyrken, samhällsorientering samt ett mentorskapsprogram.

Integrationsförskola

En bra förskola är en förutsättning för att barn till föräldrar som inte talar svenska ska kunna lära sig språket. Många kommuner anordnar därför så kallade integrationsförskolor där sfi-undervisning för föräldrarna kombineras med förskola för barnen. Det ökar deltagandet i sfi och förbättrar möjligheterna för barnen att lära sig svenska. För att öka användandet av integrationsförskolor vill Centerpartiet se en statlig medfinansiering av dessa, samtidigt som besluten om den exakta utformningen lämnas till kommunerna.

Obligatorisk samhällsorientering

I dag kommer många människor inte in i samhället, utan hamnar i stället i ett permanent utanförskap. Delvis beror detta på bristande kunskap om hur Sverige fungerar. Det finns ett stort värde i att nyanlända tidigt får ta del av det svenska samhället och får kunskap om hur det fungerar. Det kan handla om praktiska frågor, som vart man vänder sig om man är i behov av hjälp, hur arbetsmarknaden ser ut och vilka regler som gäller i olika sammanhang. Det är information som snabbt måste förmedlas för att förbättra integrationen. Därför vill Centerpartiet göra samhällsorientering obligatorisk att delta i redan under asylprocessen.

Sfi-peng

Kvaliteten i svenska för invandrare (sfi) är otillräcklig. En mycket stor andel av dem som går sfi lär sig inte svenska och undervisningen är ofta illa anpassad och av ojämn kvalitet. Samtidigt har vissa privata och ideella utbildningsanordnare visat sig framgångsrika i att lära ut språk. I dag har dock studerande inom sfi inte möjlighet att välja en annan utbildningsanordnare än kommunen eller de anordnare kommunen upphandlat. Genom att öppna upp för konkurrens mellan nya utbildningsanordnare kan kvaliteten inom sfi höjas.

Centerpartiet vill därför införa en resultatbaserad sfi-peng. Alla som uppnår vissa grundläggande krav får möjlighet att erbjuda sfi-undervisning. Den som ska lära sig svenska får sedan möjlighet att välja hos vilken utbildningsanordnare de vill studera, och utbildningsanordnaren får betalt genom en typ av skolpeng som baseras på resultat. Ersättningen relateras tydligt till den språkutveckling som skett, baserat på vedertagna diagnostiska prov innan och efter sfi-undervisningen.

Stärkt utbildning för nyanlända barn

Ett problem för många nyanlända barn är att de inte klarar av att nå målen i skolan. Många nyanlända barn har liten eller ibland ingen skolerfarenhet och tillsammans med dåliga kunskaper i svenska blir det svårt att hänga med i undervisningen. För att kompensera för detta krävs en längre period av intensifierad skolgång med fokus på de viktigaste kunskaperna. Bland de viktigaste av dessa är förmågan att tala svenska. Antalet timmar med undervisning i svenska bör utökas för dessa barn.

I dag går över 35 000 unga på gymnasieskolans språkintröduktion vilket är ett förberedande program för dem som inte talar svenska. På grundskolan finns ytterligare 80 000 nyanlända. Tyvärr brister utbildningen på de flesta platser, och kommunerna saknar resurser för att erbjuda de timmar som krävs. På språkintröduktionen är det bara 15 procent av eleverna som gått ut med examen fyra år senare. Centerpartiet föreslår att de som går på gymnasieskolans språkintröduktion eller på grundskolan, men riskerar att inte nå godkäntmålen, får ytterligare undervisningstimmar i svenska. Dessutom bör Skolverket få i uppdrag att utveckla och samordna pedagogik för intensivinläring av andraspråk med stöd av Nationellt centrum för svenska som andraspråk.

För att ytterligare intensifiera den första tiden i skolan och effektivisera lärandet bör även fjärrundervisning, men framför allt distansundervisning, användas så att nyanlända elever får fler timmar i veckan med lärande än de timmar de får i skolan. Då många nyanlända har mycket kunskap att ta igen bör även deras möjlighet till sommar- och lovskola utökas.

Försöksverksamhet för tvåspråkiga klasser borde även införas för att stärka tvåspråkiga elever i deras språkutveckling och lärandeprocess. Nyanlända elever ska kunna ha ämnesundervisning på både sitt modersmål och på svenska.

Utmaningen i att ta igen utbildning är desto större ju äldre barnet är. För att öka möjligheterna för elever som kommit till Sverige i högstadieåldern att klara godkänt och ta sig vidare till gymnasiet bör det bli tillåtet att låta dessa elever fokusera på något färre ämnen. Det ska i sig inte betyda mindre undervisningstid, utan att de centrala ämnena ges mer plats.

Fler lärare i skolan

För att skolan ska ha möjlighet att hantera den stora ökning av elever som de senaste årens flyktingmottagande inneburit måste utbudet av lärare öka. För att på sikt lösa lärarbristen måste större reformer av läraryrkets attraktivitet genomföras. På kort sikt behövs dock andra lösningar. Centerpartiet föreslår därför att kravet på lärarlegitimation slopas under en femårsperiod. Förutom att erfarna pensionerade lärare ska lockas tillbaka till skolan bör obehöriga lärare som i dag arbetar inom skolan tillfälligt få dispens från kravet på lärarlegitimation för att sätta betyg. Lärarstudenter bör därtill kunna användas som en pedagogisk resurs i skolan. Med dessa åtgärder frigörs tid för de redan legitimerade lärarna. Därutöver bör det vara möjligt för vissa utrikesfödda med uppehållstillstånd och som varit lärare i sina hemländer att undervisa i hemspråk eller vara ett stöd i ämnesundervisning av elever med samma modersmål.

Satsning på nyanlända barns och ungas hälsa

Många nyanlända barn och unga lider av psykisk ohälsa. En stor del av de unga har kommit till Sverige från krigshärjade områden och har upplevt traumatiska händelser. Därtill har lång väntan under asylprövningen lett till ökad psykisk press. Fler i den berörda gruppen bör få tillgång till vård och behandling.

Validering och komplettering

Många som kommer till Sverige har såväl utbildning som lång arbetslivserfarenhet. Inte sällan i yrken som vi har ett stort behov av i Sverige. Valideringsprocessen borde därför börja omedelbart vid ankomsten genom en inventering av kompetens. De myndigheter, främst högskolorna, som i nästa steg snabbt får uppdraget att validera och komplettera dessa kompetenser måste också få resurser som möjliggör att de prioriterar dessa frågor inom sin verksamhet för att skapa en snabbare process. Idag är incitamenten och de avdelade resurserna för små hos de lärosäten som sitter på sakkunskapen.

Möjligheten att använda EU:s gemensamma regelverk som standard för validering av utländska sjukvårdsutbildningar bör undersökas. Liknande metoder behöver också utarbetas för att bättre validera andra eftergymnasiala utbildningar än de på universitetsnivå.

Många personer som kommit till Sverige de senaste åren har någon form av vårdutbildning. Samtidigt förväntas behovet av personal att öka inom svensk hälso- och sjukvård. Långa valideringsprocesser för personer från tredje land hindrar dock landsting, kommuner och företag från att möta arbetskraftsbristen. Möjligheterna till kostnadsbesparingar är betydande med snabbare validering och komplettering.

Rätt att arbeta

I dag är grundregeln att en person som saknar uppehållstillstånd inte får arbeta, men en asylsökande kan beviljas undantag, så kallat AT-UND. Centerpartiet vill vända på denna ordning och låta alla asylsökande arbeta. Det bör också bli lättare för företag att erbjuda och för asylsökande att få tillgång till praktikplatser.

Jobbstimulans

Om etableringen ska fungera måste det alltid löna sig att arbeta. Alliansregeringen införde därför ett system där den som jobbar inte förlorar all sin ersättning, utan det fanns en jobbstimulans som trappade ned etableringsersättningen långsammare. I grunden handlar det om att skapa drivkrafter för fler att arbeta mer. Det tog den förra regeringen bort. Centerpartiet vill att det alltid ska löna sig att arbeta och vill därför återinföra jobbstimulansen inom ramen för det system med etableringslån som beskrivs nedan. Det innebär att rätten till ersättning kvarstår under sex månader, även om en person med etableringslån får ett jobb.

Mentorskapsprogram och praktikplatser

Mentorskapsprogram är en integrationsmetod som har uppvisat goda resultat både lokalt och internationellt. En svensk person blir mentor åt en nyanländ för att dessa ska kunna få ett utbyte, bland annat om jobbmöjligheter. I Kanada har man påvisat mycket goda resultat genom att låta professionella inom olika sektorer erbjuda mentorskap för nyanlända som har kvalifikationer för att jobba inom samma områden. Genom detta förbättras den nyanländas anställningsbarhet markant.

Sverige har i mycket mindre skala haft just denna typ av mentorskap arrangerade av Saco. Vidare har IF Metall och Teknikföretagen arrangerat mentorskap, i slutet av vilka IF Metall tillät den nyanlända att gå in i sysselsättning med lägre lön. Dessa program har dock i regel varit blygsamma till sin omfattning. Vi ser nu dock en viss tillväxt av mentorskapsprogram för är mer fokuserade på språkligt och kulturellt utbyte. Röda Korset och Kompis Sverige är några av dem som arrangerar mentorskapsprogram för nyanlända och svenska mentorer med så likartad bakgrund som möjligt. På samma sätt har ideella organisationer ordnat möjligheter att praktisera inom verksamheten, med positiva sysselsättningseffekter. Även idrottsrörelsen i Sverige har haft stor framgång i att skapa nätverk för nyanlända, i synnerhet för unga.

Effektivare mottagande

Kostnaderna i dagens mottagningssystem är för höga. Med ett stort antal människor som sökt asyl i Sverige har detta inneburit en ohållbar kostnadsökning.

Ska Sveriges öppenhet värnas finns det inget alternativ till att genomföra betydande besparingar inom migrations- och integrationspolitiken. Men kravet på att förbättra kostnadskontrollen bygger på mer än viljan att värna öppenheten. Oavsett hur migrationspolitiken utformas framöver finns det redan i dag hundratusentals nyanlända som, om de inte snabbt kommer i arbete, kommer att innebära en kostnad för det offentliga under åren framöver. Ansvar för statsfinanserna förutsätter att denna kostnad begränsas.

Centerpartiet föreslår därför reformer som minskar kostnaden för migration och integration. Tillsammans med en förbättrad jobbintegration leder detta till bättre förutsättningar för en långsiktigt ansvarsfull och hållbar finanspolitik.

Kommunerna är nyckelaktörer i den svenska integrationspolitiken. De flesta kommuner vill vara med och ta sitt ansvar för flyktingmottagandet. Men de saknar verktyg för ett värdigt och välfungerande mottagande. Centerpartiet vill därför se reformer som ger kommunerna rätt verktyg för att klara integrationen.

Ansvar för etablering bör därför flyttas till kommunerna. Ansvar för mottagandet bör också flyttas till kommunerna, främst under perioder då handläggningstiden för asylärenden är mycket lång.

Etableringslån

Ett sätt att minska kostnaderna för mottagandet, utan att samtidigt lämna människor utan försörjning, är att göra om vissa ersättningar till lån. På samma sätt som studenter försörjer sig med hjälp av studielån bör nyanlända kunna försörja sig med hjälp av lån under sin första tid i Sverige. Centerpartiet föreslår därför att etableringsersättningen, som i normalfallet ges under de två år en etableringsplan gäller, görs om till ett etableringslån. Etableringslånet ska bestå av både en bidragsdel och en lånedel, med samma proportioner som dagens studiemedel. System där förmånliga lån ges till nyanlända för att hjälpa dem under sin första tid i sitt nya hemland finns i bland annat Kanada och Storbritannien.

Viss återbetalning av etableringslånen bör ske även från annan inkomst än lön. Kombinerat med förstärkta jobbstimulanser i de aktuella ersättningsystemen innebär detta att marginaleffekterna av att komma i arbete sänks.

Eget boende

För asylsökande och nyanlända som vill skaffa ett eget boende ska kommuner ha möjlighet att granska att lägenheten uppfyller minimikrav på bland annat boyta per person och andra grundläggande krav på samma nivå som det boende Migrationsverket erbjuder. Om boendet inte når upp till den nivån ska ersättningen till de nyanlända kunna sänkas eller dras in.

Ökat inslag av arbetsbaserade välfärdsförmåner för nyanlända

Det svenska välfärdssystemet utmärker sig både genom sin generositet och genom den utsträckning i vilken välfärdsförmåner erbjuds utan behovsprövning. Även inom det generella välfärdssystemet finns dock en tydlig uppdelning mellan bosättningsbaserade välfärdsförmåner, som alla i landet har rätt till, och arbetsbaserade välfärdsförmåner, som endast de som arbetat har tillträde till.

I syfte att minska kostnaderna för mottagandet bör fler välfärdsförmåner göras arbetsbaserade för nyanlända. Att som i dag erbjuda samma generösa nivå till alla, oavsett hur mycket man bidragit till samhället, är inte förenligt med en ansvarsfull hantering av de offentliga finanserna. Tillgången till sjukvård och utbildning ska inte påverkas av denna princip.

Nedan beskrivs ett antal reformer som i högre grad gör att människor kvalificerar sig in i välfärden.

Minskad möjlighet till retroaktiv föräldraförsäkring

Nyanlända, och svenska medborgare som återinvandrar, med barn i åldrar som berättigar till föräldraledighet har fram tills nyligen givits retroaktiv rätt till föräldraförsäkringens alla 480 dagar per barn. Det innebär att särskilt nyanlända kvinnor med små barn kan inleda sin integrationsprocess med att vara föräldralediga under mycket lång tid. Detta riskerar att fördröja och försämra deras integration på den svenska arbetsmarknaden. Centerpartiet vill därför begränsa nyanlända flyktingars föräldraledighet efter barnets tvåårsdag.

Inom ramen för den migrationsöverenskommelse som träffades mellan Centerpartiet, de övriga allianspartierna samt den dåvarande regeringen under hösten 2015 beslutades att rätten till retroaktiv föräldrapenning skulle begränsas kraftigt för nyanlända familjer. Den dåvarande regeringen tog steg för att till slut genomföra dessa delar av överenskommelsen, men dessa åtgärder har inte varit tillräckligt kraftfulla.

För att öka drivkrafterna till ett jämställt uttag av föräldraförsäkringen generellt, inklusive för nyanlända, anser Centerpartiet också att jämställdhetsbonusen bör återinföras.

Avskaffat efterlevandestöd för ensamkommande barn och ungdomar

Det är rimligt att barn och ungdomar som väntas få sin försörjning tryggad av det allmänna inte också ges rätt till efterlevandestöd. Centerpartiet föreslår att rätten till efterlevandestöd avskaffas för denna grupp. Det skulle göra reglerna för underhållsstöd och efterlevandestöd mer enhetliga.

Borttaget undantag för flyktingar inom garantipensionen

För att vara berättigad till garantipension måste en person ha fyllt 65 och ha en låg eller obefintlig inkomstgrundande pension. För att få full garantipension krävs att personen i fråga har bott minst 40 år i Sverige från det år hen fyllt 16 till dess hen fyllt 64. Uppfylls inte detta krav minskas garantipensionen proportionellt mot hur många år personen bott i Sverige i förhållande till 40 år. Undantag från denna regel görs dock för personer som beviljats uppehållstillstånd som flykting, annan skyddsbehövande eller motsvarande äldre bestämmelser.⁴ Centerpartiet vill att undantaget från kravet om 40 års boendetid i Sverige tas bort.

Borttaget undantag för flyktingar inom sjukersättningen

För att vara berättigad till full sjukersättning (tidigare benämnd förtidspension) på garantinivå måste en person uppnå en tillräckligt hög försäkringstid. Varje år som man efter 16 års ålder bor utomlands minskar försäkringstiden. Undantag från denna regel görs dock för personer som beviljats uppehållstillstånd som flykting, annan skyddsbehövande eller motsvarande äldre bestämmelser.⁵ Dessa får räkna tid i sitt hemland som om det var boendetid i Sverige. Centerpartiet vill att detta undantag avskaffas.

Avskaffandet av undantagen inom garantipensionen och sjukersättningen väntas medföra en offentligfinansiell besparing om 600 miljoner kronor år 2019, 500 miljoner kronor år 2020 samt 600 miljoner kronor år 2021.

⁴ 67 kap. 7 § socialförsäkringsbalken (2010:110).

⁵ 35 kap. 8–10 § socialförsäkringsbalken (2010:110).

Etableringsansvar till kommuner

Etableringsreformen, som flyttade ansvaret för nyanländas etablering i Sverige från kommunerna till Arbetsförmedlingen, har inte lett till de förbättringar som var syftet. Trots högre kostnader har andelen i arbete inte ökat. Etableringen på arbetsmarknaden är fortfarande på en låg nivå. Arbetsförmedlingens misslyckande gör det nödvändigt att återigen ge kommunerna ansvaret för de nyanländas etablering. Därför vill Centerpartiet att etableringsreformen dras tillbaka och att kommunerna får ansvaret för etableringen. Detta föreslås ske över tid och i ett antal steg.

Ersättning vid omplacering

Alla kommuner tvingas i dag ta emot nyanlända. Det är viktigt att alla parter tar sitt ansvar, men för att inte bli för stelbent behövs en möjlighet att betala andra kommuner för att ta emot asylsökande man inte har kapacitet för. Det innebär både att de som inte tar emot sin kvot får en sanktion som tvingar dem att betala för detta, men också att de som tar emot fler än sin kvot får en större ersättning.

5.3 Utveckla hela landet

Infrastruktur för hela Sverige

En välfungerande infrastruktur är en förutsättning för att det ska gå att bo, leva och arbeta i hela landet. Att näringslivets godstransporter fungerar är likaledes viktigt för att möjliggöra företagsamhet och tillgång till jobb. Järnvägen, flyget, sjöfarten, riksvägarna och de enskilda vägarna har alla viktiga funktioner att fylla.

Centerpartiet prioriterar att öka underhållet av järnvägen, ökade och tidigarelagda investeringar i transportinfrastruktur med hjälp av alternativa finansieringslösningar och ytterligare investeringar i it- och bredbandsutbyggnad. Eftersom Centerpartiet värnar hela landets utveckling är det också av största vikt att de resurser som satsas på infrastruktur fördelas över hela landet.

Vägar och järnvägar

Järnvägsluft för ökad punktlighet

På många ställen i Sverige är järnvägsinfrastrukturen i dåligt skick och otillräcklig. Vart tredje persontåg i Sverige är fortfarande försenat. Signalfel och inställda avgångar hör till vardagen. Det finns bansträckor där säkerheten och punktligheten äventyras av personer på spåren.

Centerpartiet dubblade i alliansregeringen satsningarna på järnvägens drift och underhåll jämfört med tidigare socialdemokratiska regeringar. Underhållet är dock fortfarande eftersatt på många sträckor. Det finns ett underhållsbehov som inte fullt ut tillgodoses i de sedan tidigare budgeterade satsningarna.

Centerpartiet har därför tidigare föreslagit ett järnvägsluft för punktlighet och driftssäkerhet. Som en del av detta föreslogs en förstärkning av det existerande signalsystemet ATC och av ledningar, med fokus på ökad driftssäkerhet, samt en säkring med hjälp av stängsel av banvallar som är utsatta för personer på spåren.

Rusta upp regionala och lokala järnvägsbanor samt viktiga godstrafiksträckor

Det regionala och lokala järnvägsnätet har sedan många år prioriterats ned. Detta trots att flera av banorna är mycket viktiga ur ett regionalt utvecklingsperspektiv, för arbetspendling, kollektivtrafik och inte minst näringslivets godstransporter. Fungerande järnväg bidrar bland annat till att människor kan bo och pendla i större regioner och är en viktig tillgång för en allt rörligare befolkning. Många godstrafiksträckor är viktiga för industrin och det lokala näringslivet men är idag kraftigt eftersatta.

Centerpartiet vill därför stärka underhållet av järnvägen med resurser som är öronmärkta till att rusta upp lokala och regionala lågtrafikerade banor på den svenska landsbygden. Detta är bansträckor med viktig pendlingsfunktion och godstransportfunktion och som har stor betydelse för jobb och tillväxt. Dessa hamnar i regel långt ned på Trafikverkets prioriteringar, där stambanorna alltid ligger först. De regionalt viktiga men mindre banorna utanför stornätet blir därför i många fall aldrig upprustade.

Centerpartiet vill att järnvägsunderhållet förstärks i syfte att rusta upp regionala och lokala banor för att underlätta tågpendlande och godstransport.

Tåg i norra Sverige

Norra Sveriges näringsliv har ett behov av en fungerande och effektiv infrastruktur för så väl gods som människor. Trots stora avstånd och glesbefolkade län har norra Sverige en viktig roll i svensk export. Denna måste vårdas och vässas. Där fyller ett färdigställande av Norrbotniabanan en viktig funktion. Skogen, malmen och stålet är viktiga exportvaror som utgör en avsevärd del av Sveriges ekonomi. Den norra delen av landet, med sina rika naturresurser, bidrar stort till denna utveckling. En viktig förutsättning för export är fungerande transporter. Det är därför glädjande att Trafikverket i sitt förslag till nationell infrastrukturplan föreslår en utbyggnad av Norrbotniabanan mellan Umeå och Skellefteå, och att regeringen valt att fatta beslut i enlighet med Trafikverkets rekommendation. Detta är dock bara en del av Norrbotniabanans sträckning.

Norrbotniabanan är ett stort projekt och skulle i likhet med många andra motsvarande projekt lämpa sig att genomföra i offentlig-privat samverkan (OPS). Används även EU:s medfinansiering blir byggandet fullt realistiskt att genomföra.

Höghastighetsbanor i Sverige

En väl utbyggd infrastruktur knyter ihop Sverige och skapar förutsättningar för fler jobb och företag i hela landet. Det leder också till att möjligheten att ta ett jobb längre från bostaden breddas, vilket möjliggör för fler hållbara transporter, minskad klimatpåverkan och att nya jobb och bostäder kan växa fram. Snabbare tåg skapar dessutom möjlighet till enklare och effektivare pendling. Det handlar om modern och grön infrastruktur som knyter samman Sverige och som Centerpartiet därför har en positiv inställning till.

I dag räcker den svenska järnvägens kapacitet inte till, varken i norra eller södra Sverige. En kraftig tillväxt i tågtrafiken har lett till högt kapacitetsutnyttjande och eftersatt underhåll samtidigt som järnvägen under lång tid varit i behov av ytterligare förstärkningar vad gäller drift och underhåll. Prognoserna visar på en fortsatt stark tillväxt av personresor och godstransporter i vårt land. Enbart för att vidmakthålla järnvägens andel av transportarbetet måste kapaciteten kraftigt förstärkas. Denna situation gör systemet mycket känsligt för störningar, både planerade, tekniska och

väderbaserade. Slutresultatet blir låg pålitlighet och lågt förtroende för tåg, såväl för persontrafik som för den stora mängd gods som varje dag måste transporteras på järnväg.

Centerpartiet är därför positivt till en förstärkning av det svenska järnvägssystemet och dess stambanestruktur, med högre kapacitet för att möta behovet av mer person- och godstransporter, till exempel i form av höghastighetsjärnvägar. Vi har en stor tilltro till de möjligheter tekniken medför. Med höghastighetståg skapas också arbetsmarknadsförstoring i helt ny skala som möjliggör tillväxt och kommer att stärka svensk konkurrenskraft.

Det resultat Sverigeförhandlingen tagit fram avseende höghastighetsbanor bär på stor potential, både avseende transportarbete och bostadsproduktion, varför Centerpartiet är mån om en hållbar finansiering och att man förmår att vidmakthålla en mycket hög grad av kostnadskontroll i projektet. Projektet ska ses som en helhet med anslutningar, bostäder, investeringar och kollektivtrafik i hela Sverige. En satsning på höghastighetståg måste även inkludera att höghastighetsbanorna och deras stationer länkas ihop med och förstärker kapaciteten på befintlig transportinfrastruktur så att tillgängligheten kommer hela det svenska transportsystemet till del. Satsningen får inte ske på bekostnad av underhåll och utbyggnad av befintliga vägar och järnvägar, inklusive Norrbotniabanan.

Vägnätet

Tyngre och längre fordon

Det finns stora miljö- och samhällsnyttor att tillvarata genom att möjliggöra transport med tyngre, längre och mer transporteffektiva fordon på det svenska vägnätet. Samtidigt som ledig kapacitet utnyttjas mer effektivt och utsläppen av bland annat koldioxid minskar, förbättras konkurrenskraften för transportberoende näringar. Genom att möjliggöra för tyngre och längre fordon att rulla på Sveriges vägar skulle företag kunna spara miljontals kronor samtidigt som det skulle skapa stora miljövinster. En 74-tons lastbil släpper ut betydligt mindre per transporterat ton än dagens konventionella lastbilar. Det är bra att riksdagen har sagt ja till att högsta möjliga bruttovikt ska höjas från 64 till 74 ton. Nu kvarstår att säkerställa att implementeringen går skyndsamt och att vägnätet rustas för en ny bärighetsklass, BK4. Det är därför även viktigt att de enskilda vägarna som utgör en stor del av det svenska vägnätet ges förutsättningar att klara av 74-tonslastbilar.

I vårt grannland Finland, som också är ett konkurrentland för den svenska skogsnäringen, har en ökning av högsta tillåtna bruttovikt nyligen genomförts, från 60 ton till 76 ton. En liknande reform måste omedelbart sjösättas i Sverige och då omfatta hela det svenska väg- och järnvägsnätet. Det är också ett prioriterat arbete att gå vidare med hur längre fordon än i dag ska kunna introduceras i trafiken.

Enskilda vägar

Av det svenska vägnätet består 43 000 mil av enskilda vägar, medan endast ca 10 000 mil är statliga och 4 100 mil kommunala. Ansvariga för de enskilda vägarna är väghållarna, exempelvis enskilda markägare, vägföreningar eller samfällighetsföreningar. Av dessa får 7 700 mil statsbidrag som ska bidra till att vägarna tillgodoser behoven och håller hög transportkvalitet.

En väl fungerande infrastruktur är en grundläggande förutsättning för en levande landsbygd. De enskilda vägarna är en viktig del i detta. Det är de enskilda vägarna som möjliggör att en miljon människor dagligen kan påbörja och avsluta sin resa till jobb och hem. De enskilda vägarna är också mycket betydelsefulla ur ett godstransportperspektiv. Det är viktigt att de enskilda vägarna ges förutsättningar att klara av att rusta sig inför införandet av 74-tonslastbilar på de svenska vägnäten, till förmån bland annat för en väl fungerande konkurrenssituation för svensk skogsindustri och för övriga råvarutransporter. Centerpartiet medverkade i alliansregeringen till ett kraftigt ökat stöd till de enskilda vägarna och anser att de enskilda vägarna ska fortsätta att främjas. Därför vill vi att underhållet av enskilda vägar och även lågtrafikerade statliga vägar förstärks, i syfte att kunna genomföra nödvändiga bärighetssatsningar och reinvesteringar för ett robust vägnät i hela landet.

Ordning och reda på vägarna

Konkurrenssituationen i transportnäringen är stenhård. Åkerier som bedriver illegal verksamhet har ökat kraftigt i antal och är av både utländskt och svenskt ursprung. Överträdelserna rör sig till exempel om brist på yrkestrafiktillstånd, överträdelser mot cabotageförordningen och utebliven betalning av lagstadgade avgifter och skatter. Andra delar är bland annat brott mot kör- och vilotider och smuggling. Centerpartiet anser det vara en prioriterad fråga att minska fusket på våra vägar. Vi har därför varit med och skärpt lagstiftningen på området. Det kan dock finnas anledning att gå vidare med ytterligare förslag för att minska fusket. Ett exempel kan vara att införa krav på gps-sändare för de utlandsregistrerade åkare som trafikerar det svenska vägnätet enligt cabotageregulverket.

Autonomi och mobilitetstjänster

Inom framtidens teknik är några trender extra tydliga: autonomi, eldrift, klimat- och kostnadseffektivitet, delningsekonomi och nya affärsmodeller. Det är viktigt att politiken tar hänsyn till ny teknik och utvecklar en lagstiftning som anpassas därefter. Utvecklingen med autonoma fordon och en ökad digitalisering samt implementering av 5G, den femte generationens mobilnät, kan få en genomgripande effekt på hela transportsystemet. Dessa trender för med sig såväl möjligheter som utmaningar för hur vi planerar transportinfrastrukturen. Samtidigt finns en rad frågor rörande de juridiska och trafiksäkerhetsmässiga aspekterna och behovet av att utveckla ansvarsbegreppet.

Alternativa finansieringslösningar för infrastrukturåtgärder

Både svenska och utländska investerare, bland annat pensionsfonder, har visat intresse för långsiktiga investeringar i Sverige. I många med Sverige jämförbara länder finansieras sedan länge viktiga samhälleliga infrastrukturprojekt i offentlig-privat samverkan (OPS). På så vis möjliggörs att en utförare av ett projekt tar ett helhetsansvar för kostnader, genomförande och uppföljning. Det kan röra sig om en järnväg, en bro, en motorvägssträcka eller en del av en trafiklösning, som till exempel mer robust elförsörjning eller ett signalsystem för järnväg.

I Sverige är det fortfarande sällsynt med projekt som finansierats via OPS. Det är beklagligt eftersom OPS ofta har stora fördelar. De offentliga anslagen till investeringar i infrastruktur är inte tillräckliga för att genomföra alla de projekt som är samhällsekonomiskt nyttiga. OPS möjliggör tidigareläggning av sådana projekt utan att

på kort sikt ta budgetutrymme i anspråk. Projektets kostnad återbetalas istället över en längre tid, som motsvarar anläggningens livslängd. OPS medför även potentiella effektivitetsvinster. När den privata parten är ansvarig för både projektering, byggande, drift och underhåll skapas starkare incitament att hålla nere kostnaderna och bygga med kvalitet.

Att det finns potentiella effektivitetsvinster att realisera med hjälp av OPS-modeller inom investeringar i statlig transportinfrastruktur är också en slutsats i den statliga utredning som nyligen undersökt frågan. Trafikverket bör ges i uppdrag att identifiera och driva 10–15 av de objekt som finns angivna i nationell plan i form av OPS, i syfte att skaffa kunskap och erfarenhet samt öka effektiviteten. Höjda banavgifter, brukaravgifter och trängselskatter är andra användbara finansieringsalternativ.

Miljöskatter ska bestraffa utsläpp, inte avstånd

Centerpartiet har en lång rad förslag för att öka omställningen inom åkeribranschen. Bland annat vill vi införa en lastbilspremie för de mest klimateffektiva lastbilarna samt en utökad avdragsrätt för åkerier som tankar förnybart. Vi motsätter oss dock skatter på avstånd som inte är miljöstyrande.

Förra mandatperioden infördes också en flygskatt, vilket Centerpartiet är kritiska till på grund av dess ytterst begränsade klimateffekt. Vår inställning till denna avhandlas i kapitlet om miljö och klimat, senare i denna motion.

Digital infrastruktur

Globalisering och digitalisering för människor närmare varandra och den digitala infrastrukturen är nödvändig för att det ska gå att arbeta och bo i hela landet. En fungerande informationsteknologi i form av tillgänglig bredbandsuppkoppling med hög kapacitet i hela landet innebär enorma möjligheter för nya mötesplatser, kunskap, frihet och utveckling. Centerpartiet stärkte i alliansregeringen investeringarna i bredbandsutbyggnad och öppnade för en mer tillgänglig data- och telekommunikation, inte minst på landsbygden. För Centerpartiet är it ”det femte transportslaget”, som vid sidan av vägar, järnvägar, sjöfart och flyg möjliggör att bo och verka i hela landet. På sikt kommer uppgraderingen från 4G till 5G än tydligare bekräfta den digitaliseringsvåg som sköljer över världen och behovet av en tillgänglig digital infrastruktur över hela landet blir än viktigare för att minska ojämlikheter mellan bygder och människor.

Stärkt bredbandsutbyggnad och digitalisering

Ett av de viktigaste sätten att skapa förutsättningar för jobb, tillväxt och tillgång till välfärdstjänster är att bättre ta tillvara den digitala utvecklingen. Centerpartiet vill att alla hushåll och arbetsplatser där efterfrågan finns ska vara uppkopplade senast 2025. För att digitaliseringen av hela Sverige ska ta ytterligare fart krävs utbyggnad av fiber och annan modern kommunikationsteknik i hela landet. För att genomföra detta behövs kreativa lösningar som exempelvis samförläggning av bredbandsinfrastruktur med annan infrastruktur och en mer snabbfotad användning av frekvenser för mobilt bredband.

Inom landsbygdsprogrammet avsattes 3,25 miljarder kronor för en ökad utbyggnad av bredband på landsbygden. Dessa pengar skulle satsas under åren fram till 2020. Så kallade byalagslösningar, en stor ideell kraft, har drivit på utvecklingen och möjliggjort en kostnadseffektiv utbyggnad av bredband på landsbygden. Intresset för dessa pengar

har varit stort, vilket resulterat i att avsatta medel inte räckt till mer än cirka två tredjedelar av ansökningarna. För att den pågående digitaliseringen av hela Sverige ska kunna fortsätta har Centerpartiet föreslagit att ytterligare medel avsätts för en förbättrad bredbandsinfrastruktur i hela landet.

Utöver ökade resurser krävs andra insatser för att påskynda och underlätta utbyggnaden av bredband. En sådan är att öka samkanalisationen av kablar i marken. När bredbandsinfrastruktur samförläggs med annan infrastruktur, till exempel vid bygge av vägar eller dragnings av elkablar, blir byggande av samhällsinfrastruktur mer kostnadseffektiv. Myndigheter som Trafikverket och Svenska kraftnät bör ges instruktion i regleringsbrev om att alla som önskar ska få lägga bredband i deras väg- eller nätområde och att berörda myndigheter ska förverkliga detta. Myndigheterna får sedan räkna av sin extrakostnad för detta via pengar som kommer från det generella anslaget för en ökad bredbandsutbyggnad. Dessutom bör Energimarknadsinspektionen ges i uppdrag att undersöka om elnätsmonopolen kan åläggas att också dra bredbandsfiber eller motsvarande lösning när elnätsinfrastruktur förnyas.

Den senaste tiden har nedmonteringen av det gamla statliga telefonkopparnätet accelererat, något som påverkar tillgången till telefoni- och bredbandstjänster. Detta slår hårdast mot landsbygden, där alternativen till en fast förbindelse, till exempel ett fibernät eller mobilt nät med hög överföringshastighet, inte finns eller är alltför kostsamma. För att förhindra att människor lämnas utan möjlighet till en fungerande kommunikation anser Centerpartiet att den aktör som idag distribuerar telefoni- och bredbandstjänster inte ska tillåtas avbryta den, om det inte finns en fullgod ersättning till en rimlig kostnad på plats.

Tillväxten skapas i hela Sverige

Landsbygdskommittén

Centerpartiet fick i den parlamentariska landsbygdskommittén brett stöd för många av våra politiska förslag, bland annat att decentralisera myndigheter i syfte att flytta makten närmare medborgarna samt ökade möjligheter till strandnära byggande. Landsbygdskommittén uppmanade den dåvarande regeringen att ta bort flera av de begränsningar som finns för byggande på landsbygden. Om landsbygden ska växa och utvecklas måste även byggandet öka, inte minst med attraktivt boende.

I stora delar av landet finns områden som inte är detaljplanelagda. Här finns förutsättningar att införa andra regler än de som gäller i tätorter, vilket skulle göra det enklare att bygga. Centerpartiet vill se nationella regelförenklingar som möjliggör för enklare regler för byggande utanför detaljplanelagt område så att fler bostäder kan byggas i hela landet.

Andra förslag som Centerpartiet fått igenom är förbättrad tillgång till bredband på landsbygden, åtgärder som ökar svensk livsmedelsproduktion såsom att offentliga upphandlingar av livsmedel ska ske med krav motsvarande svenska miljökrav och svenska regler för djurskydd. Alla dessa förslag främjar jobb och företagande på landsbygden.

Förutom att genomföra viktiga delar av landsbygdskommitténs förslag behövs konkreta åtgärder för ett starkt och konkurrenskraftigt företagande och fler arbetstillfällen i hela landet. Det behöver bli enklare och billigare att anställa och skatter och avgifter som hämmar jobbskapande måste minimeras. Beklagligt nog presenterade den rödgröna regeringen en landsbygdsproposition utan konkreta förslag som skulle

kunna göra skillnad för dem som bor och verkar på landsbygden. Därför har Centerpartiet lagt ett eget förslag, med åtgärder som bygger på landsbygdskommitténs förslag om bland annat sänkta kostnader, mindre krångel och mer självbestämmande.

Beslut ska fattas nära dem som berörs. För att Sveriges landsbygder ska kunna utvecklas måste kommuner och regioner ges mer makt att skapa utveckling och attraktivitet utifrån sina egna förutsättningar. Det handlar bland annat om att staten måste släppa ifrån sig makt till folkvalda församlingar som känner sin region och sin kommun och dess behov. Detta kan bland annat göras genom att myndigheter decentraliserar hela eller delar av sina funktioner till regioner och kommuner, som exempelvis beslutanderätt över tillväxtfrågor, miljöarbete och infrastruktur. Centerpartiet vill inte se en kommunreform som ritar om kommungränser från ett kontor i Stockholm. I stället måste kommunsammanslagningar, om de ska ske, bygga på kommunernas egen vilja, där den kommunala självbestämmanderätten värnas. Samma principer bör gälla vid en eventuell regionreform. För att en sådan ska kunna genomföras krävs att de nya och större regionerna också får ökad makt genom en kraftfull decentralisering.

Regelverket för byggande och planfrågor är idag i många delar anpassat för tätorter och städernas förutsättningar. Centerpartiet vill därför reformera både strandskydd och detaljplaner. Strandskyddet är viktigt för att skydda stora naturvärden och ett tillgängligt friluftsliv. Men i Arjeplog skulle varje invånare kunna ha tre sjöar och mer än fem kilometer strand var att bosätta sig intill. Då är det inte rimligt att samma regler ska gälla i Arjeplog som på Marstrand eller Sandhamn. Ett strandskydd behövs i många områden, men inte i hela Sverige. Därför vill vi avskaffa det där det inte behövs och lämna över ansvaret för att peka ut skyddsvärda områden i dessa delar av landet till kommunerna. Principen i områden utanför tätorterna som saknar detaljplan borde vara att det som inte uttryckligen är förbjudet ska vara tillåtet. Det bör även finnas större frihet att få bygglov för samlad bebyggelse med flera hus i grupp utanför planlagda samhällen.

Landsbygdsavdrag

Landsbygden drivs i stor utsträckning av olika föreningar och ideella krafter. När det offentliga inte klarar av eller inte prioriterar att ta ansvar för viktig service är det de enskilda människornas engagemang som får landsbygden att fungera. Att uppmuntra detta engagemang är viktigt, då det är en central del i utvecklingen av landsbygden. Men det är även viktigt av rättviseskäl att se de extra insatser som krävs och de ökade kostnader som det medför för människor på landsbygden. Centerpartiet vill uppmuntra lokala engagemang genom en reform som ger mer pengar i plånboken för människor på landsbygden genom införandet av ett landsbygdsavdrag. Landsbygdsavdraget gör avgifter till samfällighetsföreningar avdragsgilla upp till ett tak. Det skulle underlätta för föreningar där privatpersoner går samman för att lösa samhällsservice som i andra delar av landet tillhandahålls av kommunen.

Avskrivning av studielån på landsbygden

Många landsbygdskommuner har problem att rekrytera lärare, sjuksköterskor och andra viktiga nyckelkompetenser. Därför vill Centerpartiet att den som flyttar till en landsbygdskommun ska kunna få sina studieskulder avskrivna med 10 procent per år. Ett liknande system finns idag i Norge och har haft goda resultat där.

Centerpartiets förslag riktar sig framför allt mot Norrlands inland och norra Dalarna och innebär att alla yrkesverksamma personer som tar examina och flyttar till någon av de utpekade kommunerna ska få hela eller delar av sin studieskuld avskriven under en längre period. Det skulle både underlätta för dem som vill flytta tillbaka till sina hemkommuner och för kommuner att rekrytera kvalificerad arbetskraft från resten av landet.

Tillgång till kommersiell service

Tillgången till kommersiell service är en nödvändig förutsättning för livskraftiga samhällen. Centerpartiet är stolt över att i regeringsställning ha medverkat till att öka stödet och därmed bidragit till ökad service på landsbygden. Inom nuvarande landsbygdsprogram finns det för närvarande 700 miljoner kronor avsatta för satsningar på kommersiell service på landsbygden. Det handlar om att ge den lokala lanthandlaren eller bensinmacken i byn stöd för att kunna finnas kvar och ge bra service. Just den lokala servicen är ofta en förutsättning för att en mindre ort på landsbygden ska kunna fungera.

På många orter runt om i landet finns också mängder av affärslokaler som gapar tomma men som skulle kunna användas till livsmedelsbutiker eller annan kommersiell service. Därför vill Centerpartiet att den som startar verksamhet i en tom lokal ska slippa fastighetsskatten. Syftet är att underlätta för de företagare som vill öppna en lanthandel och ge människor som bor i landsbygden möjlighet till grundläggande service.

Besöksnäring och gårdsförsäljning

För att erbjuda invånare och besökare en attraktiv livsmiljö måste det bli enklare för företagare och privatpersoner att omvandla idéer till verklighet. Det måste därför bli lättare att ordna kulturevenemang, försäljning av mat och dryck och att ordna verksamhet som bidrar till ett mer dynamiskt gatuliv. Även gårdsförsäljning av alkoholhaltiga drycker måste tillåtas.

En levande besöksnäring kräver att det är lätt att starta och driva företag. Många verksamheter startar på deltid eller kvällstid. Att tid och energi kan läggas på att utveckla affärsidén snarare än att fylla i blanketter är centralt. För många småföretag innebär den första anställda också en hög tröskel. När företaget väl anställt en person är det enklare att anställa också en andra och en tredje. För att göra det enklare för små företag att växa och anställa vill Centerpartiet att arbetsgivaravgiften för den första anställda slopas helt under de första åren.

Centerpartiet vill också att företagslokaler på landsbygden ska undantas från kravet på bygglov vid uppförande av till exempel gårdsbutiker och lokaler för till exempel bed and breakfast. Redan idag är kravet på bygglov slopat vid uppförande av byggnader kopplade till landsbygdsföretagande, men då många gårdar diversifierar sin verksamhet till flera grenar bör detta undantag utökas även till andra näringsverksamheter knutna till landsbygden.

Centerpartiet vill även avskaffa kravet på hotelltillstånd för pensionatverksamhet på landsbygden. Drift av pensionatverksamhet måste idag ha tillstånd från polismyndigheten. Polisen borde ägna sin tid åt brottsbekämpning, och den som vill öppna upp sitt hem för turister vara fri att göra så.

Fler jobb och ökad konkurrenskraft inom de gröna näringarna

De gröna näringarna är viktiga för att hela Sverige ska kunna växa. De producerar klimatsmart energi, högklassiga livsmedel och råvaror, öppna landskap samt jobb och tillväxt i såväl den egna som kringliggande branscher. Därför är det viktigt att värna om de gröna näringarnas konkurrenskraft och förutsättningar. Bra företagspolitik med minskad administrativ regelbörda och lägre kostnader är den viktigaste politiska åtgärden för att främja företagande, inte minst i dessa näringar.

Åtgärder med anledning av torkan 2018

Sverige drabbades år 2018 av den värsta torkan på flera decennier. Konsekvenserna för jordbruket var mycket kännbara. En kris hos de svenska bönderna är ett problem för hela det svenska samhället. Livsmedelsförsörjningen handlar om vår säkerhet. Vi måste alla ha mat för att överleva och fungera. Samtidigt är svensk livsmedelsproduktion helt avgörande för jobb och tillväxt på landsbygden.

Det krävs både kort- och långsiktiga åtgärder för att möta detta. På kort sikt behöver de drabbade lantbruksföretagens likviditet och konkurrenskraft stärkas. Centerpartiet presenterade därför under sensommaren år 2018, i spåren av torkan, ett ”bondepaket”.

Hösten 2018 riktade regeringen ett första krisstöd på 460 miljoner till svenskt lantbruk. Även under 2019 kommer dock riktat krisstöd att behövas för att svenskt lantbruk ska kunna klara sig ur den värsta likviditetskrisen och det är viktigt att detta blir ett stöd som riktas till fler branschgrenar än hösten 2018. I nuläget har vi inte hela bilden över torkans konsekvenser när det gäller hur minskade skördar och ökade omkostnader för halm, foder och andra insatser påverkar enskilda företag och branschen i stort. Det är därför viktigt att Sverige parallellt med de akuta åtgärder som är möjliga inom ramen för EU:s regelverk även lämnar in en ansökan till kommissionen om att kunna ge statsstöd i större omfattning. En viktig del är att underlätta för slakten och vi avsätter därför medel för att kunna sänka kontrollavgifter för slakterier.

Regeringen har genomfört en marginell nedsättning av dieselskatten – men denna nedsättning är dock alltför liten. Vi har tidigare presenterat att vi vill höja återbetalningen av dieselskatten med 50 öre vilket stärker svenska lantbrukares konkurrenskraft långsiktigt.

Samtidigt vill Centerpartiet se en övergång till ett fossilfritt jordbruk och skogsbruk. Redan idag görs stora framsteg inom den gröna omställningen genom bland annat förnybara drivmedel och projekt med omställningspremier för arbetsmaskiner. Tyvärr har den omställning som påbörjats stannat av på grund av avsaknad av långsiktiga och stabila spelregler för svenska biodrivmedel. För att minska fossilberoende behövs det incitament som stärker konkurrenskraften för förnybara drivmedel även då de används i arbetsmaskiner. Centerpartiet vill därför att det införs ett utökat stöd för lantbrukare som tankar förnybart. Centerpartiet vill även se ytterligare åtgärder som sänka kostnader, regelförenklingar och satsningar på forskning och utveckling till förnybara drivmedel.

Vidare föreslår vi att lantbruk som bedrivs som aktiebolag ska kunna ompröva sina deklarationer sex år tillbaka, vilket redan idag är möjligt för enskilda näringsidkare, för att på så sätt kunna ändra sina deklarationer och frigöra resurser genom att skjuta upp skatten. Vi vill även att dagens anståndsregler, som normalt gäller 1–2 månader vid ekonomiska problem som företaget ej kunnat påverka, ska ändras till ett år för företag inom berörda näringar.

Många som verkar inom de gröna näringarna är småföretagare med små marginaler och begränsad likviditet. Det är därför avgörande att myndigheters agerande, exempelvis när det gäller stödutbetalningar, är tydligt och förutsägbart.

Centerpartiet ser därför allvarligt på att Jordbruksverket har misslyckats med att i tid betala ut de ersättningar som bönderna har rätt till. En stor del av ansvaret faller på regeringen, som inte gett förutsättningar för den ansvariga myndigheten att sköta sina uppgifter på ett tillfredsställande sätt och det är av största vikt att myndigheten får de resurser som behövs för att klara sitt uppdrag och återställa lantbrukarnas förtroende.

Totalt omfattar Centerpartiets förslag med anledning av sommarens torka 2 405 miljoner kronor år 2019. År 2020 uppgår paketet till 2 265 miljoner kronor och 2021 är motsvarande summa 925 miljoner kronor.

Ökad konkurrenskraft och minskad sårbarhet i livsmedelskedjan

Det gångna året visar med tydlighet vikten av att stärka svensk livsmedelsproduktion långsiktigt. Mer svensk mat måste produceras och bönderna behöver ersättas för det mervärde som svensk matproduktion skapar genom dess stora miljöhänsyn och höga djurvälstånd. Alliansregeringens Matlandet Sverige bidrog till att skapa jobb inom de berörda näringarna. Vidare så avskaffades skatter och avgifter för bönder motsvarande nästan 2,2 miljarder kronor.

Det är mycket positivt att det finns en bred enighet i riksdagen om de långsiktiga livsmedelspolitiska målen till 2030 som bland annat säger att svensk livsmedelsproduktion ska öka och sårbarheten minska. Samtidigt är det viktigt att livsmedelsstrategin inte bara blir en pappersprodukt utan att det leder till åtgärder som märks på företagsnivå. I Centerpartiets livsmedelsstrategi finns det etappmål till 2020 och tillhörande konkreta åtgärder för att säkerställa att de långsiktiga livsmedelspolitiska målen uppnås. Vi har också presenterat över 90 konkreta åtgärdsförslag för att stärka hela livsmedelskedjan såsom minskade regler och kostnader för livsmedelsproducenter.

En viktig och avgörande utmaning är att stärka lantbrukets möjligheter att ta betalt för de svenska mervärdena, något som inte fungerar fullt ut i dag. Ambitionen måste vara att andra medlemsstater stärker sina regelverk, snarare än att Sverige ställer lägre krav. Vi måste dock vara öppna för att se över regelverk för att säkerställa att de bidrar till den goda djurvälstånd och det ambitiösa miljöarbete som präglar svenskt lantbruk och svensk livsmedelsproduktion, och inte bidrar till ökat krångel och onödiga kostnader. Därtill är det prioriterat att stärka efterfrågan på svenska livsmedel både i Sverige och utomlands. Satsningar på export och projekt som stärker svensk livsmedelsproduktion är därför fortfarande viktiga.

Att stärka innovations- och utvecklingstakten i livsmedelskedjan är också av stor vikt för att den svenska livsmedelsförsörjningen ska kunna säkras. Där ingår bland annat att stärka förädlingsvärdet genom hela kedjan, så att produktutveckling i alla led blir mer av en självklar del i företagandet. Centerpartiet har i sin livsmedelsstrategi lyft vikten av utökat investerarkapital som gör att fler kan investera eget kapital i växande företag. För att få bra utväxling på forskning inom livsmedelskedjan är det centralt att forskningen görs utifrån behov och i samarbete med branschen. Vi kan tyvärr konstatera att jordbruks- och livsmedelsforskningen i Sverige har drabbats negativt av att ett antal företag flyttat sina avdelningar för forskning och utveckling utomlands. Därför är det av stor vikt att stat och näringsliv samverkar för att stärka forskning inom livsmedelskedjans olika delar.

Det är också viktigt med åtgärder för att minska livsmedelskedjans sårbarhet, inte minst med sommaren 2018 i åtanke. Där vill Centerpartiet se en rad åtgärder. Riksdagen har under våren berett regeringens förslag till nationell strategi för klimatanpassning. Det är viktigt att vi nu har en sådan strategi på plats men det kommer vara avgörande hur denna implementeras och utvecklas framöver. Denna torka gör det uppenbart att lantbruket och livsmedelskedjan måste få en stor plats i detta strategiska arbete så att samhället också långsiktigt planerar för att kunna hantera mer extrema väder framöver. För att säkra fodertillgången framöver vill Centerpartiet att en lämplig myndighet, exempelvis MSB, utreder möjligheterna att bygga upp ett spannmålslager och utsädeslager. För att säkra framtida kriser vill Centerpartiet undersöka möjligheterna till ett statligt bottenbelopp tillsammans med försäkringsbranschen. För att främja arbetet som de svenska lantbrukarna gör måste det offentliga köket även ställa krav i sina upphandlingar som motsvarar svensk standard för djurskydd och miljöhänsyn.

Naturvård med respekt för äganderätt och dem som berörs

Äganderätten med egendomsskyddet är inskriven i Sveriges grundlag och FN:s deklaration om mänskliga rättigheter, men dess genomslag i myndigheternas hantering och prövning av enskilda ärenden behöver stärkas så att enskildas rättigheter värnas och inte drabbas av orimliga konsekvenser. Värdefull natur kan behöva utökat skydd men det innebär samtidigt att äganderätt och brukande begränsas. Det måste vara självklart att ägare eller brukare ersätts för de inskränkningar som görs. Kostnaden för åtgärden måste också stå i proportion till den miljönytta som de naturvårdande åtgärderna leder till och det är viktigt att markägare och brukare involveras i hela processen. Ersättningsmodeller och nationella riktlinjer för tvingande avsättning av jordbruks- och skogsmark samt bildande av vattenskyddsområden behöver ses över och förtydligas. Centerpartiet vill även se över artskyddsförordningen för att säkerställa att den är tillämpbar, effektiv och rättssäker. Det är även viktigt att naturskyddet är dynamiskt och inte statiskt. Naturen och hoten mot den utvecklas och förändras. Naturskyddet måste ta höjd för sådana förändringar. Det är viktigt att tidigare beslut utvärderas och vid behov kan omprövas eller förändras för att se att de även i fortsättningen på ett effektivt sätt bidrar till att skydda värdefulla miljöer och ekosystem.

Centerpartiet vill skydda skogar med höga naturvärden från avverkning genom att utveckla de frivilliga certifieringar av skogsbruk och produktkedjor som redan finns i syfte att stärka trovärdigheten för svenska biobaserade produkter. En mycket stor del av miljöskyddet bygger idag på frivilliga åtgärder och avsättningar. Staten ska ta hänsyn till detta när mål sätts och krav ställs. Det nationella skogsprogram som regeringen presenterat saknar helt konkreta åtgärder för att öka det hållbara uttaget av skogsråvara, eller åtgärder för att stärka konkurrenskraften. Centerpartiet vill också att en nationell strategi för biobaserad ekonomi tas fram med satsningar på att ta fram nya biobaserade material, drivmedel, flygbränsle och kemikalier.

Samtidigt ser vi att den biologiska mångfalden och hotade arter i skog och mark behöver öka. Ett kostnadseffektivt sätt att skydda mark är att använda statligt ägd produktiv skogsmark, till exempel från Sveaskog, Statens fastighetsverk eller Fortifikationsverket som ersättningsmark vid bildande av naturskyddsområden. De initiativ från markägare för skydd av mark som fick stöd under Kometprogrammet var positiva och dessa erfarenheter bör tas till vara. Ett annat sätt att öka den biologiska mångfalden i skogen är att i större utsträckning använda ekologisk kompensation och

system för att skapa och sälja krediter kopplade till åtgärder som minskar negativ påverkan på ekosystem eller biologisk mångfald.

Viltmyndighet

För Centerpartiet är det självklart att vi ska bruka våra naturresurser utan att förbruka dem. De senaste åren har vi fått fler vilda djur i våra skogar. Vi ser mycket allvarligt på de egendomsskador som den växande vildsvinsstammen orsakar. Detta ställer krav på en aktiv och bra viltförvaltning som är regionalt förankrad. Det skapar dessutom fler och nya möjligheter för nya verksamheter och jobb kring jakt och viltförvaltning. För att säkerställa en närvarande och effektiv viltförvaltning har Centerpartiet föreslagit att en ny viltmyndighet inrättas.

Regionala skattebaser

På samma sätt som att det är självklart att människor i stor utsträckning ska få behålla frukterna av sitt eget arbete bör regioner som bidrar med värdefull produktion få behålla delar av detta värde. Det måste löna sig för kommuner och regioner att förbättra sitt företagsklimat, göra produktiva investeringar och upplåta mark åt viktig infrastruktur och produktion.

Centerpartiet vill därför utreda hur ett antal skatter ska kunna regionaliseras. I ett första steg är det rimligt att fastighetsskatten på elproducerande fastigheter regionaliseras för att återföra en del av värdet från den klimatsmarta energiproduktionen till berörda regioner. Regionala skattebaser får samtidigt inte urholka möjligheten till kommunal utjämning av skillnader som uppkommer till följd av att olika regioner har olika förutsättningar. Med ett ökat inslag av regionala skattebaser skulle dock bilden av vilka regioner som bidrar respektive får bidrag ändras, då det skulle synliggöra de stora värden som idag produceras i många av Sveriges kommuner och regioner men som beskattas nationellt.

Nära och kostnadseffektiva myndigheter

Sverige har under lång tid präglats av en centralisering av myndigheter och offentlig service. Offentliga jobb har centraliserats i högre takt än privata och det verkar inte kunna förklaras av att befolkningen flyttat. Det offentliga är alltså drivande i centraliseringen av arbetstillfällen.

Denna centralisering är problematisk av främst tre skäl. För det första innebär en retiranderande offentlig service att den kommersiella servicen riskerar att försvinna. För det andra får personer på mindre orter och landsbygden inte del av den service de är med och finansierar. Och för det tredje innebär en centralisering till centrala lägen i storstäderna att utgifterna för den statliga förvaltningen i allmänhet, och för lokalkostnaderna i synnerhet, ökar kraftigt.

För en välfungerande statsförvaltning krävs även en ändamålsenlig granskning av de statliga myndigheterna. Idag sker regeringens granskning genom olika typer av kontrollmyndigheter och i vissa fall får granskningen ske inom ramen för själva myndigheten. Centerpartiet vill se en översyn när det gäller de konstruktioner som finns kring granskning av statliga myndigheter så att granskningarna kan bli mer effektiva och svara bättre mot de behov som finns.

Omlokalisering för ökad effektivitet

De totala lokalkostnaderna för de statliga myndigheterna uppgick 2013 till 23,4 miljarder kronor. Det är 4 miljarder, eller 21 procent, mer än 2006. Hyran per kvadratmeter har ökat med drygt 20 procent och står för majoriteten av kostnadsökningen. Lokalarean har ökat i Stockholm och Malmö, men minskat i övriga landet. Kvadratmeterhyran är cirka 62 procent högre i Storstockholm än i övriga landet. För myndighetsgruppen Central förvaltning är kostnaden ungefär dubbelt så hög i Stockholm som i övriga landet.

Den regionala fördelningen av myndigheternas lokalisering är skev. Stockholm, där 22 procent av befolkningen bor, står för 29 procent av lokalarean och hela 39 procent av kostnaderna. Myndigheterna i övriga landet utanför storstäderna, där 61 procent av befolkningen bor, står för 53 procent av lokalarean och bara 44 procent av kostnaderna. Samtidigt som detta bidrar till högre kostnader tränger det också ut tillgängliga fastigheter för privat näringsliv och bostäder i storstäderna.

Statskontoret har nyligen utrett myndigheternas lokalisering. Utredningen bekräftar att offentliga jobb har centraliserats. I landsbygdskommittén lyckades Centerpartiet få också de övriga partierna att gå med på en rekommendation om att 10 000 tjänster vid statliga myndigheter bör flytta från Stockholm till övriga landet.

Centerpartiet anser att myndigheter i huvudsak ska finnas där verksamheten kan bedrivas på det bästa och mest kostnadseffektiva sättet. Därutöver är myndigheternas service till medborgarna, samt möjligheten till synergieffekter när myndigheter samlokaliseras, viktiga vid lokaliseringsbeslut. En rimlig utgångspunkt är att myndigheternas lokalisering bör spegla befolkningens. I många andra tjänstebranscher med liknande profil på sina anställda är kontor förlagda utanför storstäderna av kostnadsskäl.

Reformerat system för pris- och löneomräkning

Systemet för pris- och löneomräkning (PLO) räknar automatiskt upp anslagen till de statliga myndigheterna. Systemet är tänkt att kompensera för ökade lönekostnader, lokalkostnader samt övriga förvaltningskostnader.

Systemet innebär alltså att myndigheter belägna på orter där hyrorna stiger snabbt kompenseras för detta. Det minskar myndigheternas incitament att kontinuerligt se över sin lokalisering. Värt att notera är också att myndigheternas lokalyta per anställd varierar förhållandevis kraftigt, vilket indikerar att det finns en effektiviseringspotential.

För att stärka myndigheternas kostnadskontroll föreslår Centerpartiet på lång sikt tre förändringar av systemet. För det första bör uppräkningsavslaget till följd av lokalkostnader enbart räknas upp med en del av av KPI, alternativt med hyresutvecklingen i de rikthyresområden som ligger utanför storstäderna. Det skulle innebära att myndigheter i städer konstant utsätts för ett besparingstryck som ger dem incitament att omlokalisera till orter med lägre lokalkostnader.

För det andra föreslår Centerpartiet att rikthyrororna i Stockholm sänks. Det innebär att myndigheter i Stockholm får mindre anslagsökningar och därmed ges incitament att omlokalisera till områden med lägre hyreskostnader.

För det tredje bör den uppräkningsavslaget som följer av dessa två reformer schablonmässigt sänkas för att ytterligare öka kostnadskontrollen och bidra till finansiering av viktiga jobbskapande reformer.

Som ett första steg föreslås i denna motion att rikthyrorna i Stockholm sänks något. Detta väntas medföra en offentligfinansiell besparing om 42 miljoner kronor år 2019, 136 miljoner kronor år 2020 och 205 miljoner kronor år 2021.

Gröna städer

Städernas tillväxt, demografiskt, ekonomiskt och kulturellt, men även deras miljöpåverkan, är en av de starkaste trenderna globalt. Smart utformade städer ger människor förutsättningar att leva miljövänliga och hälsosamma liv. Städer skapar möjligheter för människor att samarbeta och utbyta idéer. Staden och landet delar många utmaningar och förutsättningar men likväl möter staden särskilda krav på fungerande transporter, bostadsbyggande och lösningar för att förhindra segregation.

Att uppmuntra småföretagande och entreprenörskap är avgörande för att möjliggöra en levande stadsmiljö. Centerpartiets förslag om ingångsföretag och regelförenklingar är här viktiga. Både för att skapa fler jobb men också för att möjliggöra för en mer levande stadsmiljö. Att verka för att myndigheter och andra offentliga institutioner lokaliseras till alla delar av städerna är därför viktigt både i den lokala och nationella politiken. Att bygga en blandad stad, där hyresrätter, bostadsrätter, arbetsplatser samt offentlig och kommersiell service finns i samma områden är också viktigt för att bygga en hållbar stad. Korta beslutsvägar, lokala initiativ och växande småföretag är avgörande för att få gröna städer.

För Centerpartiet är det tydligt att en nationell politik för lokala möjligheter innebär att fokus måste ligga på möjlighetsskapande och på att nationella regler som begränsar eller försvårar lokala initiativ, snarare än ökad statlig styrning genom nationella regler eller statliga investeringsprogram. Den nationella nivån bör skapa förutsättningar genom kunskapsspridning, genom att anpassa nationella regelverk och utveckla tekniska standarder, men decentralisera ansvar och befogenheter. Idag saknas till exempel en enhetlig definition av bilpooler vilket gör det svårt att stödja denna utveckling i lagstiftning, upphandling och parkeringsregler.

Kommuner och regioner som vill använda ekonomiska styrmedel, som exempelvis trängselskatter och miljöavgifter, eller förändra lokala miljö- eller trafikregler ska i hög grad kunna göra det. Det ska vara tillåtet att utforma regler och avgifter efter miljöprestanda och råda över eventuella intäkter som dessa ger. Att styra parkeringsavgifter kan minska trafiken, att kunna förbjuda biltvätt på gatan kan ha stor betydelse för att begränsa kemikalier i dagvatten, och ett decentraliserat strandskydd skulle ge bättre möjlighet att bygga mer i attraktiva lägen i städer med stränder och kajer.

Effektiva kommunikationer i den gröna staden

Den urbana miljön kännetecknas av täthet mellan människor, verksamheter och bostäder. Därför är förutsättningarna för effektiva kommunikationer goda. Länge har städer planerats utifrån i första hand bilar och stora ytor tas upp av vägar och parkeringar. Biltrafiken leder till utsläpp av växthusgaser och negativ miljöpåverkan genom luftföroreningar och buller. Genom att främja en omställning till förnybara drivmedel, miljöbilar och nya transporttjänster som bygger på en ökad digitalisering kan de negativa konsekvenserna av biltrafiken minska, samtidigt som framkomlighet och mobilitet ökar. Styrmedel som gynnar effektiva mobilitetslösningar såsom bilpooler behöver stärkas. Dessutom bör rådande parkeringsnormer ses över så att p-platser i ökad

utsträckning kan prissättas utifrån efterfrågan. Krav på antal p-platser kan också ersättas med krav på mobilitetslösningar där integrerade smarta tjänster som kombinerar kollektivtrafik, hyrcykel och bilpooler kan användas i en samlad funktion utifrån aktuella behov.

Ökad cykling minskar miljöpåverkan och främjar människors hälsa. Att satsa på cykelinfrastruktur, som lokala och regionala cykelvägar och säkra cykelparkeringar i anslutning till kollektivtrafik är samhällsekonomiskt lönsamt. Cykel behöver i större grad räknas som ett transportslag jämte bil, båt, flyg och tåg, och få resurser i nationella infrastruktursatsningar. Säkerheten är viktig för att få fler att cykla och att gång- och cykelbanor, korsningar, trafikregler och trafiksignaler anpassas till cyklisternas och fotgängares skilda villkor ökar viljan att välja dessa färdmedel. Enhetliga markeringar av cykelbanor och andra trafikskyltar är andra åtgärder som kan förenkla.

En tät bebyggelse är ofta både utrymmes- och energieffektiv och genom förtätning kan värdefulla naturmiljöer i stadsnära läge bevaras. Men en tätare stad ställer större krav på kvaliteten i de gröna ytorna och att dessa tas med redan i ett tidigt skede i planeringen. Ekosystemtjänster som dagvattenhantering, klimatreglering, luftrening och bullerdämpning, samt möjlighet till rekreation är viktiga för dem som bor i städer. Byggnation och exploatering innebär ofta att andelen hårdgjorda ytor ökar vilket påverkar vattenavrinningen. Att stärka ekosystemtjänsternas roll i planeringsprocessen är ett viktigt steg mot grönare städer.

Centerpartiet vill ge kommuner rätt att inrätta miljözoner, även för lätt trafik och persontrafik, där det finns lokala luftkvalitetsproblem eller särskilda problem med buller. Miljözonen skulle kunna reglera att endast fordon som uppfyller vissa krav på utsläpp och buller får framföras inom zonen. Detta skulle leda till att lokala problem med luftkvalitet kan lösas och skapa förutsättningar för ökat bostadsbyggande.

Möjligheten till miljövänlig båtpendling i städer som exempelvis Stockholm och Göteborg stärks också av Centerpartiets förslag om att befria mindre elfartyg från energiskatt. Idag är spårbunden trafik undantagen från elskatt men denna skattebefrielse bör utökas för att även omfatta elbussar.

En bättre bostadsmarknad

En förutsättning för tillväxt i hela landet är att det finns möjlighet för människor att bo. Men nästan hela Sverige lider av bostadsbrist. Boverket bedömer att 67 000 nya bostäder behöver byggas årligen fram till år 2025 för att hålla bostadsmarknaden i balans, och även om byggtakten har ökat tack vare stark konjunktur och Alliansens regelförenklingar så är det mycket som saknas för att nå hela vägen. Trösklarna till bostadsmarknaden är särskilt höga för den som är ung eller den som nyligen kommit till vårt land. Samtidigt finns en rad regler som hindrar byggandet i attraktiva områden på landsbygden, vilket i sin tur hämmar utvecklingen utanför städerna.

Svensk bostadsmarknad har ett antal problem som var för sig är allvarliga och som tillsammans gör bostadsmarknaden till ett av de samhällsområden som är i störst behov av reformer, vilket får allvarliga återverkningar på många andra samhällsområden.

Ett grundläggande problem är att det har byggts för lite. Av landets 290 kommuner rapporterar 243 att det finns ett underskott av bostäder.

Därtill utnyttjas inte det befintliga beståndet effektivt. Prisreglering av hyror skapar köer samtidigt som det minskar incitamenten att bygga fler hyresrätter. Flyttskatter gör rörligheten trögare även i det ägda boendet.

Bostadspriserna har den senaste tiden stagnerat eller vänt neråt efter att under fler år stigit betydligt snabbare än hushållens inkomster, inte minst i storstäderna. Detta har bidragit till en ökad skulduppbyggnad som inte är långsiktigt hållbar. Skuldsättningen kan i förlängningen riskera den finansiella stabiliteten samt enskilda hushålls ekonomi och därmed bryta konjunkturuppgången.

Centerpartiet vill se omfattande regelförenklningar och förbättrad marktillgång, successivt införa en friare hyressättning med starkare koppling till bostädernas marknadsvärde och ett fortsatt arbete för att värna den finansiella stabiliteten. Centerpartiet vill avveckla de statliga byggsubventionerna eftersom de inte lett till ökat byggande och har en utformning som gör dem felriktade.

Ökat byggande

Mer byggbar mark genom enklare regler

Ett skäl till bristen på bostäder är att det saknas byggbar mark. På den svenska landsbygden finns många attraktiva platser att bygga på utan att naturvärden förstörs, men ett stelbent strandskydd och andra hindrande regler begränsar byggandet. Centerpartiet föreslår att dagens strandskydd avskaffas och ersätts med ett nytt regelverk där kommunerna får bestämma själva över strandskyddet, med undantag för vissa nationellt utpekade skyddsområden. Reglerna behöver en bättre balans mellan å ena sidan hänsyn till bevarande av viktiga naturvärden och allmänhetens tillgång till strandområden och å andra sidan att fler människor får möjlighet att bo på landsbygden.

Vi kan också tillgängliggöra mer mark för byggande genom att se över riksintressena. Nästan hälften av all mark i Sverige räknas i dag som någon form av riksintresse, vilket medför att det är svårt att bygga i många delar av landet. Riksintressena behöver därför vara tydligt definierade och det måste vara möjligt att väga in andra intressen, såsom bostadsbyggande.

Centerpartiet vill även se att de statliga kreditgarantierna utnyttjas bättre och tydligare fokuseras för att underlätta byggande på landsbygden. Det behövs förbättrade villkor för att låna kapital till att bygga där människor vill bo. Regelverk ska också gynna kreditgivning till dem som har kreditvärdighet och vill bygga sin bostad på landsbygden, trots att en sådan bostad inledningsvis kan förlora i värde. Kommunala bostadsbolag bör också kunna bygga hyresrätter där det finns långsiktig lönsamhet, i synnerhet för att avhjälpa lokal bostadsbrist. Där tolkningar av redovisningsregler för bostadsbolagen inte avspeglar de verkliga ekonomiska förhållandena bör de tolkningarna ändras så att byggandet underlättas i småorter.

Lantmäteriets verksamhet är central för att hela landet ska kunna växa. Tyvärr brister den servicen i dag. Lantmäteriet lägger ned kontor och handläggningstiderna är långa. För att effektivisera Lantmäteriet bör delar av verksamheten öppnas upp för privata aktörer och enklare förrättningar beslutas lokalt.

Alliansens arbete med instansordning och handläggningstider för överklaganden har gett resultat. Men precis som med regelförenklingsarbetet måste mer göras för att ytterligare förkorta handläggningstiderna, inklusive de kommunala.

Därför vill Centerpartiet att bygglovsprövningar begränsas i tid. Därtill bör den enskildes rätt vid prövningar av bygglov stärkas genom ett införande av omvänd bevisbörda så att myndigheten får ansvaret att påvisa att ett ärende strider mot lagstiftningen, i stället för att den enskilde ska bevisa att den önskade åtgärden är tillåten.

En faktor som kraftigt driver upp tiden för produktion av bostäder är de många och långa överklagandeprocesserna. Detta har kritiserats av flertalet instanser och förvärrar bostadsbristen. Därför vill Centerpartiet att länsstyrelsen ska tas bort som första instans för överklaganden. Sakägarkretsen vid ett överklagande bör också begränsas till att endast omfatta dem som är direkt berörda. En låg avgift som ger avhållsamhet emot okynnesöverklaganden ska utredas.

Markpolitiken är framförallt kommunernas ansvar, men även staten har en roll att spela. Staten bör i ägardirektiv ge i uppdrag till statliga företag att inventera sitt markinnehav i syfte att få fram mer byggbar mark. Mark som avsatts för bostadsbyggande ska inte heller kunna stå obebyggd i flera år. För att undvika detta bör tydligare uppföljningar av markanvisningarna göras av kommunerna.

Regelförenklningar för bostadsbyggande

För att råda bot på bostadsbristen behövs ett fortsatt arbete med att ta bort och ändra stela, olämpliga och svårtolkade regler som hindrar nybyggnation. Alliansregeringen genomförde ett omfattande regelförenklingsarbete. Men många hinder för byggande återstår och det behövs nu ett ytterligare intensifierat arbete för att undanröja de kvarstående hindren.

Plan- och bygglagen behöver även i fortsättningen reformeras med fokus på ett mer flexibelt användande av planinstrumentet, kortare planprocesser och fler bygglovsbefriade åtgärder. Bullerregler, strandskyddsreglerna, tillgänglighetskrav och riksintressen behöver bli mer ändamålsenliga och inte i onödan begränsa bebyggelse. Bostadsplanering ska fortsätta att vara kommunens ansvar, men den privata initiativrätten behöver utvecklas och stärkas. I områden som inte är detaljplanelagda bör det införas avsevärt enklare regler och det måste bli möjligt att göra små förändringar i redan antagna detaljplaner.

För att kunna bygga på fler ställen bör reglerna förändras så att man mäter buller på insidan av fastigheten och inte som i dag vid fasaden. Därutöver krävs en översyn av tillgänglighetsreglerna som framför allt gör små lägenheter dyrare att bygga. Man ska kunna garantera tillgängliga bostäder för alla som behöver det, samtidigt som kraven på anpassning av samtliga bostäder i ett bestånd minskas. Detta är särskilt betydelsefullt för att få fram studentbostäder.

Vidare krävs regelförenklningar som gör det enklare att ändra i detaljplaner och gör det möjligt att bygga i områden utan detaljplaner, vilket prövats framgångsrikt i Tyskland. Dessutom behöver konkurrensen i byggsektorn öka, till exempel genom att bygglov tidsbegränsas så att reglerna inte används av stora aktörer för att taktiskt vänta med att bygga. Fler aktörer bör få möjlighet att konkurrera om att bygga i nya och attraktiva lägen. Personer som önskar bygga sitt hem bör ges större möjlighet att gå samman för att anlita entreprenör och själva söka bygglov för flerbostadshus. Hyrköp och ägarlägenheter bör främjas.

Parallellt med det nationella regelförenklingsarbetet bör en försöksverksamhet genomföras där kommuner tillåts pröva möjligheter att förkorta, förändra och förenkla plan- och bygglovsprocesserna. En sådan reform skulle möjliggöra för enskilda kommuner att gå före i regelförenklingsarbeten samt att anpassa reglerna för lokala förhållanden. I ett bredare perspektiv skulle det även öppna upp för institutionell konkurrens mellan kommunerna och stärka det kommunala självstyret.

Nya finansieringslösningar

Nya finansieringslösningar kan bidra till att öka bostadsbyggandet. Centerpartiet vill pröva modeller med förhandlingspersoner och tillförande av externt kapital för långsiktig finansiering, liknande den modell som användes i Sverigeförhandlingen, för drift och skötsel av bland annat värme- och va-system, gator, fastigheter och trafiklösningar. Centerpartiet anser även att privatpersoner ska kunna medfinansiera hyresbostäder. Genom att satsa eget kapital vid nyproduktion ska en hyresgäst kunna tillgodogöra sig en lägre hyra. För att möjliggöra detta krävs en mer flexibel lagstiftning kring hyresrätter samt att Skatteverket tillåter olika insatser i olika boenden.

Värderingsregler anpassade för hela landet

Ett stort antal kommuner vittnar om att det är svårt att bygga bostäder trots att behovet är stort. Ofta är anledningen att de kommunala bostadsbolagen tvingas till stora nedskrivningar när ett projekt är färdigställt. Detta då marknadsvärdet understiger byggkostnaden. Detta innebär i sin tur problem då den så kallade allbolagen kräver att kommunala bostadsbolag ska bedrivas affärsmässigt. Att genomföra projekt som på pappret går med förlust riskerar att vara ett brott mot detta krav och kan också innebära att kommunen hamnar i konflikt med EU:s statsstödsregler.

Den grundläggande redovisningsprincipen om att tillgångar ska skrivas ned om deras värde understiger deras bokförda värde och om denna skillnad kan antas vara bestående är i grunden rimlig. Problemet är den praktiska implementeringen av denna regel.

Att värdera fastigheter är inte trivialt. Ofta görs det genom att studera andra försäljningar av liknande objekt på jämförbara orter. Detta kallas för ortsprismetoden. För det första är denna typ av värdering inte relevant för ett kommunalt bostadsbolag som ämnar äga en fastighet långsiktigt. Bolaget är inte intresserat av vad en teoretisk försäljning skulle inbringa i dag, utan vad fastigheten kan generera för intäkter och värden över tid. För det andra är det ofta svårt att hitta rimliga jämförelseobjekt på svaga bostadsmarknader. Det är också möjligt att genomföra en värdering baserad på prognoser för framtida hyresinbetalningar. Denna typ av kassaflödesvärdering sträcker sig dock oftast bara 5–10 år framåt i tiden.

Reglerna för redovisning och värdering måste därför vara anpassade för hela landet. Centerpartiet vill utreda två regelförändringar för att öka möjligheten att bygga på landsbygden. För det första bör möjligheten att tillåta portföljvärdering vid förtätning ses över. Om ett bolag förtätar ett befintligt bostadsbestånd ska nedskrivning inte behöva ske om beståndet som helhet är korrekt värderat i bokföringen. Det skulle underlätta byggande inte minst på landsbygden.

För det andra bör möjligheten att använda snabbare avskrivning i stället för nedskrivning utredas. Genom att tillåta en snabbare avskrivning under ett antal år för att få marknadsvärde och bokfört värde att konvergera, krävs inte en omedelbar nedskrivning i de fall där det bokförda värdet bara marginellt överstiger det beräknade marknadsvärdet.

Utöver dessa regelförändringar vill Centerpartiet även uppdraga åt Bokföringsnämnden att än tydligare beskriva när nedskrivningar krävs. Idealt bör en checklista tas fram där det framgår att om ett byggprojekt har hållit en rimlig budget, beläggningen är god och hyresintäkterna tillräckliga ska inte samma nedskrivning behöva ske.

För att ytterligare stödja kommunerna vill Centerpartiet inrätta en funktion på Boverket som erbjuder handledning för kommuner när det gäller EU:s statsstödsregler. På så vis minskar risken för att kommuner hamnar i konflikt med dessa regler.

Ökad konkurrens

Konkurrensen i byggsektorn behöver öka. I tillväxtkommuner måste det finnas en markberedskap så att fler och mindre byggföretag kan konkurrera med de stora. Konkurrensverket bör också ha en striktare övervakning av branschen. Konkurrens från utlandet bör uppmuntras genom harmoniserade byggstandarder. Att konkurrensen från utlandet uppmuntras är också viktigt för att upprätthålla en välfungerande arbetsmarknad, kompetensförsörjning i bristyrken och bättre kvalitet för lägre priser.

Fasa ut ineffektiva subventioner

De bostadssubventioner, kombinerade med hårt reglerade krav och stopp i regelförenklingsarbetet, som den förra regeringen införde är fel väg att gå. De tidigare subventionerna avvecklades då de inte förmådde öka nybyggnationen utan i stället bidrog till högre kostnader. Antingen kommer byggandet inte bli av, då det trots subventionerna inte är lönsamt på grund av de omfattande regleringarna. Eller så kommer byggande att genomföras till högre kostnad, på skattebetalarnas bekostnad. Det bör noteras att subventionen per kvadratmeter är som störst i de största städerna och som minst i resten av Sverige.

Centerpartiet föreslår att de nu existerande subventionerna fاسas ut. Detta väntas medföra en offentligfinansiell besparing om 3 375 miljoner kronor år 2019, 3 400 miljoner kronor år 2020 samt 5 475 miljoner kronor år 2021.

Stärk det lokala inflytandet med förändrat strandskydd

Centerpartiet anser att strandskyddet bör reformeras och att kommunerna bör få bestämma själva över strandskyddet, med undantag för vissa speciellt utpekade skyddsområden. På så vis ökar möjligheten att bygga mer, särskilt i områden med gles bebyggelse. Det är viktigt för att utveckla landsbygden, samtidigt som allmänhetens tillgång till stränder tryggas. Centerpartiet anser att kommunerna ska ha dispensrätt att bevilja bygglov i strandnära lägen. Kommunerna kan då begränsa strandskyddet i områden som inte är klassade som ”mycket högt naturvärde” enligt den nationella våtmarksinventeringen.

2014 infördes en möjlighet för länsstyrelserna att upphäva strandskydd vid små sjöar och vattendrag, vilket inkluderade diken upp till två meter breda. Om kommunen får mer att bestämma om finns även en möjlighet för dem att bestämma hur sjöars arealer påverkar strandskyddet.

Energieffektivt och hållbart byggande

Bostäder står för omkring 40 procent av Sveriges energiförbrukning. En minskad energianvändning spelar en viktig roll för en minskad klimatpåverkan, tryggad energiförsörjning och ökad teknisk utveckling. Det är därför viktigt att såväl nya byggnader som bostäder inom det befintliga beståndet blir mer energieffektiva. För att möjliggöra detta behövs hårdare krav på energieffektivitet. Dessa krav bör utformas så att bostädernas klimatpåverkan successivt minskar.

Vid nybyggnation måste energieffektiviteten öka både när det gäller byggnadsmaterial och energiförbrukning. Trä är ett material som har stor potential. Sverige ska vara ett föregångsland i miljöarbetet och i arbetet med att minska klimatpåverkan. Därför bör nya energieffektiva lösningar användas vid nybyggnation och renoveringar för att kunna reducera energiförbrukningen.

Ur hållbarhetssynpunkt är det viktigt att det tas ett samlat grepp kring planering av infrastruktur och nya bostäder. När investeringar i exempelvis järnväg görs bör det gå hand i hand med bostadsbyggande så att kapaciteten i infrastruktursystemen kan utnyttjas på bästa sätt och klimatsmart pendling möjliggörs. På samma sätt är det viktigt att planerade nya bostadsområden också förses med fullgoda kollektivtrafiklösningar. Centerpartiet ser ett fungerande samspel mellan infrastruktur och bostadsbyggande som en självklar del av modern och resurseffektiv samhällsbyggnad.

Bättre utnyttjande av det befintliga beståndet

Att det historiskt inte har byggts tillräckligt är inte det enda skälet till den rådande bostadsbristen. Ett i vissa fall större problem är det ineffektiva utnyttjandet av det redan existerande bostadsbeståndet. Det är detta ineffektiva utnyttjande som leder till de största välfärdslusterna på hyresmarknaden. Det krävs fungerande flyttkedjor som säkerställer att människor har möjlighet att bo på ett ändamålsenligt sätt under olika faser i livet.

Sverige har ungefär lika många bostäder per invånare i dag som 1990. Ändå anses bostadsbristen råda. Boverket anser att det är omöjligt att enbart bygga bort bostadsbristen. Det behövs även åtgärder som möjliggör ett bättre användande av det befintliga bostadsbeståndet. Ett led i detta är att främja nya upplåtelseformer såsom kooperativa hyresrätter och tillskapandet av ägarlägenheter också i befintligt bestånd.

Hyresmarknaden

Det system med hyreskontroll som funnits sedan decennier har skapat en situation där det är kontaktnät som styr vem som har någonstans att bo – tvärt emot det som utgör själva grundtanken med hyresregleringen. Samtidigt som en stor grupp människor – företrädesvis unga och utrikes födda – köar i årtal för en lägenhet, finns det många som bor i stora hyresrätter i attraktiva områden till låga kostnader.

Det är värt att notera att ett av målen som ofta lyfts till försvar för hyresregleringen är att minska segregation och skapa en mer inkluderande bostadsmarknad. Men hyresregleringen är ineffektiv och kanske till och med kontraproduktiv för det syftet. Man kan jämföra segregationen på hyresmarknaden med bostadsrättsmarknaden för att få en fingervisning om hur de reglerade hyrorna påverkar boendesammansättningen. I hyresbeståndet är i boendesegregation med avseende på inkomst något lägre än i bostadsrätter, men i gengäld är det i hyresbeståndet en avsevärt större segregation än i bostadsrätter med avseende på var man är född, var ens föräldrar är födda och ålder. De som främst gynnas av hyresregleringen är de som bor i eftertraktade lägenheter, vilket oftast är personer med relativt höga inkomster eller omfattande kontaktnät, medan boende i mindre eftertraktade områden inte tjänar på hyresregleringen på samma sätt. De reglerade hyrorna har alltså snarast en regressiv fördelningsprofil.

För att öka rörligheten på hyresmarknaden krävs att systemet med hyresreglering ses över. Befintliga hyresgäster som så önskar bör kunna sluta avtal med sina värdar att lämna regleringen mot ersättning, så att fler lägenheter blir tillgängliga. Besittnings-

skyddet ska även i fortsättningen vara starkt och det behövs ett skydd mot plötsliga hyreshöjningar; ingen ska behöva lämna sin hyresrätt om man inte vill det. En oberoende part – Hyresnämnden – ska lösa tvister som uppkommer, men styrkeförhållandena behöver utjämnas. Vi menar att Hyresgästföreningen i många fall blockerar förhandlingar genom sin rätt att neka till exempel presumtionshyror.

Fungerande flyttkedjor

Centerpartiet har ett antal förslag för att förenkla flyttkedjorna så att fler bostäder kan frigöras och fler människor kan hitta en bostad som passar deras livssituation.

Uppskovsregler

För att uppnå ökad rörlighet och bättre fungerande flyttkedjor krävs ekonomiska incitament. Här spelar reglerna för uppskov av reavinstskatten en stor roll. Alliansen har tidigare föreslagit att taket för uppskov bör tas bort. På längre sikt bör uppskovsreglerna och reavinstbeskattningen reformeras inom ramen för en bredare översyn av skatterna för att köpa, äga och sälja sin bostad. Särskilt viktigt är att de bostäder som innehas av äldre som vill växla ned i boende, kommer ut på bostadsmarknaden och ägarna inte avskräcks av höga reavinstskatter. Det kan därför finnas skäl att se på system som minskar flyttskatter särskilt på långvarigt ägda fastigheter.

Ungas möjligheter på bostadsmarknaden

Unga möter i dag stora problem med att komma in på bostadsmarknaden på grund av de höga priserna på bostäder, de höga kraven på kontantinsats samt de långa kötiderna på hyresmarknaden. Detta bidrar till problem för unga att söka arbete och att bilda familj. Det borde i högre utsträckning bli möjligt för bland annat unga att växla höjt bolånetak mot en betydligt snabbare amorteringsgrad.

Centerpartiet har lyft att man bör se över möjligheten att införa ett riktat bosparande för unga, i syfte att ge incitament för fler att tidigare i livet sätta undan en del av lönen för framtida investeringar i en bostad.

Ett specifikt system för bosparande är inte helt utan risker och problem. Systemet får inte gynna de familjer som redan har förutsättningar och framförhållning att spara åt sina barn framför socioekonomiskt svaga hushåll, där bosparandet i dag i regel är mycket lågt eller obefintligt. Det är därför viktigt att bosparande riktas tydligt till unga som annars har mindre gynnsamma ekonomiska förutsättningar att finansiera sitt framtida boende.

Säkrad finansiell stabilitet

Finansiella bubblor och kriser har historiskt förknippats med hög skuldsättning, snabbt ökande skulder och snabbt stigande priser på bostäder och fastigheter. De senaste tio åren har svenska hushålls skuldsättning som andel av deras disponibelinkomst, stigit kraftigt och är i dag över 180 procent. En rad internationella bedömare, som EU-kommissionen, IMF och OECD, har länge varnat för att det är en ohållbar utveckling och att det finns risk för en svensk bostadsbubbla. Tidigare erfarenheter från länder som Danmark och Nederländerna visar att en kraftig nedgång i bostadspriserna kraftfullt dämpar den privata konsumtionen och riskerar att leda till en långvarig ekonomisk nedgång.

Det är också viktigt att upprätthålla höga kapitalkrav inom den svenska banksektorn för att försäkra sig om att eventuella kreditförluster i bostadssektorn inte påverkar den finansiella stabiliteten i Sverige.

Det är önskvärt med en bred, långsiktig och blocköverskridande överenskommelse vad gäller beskattningen för att köpa, äga och sälja sin bostad. Det är naturligt att en sådan översyn bland annat innefattar reavinstbeskattningen vid försäljning av bostad så att den inte i alltför stor utsträckning minskar rörligheten på bostadsmarknaden. Det är också viktigt att den innefattar ränteavdragen. Vid stigande nominella räntor, och med ökad skuldsättning på bostadsmarknaden, kommer ränteavdragen per automatik att bli allt mer kostsamma för statsfinanserna. Dessutom är ränteavdragen definitionsmässigt större för dem med högre skuldsättning på sin bostad än dem med lägre, vilket kan leda till skeva incitament och fördelningseffekter. Snabba förändringar av ränteavdragen riskerar dock att skapa svåra omställningsproblem för hushållen. Alla förändringar bör därför ske försiktigt och gradvis över en längre tid. Här är också en bred politiskt enighet avgörande, då de som köper bostad ska kunna veta att reglerna ska gälla oberoende av vilka partier som har regeringsmakten.

Amorteringskrav

För att minska hushållens belåning och på så vis begränsa konsekvenserna vid finansiell oro är det viktigt att förstärka amorteringarna på hushållens skulder och främja en sund sparandekultur. Sverige har en relativt låg amorteringsgrad i hushållen. Det var därför välkommet att ett första mer flexibelt amorteringskrav implementerades. Däremot finns skäl att ifrågasätta det skärpta amorteringskrav som nyligen införts. Effekterna av amorteringskraven är ännu inte helt tydliga och det är av största vikt att utvecklingen följs noga.

Målet med insatserna för att dämpa belåningsgraden är att undvika att en kraftig korrigerande av bopriserna får allvarliga effekter för svensk ekonomi. Det är dock möjligt att utforma dem på ett sådant sätt så att de inte skapar orimligt höga trösklar till eget boende. Centerpartiet vill underlätta för unga att komma in på marknaden för bostadsrätter och småhus. Regelverket kring amorteringskrav och handpenning är viktigt för att uppnå finansiell stabilitet på bostadsmarknaden. Det ska dock inte skapa orimligt höga trösklar till eget boende. Därför bör det vara möjligt att betala av sitt lån till högre amorteringstakt i utbyte mot ett lägre handpenningskrav.

Slut kulturklyftan

Engagemang som frodas i kulturliv, civilsamhälle och debatt är viktigt för att foga samman samhället. I vår vision har alla – oavsett bostadsort, bakgrund, funktionsnedsättning eller livssituation – möjlighet att delta i ett kulturliv som rymmer både professionellt burens kultur och amatörers skapande. Sverige blir ett alltmer mångkulturellt land, och detta skapar nya möjligheter. Kultur stärker människors självförtroende och gör att fler tar tillvara yttrandefriheten. Det i sin tur stärker delaktigheten och demokratin i vårt samhälle.

Kultur i hela landet

För att lyfta kulturlivet i hela landet vill Centerpartiet stärka och utveckla kultursamverkansmodellen så att regionerna får större inflytande. Vi vill också att regionerna i samverkan med den nationella nivån tar fram en nationell kulturplan.

Ytterligare ett sätt är att inrätta ett system för ett nationellt kulturhuvudstadsår då en ny svensk stad vartannat år får statusen nationell kulturhuvudstad. Då kan också mindre städer få uppmärksamhet och chans att visa upp och särskilt utveckla sitt kulturliv. De nationella kulturinstitutionerna måste också sprida sin verksamhet i hela landet.

Vi vill inte att Sverige ska riskera att klyvas genom att förutsättningarna för ett bra liv försämras på mindre orter. Därför har vi kämpat emot höjningen av moms på biobiljetter som hotar många biografer och den tillgängliga kultur de erbjuder. Momsen på biobiljetten måste återställas, men under den tid det tar att göra det så måste effekterna av höjningen snabbt bromsas på ett ändamålsenligt sätt. Därför vill Centerpartiet göra en satsning för kultur på landsbygden, mindre orter och i utanförskapsområden på bland annat biografverksamhet genom kultursamverkansmodellen.

Ta tillvara civilsamhällets integrationskraft

Det civila samhället gör och har gjort stora insatser för nyanlända i Sverige. Vi vill ge goda och långsiktiga möjligheter för att bidra till integration. Inom exempelvis idrotten, friluftslivet och folkbildningen finns stor förmåga att skapa verklig integration när människor möts utifrån intresse och delar erfarenheter. Det skapar också nätverk som kan ge vägar till jobb.

Jämställd idrott

Idrott är bra både för det fysiska och psykiska välbefinnandet och det är viktigt att ta reda på orsakerna till att flickor slutar idrotta tidigare så att effektiva åtgärder kan sättas in. Det har också visat sig att spontanidrottsplatser lockar fler pojkar och män än flickor och kvinnor. Vi vill se en nationell jämförelse av hur mycket medel som kommunerna fördelar till barn- och ungdomsidrott samt hur fördelningen ser ut för pojkar respektive flickor. Centerpartiet vill att den befintliga skattelagstiftning som idag gör det dyrare och svårare för företag att sponsra damlag än herrlag ses över. Sammantaget vill vi att en utredning av vad som hindrar jämställd idrott genomförs, så att Riksidrottsförbundet utifrån det kan få ett tydligare uppdrag för att uppnå jämställdhet inom svensk idrott.

6. Ökad trygghet i hela landet

6.1 Starkare trygghet i fråga om brott och övergrepp

Ansvar för att garantera människors säkerhet och trygghet är en av statens viktigaste uppgifter. För att lösa denna uppgift krävs att antalet brott minskar, att polisen i högre grad ingriper under pågående brott samt att genomförda brott utreds och förövare döms. Tryggheten består också i att lagarna är tydliga och rättssäkerheten stark, så att ingen döms för brott som de inte har begått.

Polisen måste vara närvarande, tillgänglig och synlig för människor i hela landet. Den ska ha ett långsiktigt mandat och de lokala poliserna ska i största möjliga mån jobba med uppgifter kopplade till det lokala området. Tryggheten ska värnas i hela landet, oavsett om du bor på landsbygden, i storstaden eller i något av våra utanförskapsområden.

För varje brott som begås tilltar otryggheten. För att förhindra att förtroendet för polisen och rättsväsendet minskar krävs kraftfulla satsningar på ökad lokal polisiär närvaro, ökade resurser för att utreda och lagföra begångna brott och andra trygghetsskapande åtgärder.

Att förtroendet för rättsväsendet är högt samt att rättssamhället är stabilt och försvarar människors fri- och rättigheter i hela landet är grundläggande. Sverige är i grunden ett tryggt och säkert land, men den oro som sprider sig måste tas på allvar. Vår trygghet kräver en lokalt närvarande polis och ett rättsväsende som står rustat att hantera kriminaliteten. Det behövs mer effektiva insatser mot grov brottslighet, vardagsbrott och våld mot kvinnor. Därtill krävs ytterligare åtgärder mot terrorism och radikalisering samt mot kontroll och brottslighet i hederns namn.

Polis

Polisen har en central roll för att beivra, begränsa och lösa brottslighet. De engagerade medarbetarna i Sveriges poliskår är många, men de poliser som tycker att arbetssituationen känns svår och överväger att överge sitt yrke är alltför många. Centerpartiet vill se en kraftig resursförstärkning till polisen för att garantera polisens lokala närvaro, öka antalet arbetade polistimmar, höja de hårt arbetande polisernas löner samt skapa förutsättningar för bättre arbetsvillkor och en bättre arbetsmiljö.

Polisen och det övriga rättsväsendet måste vara förankrade lokalt. Intentionen bakom den nya nationella polismyndigheten var bland annat att fler poliser skulle jobba närmare medborgare, företagare och kommuner, men de senaste åren har utvecklingen i många delar av landet gått i motsatt riktning. Det är inte hållbart att lokalt arbetande poliser upprepat flyttas till andra arbetsuppgifter. För att värna och förstärka medborgarnas förtroende för polisen krävs att polisen inte enbart arbetar med grov kriminalitet, utan också kanaliserar resurser till arbetet med mer vardaglig brottslighet, som skadegörelse, stölder och buskörningar. En lokalt förankrad polis utgör också ett viktigt verktyg i kampen mot terrorism, då lokal förankring är en förutsättning för att kunna arbeta förebyggande och upptäcka individer som riskerar att radikaliserar.

Fler poliser med högre lön

Oavsett var i Sverige man bor ska man kunna känna trygghet i att polisen är närvarande. Centerpartiet vill att poliser ska vara lokalt förankrade och att invånarna i ett område ska

veta vilka de lokala poliserna är. Med kontinuitet och erfarna poliser som stannar länge på samma tjänst är det lättare att arbeta långsiktigt med kontaktskapande, brottsförebyggande och trygghetsskapande åtgärder.

Fler nya poliser

Polisen har en central roll i en fungerande rättsstat för att beivra, begränsa och lösa brottslighet. Politikens roll är i första hand att ange inriktning och säkra resurser till verksamheten. Ett av målen med den nya polisorganisationen var att poliserna skulle komma närmare de människor vars fri- och rättigheter man är satt att skydda. Resultatet har istället blivit att polisen har centraliserats. Sverige har en poliskår med engagerade medarbetare, men många poliser går nu på knäna och överväger att överge sitt yrke. Centerpartiet vill ge polisen mer resurser för att klara av sitt uppdrag. Genom att satsa på polisen kan polisens lokala närvaro garanteras, antalet arbetade polistimmar öka, människor känna en större trygghet i att polisen kommer, polisernas löner höjas och förutsättningar för en bättre arbetsmiljö skapas. Med ytterligare resurser kan fler poliser utbildas och anställas. Fler civilanställda kan anställas, vilket frigör tid för polisen att fokusera på brottsbekämpning.

Centerpartiet har i tidigare budgetmotioner därför föreslagit att polisen ska tillförs stora resurstillskott. Detta står vi fast vid och vi föreslår att Polismyndigheten tillförs 2 100 miljoner kronor år 2019 för att möjliggöra utbildning och anställning av fler poliser. Av samma anledning tillförs myndigheten 3 700 miljoner kronor år 2020 och 5 100 miljoner kronor år 2021.

Höjda polislöner

För att öka antalet kvalificerade poliser krävs inte enbart att fler utbildas och anställs. Minst lika viktigt är att engagerade och kompetenta poliser ges möjlighet att kvarstå i tjänst. För att göra polisyrket mer attraktivt bör ytterligare resurser anslås till Polismyndigheten i syfte att möjliggöra en höjning av polisens löner. Dagens utveckling, där erfarna poliser i en oroväckande hög grad lämnar sitt yrke och där platserna på polisutbildningen inte fylls, måste vändas.

Centerpartiet har i tidigare budgetmotioner föreslagit att polisen ska tillföras resurser för att höja polisens löner. Högre löner för polisen är fortfarande prioriterat och i den satsning som beskrevs i föregående avsnitt finns utrymme också för en lönesatsning.

Ökad användning av teknisk utrustning

Andelen utredda och uppklarade brott är för låg. Sverige behöver fler poliser, en mer effektiv resultatrapportering men också att polisen i högre grad tar hjälp av ny teknik för att vända utvecklingen.

En ny polisutbildning

Förutsättningarna för polisens arbete förändras över tid. För att kunna tackla brott som begås via internet, och även inom andra områden, behövs en ökad specialisering hos polisen. Det behövs en praktiskt inriktad polisutbildning med akademisk koppling, där möjligheten att specialisera sig eller att kunna forska ökar. På så sätt säkerställs polisens behov av önskvärd expertis. En påbyggnadsbar högskoleutbildning är ett alternativ för att ge poliser möjlighet att specialisera sig på olika brottstyper.

Tydlig resultatuppföljning

Det bristande resultatrapporteringssystemet inom den svenska polisen bidrar till otydlighet och bristande förutsättningar för att fördela resurser rätt. I andra länder har man lyckats pressa tillbaka brottsligheten rejält genom tydlighet och uppföljning. Ett exempel är Compstat, som var en central del i New York-modellen, och som sedan 1990 bidragit till att man lyckats mer än halvera antalet våldtäkter och mord, samt reducera stöldbrotten med över 80 procent.

Rättsväsende och rättsstat

I en fungerande rättsstat måste förtroendet för rättsväsendet vara starkt. Om människor upplever att de brott de anmäler inte utreds, att polisen inte är närvarande, eller om ingen åtalas trots att det förefaller vara förhållandevis enkelt att bevisa vem som har begått brottet, riskerar detta förtroende att minska. Det riskerar i sin tur att leda till att människor inte anmäler brott.

För att upprätthålla förtroendet för rättsväsendet måste brottsoffer kunna känna sig säkra på att deras brottsanmälan tas på allvar. När brottsanmälningar läggs ner inom ett par dagar, trots att det för brottsoffret framstår som fullt möjligt att lösa brottet, kan uppfattningen att det är meningslöst att göra en brottsanmälan spridas. I förlängningen finns det också en risk att brottslingar känner sig så säkra på att gå fria att de begår brott utan tanke på följderna.

Rättsväsendets grundinställning måste vara att brott ska utredas och gärningsmän lagföras. För att möjliggöra fler utredda brott krävs att hela rättskedjan stärks och håller ihop.

Stärk rättskedjan

När polisen tillförs mer resurser för att klara upp fler brott snabbare kommer kraven på den resterande rättskedjan att öka. Centerpartiet anser därför att ytterligare resurser bör satsas på att stärka rättskedjan. Det kommer att innebära att fler grova brottslingar kan dömas och att fler vardagsbrott kan klaras upp.

Mer resurser till Åklagarmyndigheten

Utvecklingen av andelen brott som klaras upp är mycket oroande. Andelen ärenden som redovisas av polis till åklagare är för låg. Åklagarmyndigheten är den myndighet som leder förundersökningar, beslutar i åtalsfrågor och företräder det allmänna i domstol. Med fler uppklarade brott ökar behovet av åklagare. Centerpartiet anser därför att Åklagarmyndigheten bör tillföras ytterligare resurser och kommer att återkomma med förslag om detta i kommande budget.

Ökad satsning på Nationellt forensiskt centrum

Nationellt forensiskt centrum (NFC) är en viktig länk för att hela rättskedjan ska hålla ihop. Att Nationellt forensiskt centrum ges förutsättningar att arbeta effektivt är i många fall nödvändigt för att kunna genomföra brottsutredningar som håller för ett åtal. Om fler brott ska klaras upp krävs det att utredningar görs snabbt och med hög kvalitet. Centerpartiet anser att NFC bör tillföras ytterligare resurser för att möjliggöra en utökning av antalet anställda. Det skulle snabba på rättsprocesserna och leda till bättre

bevisning. Centerpartiet avser därför att återkomma med förslag om detta i kommande budget.

Stärk vittnesskyddet

Polisens personsäkerhet och vittnesskydd är oerhört viktiga för att skydda rättssystemet. För att till exempel kvinnor som utsatts för våld i nära relation ska våga lämna en våldsam partner, är det nödvändigt att skyddet fungerar väl. Centerpartiet vill att polisen ska kunna ge ett bättre och mer välfungerande skydd, bland annat genom att de ges möjlighet att inte bara skydda en person utan också under begränsad tid ta över ansvaret för stöd till en utsatt, ett ansvar som kommunerna har i dagsläget. Centerpartiet kommer därför att återkomma med förslag om att stärka vittnesskyddet i kommande budget.

Resursförstärkning till Kriminalvården

Om fler personer lagförs, och längre straff döms ut för vissa brott, ökar behovet av resurser inom Kriminalvården. Alternativet är överbelagda anstallet, där risken för oroligheter och flyktförsök ökar. Centerpartiet ämnar därför återkomma i kommande budget med förslag om hur Kriminalvården kan garanteras adekvata resurser.

Brottsoffret i centrum

Centerpartiet vill ha ett starkare brottsofferperspektiv i rättsväsendet. Personer som har blivit utsatta för brott måste ha rätt och möjlighet att få information från rättsväsendet om det aktuella fallet samt om vilka resurser som finns tillgängliga för att stötta brottsoffret. Därtill måste det finnas professionell personal som kan erbjuda det stöd som behövs. Centerpartiet vill att personer som har utsatts för brott enkelt ska kunna ta reda på vart de bör vända sig för att gå vidare med en polisanmälan och att brottsofferjourernas möjlighet att erbjuda hjälp ökar. De som har utsatts för grova brott och efterlevande till personer som mördats bör erbjudas stöd när gärningspersonen får permissioner eller frigges.

Kommunernas arbete med brottsoffer fungerar olika på olika ställen. För invånarna kan det innebära att det är svårt att veta vart man ska vända sig då man har utsatts för ett brott. Bristen på helhetssyn gör också att vissa grupper av brottsdrabbade riskerar att falla mellan stolarna.

Många brottsoffer vittnar om att svårigheten att få ut ett tilldömt skadestånd gör att kränkningen efter brottet blir än större. Det måste bli lättare för brottsoffer att få ut ett tilldömt skadestånd. När det gäller brottsoffer som tilldömts skadestånd för brott som har begåtts mot dem, och där gärningsmannen har dömts till fängelse, bör staten ta ett större ansvar för att det enskilda brottsoffret inte själv ska behöva kräva in skadeståndet från gärningsmannen.

Av de tillfrågade eleverna i årskurs 9 känner sig 13 procent inte trygga i skolan och ännu fler är rädda för andra elever. Så ska det inte vara. Brott som begås i skolan anmäls sällan och brottsoffren får alltför sällan ett erkännande av att de är just brottsoffer. Centerpartiet vill skärpa möjligheten att omgående flytta elever som allvarligt stör studieron eller tryggheten för övriga elever. Oavsett huvudman ska eleven kunna få hemstudier om hen inte kan flytta till en närliggande skola. Skolan ska inte utgöra en frizon för brott. En skola är skyldig att anmäla till Socialnämnden om de misstänker att det finns fara för ett barns hälsa och utveckling, men anmälningarna rör sällan händelser mellan elever. Centerpartiet vill därför, i likhet med till exempel Storbritannien och

Finland, att skolor ska vara skyldiga att polisanmäla om de har skäl att misstänka att ett barn utsatts för sexualbrott eller brott mot liv och hälsa i eller kring skolmiljön samt att myndiga elever i högre grad ska förmås lämna en fullmakt som möjliggör för personal att kontakta föräldrarna i fall då det är av vikt.

Förstärkning av kvinno- och tjejjourer

Kvinn- och tjejjourer bedriver ett viktigt arbete med att stötta och hjälpa kvinnor och tjejer som utsätts för hot och våld. För att förstärka detta arbete vill Centerpartiet att anslagen till kvinno- och tjejjourerna ökar, vilket vi ämnar återkomma med i kommande budget.

Också Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) gör värdefulla insatser när det gäller att sprida kunskap om mäns våld mot kvinnor samt för att utveckla metoder för omhändertagandet av utsatta kvinnor. Centerpartiet avser att återkomma med förslag om att stärka NCK i kommande budget.

Trygghet för alla

Under #metoo tydliggjordes att tjejer och kvinnor alltid har blivit utsatta för sexuella trakasserier och sexuella övergrepp. Alla förstod hur utbrett detta problem är i vårt samhälle. Samhället måste visa att det agerar för att stoppa kränkningarna, övergreppen, maktmissbruket och den tystnadskultur som gör detta möjligt. Där har alla ett ansvar att rannsaka sig själva och fundera på hur man själv bidrar till att förändra värderingar och attityder på arbetsplatsen, hemma, i skolan, i den ideella föreningen eller på myndigheter. För riktig förändring måste det personliga ansvaret kombineras med verkningfulla och konkreta politiska förslag. Centerpartiet har förslag för att såväl underlätta arbetet med att förändra attityder som att ge ökade resurser till information och stöd, samt skärpa straffen för den som begår ett sexualbrott. Centerpartiet vill därför

- ge elever en bra sex- och samlevnadsundervisning
- höja straffen för sexuellt tvång och sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning
- höja straffen för samtliga våldtäktsbrott
- förlänga preskriptionstiderna för sexualbrott
- göra det enklare att säga upp personer som begår sexuella övergrepp eller trakasserar sina kollegor
- stärka tjej- och kvinnojourernas arbete
- fördubbla anslagen direkt till Nationellt centrum för kvinnofrid.

Brottsförebyggande och vardagsbrott

Brottsförebyggande arbete

Det bästa sättet att minska de negativa effekterna av brott för brottsoffer, förövare och samhället är att arbeta för att färre brott ska begås. Därför är det viktigt att det brottsförebyggande arbetet prioriteras. Det handlar dels om brottsprevention med fokus på att få individer att inte begå brott och dels om en strukturell brottsprevention på samhällsnivå.

Tydliggör kommunernas ansvar

För att öka människors känsla av trygghet vill Centerpartiet förtydliga kommuners och andra offentliga aktörers brottsförebyggande ansvar. Företagare, civilsamhälle, kommuner och polis bör också samverka kring brottsprevention lokalt. Kunskapen om och användningen av BID-samarbeten (Business Improvement Districts), en internationellt etablerad metod för samverkan mellan privat och offentlig sektor, bör också öka. Dessutom bör ett brottsförebyggande perspektiv vägas in vid detaljplaneläggning.

Lokalt brottsförebyggande arbete

Centerpartiet vill utöka stödet till lokalt brottsförebyggande arbete som involverar civilsamhällets organisationer. Exempel på sådant arbete är grannsamverkan mot brott, förebyggande arbete i skolor och så vidare. Centerpartiet kommer att återkomma med förslag om att stärka det brottsförebyggande arbetet i kommande budget.

Centerpartiet vill också att kommuner ska kunna söka statligt stöd för att göra insatser i stadsplaneringen för att skapa tryggare miljöer. Insatserna bör ske i av polisen utvalda utsatta områden, där exempelvis attacker mot blåljuspersonal är vanliga. Exempel på åtgärder för tryggare stadsplanering är att öppna upp klara siktlinjer för gående, sätta in ordentlig belysning och bygga bort gångbroar som det är enkelt att kasta sten på blåljuspersonal ifrån. När dessa resurser fördelas ska det ske i nära samverkan med lokala organisationer.

Lyft arbetet mot vardagsbrottsligheten

För att människor ska känna tillit till rättssystemet är det viktigt att vardagsbrott som drabbar många, till exempel stölder, kortbedrägerier eller nätrakasserier, tas på större allvar. De brott som det är vanligast att människor utsätts för i vardagen är ofta de som riskerar att skapa en känsla av otrygghet och misstro mot rättsväsendet. Centerpartiet har tidigare föreslagit att polisen bör få mer resurser i syfte att möjliggöra en ökad prioritering av vardagsbrottsligheten och kommer att återkomma med förslag om detta i kommande budget.

Systematiska stölder från bland andra företagare och boende på landsbygden skapar oro och frustration, även om stölderna var för sig inte röner stort intresse från de rättsvårdande myndigheterna. De systematiska stölderna är exempel på brott som ofta inte ger någon påföljd alls för den som samtidigt begår andra liknande brott. Detta sänder fel signal. Centerpartiet vill stoppa systematiska stölder genom att se över straffrabatten. Vi inväntar också med intresse den utredning som tar sikte på dessa stölder och som beräknas vara färdig i januari 2019.

Ett annat vanligt vardagsbrott är bedrägerier och identitetsskapningar. Sådana brott skapar ofta en känsla av maktlöshet hos offret. Inte sällan lägger polisen dessutom ner utredningen snart efter att anmälan har inkommit. Detta tär på förtroendet för rättssamhället. Människor bör i högre grad kunna känna sig trygga på internet. För att fler bedrägerier ska kunna utredas behövs ökade kunskaper inom polisen och mer insyn och samordning mellan myndigheter så att bedrägerierna kan upptäckas och bestraffas. Det faktum att många bedrägerier spåras utomlands innebär också att ett ökat internationellt polisiärt samarbete, särskilt inom EU, behövs.

Idag är det svårt att avgöra om en identitetshandling är äkta eller falsk och det finns många myndigheter och privata aktörer som utfärdar dem. Det gör det lättare för

kriminella att begå brott. Centerpartiet vill därför strama upp tillgången till identitetshandlingar.

Bekämpa inhemsk och utländsk terrorism

Samtliga former av våldsbejakande extremism är farliga. Inom vitmaktmiljön, den autonoma vänstermiljön och den islamistiska extremistmiljön finns det människor som utgör ett hot mot andra och mot samhället. Sveriges förmåga att förhindra och förebygga planering och utförandet av terroraktioner på svensk mark måste förstärkas.

Polisen har själv angett att de saknar resurser för att effektivt kunna arbeta mot terrorism i hela landet. Centerpartiet har därför föreslagit att ytterligare resurser ska tillföras för att kunna intensifiera arbetet för att bekämpa terrorism. De ytterligare medlen behövs för att stärka det särskilda nationella insatskonceptet och den nationella insatsstyrkan. Centerpartiet kommer därför i kommande budget att återkomma med förslag om mer resurser till arbetet för att bekämpa terrorism.

Stoppa offentliga medel till våldsbejakande organisationer

För att förhindra radikaliserings vill Centerpartiet hindra offentliga medel från att gå till organisationer som sprider våldsbejakande och antidemokratiska budskap eller som verkar för rekrytering till eller uppmanar till stöd för av EU eller FN terrorlistade organisationer. Medel som har betalats ut från till exempel kommuner och som har gått till verksamheter som i efterhand visar sig ha spridit våldsbejakande budskap eller uppmanat till stöd för av EU eller FN terrorlistade organisationer bör krävas tillbaka.

Kriminalisera samröre med och stödjande av terrororganisation

Det är ofta svårt att utreda brott som begåtts i andra länder. Särskilt gäller det brott som skett i syfte att hjälpa terrorlistade organisationer. Ofta saknas vittnen och annan bevisning. Centerpartiet vill göra det enklare att straffa brottslingar och terrorsympatisörer som återvänder från utlandet genom att följa Norges exempel och förbjuda samröre med terrororganisationer. Det skulle innebära att en åklagare inte behöver bevisa ett explicit terrorbrott, utan att det istället räcker att bevisa samröre med en av EU eller FN terrorlistad organisation för en fällande dom. Centerpartiet har varit med och drivit igenom att en utredning har tillsatts, med uppdrag att lämna förslag på nödvändiga förändringar. Utredningen ska vara klar 2019.

Samhällets insatser kan heller inte endast rikta in sig på de direkta utförarna av terrordåd. Vi behöver även komma åt de personer och organisationer som hjälper och stödjer terroristerna i deras handlingar. Den som stödjer en terrororganisation utgör ett hot och Centerpartiet vill därför att stödjande av terrororganisation kriminaliseras. Det skulle innebära att det blev kriminellt att till exempel dela information med en terrorgrupp eller att hjälpa till med administrativa uppgifter.

Deltagande i våldsbejakande organisationer

Demokratin angrips av flera olika grupper som vill påverka vårt samhälle med våld och hot. Hoten kommer dels från den islamistiska miljön men även från vitmaktmiljön och den autonoma vänstermiljön. Inte minst har Nordiska motståndsrörelsen tydligt visat att de är villiga att använda såväl våld som hot mot sina motståndare. Vi måste skydda de enskilda människor som drabbas direkt av angreppen och skydda alla andra från

attacker mot vår demokrati. Ett kriminaliserande av deltagande i våldsbejakande organisationers verksamheter bör inkludera Nordiska motståndsrörelsen och liknande rörelser, men också den autonoma vänstern och islamistiska organisationer.

Krav för demonstrationstillstånd

För att mota tillbaka de våldsbejakande organisationerna måste samhället även markera ännu tydligare än idag. Det finns möjlighet i ordningslagen att ställa krav eller till och med att säga nej till demonstrationer när man vet att det till exempel har gått våldsamt till förut, men det sker inte tillräckligt ofta. Centerpartiet vill se en förändring i hanteringen av ansökningar om demonstrationstillstånd.

Satsningar för ökad kunskap och trygghet

Nazismen vädrar morgonluft och antisemitism och annan intolerans sprider sig. Därför är det viktigt att vi tar tydliga steg för att komma ihåg historien och ökar kunskaperna kring extremism och Förintelsen, till exempel genom stöd till ideella organisationer och hågkomstresor till Förintelsens minnesplatser. För att öka tryggheten för utsatta grupper bör vi också se över möjligheten att stärka säkerheten i lokaler som tillhör trossamfund och utsatta organisationer i civilsamhället.

Låt myndigheter dela fler uppgifter

Att myndigheter inte får dela information med varandra kan vara ett stort hinder i kampen mot terrorismen. Viktiga uppgifter riskerar att falla mellan stolarna och information riskerar att inte nå dem som berörs. Centerpartiet vill värna de spärrar som rör sekretess och som finns för att värna den personliga integriteten, men för att arbetet mot terrorism ska fungera krävs ett regelverk som gör det möjligt att utbyta information effektivt och rättssäkert. Det kan röra sig om information om personer som utgör ett säkerhetshot, till exempel personer som återvänder från strider för våldsbejakande organisationer eller personer som är i behov av stödinsatser för avradikalisering. Centerpartiet har varit med och drivit igenom att en utredning har tillsatts, med uppdrag att lämna förslag på nödvändiga förändringar. Polismyndigheten har också givits i uppdrag att utreda hur informationsutbytet ser ut idag och hur det eventuellt kan förändras inom ramen för nu gällande lagstiftning i avvaktan på ny reglering.

Nationellt resursteam för att hantera återvändare

Terrorresor ska i första hand straffas, men det är tydligt att samhället inte klarar utmaningen att hantera dem som återvänder efter att ha anslutit sig till terrororganisationer. Brister finns hos såväl kommuner som de statliga myndigheterna och det övriga rättsväsendet. Alla delar av samhället bär därför ett ansvar att prioritera denna fråga avsevärt högre för att värna den nationella säkerheten. Det tyngsta ansvaret vilar dock på staten. Centerpartiet vill att ett nationellt resursteam ska arbeta operativt med återvändare och radikala miljöer.

Stoppa finansiering av terrororganisationer

Terrororganisationerna lutar sig till stor del på en fungerande intern ekonomi. Det arbete som görs för att förebygga radikaliserings och stoppa enskilda terrorattacker är mycket

viktiga, men för att stoppa terrororganisationerna måste deras finansiering strypas. I Europa försvinner varje år enorma summor genom bedrägerier. En del av dessa pengar tvättas för att sedan finansiera terrororganisationer. För att motverka detta vill Centerpartiet se en ökad transparens för pengatransaktioner och att anmälan av vissa cyberbrott, till exempel mot banker, blir obligatoriskt.

Motverka uppvigling

Oroväckande ofta hetsar människor andra till brott, till exempel på internet. Trots detta har mycket få dömts för uppvigling de senaste åren. Det kan aldrig vara acceptabelt att uppmåna andra att begå brott. I ett rättssamhälle måste vi försäkra oss om att den typen av beteende straffas. Mot bakgrund av hur få som döms för uppvigling vill Centerpartiet se över hur uppviglingslagstiftningen kan uppdateras. Centerpartiet vill också ha en straffskärpning, där dagens nivå på böter eller fängelse i sex månader höjs.

Inrätta en nationell polisreserv

Med en förändrad omvärld och en polisorganisation som har svårt att klara sina arbetsuppgifter har det blivit tydligt att Beredskapspolisen skulle behövas för att bistå polisen, till exempel vid terrordåd. Polisen skulle få större möjligheter att sköta sina kärnuppgifter – att skydda medborgarna och lösa brott – om de i vissa situationer fick understöd av en beredskapspolis, som exempelvis kan överta ansvaret för skydd av viktiga byggnader i en situation då polisens börda ökar tillfälligt. En nationell polisreserv skulle göra att Sverige var bättre rustat för att hantera en eventuell terroristattack än idag. Centerpartiet kommer i kommande budget att återkomma med förslag om att ingrätta en nationell polisreserv. Det är då också viktigt att polisens volontärverksamhet stärks. Volontärverksamheten består av människor som ideellt hjälper polisen i myndighetens trygghetskapande arbete, något som dels ökar effektiviteten i arbetet och dels avlastar polisen.

Brott och straff

Sverige står inför många utmaningar när det gäller frågor som rör brott och straff. Den grova organiserade brottsligheten, som ofta utnyttjar samhällets mest utsatta i sin brottslighet, måste stoppas, bland annat genom förebyggande verksamhet och genom ett ökat samarbete mellan olika myndigheter, såsom Försäkringskassan, Skatteverket och Polismyndigheten. Därtill finns en rad komplexa frågor som rör unga lagöverträdare, som bör mötas av tydliga och konsekventa reaktioner och skärpta straff, samtidigt som det säkerställs att straffet i sig inte bidrar till att driva den unge in i ett kriminellt vuxenliv.

Vissa frågor på trygghetsområdet behöver lyftas särskilt. Det gäller bland annat sexualbrott och hedersbrott, men även de utsatta områden där kriminaliteten skapar otrygghet och förstör unga människors liv.

Skärpta straff

När våldtäktsmän och personer som gör sig skyldiga till våldsbrott döms till så korta straff att de upplevs som kränkande för brottsoffren sänds signalen att samhället inte ser allvaret i det brott som har begåtts. Centerpartiet vill att samhället ska markera tydligare mot dessa brott och vill därför se skärpta straff för exempelvis sexualbrott, brott mot

barn, mord och andra grova våldsbrott. Det är också problematiskt att domstolarna, trots upprepade lagändringar, inte förefaller tillämpa hela den tillgängliga straffskalan.

Lagstiftaren har tidigare gjort ändringar som syftat till att skärpa straffen, utan att ändringarna gett effekt. Centerpartiet vill att ytterligare en översyn av lagstiftningen görs för att nå en tydlig förändring i straffmätningen. Utvisning bör också användas i fler fall. Minimistraffet bör höjas för vissa brott och villkorlig utvisning möjliggöras, vilket skulle innebära att man kan bli utvisad senare om man begår ett nytt brott inom en viss tid efter domen. Centerpartiet vill också att utvisning på grund av brott ska användas i fler fall då någon döms för allvarlig brottslighet, till exempel i fall då någon döms för brott till fängelse mellan sex månader och ett år – oavsett om det föreligger risk för återfall eller inte. Med en sådan lagstiftning skulle till exempel den som döms för ett bostadsinbrott eller för grov kvinnofridskränkning kunna utvisas.

Sexualbrott

Centerpartiet vill ha en nollvision för våld och förtryck i nära relationer och sexualiserat våld. Kränkande glåpord och kränkningar av den fysiska integriteten är bara några av de handlingar som flickor och kvinnor får utstå. Hösten 2017 avslöjades genom #metoo hur utbrett problemet är och att snart sagt varje flicka eller kvinna har drabbats av övergrepp eller övertramp. Det är oacceptabelt att detta får fortgå och skarpare åtgärder behövs för att stoppa det.

Öka tryggheten för offren

Människor som blivit utsatta för sexualbrott vittnar ofta om en känsla av utsatthet, inte bara vid brottstillfället utan även inom ramen för rättsprocessen. Att ha ett målsägandebiträde man litar på genom rättsprocessen är därför viktigt. Centerpartiet vill öka tryggheten för brottsoffer genom att ge större möjlighet att byta målsägandebiträde, precis som man kan byta försvarare. Centerpartiet vill också utreda om kraven som ställs för att få ett målsägandebiträde kan sänkas.

Ytterligare kriminaliseringar och skärpta straff

Sexualbrottens integritetskränkande natur gör att straffen måste vara kännbara. Straffet måste i högre grad spegla brottets allvar. Vi vill höja straffet för våldtäkt och våldtäkt mot barn. För att de allvarligaste brotten ska straffas hårdare vill Centerpartiet införa synnerligen grov våldtäkt som en ny brottsrubricering och att detta brott ska leda till fängelse mellan 7–10 år. Barn och ungdomar är en väldigt sårbar grupp för vilka konsekvenserna av sexualbrott kan vara ännu mer långtgående och allvarliga än de är för vuxna personer. Centerpartiet vill därför skärpa straffet för köp av sexuell handling av barn. Vi vill också att preskriptionstiden för sexualbrott mot barn ska tas bort och att preskriptionstiderna för sexualbrott generellt förlängs.

Stärk arbetet mot sexuellt ofredande

Alltför många kvinnor utsätts för ovälkomna sexuella närmanden. Inte sällan sker detta i det offentliga rummet och för många kvinnor är det en del av vardagen. Det är oacceptabelt att flickor och kvinnor inte ska kunna röra sig i det offentliga rummet utan rädsla för att bli antastade. Arbetet mot sexuellt ofredande i offentlig miljö bör stärkas. Centerpartiet har tidigare föreslagit att arbetet mot sexuellt ofredande i offentlig miljö

bör tillföras ytterligare resurser och stärkas. I kommande budget avser vi att återkomma med förslag om detta. Resursförstärkningen bör då bland annat användas för att möjliggöra fler närvarande poliser vid offentliga evenemang, ökad kameraövervakning och fler utredare som kan ta eventuella anmälningar vidare. Vi vill också införa en ny brottsrubricering – grovt sexuellt ofredande – med minimistraff fängelse i nio månader. Det ska till exempel ta sikte på situationer där grupper av gärningsmän angriper en person.

Höj straffen för sexuellt övergrepp

Att genom olaga tvång tvinga en person till en sexuell handling eller att sexuellt utnyttja en person i beroendeställning, till exempel en anställd, är brott som med den nya lagstiftningen rubricerats som sexuellt övergrepp. Brottet leder ofta inte till något mer än några månaders fängelsestraff, villkorlig dom eller skyddstillsyn. Påföljderna har flera syften och ska bland annat spegla hur allvarligt vi ser på brott. Därför vill vi höja straffet för sexuellt övergrepp.

Ökade krafttag mot barnpornografi

I Sverige räknas brottet barnpornografi som ett brott mot allmän ordning. Straffsatserna är relativt låga, vilket i kombination med att det ofta inte finns någon målsägande gör att brotten inte prioriteras i den grad som är önskvärd. Centerpartiet vill att detta brott ska räknas till sexualbrotten, vilket skulle leda till att brottet prioriterades högre och förhoppningsvis till fler fällande domar. Fler tekniska verktyg bör också användas för att stoppa tillgången till barnpornografi. Exempel på sådana är polisens spärrlista och olika detekteringsverktyg samt blockeringsverktyg som kan användas för att spåra användare som på datorer inom offentlig verksamhet laddar ned eller förvarar barnpornografi. Centerpartiet vill också att miniminivån på straffet för barnpornografi ska höjas.

Hedersrelaterade brott

Hedersbrotten måste tas på stort allvar. Alla människor ska ha möjlighet att leva sina liv som de vill, utan att förtryckas och tvingas in i äktenskap eller utifrån gamla föreställningar om heder förhindras från att utvecklas på det sätt de vill.

När det gäller hedersproblematik finns det stora brister i kunskap hos polis, åklagare och domstolsväsende, vilka har centrala roller för att brottsoffren ska kunna få rätt hjälp och stöd. För att kunna hjälpa dem som utsätts behövs en ordentlig satsning på utbildning i hedersproblematik för att de som söker stöd från samhället ska kunna få rätt hjälp. Centerpartiet kommer därför att återkomma med förslag om detta i kommande budget. Centerpartiet vill därutöver se en förändring i svensk lag som säkerställer att hedersmotiv ses som en försvårande omständighet.

Utsatta områden

I vissa områden har problemen med unga lagöverträdare växt de senaste åren. Bilar sätts i brand och räddningstjänst och ambulanspersonal kan inte längre tryggt hjälpa människor utan att utsätta sig själva för fara.

Unga lagöverträdare

Ungdomars brottslighet måste få tydliga och konsekventa reaktioner från samhället. Skärpta straff behövs, men även ett bemötande som inte gör att den unge drivs in i ett kriminellt vuxenliv. För att motverka den farliga utvecklingen med unga lagöverträdare vill Centerpartiet skärpa lagföringen och omhändertagandet av unga brottslingar. Lagstiftningen behöver ses över så att unga människor som behöver förflyttas från skadliga miljöer kan omhändertas så snabbt som möjligt. Centerpartiet vill också att det skapas fler förebyggande projekt där polis och räddningstjänst finns närvarande i unga människors liv. Unga som får en möjlighet att se hur polisen och räddningstjänsten arbetar har visat sig mindre benägna att begå brott mot dessa.

Blåljus- och sjukvårdspersonal

Centerpartiet anser att skyddet måste öka för alarmeringstjänst- samt hälso- och sjukvårdspersonal. Dessa grupper har inte samma juridiska skydd mot angrepp som polisen har, då det arbete de utför oftast inte innebär myndighetsutövning. Centerpartiet vill ge personal i räddningstjänst samt hälso- och sjukvård ett starkare skydd genom att kriminalisera våld mot alarmeringstjänstpersonal. Den sjukvårdspersonal som varje dag arbetar för att rädda liv måste vidare skyddas från hot, nedsättande omdömen och våld. Där har polisen en viktig roll att fylla.

Regeringens utredning går inte tillräckligt långt för att markera allvaret i de angrepp som begås så gott som dagligen mot sjukvårds- och blåljuspersonal och träffar endast grovt våld eller hot mot tjänsteman. Centerpartiet vill att våld mot tjänsteman blir ett särskilt brott med en straffskala som börjar på sex månaders fängelse vilket skulle innebära att ett knytnävsslag i ansiktet på en polis har ett straffvärde om lägst sex månaders fängelse – att jämföra med dagens cirka en till två månaders fängelse. Vi vill även införa en ny brottsrubricering – våld mot alarmeringspersonal – som bland annat omfattar angrepp mot sjukhuspersonal och som även det ska leda till fängelse i minst sex månader.

Nolltolerans mot småbrott

Centerpartiet vill, med start i vissa utsatta områden, ställa krav på snabba och precisa ingripanden även mot småbrott och vardagsbrottslighet. Eftersom brottskarriärer i de allra flesta fall inte inleds med grova brott kan nolltolerans även mot småbrottslighet på längre sikt stoppa och vända utvecklingen. Att säkerställa en lokalt förankrad polis med fler och synliga poliser och med mer resurser är en förutsättning för detta. Även ökad användning av övervakningskameror behövs för att säkerställa bevisning i de brott som begås.

6.2 Nära och tillgänglig vård när du behöver den

Vården och omsorgen ska hålla hög kvalitet och finnas tillgänglig för alla i hela landet. För Centerpartiet är det viktigt att alla människor – oavsett ålder, kön eller bostadsort – har rätt till en nära och tillgänglig vård.

Ökad tillgänglighet och minskade köer

Vård i hela landet och en tillgänglig primärvård

Grunden för en välfungerande hälso- och sjukvård i hela landet är en väl utbyggd primärvård. Bristande tillgänglighet leder till större regionala och sociala klyftor, där bostadsort avgör vilken vård man får. Därför måste förutsättningarna för en utvecklad primärvård bli bättre, så att vården kommer närmare människor och tryggheten ökar.

Svensk primärvård har länge haft stora problem. Det är svårt för patienter att få tid hos en läkare och bara drygt 40 procent av svenskarna har en fast läkarkontakt. Många söker sig till akutmottagningarna istället för sin vårdcentral för att få hjälp, med långa väntetider på akutmottagningarna som följd.

Den viktigaste orsaken till problemen i primärvården är bristen på fasta läkare. Trots en hög läkartäthet fattas det i Sverige läkare på vårdcentralerna. I vissa landsting är det färre än 30 procent av patienterna som har en fast läkarkontakt. Samtidigt arbetar omkring 1 000 stafettläkare i den svenska vården, något som kostar landstingen 1 miljard kronor per år.

Problemen i primärvården går att lösa. Det visar inte minst utvecklingen i Norge, som gått från att bara halva befolkningen haft en fast läkarkontakt i primärvården till att nästan alla har det idag. En av de viktigaste förändringarna som gav Norge en stark primärvård handlar om att läkare fått möjlighet att driva egna verksamheter i liten skala.

Centerpartiet vill att patienter ska ha rätt till en fast läkarkontakt i primärvården, vilket innebär att de patienter som vill, ska få lista sig hos läkare istället för på mottagningar som idag. Enligt Läkarförbundet kommer det att saknas omkring 2 000 allmänmedicinska specialister framöver. Det är inte realistiskt att vi ska kunna utbilda tillräckligt många för att täcka behovet. Därför anser Centerpartiet att man bör öppna upp för fler specialiteter, till exempel barnläkare och geriatriker, samt erfarna läkare med endast läkarlegitimation, att kunna etablera sig i primärvården med eget patientansvar.

En nyckel till att den svenska sjukvården ska bli mer tillgänglig för människor i hela landet är att bejaka entreprenörskap och möjliggöra små vårdenheter. Genom att tillåta små personägda vårdcentraler kan det bli attraktivt för svenska läkare att arbeta i primärvården och därigenom öka tillgänglighet och valfrihet. En egen verksamhet ger kontinuitet i mötet mellan patient och läkare samtidigt som läkaren får större möjligheter att påverka sin arbetssituation. Det skulle också göra det enklare att bedriva vård på landsbygden.

Det lönar sig långsiktigt att satsa på en väl fungerande första linjens sjukvård. En genomgripande reform med utbyggd primärvård skulle därför innebära en besparing på sikt. Genom en välfungerande primärvård kan fler människor få vård snabbare och billigare, samtidigt som sjukhusvården fokuseras på dem som behöver den mest.

Tillgänglighetsmiljard: snabbare till behandling i hela landet

Under Alliansens år vid makten minskade köerna och tillgängligheten i vården ökade. Detta uppnåddes genom att en mångfald av alternativ släpptes in samtidigt som kortare köer premierades. Köerna i såväl primärvård som specialistsjukvård har ökat sedan den rödgröna regeringen tog bort den kömiljard som Alliansen införde. Samtidigt ägnade regeringen stor kraft under föregående mandatperiod åt att göra det svårare för de privata aktörer som gör vården mer tillgänglig.

De växande köerna i sjukvården gör att vården bli mer ojämlig. Skillnaderna i tillgänglighet till exempelvis specialistsjukvård är idag stor mellan landstingen. Om köerna tillåts växa mer, kommer vi att hamna i ett läge där bostadsort och ekonomi spelar en avgörande roll för vilken vård man kan få och när.

För att kunna korta köerna och öka tillgängligheten för patienten behöver fler aktörer få möjlighet att hjälpa till att utföra vården. Med en åldrande befolkning ökar behoven och vi behöver ställa allt högre krav på att få ut mer vård för varje skattekrona. Att fler fristående utförare får vara med och leverera vård och omsorg är direkt avgörande för att klara detta.

När man är sjuk har man rätt att snabbt få träffa en läkare och få den vård man behöver, oavsett var i landet man bor. Som patient ska man också kunna räkna med en snabbare och mer tillgänglig vård genom hela vårdkedjan. Centerpartiet avser därför att tillföra resurser för att korta tiden från diagnos till påbörjad eller slutförd behandling. Modellen innebär att landstinget får en summa pengar om de kan erbjuda patienten tidig kontakt med läkare på vårdcentral, vilket ska ske inom tre dagar. Landstingen kan också få del av en större summa om de uppfyller kraven på snabbhet från diagnos till påbörjad eller slutförd behandling. Givetvis med bibehållen kvalitet i hela vårdkedjan.

Stärk patientens ställning i vården

Sverige hamnar långt ner i jämförelse med andra OECD-länder vad gäller patienternas upplevelse av information och delaktighet i vården. Det saknas tydlig och lättillgänglig information till patienterna om tillgänglighet och vårdkvalitet. De kvalitetsregister och öppna jämförelser som finns idag är inte anpassade efter vanliga medborgare. Därför föreslår Centerpartiet att 1177 byggs ut till en nationell portal, där patienten enkelt kan jämföra vårdgivares kvalitet och tillgänglighet.

På detta sätt kan patienten få bättre information om kvalitet och kötider. Det måste bli tydligt för patienten redan vid remitteringstillfället vilka vårdgivare – både i hemlandstinget och i andra delar av landet – som kan erbjuda vård i tid. Patienterna måste därtill få en tydlig rättighet att vid remitteringstillfället få information om i vilket landsting väntetiderna är kortast – både om hemlandstinget och om landstingen i andra delar av landet. Centerpartiet vill även skärpa patientens rätt till vård i tid genom att införa en skyldighet för landstingen och regionerna att erbjuda vård i antingen ett annat landsting eller i den privatfinansierade sjukvården. Om detta inte följs ska ett vite åläggas landstinget.

Nationell ambulanshelikopter för vård i hela landet

Den avancerade vården går mot att koncentreras till färre enheter, eftersom vårdgivare ofta behöver tillräckligt stora volymer för att uppnå högsta möjliga kvalitet. Om vi ska kunna erbjuda en god vård till alla människor i hela landet krävs därför bättre och mer effektiva transporter.

Ambulanshelikoptrar har potential att rädda liv. Undersökningar visar att dödligheten skulle kunna minska med så mycket som en tredjedel om patienter i högre grad transporterades med helikopter.

Idag saknas dock ett sammanhållet och rikstäckande system med ambulanshelikoptrar, vilket är en nackdel som påtalats i ett flertal utredningar. Det är inte främst resursbrist som hindrar skapandet av ett rikstäckande system med ambulanshelikoptrar. I stället är det avsaknaden av nationell samordning som är det

huvudsakliga problemet. Centerpartiet vill att en nationell organisation för ambulanshelikoptrar skapas. Med en nationell ambulanshelikopter kan insatserna samordnas, dels mellan olika landsting och dels med andra myndigheters helikopterresurser, och riktas dit de behövs. På så sätt kan vi skapa bättre förutsättningar för en tillgänglig vård i hela landet.

Bättre stöd vid psykisk ohälsa

Den psykiska ohälsan ökar – framför allt bland barn och unga samt kvinnor. Orsakerna är komplexa. Det klivna samhället, där vissa grupper befinner sig i arbetslöshet och utanförskap, spelar stor roll i sammanhanget. För unga personer är bristerna i den svenska skolan, mobbning, dålig självkänsla och problem inom familjen några tänkbara orsaker. Kvinnors psykiska ohälsa tros ha viss koppling till effekterna av dagens familjebildningsmönster. Samtidigt som kvinnor i genomsnitt utför fem timmar mer obetalt arbete under en vecka jämfört med män, arbetar långt fler mammor heltid idag jämfört med för 30 år sedan.

Barn och unga med psykisk ohälsa

Allt fler barn och unga uppger att de lider av psykisk ohälsa. Samtidigt finns stora brister i tillgängligheten till stöd för barn och unga som mår dåligt med oacceptabelt långa köer till barn- och ungdomspsykiatri. De regionala skillnaderna är dessutom stora.

I syfte att korta köerna och förbättra tillgängligheten i barn- och ungdomspsykiatri har Centerpartiet föreslagit att ytterligare resurser ska tillföras. I denna motion anslås 300 miljoner kronor per år för detta. Pengarna ska gå till de landsting och regioner som säkerställer att barn och unga får psykiatrisk vård snabbare än idag. Pengarna tillförs därför enligt samma princip som tillgänglighetsmiljarden. Det innebär att stimulanspengarna utbetalas först när ett landsting eller en region kortat köerna till barn- och ungdomspsykiatri.

Mobila ungdomsmottagningar

På många platser i Sverige är avstånden till vården långa. Samtidigt är det en stor andel unga, inte minst tjejer, som mår psykiskt dåligt. För att öka tillgängligheten till vård i hela landet har Centerpartiet föreslagit en satsning på mobila ungdomsmottagningar. Vi ämnar återkomma med en sådan satsning i kommande budget.

Vuxna med psykisk ohälsa

Även vuxna personer som lider av psykisk ohälsa måste få bättre tillgång till snabb samtalshjälp. Detta förutsätter ökad tillgänglighet i primärvården. I både England och Norge har man arbetat framgångsrikt genom att öka tillgången till stöd vid vanliga psykiska tillstånd såsom ångest och depression. Den som är i behov av hjälp ska snabbt kunna få ett första samtal och en bedömning av vilken typ av stöd man behöver få. För personer med lindriga symptom kan onlinesessioner vara tillräckliga, medan människor med större behov slussas vidare till rätt vårdnivå. Även personer som befinner sig i långvarig arbetslöshet kan med detta arbetssätt erbjudas coachningsstöd via telefon, till exempel vid social fobi som utgör ett hinder för den som ska söka ett arbete.

Centerpartiet ämnar återkomma med förslag om satsningar som syftar till att öka tillgången till behandling av psykisk ohälsa. Satsningen riktas till samtliga landsting och regioner för att säkerställa att människor med viss psykisk ohälsa kan erbjudas snabbt psykoterapeutiskt stöd utan remiss. Varje landsting och region får utforma ett system som passar de lokala förutsättningarna, men utgångspunkten ska vara att man erbjuder snabbt stöd i olika former.

En del av satsningen viks åt utbildning, så att fler kan få kompetens att erbjuda samtalsstöd vid lättare psykiska besvär. En sådan utbildning är så kallade steg 1-utbildningar i KBT. Personer med steg 1-utbildning har inte samma kompetens som en psykoterapeut, men kan utgöra ett samtalsstöd för personer som lider av lättare psykiska besvär.

Ett nationellt sjuksköterskelyft

Med en åldrande befolkning och en allt mer avancerad hälso- och sjukvård, ökar kraven och efterfrågan på all vårdpersonal och i synnerhet på personer med specialistutbildning.

Det lönar sig för dåligt för sjuksköterskor att studera till specialist. För vissa specialistområden tjänas kostnaderna inte in överhuvudtaget. Löneutvecklingen är dessutom alldeles för dålig.

Vårdförbundet pekar även på att arbetsgivarna är dåliga på att ta tillvara kompetensen hos de anställda. En specialistsjuksköterska kan efter slutförd utbildning ofta få gå tillbaka till samma arbetsuppgifter som tidigare. Detta minskar incitamenten att utbilda sig ytterligare.

För att få fler sjuksköterskor att vilja utbilda sig till specialister finns idag utbildningsanställningar eller så kallad AST, akademisk specialisttjänstgöring, på flera håll i landet. Detta innebär att sjuksköterskor kan vidareutbilda sig med full lön och liknar hur det idag fungerar för läkare som genomgår specialisttjänstgöring.

I syfte att ge fler sjuksköterskor bättre förutsättningar att vidareutbilda sig till specialist, vill Centerpartiet därför skjuta till mer stimulanspengar för att fler landsting, regioner kommuner och privata vårdgivare ska erbjuda möjligheter till AST/utbildningsanställningar. Pengarna ska kunna sökas av regioner, landsting, kommuner och privata arbetsgivare som har intresse av att införa sådana möjligheter.

För en specialistsjuksköterska som vill ta ytterligare steg i karriären finns idag i praktiken främst möjligheten att bli chef. Det behövs ökade möjligheter för sjuksköterskor att avancera även genom kliniskt arbete. Centerpartiet vill därför också införa särskilda karriärtjänster för sjuksköterskor, i likhet med vad som genomförts inom läraryrket.

Värna valfriheten

En vård och omsorg som tar sin utgångspunkt i den enskilda människans behov behöver också lägga stor vikt vid valfrihet. Centerpartiet värnar rätten för alla medborgare att själva kunna välja vård från en mångfald av utövare. Såväl aktiebolag som icke vinstdrivande organisationer och det offentliga har viktiga roller att spela i välfärdssektorn.

Mångfalden är en nödvändighet för att vården och omsorgen ska kunna utvecklas, för att medarbetarna ska få fler karriärvägar och för att samhället ska kunna erbjuda mer

välfärd av högre kvalitet till fler. Men framförallt är mångfalden och valfriheten i vårdsektorn en förutsättning för att patienter ska kunna bestämma mer själva.

Vård- och omsorgssektorn är främst en småföretagarbransch. Nio av tio företag har färre än 20 anställda och den absoluta merparten har färre än tio anställda. Branschen är också viktig för jämställdheten på arbetsmarknaden. Andelen företagsledare i vård- och omsorgsbranschen som är kvinnor är nästan dubbelt så hög som inom näringslivet i övrigt. Vårdvalssystemen har också bidragit till att fler vårdcentraler har öppnat och att patientmakten har stärkts. Tillgängligheten, och möjligheten att söka vård som är anpassad efter de egna behoven, förbättras genom denna typ av system. Detta är några av skälen till varför Centerpartiet är positivt till vårdvalssystem.

Kvinnors hälsa

Stärkt förlossningsvård

Sveriges Kommuner och Landsting, SKL, konstaterar i sin granskning av förlossningsvården att det ofta förekommer brister i eftervården. Det kan till exempel handla om amningshjälp, upptäckt och vård av bristningar eller stöd vid psykisk ohälsa efter förlossningen. Att nyblivna mammor ges stöd efter förlossning är viktigt för både mamma och barn. Men trots att det är så vanligt att drabbas av olika komplikationer av varierande grad, är det många kvinnor som inte får den hjälp de behöver. Då många kvinnor har långt till närmsta sjukhus, behöver vården i samband med förlossning och eftervård bli mer jämlik i landet.

Därför ämnar Centerpartiet återkomma med förslag kring förstärkningar av förlossningsvården.

Ökad satsning på kvinnors hälsa

Generellt behöver kvinnors rättigheter i samhället stärkas. Att öka kunskapen om kvinnors hälsa är en viktig del i det arbetet. Centerpartiet har därför föreslagit en förstärkning av arbetet med att öka kunskapen om kvinnors hälsa. Vi ämnar återkomma med sådana förslag i kommande budget.

Omsorg

En god, effektiv och trygg vård och omsorg i livets alla skeden hör till samhällets absolut viktigaste åtaganden. Vården måste vara jämlik och tillgänglig för alla och ska organisera sitt arbete efter patienternas behov. Människor får inte hamna i kläm mellan olika system. Alla människor måste också ha möjlighet att få inflytande över sin vård och omsorg, oavsett i vilken livssituation de befinner sig.

Ökat självbestämmande för äldre

Att dagens äldre lever längre och, tack vare den medicinska utvecklingen, också överlever fler sjukdomar är en framgång för samhället, men det skapar också nya utmaningar. Samhället måste bli bättre på att stötta människor att genom livsstilsförändringar behålla hälsan längre upp i åren. Dessutom måste tryggheten i vården och omsorgen om de allra svårast sjuka förbättras.

Centerpartiet vill öka självbestämmandet i välfärden. Endast så kan makt över människors vardag flyttas från politiker till brukare och deras anhöriga. Om vi försvårar

för privata utförare i välfärden innebär det att steg tas bort från en välfärd som ser den enskilda människans behov. Den centralisering och likriktning som detta leder till drabbar i slutändan dem som är i behov av vård och omsorg. Centerpartiets övertygelse är att människor måste få mer – inte mindre – att säga till om när det gäller välfärdens utformning.

Valfrihet inom LSS

Den grundläggande intentionen med lagen om stöd och service (LSS) är att ge personer med stora funktionsnedsättningar möjlighet att leva som andra. LSS är på så sätt en av våra viktigaste frihetsreformer. Men det är en reform som har varit hårt ansatt under senare år. Den rödgröna regeringens krav på besparingar och inskränkning av människors valfrihet har skapat stor osäkerhet och oro hos brukare och anhöriga.

Tryggheten för alla de barn, vuxna och deras anhöriga som är beroende av LSS för att klara sin vardag måste öka. Centerpartiet vill se en lagändring som slår fast att exempelvis andning och sondmatning är grundläggande behov.

Centerpartiet anser att ersättningen för den kommunala assistansen bör ses över med utgångspunkt i hur den enskilda individens valfrihet ska kunna garanteras. Personer med ett assistansbehov på över 20 timmar i veckan har rätt till statlig assistans, vilket gör att man kan välja mellan en mångfald av aktörer. De med ett mindre behov hänvisas till kommunal assistans, där valfriheten ofta är begränsad. För Centerpartiet är det självklart att alla brukare ska ges likvärdiga möjligheter att bestämma över sin assistans. Ersättningen inom den kommunala assistansen bör därför ses över för att öppna upp för fler aktörer.

Lokal makt över välfärden

Ansvaret för en stor del av de viktigaste politiska frågorna ligger på kommuner och landsting. Inte minst gäller det välfärden. Det är kommunerna som ålagts att finansiera och organisera skolan så att Sveriges elever tillgodogör sig de kunskaper de har rätt till. Och det är landstingen som har det stora ansvaret att säkerställa att vården är tillgänglig för alla och håller en hög kvalitet.

Om Sverige ska fungera måste kommuner och landsting ges förutsättningar att fungera.

Politiker på nationell nivå är i alltför hög grad benägna att försöka detaljstyra lokalpolitiken. Inte sällan sker det med ädla motiv, men ofta resulterar det i förslag om riktade statsbidrag som bakbinder den lokala nivån.

Centerpartiet arbetar därför efter principen att riktade statsbidrag i så stor utsträckning som möjligt ska omvandlas till generella statsbidrag.

I denna budgetmotion föreslås en höjning av de generella statsbidragen till kommunerna med 5 000 miljoner kronor år 2019. Statsbidragen beräknas öka med 10 000 miljoner kronor år 2020 samt år 2021.

6.3 Trygghet i en orolig omvärld

Sverige bygger säkerhet tillsammans med andra. Centerpartiet ser med allvar på det alltmer utmanande säkerhetsläget i vårt närområde. Rysslands allt mer aggressiva maktspråk tar sig många uttryck. I mars 2018 låg Ryssland bakom användandet av nervgift i staden Salisbury för att komma åt en rysk exspion och dennes dotter. En

kvinnor dog senare och många britter utsattes för fara. Också Rysslands låga tröskel till att använda militärt våld mot sina grannar innebär att säkerheten i vårt närområde har försämrats. Vi står bakom försvarsberedningens bedömning att ett väpnat angrepp mot Sverige inte kan uteslutas.

Krig och konflikter i omvärlden påverkar i hög grad också vårt samhälle. Inte minst i Mellanöstern och delar av Afrika ser vi hur krig, oroligheter, våld och förföljelser sprider sig. Ett stopp på kriget i Syrien måste vara prioriterat och en hållbar fred måste nås. Sammantaget påverkar detta givetvis också det säkerhetspolitiska läget för Sverige. Regionala konflikter och ökad militär aktivitet kring Sveriges närmiljö och i Östersjön kräver förstärkningar av det svenska försvaret, nya åtgärder och fördjupade samarbeten.

Det nya säkerhetspolitiska läget ställer skärpta krav på den svenska försvarsförmågan. Centerpartiet anser att det militära och civila försvaret måste stärkas. Detta innebär bland annat att försvaret ska finnas i hela landet och vara tränat för att kunna agera i alla väderförhållanden som finns i vårt land och där vi gör insatser. Det försämrade omvärldsläget kräver också ett ökat fokus på att återuppbygga det civila försvaret, som i princip varit nedlagt men där krisberedskapens strukturer ändå kan byggas vidare på, men anpassas för krigets speciella förutsättningar.

Det förändrade säkerhetsläget betyder således att totalförsvarsplaneringen behöver intensifieras. Efter att ha varit helt frånvarande under många år måste nu mer göras för att höja förmågan. Det förra försvarsbeslutet är ett första steg. Totalförsvarsperspektivet måste beaktas i fler verksamheter så att oacceptabla sårbarheter inte uppstår. Vi står bakom slutsatserna i Försvarsberedningens rapport Motståndskraft.

Centerpartiet vill bygga säkerhet solidariskt tillsammans med andra. Hot mot fred och säkerhet avvärjs i gemenskap och samverkan med andra länder och organisationer. Sveriges närmaste försvars- och säkerhetspolitiska samarbeten är i Norden, inom EU och med Nato. Det förändrade säkerhetspolitiska läget betyder att mer behöver göras för att utveckla och fördjupa de försvars- och säkerhetspolitiska samarbetena. Centerpartiet anser att Sverige ska gå med i Nato snarast möjligt. Sverige ska samtidigt vara en kraftfull röst för mänskliga rättigheter och driva på världssamfundet att agera för att förebygga krig och konflikter samt för att bevara, återskapa och säkra fred och trygghet.

Biståndet är ett centralt verktyg i arbetet för en rättvis och hållbar global utveckling.

Biståndet är ett medel i arbetet för en rättvis och hållbar global utveckling. Vi vill att biståndet ska prioriteras till de allra fattigaste, användas strategiskt med särskilt stöd till sviktande stater och postkonfliktländer. Utvecklingsbiståndet ska komma in tidigt efter en konflikt för att viktiga utvecklingssteg inte ska gå förlorade. Vi vill också öka biståndet till klimat och miljö. En grön utveckling är viktig komponent för att garantera hållbarhet.

Svensk försvarsförmåga

Ett nytt ledarskap och ansvar för försvarets utveckling

Det försämrade omvärldsläget kräver en ökad försvarsförmåga. Steg måste tas för att långsiktigt stärka den svenska försvarsförmågan genom att mer resurser tillförs.

Under flera år har Centerpartiet varit med och tagit ansvar för att tillföra mer pengar till försvaret. Vi var med i den breda försvarsuppgörelsen våren 2015, där försvarsanslagen höjdes. Därefter har försvaret tilldelats mer resurser i två ytterligare steg. Genom att delta i överenskommelser med regeringen har Centerpartiet tagit ansvar och säkerställt att Sveriges försvar har tillförts totalt 18,8 miljarder kronor mellan 2016–

2020. Att delta konstruktivt vid förhandlingsbordet är den enda ansvarsfulla vägen att höja svensk försvarsförmåga.

Försvarsmakten behöver dock ytterligare resurser för att kunna vidmakthålla och utveckla sin förmåga. Centerpartiet anser att Försvarsmakten behöver mer resurser redan i närtid. I denna motion föreslås därför att Försvarsmakten tillförs 3 484 miljoner kronor år 2019. Försvarsmakten beräknas tillföras 6 439 miljoner kronor år 2020 samt 10 772 miljoner kronor år 2021.

Mellan åren 2021 och 2025 bör försvarsbudgeten uppgå till minst genomsnittet av de nordiska ländernas försvarsbudgetar. På sikt bör Sverige uppfylla de gemensamma målsättningar för försvarsanslag som ett Nato-medlemskap kräver, det vill säga 2 procent av bnp. Försvarsmaktens behov fram till år 2030 och åren därefter är mycket stora både på materiel- och personalsidan och stora resurser kommer att krävas för att öka den svenska försvarsförmågan. Det kostar och tar tid att bygga upp det som under lång tid monterats ner.

Försvar i hela landet och fokus på personalförsörjning

Svensk försvarsförmåga ska utvecklas så att hela landet kan försvaras genom ökad tillgänglighet och förbättrad operativ förmåga inom alla försvarsgrenar.

Hela landet ska försvaras även om geografiska prioriteringar kan behöva göras utifrån rådande hotbild. Centerpartiet vill se en utvecklad förbandsstruktur med fler brigader i hela landet. Vi vill ha fler regementen runt om i landet på för totalförsvaret strategiskt viktiga platser. På så sätt kan försvaret stärkas i hela landet och inte bara på öst- och västkusterna, utan också i mittersta Sverige och i norra Sverige, vilket är viktigt inte minst ur ett Arktisperspektiv, givet den ryska militära upprustningen där.

Vi ser redan nu ökad närvaro i hela landet och att förmågan att hantera alla klimat som finns i vårt land stärks. Vi vill att Försvarsmaktens vinterförmåga säkerställs. Med vårt fokus på armén och att hela landet ska försvaras har det varit viktigt att de två armébrigaderna ska kunna agera samtidigt med godtagbar förmåga och att krigsdugligheten hos förbanden med lägst förmåga nu prioriteras.

Centerpartiet anser också att det är viktigt att antalet utbildningsplatser på officers- och reservofficersutbildningen ökar. Officersförsörjningen har varit en akilleshäla i hela Försvarsmaktens personalförsörjning och påverkar möjligheten att utbilda soldater. Med förbättrad officersförsörjning kan vi utbilda fler soldater. Det är av stor vikt att utbildningsplatserna fylls. Det i sin tur kräver att Försvarsmakten är en attraktiv arbetsgivare och att många fler än idag väljer att bli soldat och officer. Det perspektivet får inte glömmas bort när plikten har återinförts. Goda villkor för landets veteraner är också en viktig komponent i rekryteringen av personal och för Försvarsmakten som arbetsgivare.

Centerpartiet har också medverkat till att antalet kontraktanställda soldater kan öka genom att förespråka en så lokal förbands- och utbildningsstruktur som möjligt. Genom ett närvarande försvar stärks folkförankringen vilket är en viktig del av försvarsförmågan.

Vi behöver också se till att Sverige kan försvara svenskt territorium till sjöss och i luften. Det kräver hög förmåga inom ubåtsjakt och våra flygstridskrafter samt att luftvärns-förmågan utvecklas. Sverige måste också kunna försvaras mot hybridhot och desinformation. Såväl dessa funktioner som underrättelseförmågan behöver stärkas.

För att stärka försvarsförmågan är det också viktigt att övningsverksamheten ökar.

Räddningstjänst, krisberedskap och utvecklingen av civilt försvar

Klimatförändringarnas effekter och olika typer av icke-militära hot ställer krav på samhällets krisberedskap. Det försämrade omvärldsläget kräver också ett ökat fokus på att återuppbygga det civila försvaret, i en modern kontext.

Redan i försvarsöverenskommelsen 2015 beskrevs vikten av att stärka den civila försvarsförmågan. I överenskommelsen pekas värnandet av civilbefolkningen, säkerställande av de viktigaste samhällsfunktionerna och bidrag till Försvarsmaktens förmåga vid förhöjd beredskap ut som de viktigaste delarna i det civila försvaret. Att totalförsvaret och det civila försvarets utveckling är viktiga visar också försvarsberedningens rapport *Motståndskraft*, där ambitioner och stora förändringar föreslås inför nästa försvarsbeslutsperiod. Centerpartiet står bakom förslagen i rapporten och har också påverkat innehållet i rapporten på ett tydligt sätt, inte minst när det gäller försörjningsfrågor såsom livsmedelsförsörjning och energiförsörjning men också vikten av kravställning på samhällsviktig verksamhet och behovet av ökat nordiskt samarbete kring gemensamma frågeställningar för att utveckla det civila försvaret, inte minst kring försörjningsfrågor.

Samma princip bör gälla här som för det militära försvarssamarbetet: säkerhet byggs tillsammans med andra. Det försämrade säkerhetsläget i vårt närområde leder till att kapacitetshöjande åtgärder bör vidtas i närtid för att snabbt stärka hela vårt samhälles motståndskraft. När det civila försvaret nu återuppbyggs måste pengarna användas effektivt och parallella strukturer och duplicering undvikas i största möjliga mån. Det görs bäst genom att bygga på krisberedskapens etablerade strukturer och resurser, även om särskilda krav för kriget gör att särskilda lösningar och dimensionering kan behövas för totalförsvarets behov. I största möjliga mån bör dock sär lösningar undvikas. Det är samma aktörer, samma människor och i mångt och mycket samma materiel som ska kunna användas både vid fredstida händelser och vid ett krig. Då kan inte parallella system byggas upp.

En utmaning för både krisberedskapen och det civila försvarets utveckling är kapacitetsbrister i vardagen och bristande säkerhetstänk i olika verksamheter. Det är viktigt att de risker och sårbarheter som olika aktörer står inför analyseras och åtgärdas av de verksamhetsansvariga. En god vardagsberedskap leder till en bättre krisberedskap, som också förbättrar förutsättningarna för det civila försvaret, även om förutsättningarna är annorlunda under höjd beredskap och krig, vilket också måste beaktas. Totalförsvaret ställer andra krav än den fredstida krisberedskapen, exempelvis vad gäller uthållighet, agerande och skydd.

Sommarens svåra bränder visade tydligt vad som sker när vardagens resurser inte räcker mycket längre än till vardagens behov och på svårigheten att skala upp tillräckligt på nationell nivå när det brinner på flera ställen i landet samtidigt under lång tid. Än återstår att lära av sommarens händelser men det kan konstateras att även om räddningstjänsten och ett stort antal frivilliga gjorde enorma insatser så räckte inte våra nationella resurser. Samarbetet med andra länder blev en styrka men också de resurserna tånjdes till sitt yttersta. Av det finns mycket att lära. Samhället måste stå bättre rustat för framtiden. Vägen framåt handlar om att både förebygga kriser och vara bättre förberedd när krisen väl kommer. Det kräver bland annat en modern lagstiftning och att resurser finns på rätt ställen. Men också att organisation och struktur håller. Samhällets samlade resurser behöver kunna användas på ett optimalt sätt, vilket är anledningen till att försvarsmaktens roll vid kriser kan behöva tydliggöras. Vår nationella brandsläckningsförmåga från luften måste bli bättre och det statliga stödet för

skogsbrandsbevakning återinföras. Därtill måste det utbildas fler brandmän i hela landet och deltidsbrandmännens villkor förbättras. Frivilliga samt hemvärnet behöver stärkas. En nationell krisfond behöver etableras.

Förutom att verksamhetsansvariga behöver satsa på vardagsberedskap och krisberedskap behöver mer resurser avsättas också för det civila försvarets utveckling. Det är inte bara en uppgift för riksdag och regering, utan också för ansvariga på lokal och regional nivå samt för ansvariga statliga aktörer. Centerpartiet har framgångsrikt drivit detta inom ramen för försvarsöverenskommelserna för åren 2017–2020. Framöver finns det många områden som är viktiga att utveckla, inte minst befolkningsskydd, räddningstjänst och försörjning av förnödenheter såsom exempelvis livsmedel, läkemedel och energi. I försvarsberedningens rapport Motståndskraft uppskattas kostnaden för civila försvarets utveckling till 4,2 miljarder kronor per år i slutet av nästa försvarsperiod.

Frivilliga försvarsorganisationer som del av krisberedskapen och totalförsvaret

Svensk krisberedskap och svenskt totalförsvaret är beroende av civilsamhället och ett frivilligengagemang bland befolkningen. Vid de flesta samhällskriser visar det sig ofta att samhällsengagemanget är stort och det finns många som vill hjälpa till. Det finns en kraft i det som måste värnas och fångas upp. De frivilliga försvarsorganisationerna och civilsamhällets engagemang i svensk krisberedskap och totalförsvaret är också viktigt för folkförankringen. Därför är det angeläget att se över stöd och skattevillkor för frivillig räddningspersonal, exempelvis fjällräddning och brandvårn.

Också hemvärnets utveckling är viktigt för Centerpartiet. De frivilliga försvarsorganisationerna bidrar på ett värdefullt sätt till hemvärnet med de nationella skyddsstyrkorna och försvarsberedningen skriver att det bör övervägas att utöka de frivilliga försvarsorganisationernas bidrag även i andra krigsförband. Även om frivilligverksamheten har fått mer pengar för åren 2018–2020 vill Centerpartiet se över möjligheterna för att ytterligare stärka stödet till de frivilliga försvarsorganisationerna, med betoning på nationella uppgifter vid höjd beredskap.

Centerpartiet föreslår också att ett cybervärn inrättas för att stärka cybersäkerheten samt samhällets arbete mot informationspåverkan under höjd beredskap och krig. Syftet är att bättre kunna möta hybridhot i form av cyberattacker och informationspåverkan. Cybervärnet ska utgöra en del av totalförsvaret med kompetens som kan nyttjas av olika aktörer inom totalförsvaret. På så sätt kan cybervärnet utgöra en förstärkningsresurs på samma sätt som vissa andra kritiska resurser, och som frivilliga redan gör inom ramen för de frivilliga försvarsorganisationerna. Det är angeläget att säkerhetsaspekterna prioriteras i den fortsatta utformningen av förslaget, inte minst vad gäller säkerhetsprövningar.

Trygg livsmedelsförsörjning och en god försörjningsförmåga

Svenskt jordbruk spelar en viktig roll i svenskt totalförsvaret. Livsmedelsförsörjningen har alltid varit viktig för Centerpartiet. En aspekt, men inte den enda, av Sveriges försörjningsförmåga är att öka andelen svenskproducerad mat. För att göra det krävs att svenskt jordbruk är konkurrenskraftigt. Att välja svensk mat framför utländskt producerad mat, och att exempelvis ställa krav i upphandling på att maten som köps in ska ha producerats i enlighet med svensk djurskyddslagstiftning, kan vara ett sätt att öka andelen svenskproducerad mat. Att exportera mer svenskproducerad mat är också ett

sätt att öka andelen svenskproducerade livsmedel och den odlingsbara marken. Det är också viktigt ur ett beredskapsperspektiv, inte minst för omställningsförmågan.

Idag finns det få lager av mat och förnödenheter i Sverige. Istället levereras de flesta varor precis när de behövs. De lager som finns är rullande ute på vägarna. Ur ett beredskapsperspektiv innebär det en sårbarhet för samhället att det inte finns större lagerkapacitet att använda när något inträffar. Om leveranserna till Sverige stoppades vid en kris skulle maten i butikerna ta slut på några dagar. Detsamma gäller även för andra viktiga produkter såsom läkemedel och olika insatsvaror.

Ett helhetsperspektiv med strategier för hur Sveriges försörjningsförmåga ska utvecklas behövs. Här är inte minst tillgång till transporter väsentlig. För Centerpartiet är det viktigt att alla led i livsmedelförsörjningskedjan ingår och beaktas när försörjningsförmågan för livsmedel utvecklas. Även den enskilda individens beredskap spelar roll för landets samlade försörjningsförmåga. De ökade kraven som ställs i försvarsberedningens rapport på individens förmåga att klara sig själv i en veckas tid kommer att vara en utmaning för många. Inte minst kunskapshöjande åtgärder kan behöva vidtas för att fler ska ges förutsättning att leva upp till dessa rekommendationer.

En förbättrad cyber- och informationssäkerhet

Både Riksrevisionen och MSB har genom rapporter och utvärderingar visat att samhällets arbete med informations- och cybersäkerhet behöver utvecklas och förbättras. Inte minst på kommunal nivå. Stora brister finns som leder till sårbarheter på samhällsnivå. FRA anser att säkerheten hos myndigheter och statliga bolag inte är dimensionerad för den hotbild vi ser. Centerpartiet ser allvarligt på de sårbarheter som finns och har ett antal förslag för att förbättra samhällets arbete med cyber- och informationssäkerhet.

Först och främst vill vi att strategier för ett generellt kompetenslyft inom informations- och cybersäkerhet och säkerhetsskydd tas fram. Eftersom MSB visat att det systematiska informationssäkerhetsarbetet ofta brister på kommunal nivå vill vi göra en översyn av befintliga regelverk som styr kommunernas krav på informations- och cybersäkerhet inklusive tillsyn. Därtill behövs strategier för att motverka den ökade trenden med cyberbaserat industriellt ekonomisk spionage. Statsunderstödda cyberaktiviteter som riktas mot Sverige påverkar inte bara nationell säkerhet utan också konkurrenskraft eftersom de också riktas mot industrin. Förmågan måste förbättras.

En solidarisk försvars- och säkerhetspolitik

Nordiska, baltiska och bilaterala försvarssamarbeten

Centerpartiet vill stärka det nordiska perspektivet i försvars- och säkerhetspolitiken. Länderna i Norden står inför stora gemensamma utmaningar som har gemensamma lösningar. Centerpartiet vill att det nordiska samarbetet ska stärkas inom militärt försvar, samhällssäkerhet och civilt försvar. Energi, cybersäkerhet och läkemedelsförsörjning är tre viktiga områden för fördjupat samarbete.

Vid sidan av det nordiska försvarssamarbetet har Finland och Sverige ett fördjupat samarbete i både fredstid och krigstid. Det är viktigt, men inte tillräckligt för att avskräcka en större och aggressiv fiende och kan enskilt aldrig ersätta ett svenskt Natomedlemskap där vi också kan utveckla samarbetet med de nordiska länderna i de norra regionerna.

Centerpartiet vill också se ett djupare försvarssamarbete med de baltiska länderna. Våra gemensamma utmaningar kring Östersjön innebär att vi behöver arbeta mer tillsammans. Samarbete med de baltiska länderna kan ske inte minst inom säkerhetspolitisk dialog och militär samverkan men också inom det civila beredskapsområdet. Tyskland och Polen är också intressanta länder i vårt närområde att utveckla rådande försvarssamarbeten med.

Utveckla EU inom försvars- och säkerhetsområdet

Europas närområde blir osäkrare och gränserna mellan fred och krig har på flera platser börjat suddas ut. Frågan om hur EU och medlemsländerna ska hantera sin försvars- och säkerhetspolitik är mer aktuell än någonsin. EU behöver kunna bemöta handlingar från andra länder eller aktörer som har som syfte att destabilisera och skapa osäkerhet, även om de inte är rent militära. Centerpartiet vill se ett EU som står berett att gemensamt hantera unionens hot och risker.

Europas länder behöver ta ett större ansvar för sin säkerhet. Centerpartiet välkomnar den fördjupning på försvarsområdet som sker inom EU. EU kan bidra till att utveckla de nationella försvarsmakterna, inte minst genom forskning och stöd i utvecklingen av militära förmågor. Gemensamma inköp av försvarsmateriel i stor skala kan också pressa kostnaderna. Det ökar de nationella försvarsmakternas förmåga till försvar och EU:s möjligheter att genomföra insatser utanför unionen.

EU behöver även ta ett större ansvar för internationell fred och säkerhet. Centerpartiet vill också se ett stärkt EU-samarbete mot påverkansförsök. Unionen måste ha en stark gemensam motståndskraft och kunna skydda sig mot cyberattacker och andra intrång.

En ansvarsfull utvecklingspolitik som stärker individer och lokalsamhällen

Biståndet är ett centralt verktyg i arbetet för en rättvis och hållbar global utveckling. Sedan länge har Sverige varit en viktig aktör och bidragsgivare till internationellt arbete för fattigdomsbekämpning och bättre miljö genom bland annat klimatbistånd. Under 2015 antogs en gemensam global agenda, Agenda 2030, för utveckling som inkluderar alla världens länder. För första gången finns en global överenskommelse om de 17 mål som världen ska fokusera på. Alla länder har sitt eget ansvar för att nå målen. Målen är globala men lösningarna lokala och närodlade, formulerade av lokala aktörers kraft. För Centerpartiet är det viktigt att de nya utvecklingsmålen prioriterar de fattigaste, stärker jämställdhet och demokrati, bidrar till en hållbar tillväxt samt begränsar klimatpåverkan och dess effekter. Biståndet är ett medel i arbetet för en rättvis och hållbar global utveckling.

En strategisk, effektiv och långsiktig biståndspolitik

Centerpartiet anser att 1 procent av Sveriges bni fortsatt ska gå till bistånd och är öppet för att pröva om mer resurser utöver det ska kunna ges till klimatåtgärder och anpassning. Samtidigt måste vi hela tiden säkerställa att biståndet gör skillnad i praktiken. Biståndet behöver bli mer transparent, effektivt, förutsägbart och långsiktigt. Prioritering ska göras på de allra fattigaste länderna och på de organisationer som visar uppnådd effektivitet genom att mobilisera de stora resurser som behövs för att hantera framtidens utmaningar.

Kopplat till detta finns fortsatt ett generellt behov av att säkerställa att skattepengar som går till bistånd gör skillnad på bästa sätt. Alliansregeringen koncentrerade Sveriges bilaterala utvecklingssamarbete från ett 70-tal samarbetsländer till cirka 30 med fokus på Afrika, vissa konfliktdrabbade länder och till stöd för reformprocesser i Östeuropa. Det skapade förutsättningar för mer fokuserade insatser som syftade till bättre kvalitet och mer mätbara resultat. Förändringar kan alltid behöva göras till följd av ändrade förutsättningar, men den återgång till en ständig utökning av länder som regeringen valt att samarbeta med innebär att arbetet med förbättrad kvalitet och uppföljning går förlorat och att biståndet sprids för tunt.

1,5 miljoner människor lever i återkommande konfliktsituationer och osäkerhet. Kriser och konflikter utgör de största hindren för fattigdomsbekämpning och utveckling. Det måste alltid finnas katastrofbistånd som kan hantera akuta katastrofer som svält, sjukdomar och naturkatastrofer men långsiktigt är god utveckling en bra försäkring mot instabilitet och konflikt. Utvecklingsbiståndet behöver därför komma in tidigt efter en konflikt, annars kan viktiga utvecklingssteg gå förlorade. Men genom ambitiöst stöd vid kriser, krig och katastrofer kan vi också fortsätta bidra till att rädda liv och lindra nöd, inte minst idag när flyktingströmmarna är de största sedan andra världskriget.

Att möta klimatutmaningen, stärka demokratin och jämställdheten samt öka respekten för mänskliga rättigheter är värden som är helt centrala i Centerpartiets biståndspolitik. Svenskt bistånd bör fortsätta stödja frihetskämpar och stärka yttrandefriheten, samt förbättra möjligheterna för fattiga människor att dra nytta av ekonomisk tillväxt genom förbättrad tillgång till utbildning, hälsovård och fler och bättre jobb.

Jämställdhet och sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter

För Centerpartiet är jämställdhet prioriterat. I många länder är kvinnors rätt att bestämma över sin egen kropp kraftigt begränsad vilket bland annat leder till en hög barna- och mödradödlighet och ett enormt lidande. Det finns även ett starkt orsakssamband mellan ojämställdhet och konflikter – ju mindre jämställt ett samhälle är, desto större risk för konflikt. Sveriges bistånd till sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter är generöst och gör skillnad. Centerpartiet anser att det är viktigt att flera länder tar ett större ansvar, särskilt mot bakgrund av minskande anslag till sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter från bland annat USA. Centerpartiet vill, i enlighet med Agenda 2030, prioritera satsningar för ökad jämställdhet och kvinnors rätt till sin egen kropp. Att pojkar och flickor får möjlighet att gå i skola, rätt till utbildning, är också en viktig jämställdhetsfråga som Centerpartiet prioriterar.

Kvinnor måste också ha möjlighet till egenförsörjning genom att arbeta och driva företag. Lagar som stärker kvinnors rätt att äga, ärva och få tillgång till land är en grund för kvinnors ekonomiska utveckling.

Handelsbistånd

Det handelsrelaterade biståndet är en förutsättning för länders återuppbyggnad. Det bygger upp länders egen kapacitet och avvecklar långsiktigt behovet av finansiellt stöd från bidragsgivande länder. Handel leder till ett gott investeringsklimat i utvecklingsländer och i givarländer, och är således fördelaktigt för båda parter. Målsättningen måste vara att sträva efter att göra områden och länder biståndsberoende efter 2030.

Klimatbistånd

Det finns ett stort behov av åtgärder för miljö- och klimatanpassning i de fattigaste länderna liksom för investeringar i förnybar energi för att bidra till en hållbar omställning. Det är omöjligt att bygga välstånd och tillväxt i fattiga länder om man inte samtidigt gör insatser för klimatet. Det är därför särskilt angeläget att biståndet ska bidra till en förbättrad miljö, begränsad klimatpåverkan och till ett hållbart nyttjande av naturresurser. Centerpartiets inriktning i biståndspolitikerna tar tydligt avstamp i att Sverige övertygande ska kunna visa att båda aspekter – fattigdomsbekämpning och arbetet mot klimatförändringar – går hand i hand.

Insatser för att stödja anpassning till klimatförändringarna kan innebära åtgärder som syftar till att minska människors sårbarhet, exempelvis investeringar i hälsa, sanitet, fungerande ekosystem, uthålligt jordbruk och tillgång till vatten. För Centerpartiets del är det självklart att tyngdpunkten på satsningarna ska vara i de fattigaste länderna, varav många ligger i Afrika, som är den kontinent i världen som sannolikt drabbas hårdast av klimatförändringarna samtidigt som många länder i Afrika fortfarande har svaga samhällsstrukturer.

Många av världens fattiga bor på landsbygden där de flesta är beroende av lantbruket för sin överlevnad. Av de fattigaste människorna drabbas kvinnor hårdast av klimatförändringarna då det främst är kvinnor som ansvarar för mat- vatten- och energiförsörjning. Ofta är det kvinnor som står för matproduktionen, men sällan är det de som äger marken de brukar. Centerpartiet vill stärka kvinnors möjlighet till en trygg livsmedelsförsörjning och ekonomisk utveckling, samt rätten till självbestämmande, ägande och nyttjande av jordbruksmark. Vi ser ett modernare och effektivare lantbruk och tillgång till rent vatten och energi som viktiga delar i arbetet för ökad jämställdhet och mer långsiktigt hållbar och inkluderande fattigdomsbekämpning i utvecklingsländerna. Vattenbrist är en stor och växande problematik direkt länkad till effekterna av klimatförändringarna. Vi behöver därför satsa på ett ökat klimatbistånd. Centerpartiet vill att FN:s gröna klimatfond ges mer resurser. Det kommer att bli allt viktigare när Parisavtalet genomförs. Genom fonden får utvecklingsländer stöd att genomföra insatser för klimatanpassning och minskade utsläpp av växthusgaser.

7. Sverige behöver grön tillväxt

Världen och Sverige står inför stora miljöutmaningar. Klimatförändringar, spridning av giftiga kemikalier, nedskräpning och förorening av haven samt ohållbart utnyttjande av naturresurser utgör allvarliga hot mot människors hälsa, ekosystemen och en hållbar ekonomisk utveckling och tillväxt. Centerpartiets drivkraft är att uppnå resultat för miljön.

En bättre miljö går hand i hand med ekonomisk utveckling och tillväxt. Sverige har bevisat att ekonomisk tillväxt kan ske samtidigt som vår miljöpåverkan minskar. Med ny grön teknik skapas såväl jobb som effektiva miljöåtgärder. Med rätt styrmedel blir det enkelt och lönsamt att göra rätt för miljön. Med grön skatteväxling kan skatten höjas på utsläpp samtidigt som den sänks på arbete.

Centerpartiet arbetar på bred front för att nå resultat för miljön, bland annat genom målsättningen om att nå 100 procent förnybar energi till år 2040.

Samtidigt ser vi hur den förra rödgröna regeringens politik har lett åt fel håll. Under Centerpartiets tid i regering minskade utsläppen med drygt 19 procent. Tyvärr visar statistiken att utsläppsminskningarna har stannat av och att utsläppen till och med börjat öka något.

Centerpartiet föreslår ett brett reformprogram för att minska utsläppen med kraftfulla styrmedel. Vi vill ställa om fordonsflottan, minska utsläppen från flygen, öka den förnybara energiproduktionen, minska gifterna i vår vardag, skydda haven, säkra dricksvattenförsörjningen och värna den biologiska mångfalden. Viktiga förslag för att uppnå detta är grön bilbonus, miljölastbilspremier, reduktionsplikt för att få ned koldioxidutsläppen, förbättrade förutsättningar för såväl storskalig som småskalig produktion av förnybar energi, ökade investeringar i både laddinfrastruktur och energilagring, avfallsförbränningskatter och kemikalieskatter.

7.1 Klimat

År 2016 var det varmaste år som någonsin registrerats sedan temperaturmätningarna startade för över 100 år sedan. År 2017 var ett av de tre varmaste åren, men det varmaste året utan väderfenomenet El Niño. Det är en tydligt uppåtgående trend i den globala medeltemperaturen. Samtidigt ser vi också hur extremt väder, som torka, översvämningar och orkaner blir allt vanligare.

Världens länder behöver ta krafttag för att undvika extrema effekter av det förändrade klimatet.

Under lång tid, och under olika regeringar, har den ekonomiska tillväxten i Sverige ökat samtidigt som klimatutsläppen har minskat. Svensk ekonomi tillhör de mest klimateffektiva i världen. Sveriges bnp har växt med cirka 75 procent sedan 1990, samtidigt som utsläppen av växthusgaser har minskat med cirka 25 procent. Mycket har gjorts, men mycket mer kommer att behöva göras framöver.

I december 2015 enades FN:s parter under klimattoppmötet i Paris om ett gemensamt avtal för att begränsa ökningen av den globala medeltemperaturen till väl under 2 grader, med sikte mot 1,5 grads uppvärmning. Det är ett ambitiöst mål, men globalt sett saknas ännu många av de åtgärder som vi vet krävs för att nå målet. Ett högre tempo behövs om målet ska kunna nås.

Minskade utsläpp från transportsektorn

Utsläppen från inrikes transporter står för en tredjedel av Sveriges totala utsläpp. Samtidigt är de den del av utsläppen som över tid varit svårast att minska, i synnerhet från de tunga transporterna.

Transportsektorn är den enda sektor som i det klimatpolitiska ramverket fått ett eget klimatmål – att minska utsläppen med 70 procent till år 2030 jämfört med 2010. För att nå det målet måste utsläppsminskningarna gå mycket snabbare än hittills. Det kräver kostnadseffektiva styrmedel med hög klimatnytta. För att nå målet måste de styrmedel som finns skärpas, och nya behöver introduceras.

Omställningen kommer att kräva ett samspel mellan flera olika styrmedel, teknikutveckling, ökad elektrifiering och förändrade beteendemönster. Biodrivmedel kommer fortsättningsvis utgöra en viktig komponent i transportsektorns omställning. Av de biodrivmedel som Sverige använder idag produceras endast en fjärdedel till en tredjedel i Sverige. Långsiktiga styrmedel gynnar inhemsk produktion av biodrivmedel med hög klimatnytta, som kan användas till vägtrafik, sjöfart och flyg.

Digitalisering och automatisering skapar nya möjligheter med autonoma fordon och delningstjänster. För att minska miljöpåverkan men behålla mobiliteten måste transporterna bli effektivare och såväl användningen av biodrivmedel som forskning och introduktion av ny teknik på marknaden öka. Avgörande för att nå målet är både en ökad introduktion av fordon med nollutsläpp och nya lösningar med bilpooler och smarta digitala mobilitets- och delningstjänster.

Svensk miljöteknik är och kan fortsatt vara en exportframgång som bereder väg för hållbara transporter världen över. Detta gäller inte minst vid forskning, utveckling och kommersiell produktion av biodrivmedel från svenska skogs- och åkerbaserade råvaror och restprodukter. Det behövs starkare incitament för vägtrafiken för att minska utsläppen, men även för våra flyg- och sjötransporter.

Grön bilbonus och förmånsbilar med hög klimatnytta

Personbilar i Sverige har minskat sina utsläpp de senaste decennierna, men inte snabbt nog. Omställningen till icke fossildrivna fordon går för långsamt. Valet vid nybilsinköp är avgörande för utsläppen. Forskningsstudier visar att då skillnaden i kostnad syns tydligt på prislappen påverkar det klimateffekten avsevärt mer än den mer utspridda effekten av högre bränslepriser.

Elbilar har fortfarande en väldigt liten marknadsandel, även om den ökar. Det krävs bättre incitament än idag för att försäljningen av de mest klimateffektiva bilarna ska öka snabbare.

Den förra regeringens förslag har tydliga brister, vilket i kombination med dess saktfärdighet i att genomföra förslaget har bromsat omställningen av fordonsflottan. Den maximala bonusen kommer att vara 60 000 kronor för en elbil, med en komplicerad och detaljerad skala av bonusar baserade på utsläpp för övriga bilar, medan avgiften som drabbar de sämsta bilarna utgår som en treårig höjning av fordonskatten. Den låga nivån på premien till miljöbilar och den krångliga utformningen av systemet gör det tveksamt huruvida det kommer att ge tillräckligt tydliga signaler vid inköpstillfället. Regeringens förslag ger heller inte någon fördel till bilar som kan köras på etanol, det mest kommersialiserade biodrivmedlet vi har i landet.

Centerpartiet vill istället införa en grön bilbonus, som ger de bästa bilarna en bonus på upp till 100 000 kronor uppdelad på ett fåtal. Vårt förslag bygger på bilars utsläppsvärden av koldioxid, uppdelat på ett fåtal nivåer av CO₂-utsläpp. Köparen får en

bonus eller en extra avgift vid köp av ny personbil. För att stimulera en andrahandsmarknad av leasade bilar och förmånsbilar bör bonusen vara uppdelad på flera utbetalningstillfällen. Samma utsläppsnivåer som ligger till grund för bilbonusen bör även gälla på förmånsbilsmarknaden.

Den gröna bilbonusen finansieras genom att de som köper bilar med höga utsläpp får betala en extra avgift vid köptillfället. Det finns också en neutral kategori, som innefattar särskilt snåla dieselbilar där man varken får grön bilbonus eller en avgift. För att följa med i teknikutvecklingen och stimulera att bilarna blir bättre så förskjuts koldioxidgränserna för kategorierna varje år. Målet är att systemet för grön bilbonus alltid ska vara offentligfinansiellt neutralt.

Centerpartiet vill också ge företag tydligare incitament till val av förmånsbilar till sina anställda. Centerpartiet anser därför att parkerings- och trängselavgifter bör avskaffas som skattebefriad förmån. På sikt bör endast bilar som faller inom ramen för att få en bonus enligt grön bilbonus-förslaget kvalificera sig som förmånsbilar. Centerpartiet vill också skärpa miljöbilsdefinitionen, där en översyn brådskar.

Klimat effektiva biodrivmedel minskar utsläppen

För att investeringar i biodrivmedelssektorn ska komma till stånd är långsiktiga och tydliga spelregler helt avgörande. Centerpartiet vill i första hand att förnybara bränslen främjas med hjälp av en beskattning som baseras på klimatprestanda.

För att befintliga fordon ska kunna minska sin klimatpåverkan är det viktigt att öka användningen av såväl rena biodrivmedel som inblandningen av förnybara bränslen i bensin och diesel. Centerpartiet har därför länge förespråkat ett system som tvingar dem som säljer drivmedel att årligen minska utsläppen med en viss procentsats, genom inblandning av biodrivmedel. Det är positivt att en sådan reduktionsplikt har införts under 2018. Reduktionsplikten saknar dock förutsägbarhet. Det är nu viktigt att säkerställa att den är tillräckligt ambitiös, förutsägbar och att kvoterna framöver sätts så att de ligger i linje med målet om en fossiloberoende fordonsflotta till år 2030.

Ändra beskattningsnormen för att beskatta fossilt mer än förnybart

Det är ett prioriterat arbete att Sverige fortsätter att driva på inom EU för att det ska vara möjligt att fortsatt skattebefria förnybara drivmedel från koldioxidskatt, så att dessa kan fortsätta att vara viktiga delar av klimatomställningen av den svenska fordonsflottan.

Subventioner till fossila bränslen bör fasas ut så att de bär sina fulla miljökostnader. EU måste också sluta använda det fossila som norm när statsstödsregler utformas. Normen ska vara klimatneutralitet, så att det är möjligt att beskatta fossila bränslen mer än förnybara utan att det anses vara ett brott mot regelverket. Här måste Sverige ta strid med EU-kommissionen för att skapa hållbara spelregler, så att det blir möjligt att med nationella styrmedel nå de mål som EU enats om.

EU-gemensamma hållbarhetskriterier för fossila bränslen och märkning

Idag finns det EU-gemensamma hållbarhetskriterier för förnybara bränslen. Centerpartiet vill synliggöra de fossila bränslenas miljöpåverkan och vill därför att det införs gemensamma hållbarhetskriterier för fossila bränslen i EU. Resultatet av hållbarhetskriterierna, som inkluderar bland annat miljöpåverkan och växthusgasprestanda, bör synliggöras för konsumenten i form av en EU-gemensam

märkning. Med en sådan märkning har konsumenten möjlighet att göra en rättvis jämförelse mellan förnybara och fossila alternativ. Med hållbarhetskriterierna som grund kan man också införa en ursprungsmärkning av bränslet vid pumpen. Genom att synliggöra drivmedlets ursprung kan konsumenter göra ett medvetet val.

Fossiloberoende fordonsflotta som mål i EU

Transporterna minskar avstånden mellan människor och möjliggör att leva, arbeta, handla och mötas. I och med att transporterna är en stor bidragande orsak till utsläpp av växthusgaser samtidigt som utsläppen inte känner några gränser vill Centerpartiet se en ambitionshöjning inom EU avseende transporternas klimatpåverkan. För att möjliggöra långsiktiga investeringar och tydliga spelregler vill vi att EU-länderna antar ett långsiktigt mål för att nå en fossiloberoende fordonsflotta.

Utökad infrastruktur för laddning och elektrifiering

Som en del i målet om att utsläppen från inrikestransporter ska minska med 70 procent till år 2030 är det viktigt att infrastrukturen för de förnybara bränslena utvecklas snabbt.

Det gäller inte minst övergången till eldrift. Elektrifiering av transporter kan också bidra till att lösa andra transportrelaterade problem, såsom trängsel, buller och bristande luftkvalitet. Det är därför viktigt att det sätts upp långsiktiga spelregler för marknaden.

Teknikutvecklingen går snabbt framåt och elbilarnas räckvidd ökar betydligt för varje år. Men det är inte enbart personbilarna som elektrifieras. Det pågår framgångsrika försök med elektrifiering av vägar för tunga transporter, färjetrafik övergår till eldrift och det forskas på elektrifiering i flygsektorn. Centerpartiet vill därför se en nationell plan för elektrifiering av transportsektorn, som inkluderar satsningar på alternativa drivmedelsstationer i hela landet, förenklade byggregler för laddstolpar, satsningar på elvägar och elektrifiering av gods- och busstrafik. Trafikverket bör, i samarbete med näringsliv och berörda regioner, identifiera och investera i fler områden där demonstrationsförsök med elektrifierade vägstråk kan inledas.

En fastighet med laddningsmöjligheter riskerar idag att vid energideklaration framstå som mindre energieffektiv än fastigheter utan laddningsmöjligheter. Centerpartiet anser att detta måste ändras så att fastighetsägare inte straffas för att de etablerar laddningsmöjligheter.

För att ytterligare påskynda utbyggnaden av laddinfrastruktur vill Centerpartiet också se över möjligheten att införa krav på framdragning av infrastruktur för laddplatser för nya eller ombyggda byggnader. Frankrike har sedan tidigare liknande krav. Liknande bestämmelser finns redan i Sverige för bredband, med krav på bredbandsmöjligheter i vissa nya eller ombyggda byggnader.

Slutligen vill Centerpartiet, som presenteras nedan, ha ett effektivt grönt avdrag för att installera laddstationer i hemmet.

Ökad andel el i kollektivtrafiken

Idag är elektricitet för busstrafik skattepliktig, till skillnad från kollektivtrafik på spår, såsom järnväg, pendeltåg, tunnelbana och spårvagn, där elektriciteten är skattebefriad. För att påskynda introduktionen av eldrivna bussar i kollektivtrafiken anser Centerpartiet att busstrafiken bör ha samma skatteförhållanden som tågtrafiken.

Båtar som drivs med fossila drivmedel betalar idag ingen energiskatt för bränslet. Om fartyget istället använder landström för strömförsörjning och för att ladda batterier ombord är brukaren skyldig att betala energiskatt på elen. Sedan 2011 finns i lagen om skatt på energi en möjlighet till nedsättning av energiskatten för el. Nedsättningen omfattar dock enbart större fartyg vars bruttodräktighet, ett jämförelsetal för fartygs storlek, överstiger 400. Detta undantag från energiskatten är inte anpassat för nationell sjöfartsnäring, bilfärjor och pendelbåtar, som normalt har en bruttodräktighet om 20–300. Detta hämmar omställningen från fossila drivmedel till förnybar el inom sjötrafiken. Nedsättningen av energiskatten på el bör därför gälla även för mindre fartyg.

Kollektivtrafikbonus

Genom att fler väljer kollektivtrafiken framför bilen kan utsläppen minskas. Centerpartiet vill därför införa en kollektivtrafikbonus som ska uppmuntra regioner och landsting att öka användandet av kollektivtrafik. De landsting och regioner som lyckas öka kollektivtrafiken kommer då att få ta del av en bonus som staten betalar ut.

Miljöbilspremier för lastbilar

Tunga fordon är på många platser nödvändiga för den lokala ekonomin, då ingen annan transportinfrastruktur kan uppnå samma finmaskighet som vägnätet. Utsläppen från lastbilar har dessvärre varit envist höga och först på senare år börjat dämpas, vilket är allvarligt för Sverige som klimatiföredöme. Den av regeringen planerade kilometerskatten, som har ensidigt fokus på avstånd snarare än bränsle och utsläpp, har mycket liten miljöeffekt, då alternativ transportinfrastruktur saknas på många platser i landet, samtidigt som jobb beroende av lastbilstransporter drabbas.

Sverige är en världsledande lastbillstillverkare och det vore därför naturligt att Sverige också har världens bästa miljöprestanda på sin lastbilspark. För att påskynda teknikutvecklingen och skapa en stark svensk marknad för miljölastbilar anser Centerpartiet att det bör införas en miljölastbilspremie. Premien bör rikta sig till de lastbilar som har minst klimatutsläpp. Premien bör vara kraftfull nog att styra investeringar i lastbilar och omfatta tillräckligt många fordon för att påverka utvecklingen. För att garantera en effektiv klimatstyrning är det därtill viktigt att klassificeringen av lastbilar kontinuerligt ses över och vidareutvecklas.

Tunga transporter med mindre koldioxidutsläpp

Vid sidan av miljölastbilspremier vill Centerpartiet även minska utsläppen från den tunga trafiken genom att premiera fossilfria drivmedel.

Centerpartiet anser att de åkerier som aktivt väljer att ställa om sina transporter till minskade koldioxidutsläpp med fossilfria drivmedel ska premieras. Idag innebär omställningen till mindre utsläpp ofta en extra kostnad för aktörerna – vilket gör att omställningen tar tid att genomföra. För att stimulera en omställning till mer fossilfria drivmedel vill Centerpartiet därför införa en klimatbonus som kan dras av mot vinsten för den som kan visa att man minskat koldioxidutsläppen genom sin tankning. På så sätt får åkerier som går före inte sämre lönsamhet än de som fortsätter att tanka fossilt.

Ökad miljöstyrning i fordonsskatten

Den miljöstyrande delen av fordonsskatten bör förstärkas. Fordonsskatten är ett viktigt instrument i strävan att ställa om till en fossiloberoende fordonsflotta genom att premiera inköp av miljövänligare bilar. Dagens fordonsskatt utgörs av ett grundbelopp samt ett rörligt belopp som beror på fordonets miljöprestanda. Centerpartiet och Alliansen ökade miljöstyrningen i fordonsskatten genom att höja den del av skatten som beror på fordonets koldioxidutsläpp. Centerpartiet vill dock gå längre. Centerpartiet anser att den utsläppsbaserade delen av skatten bör förstärkas samtidigt som grundbeloppet sänks. På så sätt får miljövänliga bilar lägre fordonsskatt, medan bilar med höga utsläpp får högre skatt.

Fordonsskatten tas idag endast ut i 30 år. Detta innebär en skattebefrielse för bilar som ofta har en dålig miljöprestanda. Centerpartiet föreslår därför att fordonsskatten förlängs, genom att det år från vilket bilar befrias från fordonsskatt tills vidare läses.

Energideklaration av personbilar

För att tydliggöra miljöpåverkan från olika bilar med olika drivmedel och bränsleeffektivitet, och ge förutsättningar för potentiella bilköpare att göra ett medvetet val, bör kraven på all nybilsförsäljning skärpas. Idag finns det ett tydligt och fungerade system för energideklaration av vitvaror som kylskåp, spisar och diskmaskiner. Det är lätt för konsumenterna att se om varorna har ett bra eller mindre bra energivärde när de ska köpa nya vitvaror. För personbilar finns inte en sådan märkning och det är idag svårt för den som ska köpa en ny bil att avgöra vilken klimatprestanda bilen har. Därför vill Centerpartiet, inom ramen för EU:s miljöarbete, införa en energideklaration för personbilar, liknande det system som idag finns för vitvaror, med hänsyn till drivmedlets klimatpåverkan ur ett livscykelperspektiv.

Slopat skatteundantag för fossilgas

I svensk klimat- och energipolitik har en sedan länge rådande princip varit att fossila energislag ska beskattas. Den uppdelning av koldioxid- och energiskatt som Sverige tillämpar ger tydliga incitament till såväl mindre utsläpp av koldioxid som energieffektivisering. Naturgas är en fossil gas som under en period dragit nytta av skattebefrielser, trots dess fossila ursprung. För att stimulera en ökad användning av förnybar metangas, så kallad biogas, istället för fossil sådan anser Centerpartiet att naturgasen som används i transportsektorn bör beskattas enligt samma princip som fossil bensin och diesel, med koldioxidskatt efter innehåll av fossilt kol och med energiskatt efter energiinnehåll. Detta väntas medföra ökade intäkter om 60 miljoner kronor år 2019, 70 miljoner kronor år 2020 och 70 miljoner kronor år 2021.

Förstärkt ersättning för metangasreducering

Biogasproduktion ger positiva effekter för klimatet och minskar samtidigt övergödningproblemen. Alliansregeringen införde ett produktionsstöd för biogas och ett investeringsstöd för biogasanläggningar inom ramen för Landsbygdsprogrammet. Det finns en stor potential för biogastillverkning i Sverige och Centerpartiet anser därför att stödet för metangasreducering bör stärkas.

Kretsloppspremie för biogas

Sveriges jord- och skogsbrukare är nyckelpersoner i den gröna omställningen. Det var därför Centerpartiet införde ett investeringsstöd för biogasanläggningar och ett metangasreduceringsstöd. För att ytterligare stärka biogasproduktionen föreslår Centerpartiet att en kretsloppspremie för biogödsel införs, vilket skulle stärka konkurrensen för biogödslet gentemot handelsgödsel och förbättra den ekonomiska konkurrenskraften för biogasproducenter i hela landet, samtidigt som mer av energivärdet tas till vara i kretsloppet.

Klimatsmarta arbetsmaskiner i lantbruket och byggsektorn

Utbudet av arbetsmaskiner i Sverige, särskilt klimatsmarta sådana, är relativt litet och likriktat. Likt övriga transportslag är fordonsparken fossilberoende och i stort behov av omställning. I och med marknadens karaktär finns bäst möjlighet att påverka internationellt genom att ställa krav inom EU. I dagsläget finns inga krav avseende koldioxidutsläpp från arbetsmaskiner. Genom att utveckla EU-gemensamma koldioxidkrav och fungerande mätmetoder av bränsleförbrukningen på arbetsmaskiner kan teknikutvecklingen drivas på. Likt miljöbilsdefinitionen för personbilar bör en motsvarande definition utvecklas för arbetsmaskiner. För tunga fordon har Göteborgs och Stockholms stad utvecklat en särskild definition som skulle kunna ligga till grund för en miljöbilsdefinition för arbetsmaskiner.

För att vidare driva på utvecklingen av arbetsmaskiner mot alternativ som är bättre för miljön kan offentlig upphandling användas som verktyg, med krav på exempelvis avgasutsläpp, bränsleförbrukning och drivmedel.

Det finns idag ingen myndighet som har ett övergripande helhetsansvar för arbetsmaskiner. För att underlätta omställningen till klimatsmarta arbetsmaskiner bör en myndighet tilldelas ett tydligt ansvar för klimatanpassning av arbetsmaskiner.

Ett grönare flyg

Centerpartiet anser att flygsektorn, precis som andra delar av transportsektorn, behöver bära kostnaderna av sin klimatpåverkan.

Den förra regeringen har valt att införa en flygskatt som saknar miljöstyrande effekter, utan snarare är en fiskal skatt på transporter.

Dagens flygskatt gör ingen skillnad mellan plan som flyger på mer eller mindre miljövänligt bränsle. Därtill blir skatten högre för bolag med hög kabinfaktor – som genomför effektiva flygningar med välfyllda plan och få tomma stolar – då skatten tas ut per resenär och inte baseras på utsläpp. Allt detta bidrar till att göra skatten ineffektiv.

Centerpartiet föreslår i stället att det ställs krav på obligatorisk inblandning av förnybart flygbränsle för alla flygplan som tankas i Sverige. Givet att denna typ av bränsle är dyrare än traditionellt flygbränsle blir effekten att flygresor blir något dyrare, men till skillnad från regeringens förslag gynnas bolag med hög kabinfaktor och låg bränsleförbrukning, vilket i sin tur gynnar en grön omställning av flyget. Centerpartiets förslag är 2–5 gånger så effektivt som regeringens flygskatt.

Det räcker med fem procents inblandning för att climateffekten ska bli lika stor som med regeringens flygskatt. Den långsiktiga potentialen för inblandning är i dag 50 procent. Med en så hög potential för inblandning finns det alltså stora möjligheter att minska utsläppen långt mer än med regeringens flygskatt. För att systemet ska bli

långsiktigt hållbart och förutsägbart behöver den exakta utformningen, inklusive nivå på inblandning, utredas.

Därtill vill Centerpartiet att det införs ett nytt forskningsprogram för en grön omställning av flyget. Ett sådant forskningsprogram ska dels syfta till att få igång demonstrationsanläggningar för bioflygbränsle, med fokus på att starta storskalig produktion i Sverige, dels till forskning kring tekniska lösningar för att ställa om flygsektorn. För detta ändamål avsätter Centerpartiet i denna motion 250 miljoner kronor per år. Med styrmedel, ny teknik, företagsamhet och innovationer kan vi få ner utsläppen från flyget.

Centerpartiet anser också att Swedavia bör öka möjligheterna till rabatter för start och landning för de plan med bäst miljöegenskaper. Statliga bolag och myndigheter bör också klimatkompensera sina tjänsteresor. Det behövs därtill skärpta krav på den EU-interna flygtrafiken. Den ska lyda under samma regler för tilldelning av utsläppsrätter som övriga delar av EU:s utsläppshandel. Den internationella luftfartsorganisationen, ICAO, nådde 2016, efter många års förhandlingar, en överenskommelse för att minska utsläppen från flygtrafiken. Sverige måste vara pådrivande för att ICAO-systemet faktiskt levererar och att det sker en revidering och radikal uppdatering av Chicagokonventionen, ICAO:s föräldrade grunddokument från 1940-talet, som reglerar internationell beskattning av flygbränsle och som begränsar effektiva ekonomiska styrmedel.

Grön industriomställning

Koldioxidlagring

Centerpartiet vill satsa på ny grön teknik för bioenergi för att minska utsläppen. Ett av de effektivaste sätten att göra det är att utnyttja naturens eget upptag av koldioxid. Biomassa, träd och växter, tar upp koldioxiden naturligt. När man bränner bioenergi från träd och skog, släpps den koldioxid som träden tidigare fångat upp ut på nytt. Idag går den upp i atmosfären. Genom att istället använda ny grön teknik för att fånga upp denna naturliga koldioxid, och lagra den i naturliga täta utrymmen, exempelvis där det tidigare funnits naturgas, så minskar halten av koldioxiden i atmosfären. Då uppstår istället minusutsläpp.

Centerpartiet vill inledningsvis införa ett investeringsstöd för testanläggningar för miljöteknik som medför minusutsläpp. I nästa steg vill vi införa ett kraftfullt skatteavdrag per ton lagrad koldioxid.

Fokus på biobaserad ekonomi

Sverige har kommit långt i omställningen till en biobaserad ekonomi, men det krävs ytterligare åtgärder för att tillvarata de unika affärsmöjligheter som finns. Sverige har gott om förnybar råvara från jord- och skogsbruket och vi har skickliga innovatörer. Möjligheten att utveckla ny teknik och nya affärer är stor, och kan ytterligare stärka vår internationella konkurrenskraft. Industrisektorn som helhet står dock fortfarande för en betydande del av Sveriges utsläpp av växthusgaser, varför fortsatt teknikutveckling är viktig.

I en biobaserad ekonomi ersätts fossila insatsråvaror med förnybar råvara. Redan idag är listan på produkter som producerats från förnybar råvara lång. Biobaserade plaster, biokomposit, biodrivmedel, gröna kemikalier och ett ökat byggande i trä är

några exempel där biobaserade produkter kan ersätta fossila. Det saknas dock fortfarande demonstrationsexempel och testanläggningar på många områden.

För att ytterligare påskynda industrins omställning vill Centerpartiet se ytterligare styrmedel. Målet är både att minska miljö- och klimatpåverkan samt att skapa naturliga kretslopp i industriutvecklingen och säkra en effektiv användning av naturresurser. Exempel på satsningar som skulle kunna stimuleras är produktion och testanläggningar för bioplaster, forskning och utveckling av nya material från skogen och konvertering från fossil till förnybar processenergi. Samtidigt behöver de många nuvarande satsningarna på en cirkulär ekonomi samlas i konkreta, industriella och företagsbaserade projekt med ökad återföring av råvara till industriprocesser.

Snabbare miljöprövningar

Miljöpåverkande verksamheter måste leva upp till högt ställda krav och omfattande regler. Miljö- och klimatrelaterade processer och tillstånd måste utformas med en helhetssyn på verksamhetens miljöpåverkan. Effektiva och rimliga regelsystem är en konkurrensfördel i en globaliserad ekonomi. Centerpartiet anser därför att det behövs reformer för att förbättra hantering och prövning av miljöpåverkande verksamheter. Investeringar i miljö- och klimateffektiv teknik behöver främjas genom att tillståndprocesser och tillsynen reformeras och effektiviseras, så att handläggningstiderna blir kortare.

För att möjliggöra en ökad investeringstakt i klimat- och miljöeffektiv teknik bör ytterligare medel tillföras för att korta handläggningstiderna för miljöprövningar.

Internationellt klimatarbete

Reformerat system för handel med utsläppsrätter

EU:s främsta klimatverktyg och ett av de mest kraftfulla styrmedlen i världen är EU:s gemensamma handel med utsläppsrätter, EU ETS. Systemet är i grunden ett effektivt sätt att sänka unionens utsläpp, men utsläppen har minskat för långsamt då priset på utsläppsrätter har varit för lågt. Systemet har inte skapat tillräckliga drivkrafter för investeringar i utsläppssnål teknik.

Förhandlingarna mellan medlemsstaterna i rådet och Europaparlamentet om hur utsläppshandelssystemet ska reformeras för perioden 2021 till 2030 avslutades nyligen. Även om resultatet inte når hela vägen fram leder det till lägre utsläpp och högre pris på utsläpp. De följer den linje som Centerpartiet drivit inom EU, från regeringsställning, under senare år i opposition och i Europaparlamentet. Den nya principen innebär att de utsläppsrätter som förblir oanvända i systemet och skjuts fram för att användas senare, överskottet, inte tillåts öka utan istället gradvis minskar. I praktiken skrotas planerade utsläppsrätter. Därmed minskar utsläppen snabbare och priset på utsläpp förväntas öka över tid.

Centerpartiet har också arbetat aktivt för att andelen utsläppsrätter som köps på auktion ska öka, för att öka incitamenten till forskning och utveckling i koldioxidsnål teknik. För att bidra än mer till en grön omställning i Europa måste de fonder som skapats för omställning tydligt inriktas mot klimatsmarta innovationer, för att få fler att gå före i teknikutvecklingen. Därtill måste andelen auktionerade utsläppsrätter öka än mer och de många undantagen till de medlemsländer som har lägre bnp än EU:s genomsnitt upphöra.

Fler och kraftigare styrmedel behövs för den internationella sjöfarten och flygtrafiken, då de varken betalar bränsleskatt eller regleras i Parisavtalet. Alla sektorer behöver ta sitt klimatansvar. Det har länge pågått processer för den internationella sjöfarten, genom den internationella sjöfartsorganisationen IMO, utan att en internationell överenskommelse för att minska utsläppen från sektorn har nåtts. Det är därför glädjande att IMO under våren 2018 fattade beslut om en strategi för reduktion av växthusgaser från internationell sjöfart. Strategin innehåller målet att minska sjöfartens totala växthusgasutsläpp med minst 50 procent till år 2050 jämfört med 2008 samtidigt som man skall sträva efter nollutsläpp så snart som möjligt. Den internationella överenskommelse som nåtts inom flygtrafikorganisationen ICAO har låga ambitioner och börjar gälla först 2027. Sverige måste vara pådrivande för att ambitiösa åtgärder för att nå målen i avtalen för flyget och sjöfarten kommer på plats och att målsättningarna i avtalen skärps för att ligga i linje med Parisavtalets mål.

7.2 Energi

Sveriges mål är att nettoutsläppen av växthusgaser ska vara noll till år 2045. Centerpartiet anser därutöver att Sveriges energisystem ska vara helt förnybart till år 2040. För att uppnå detta krävs energieffektiviseringar och en mångfald av förnybara energislag, i både liten och stor skala. Sveriges unika förutsättningar för detta syns inte minst i den växande produktionen av sol- och vindel, som tillsammans med vattenkraft och biokraft utgör basen i ett robust och helt förnybart elsystem.

Mer klimatnytta och mer förnybart

Grönt avdrag

Det finns idag ett relativt stort antal stöd riktade till hushållen, som är ämnade att stimulera investeringar i grön teknik. Investeringsstöd för solceller, laddboxar och energilagring är exempel på sådana stöd.

Dessa stöd präglas av vitt skilda villkor samt ansökningsprocesser där stöd beviljas och betalas långt efter det att de aktuella investeringarna genomförts. Därtill är stöden begränsade av att en fast summa pengar anslagits, i stället för att vara konstruerade som en rättighet. Allt detta leder till långa väntetider, köer och osäkerhet, vilket missgynnar gröna investeringar. För stödet till solceller kan väntetiden nu bli så lång som över två år.

Det som behövs i stället är ett enkelt och snabbt incitament, som skapar långsiktiga och tydliga spelregler, som kan svara upp mot det breda och snabbt växande intresse som nu finns i hela landet.

Centerpartiet anser att en sänkt skatt på enskildas klimatinsatser skickar en tydligare signal än ett byråkratiskt stöd. Vi föreslår därför att vissa stöd till hushåll ska ersättas med ett enkelt grönt avdrag.

Vi föreslår därför att de delar av stöden till solceller, laddboxar och energilagring som går till hushåll ersätts med ett enkelt grönt avdrag. Stödet blir i praktiken ett förstärkt ROT-avdrag för gröna investeringar. Grönt avdrag skulle göra klimatinvesteringar både billigare och snabbare att få på plats. Även energideklarationer och smarta elmätare bör ingå. På sikt bör Energimyndigheten också få i uppdrag att upprätta en lista över prioriterade gröna investeringar som bör inkorporeras.

I samband med att ett grönt avdrag införs avskaffas de stöd som nämnts ovan för hushåll, men finns kvar för företag, organisationer och andra juridiska personer.

Befria vindkraften från fastighetsskatt

Inom ramen för energiöverenskommelsen genomfördes ett antal skattesänkningar på energiområdet. Fastighetsskatten på vindkraft kvarstår dock, om än på en låg nivå. På grund av låga elpriser befinner sig många förnybara kraftproducenter i en ansträngd ekonomisk situation. För att stärka arbetet med att skapa ett helt förnybart elsystem vill Centerpartiet avskaffa fastighetsskatten på vindkraft.

Energilagring

En ökad andel förnybar och småskalig kraftproduktion, parallellt med den teknikutveckling som sker, ställer krav på ökade investeringar i elnäten. En viktig del i framtidens smarta energisystem blir att kunna lagra elen för användning vid senare tillfälle. Energilager kommer därför att spela en viktig roll för den framtida elinfrastrukturen. Ökad lagring öppnar upp för nya affärsmöjligheter även vid lågt elpris och med att elen kan användas för att producera till exempel vätgas, eller lagras och användas vid ett senare tillfälle som el eller till annat.

Centerpartiet anser att de offentliga investeringar som görs för att utveckla och sprida teknik för energilagring är otillräckliga och vill därför att ytterligare medel ska tillföras. Det är viktigt att stimulera hushållen att lagra sin egen el, vilket görs genom Centerpartiets förslag om ett grönt avdrag, men också att pilotanläggningar för lagring i större skala främjas. Lagring i större skala kan dämpa volatiliteten i systemet och även skapa en jämnare prisbild. Nya projekt för att främja lagring där el omvandlas till lager av fossilfri gas, power to gas, är i färd att utvecklas. Dessa tekniker bör även omfattas av stödet till energilagring.

Förstärk elnätskapaciteten till och från Gotland

2009 fattade Alliansregeringen beslutet att bygga en tredje kraftöverföringskabel till Gotland. Syftet var att göra elöverföringen till och från ön säkrare och möjliggöra ytterligare utbyggnad av förnybar elproduktion. Det finns ett stort intresse för investeringar i sol och vindkraft på Gotland. Svenska kraftnät har dock fattat ett beslut om att trots detta inte bygga den tredje kabeln till Gotland. Beskedet sätter stopp för ytterligare utbyggnad av produktion av förnybar el på Gotland eftersom kapaciteten i befintliga överföringskablar är full. Flera planerade investeringar i sol- och vindkraft riskerar att utebli. Parallellt med detta beslut har regeringen gett Energimyndigheten i uppdrag att utreda hur Gotland skulle kunna bli självförsörjande på el. Detta uppdrag rimmar illa med Svenska kraftnäts beslut. För att möjliggöra en ökad utbyggnad i förnybar kraftproduktion på Gotland anser Centerpartiet att regeringen ska ge Svenska kraftnät i uppdrag att fortsätta byggandet av en tredje elnätskabel till Gotland.

Energiöverenskommelsen

Centerpartiet har tillsammans med Moderaterna, Kristdemokraterna, Socialdemokraterna och Miljöpartiet enats om en bred och långsiktig överenskommelse om inriktningen på energipolitiken. Centerpartiet har länge varit drivande för en bred överenskommelse över blockgränserna om inriktningen för den framtida

energipolitiken. Uppgörelsen bygger vidare på Alliansens klimat- och energiöverenskommelse från 2009 och skapar en ram för ett långsiktigt hållbart och stabilt elsystem även efter 2020.

Överenskommelsen innehåller flera framgångar för Centerpartiet. Bland annat förlängs systemet med elcertifikat fram till 2030 samtidigt som ambitionsnivån höjs med 18 TWh mer förnybar el. Det är 60 procent mer än det tidigare målet som sträckte sig till 2020. Elcertifikaten ger den förnybara elen stabila förutsättningar att växa, utan att statsbudgeten belastas.

Andra viktiga framgångar för Centerpartiet är slopad anslutningsavgift för havsbaserad vindkraft, enklare regler och rimliga krav som förenar miljöåtgärder med långsiktig lönsamhet för vattenkraften, både storskalig och småskalig, samt en översyn av regler för att underlätta nya produkter och tjänster inom energilagring och småskalig elproduktion. Energiöverenskommelsen ger de långsiktiga förutsättningar som krävs för att nå ett mer förnybart energisystem.

Uppgörelsen innehåller också en framtida inriktning för kärnkraften, bland annat krav på utökat försäkringsansvar. Dessutom avskaffas effektskatten, vilket matchas med en sänkning av fastighetsskatten för vattenkraften och en översyn av regler för småskalig elproduktion. Även om viktiga steg tagits genom Energiöverenskommelsen så krävs ytterligare åtgärder och ledarskap för att nå ett helt förnybart energisystem.

Sverige som Europas gröna batteri

För att göra skillnad i vårt närområde vill Centerpartiet förbättra överföringskapaciteten av el till våra grannländer. Då kan vi skapa exportmöjligheter för teknik, kunskaper och förnybar energi, samtidigt som vi tryggar vår och våra grannländers elförsörjning. Export av förnybar el gör stor klimatnytta när den ersätter fossil produktion i andra länder. Att EU:s energimarknader integreras och effektiviseras skapar också stora möjligheter. Flera andra EU-länder är i stort behov av förnybar energi, både för att uppfylla sina EU-mål och för att bli mindre beroende av rysk olja och gas. Med nätinvesteringar och utbyggd överföringskapacitet har Sverige och hela Norden därför stor potential att bli Europas gröna batteri.

Med en ökad andel väderberoende kraftproduktion ökar också behovet av mer flexibel elanvändning för att sänka effektuttaget under vissa perioder. Det svenska elnätet behöver därför bli smartare och möjliggöra en effektivare och mer flexibel elanvändning. Centerpartiet vill också se en effektivare reglering av de intäkter som nätbolagen tar ut av sina kunder och bättre användning av dessa, med bättre forskning och utveckling inom intäktsramen.

För att åstadkomma en mer flexibel elmarknad är det viktigt att det lönar sig att planera sin elanvändning. Smarta och uppkopplade apparater och smarta elnät kan ytterligare öka användarflexibiliteten och avlasta elnätet. Mer närproducerad el ökar också flexibiliteten, gör systemet mindre sårbart och kan ge sänkta kostnader, inte minst på landsbygden. För att öka den närproducerade elproduktionen vill Centerpartiet slopa skatten för egenanvändning av solceller samt införa möjligheten till skatteavdrag om du är bosatt i en lägenhet men andelsägare i en mikroproduktionsanläggning.

Med förenklade regler, minskat krångel och slopad solskatt kan fler människor bidra till produktionen av förnybar energi och ta makten över sin egen energiförsörjning. Egen energiproduktion är också en brygga till en mer miljösmart och energieffektiv livsstil. Incitamenten för mikroproduktion av förnybar el bör därför stärkas.

Mikroproducenter av el får göra skatteavdrag på det överskott som levereras ut på nätet. Idag sköts skattereduktionen via deklaraionsprocessen en gång per år. Drivkraften att producera egen el ökar om återbetalningen sker snabbare än en gång per år. Återbetalningen bör därför skötas direkt på fakturan, precis som för ROT- och RUT-avdragen.

7.3 Grön skatteväxling

För Centerpartiet är grön skatteväxling en central del av både miljöpolitiken och den ekonomiska politiken. Högre skatter på miljöpåverkan matchas med skattesänkningar på jobb, företagande och investeringar. Det ger bättre förutsättningar för svenska företag att bidra till svensk ekonomi och sysselsättning, samtidigt som utsläpp och miljöpåverkan minskar. Genom att växla miljöskatter mot sänkt skatt på arbete sjunker också de höga kostnaderna för att anställa och arbeta. På så sätt stärks svenska företags konkurrenskraft samtidigt som vi rustar svensk ekonomi för den globala gröna omställningen.

Sverige har ett högt skattetryck på en rad utsläpp, men ändå en förhållandevis låg andel miljöskatter i förhållande till det totala skatteuttaget. Det finns fortfarande utrymme att höja miljöskatterna på utsläpp och resursförbrukning.

I regeringsställning 2006–2014 bidrog Centerpartiet till att skatten på arbete sänktes påtagligt via jobbskatteavdrag och sänkta arbetsgivaravgifter. Samtidigt höjdes miljöskatterna och andra skatter såsom fordonsskatten miljödifferentierades. Skattebördan på arbete minskade och skattebördan på föroreningar ökade. Men mycket mer finns att göra. Skatt på arbete beräknas under 2018 uppgå till 1 240 miljarder kronor medan skatt på föroreningar beräknas uppgå till knappt 100 miljarder kronor.

Centerpartiet har tidigare föreslagit skatt på giftiga kemikalier, skatt på avfallsförbränning och minskat undantag från beskattning av fossilgas och fossila bränslen i industrin, och kommer att fortsätta föreslå effektiva skattehöjningar på det som påverkar miljön negativt.

Över tiden kommer miljöpåverkan att minska, och med det skatteintäkterna och skattetrycket. Målet är ytterst att miljöskatterna som andel av de totala skatterna, och i absoluta termer, ska minska i takt med att miljöförstörelsen minskar.

en förra regeringen har tyvärr helt övergivit idén om grön skatteväxling. Skatterna har höjts på utsläpp, men inte sänkts på arbete. Istället har skattehöjningarna på arbete varit mångfalt större och skatten dessutom höjts på förnybar energi, motsatsen till grön skatteväxling.

Färre undantag från koldioxid- och energiskatten

Delar av industrin har undantag från eller nedsättningar av energi- och koldioxidskatterna för fordon. Dessa subventioner minskar den miljöstyrande effekten och har av OECD i organisationens utvärdering av svensk miljöpolitik kritiserats som de svagaste delarna av vad som annars är ett föredöme på klimatområdet. Undantagen bör som regel fasas ut. Centerpartiet anser att nedsättningen av koldioxid- och energiskatt på diesel till fordon som används i gruvindustriell verksamhet bör slopas. Detta väntas medföra ökade intäkter om 354 miljoner kronor år 2019, 380 miljoner kronor år 2020 samt 370 miljoner kronor år 2021.

Skatt på avfallsförbränning

Under de senaste åren har importen av sopor mer än fördubblats i Sverige och utbyggnaden av förbränningsanläggningar är stor. Det har bidragit till att stärka energiförsörjningen och minska deponier. Men för Centerpartiet är det samtidigt självklart att försöka sluta kretsloppen och använda de resurser vi har på det mest effektiva sättet. Effektiva kretslopp och en hållbar återvinning av resurser är en viktig del av en grön omställning.

För att styra mot en ökad återvinning och mer resurseffektivitet vill Centerpartiet att en punktskatt på förbränning av avfall införs. Liknande avgifter finns i flera andra EU-länder.

Gör om kväveoxidavgiften till en skatt

Kväveoxider bildas vid förbränning och bidrar till försurning och luftföroreningar. För att minska dessa utsläpp infördes 1992 en kväveoxidavgift. Avgiften omfattar energiproduktion för uppvärmning av byggnader, elproduktion och industriella processer. Avgiften återbetalas i förhållande till respektive anläggnings producerade energi, vilket innebär att anläggningar som producerar energi med mindre utsläpp än genomsnittet gynnas medan anläggningar med högre utsläpp per producerad energienhet missgynnas. För att öka miljöstyrningen anser Centerpartiet att kväveoxidavgiften bör göras om till en skatt.

7.4 En vardag utan gifter – med renare hav och vatten

Giftfri vardag

En av Centerpartiets främsta prioriteringar inom miljöpolitiken är arbetet för att skapa en giftfri vardag. Produktionen av kemikalier i världen har ökat från 1 miljon till 400 miljoner ton per år sedan 1930 och antalet nya substanser fortsätter att öka. Många av dessa kemikalier kan ge oss allergier, är hormonstörande, cancerogena eller kan störa reproduktionen. Vissa farliga kemikalier bör därför förbjudas helt. Andra kan behövas till vissa ändamål och bör fortsatt vara tillåtna, men endast få användas för specifika ändamål och i begränsad omfattning.

Eftersom tillverkningen av kemikalier går fortare än lagstiftningen, förekommer även ämnen som borde förbjudas eller begränsas, men som ännu inte hunnit omfattas av lagkrav. Här är det viktigt att skynda på lagstiftningen, men även att öka kravet på information om de ämnen som finns i olika varor. Mer information ger konsumenter möjlighet att välja bort varor med farliga ämnen. Dessutom ökar det företagens möjlighet att byta ut farliga ämnen och gör det lättare för myndigheter och andra organisationer att göra kontroller och ge vägledning till konsumenter.

Kemikalielagstiftningen är EU-gemensam och bestäms på EU-nivå. Det innebär att konsumenter kan köpa en produkt i ett annat EU-land och veta att den uppfyller samma kemikaliekrav som en produkt som köps i Sverige. Centerpartiet vill se en skarp kemikalielagstiftning på EU-nivå. Men mycket kan även göras på nationell nivå, i Sverige.

Breddad kemikalieskatt

Ett sätt att påverka mängden farliga ämnen i varor är den kemikalieskatt som Centerpartiet var med och tog initiativ till. Genom att göra det dyrare att använda farliga ämnen skapas incitament för företag att välja bort dem. Dessutom kan det leda till bättre information om farliga ämnen i leverantörskedjor

För att snabbare nå målet om en giftfri vardag anser Centerpartiet att kemikalieskatten bör breddas till att omfatta fler varor. Det är avgörande att de produkter som människor använder i sina hem, och som barn exponeras för, är säkra och giftfria.

Producentansvar för textilier

Ett av Centerpartiets prioriterade områden i kemikaliepolitiken är textilier. Tillverkning av textilier har stor miljöpåverkan, både vad gäller konsumtion av vatten och kemikalieanvändning. Många svenska företag arbetar med att samla in textilier för återvinning och återanvändning och med handlingsplaner för utfasning av olika ämnen. Centerpartiet vill ta tillvara och påskynda denna utveckling genom att införa ett producentansvar för att återanvända och återvinna mer textilier.

Reach och farliga kemikalier i varor

Kemiska ämnen som finns i vår vardag – i våra kläder, möbler och inredning – kan påverka oss på ett direkt sätt genom att vi kommer i kontakt med dem via huden eller inandningsluften. Men ämnena når även naturen via avlopp när vi tvättar kläder, eller när varorna blir till avfall och deponeras eller förbränns. I naturen kan de tas upp av växter och djur och i slutändan hamna i vår föda eller i dricksvattnet.

Varor tillverkas och transporteras idag över hela världen. Leverantörskedjor är ofta komplexa och de geografiska avstånden mellan producent och konsument är stora. Det innebär att informationen om vilka kemiska ämnen som använts vid produktionen ofta är svårtillgänglig – för konsumenter, för kontrollerande myndigheter men också för företaget som säljer varan.

Centerpartiet vill att informationen om vilka ämnen som förekommer i varor blir mer lättillgänglig. Att känna till vilka ämnen som finns i varor blir allt viktigare när vi går mot en cirkulär ekonomi, där avfall ses som en resurs och där material återanvänds. För att förbättra informationen om farliga ämnen i varor i olika led i leverantörskedjorna krävs internationellt arbete.

Kartläggning av gifter i människors vardag

En förutsättning för ett effektivt arbete mot farliga kemikalier är en heltäckande och uppdaterad lägesbild. Centerpartiet anser att arbetet med att öka kunskapen om gifter i människors vardag bör stärkas.

Levande hav och vatten

Tillgången på rent vatten och livskraftiga marina ekosystem är mycket angelägna framtidsfrågor. Ett långsiktigt och målmedvetet arbete behöver bedrivas, och för det krävs en stark och sammanhållen havs- och vattenpolitik. En stor del av arbetet sker i samarbete med länder inom EU och i Östersjöregionen. Men minst lika mycket behöver

ske på nationell, regional och lokal nivå. Stora miljövinster kan nås genom att långsiktigt planera för hur havs- och vattenresurser ska nyttjas hållbart. En långsiktig hållbar planering i kombination med ett skydd av kust- och havsområden, enligt de internationella Nagoyamålen som Sverige ska uppfylla, skapar förutsättningar för att säkra de marina ekosystemtjänsterna för framtida generationer.

En blå miljard

Miljösituationen i våra hav är kritisk och stora insatser krävs för att rädda de marina ekosystemen. Östersjön, ett av världens mest känsliga hav, utsätts idag för stora miljöhot. Övergödning från näringsläckage och miljögifter rubbar havets ekosystem, med algbloomning och mycket stora områden med döda havsbottnar som följd. Det krävs nu kraftfulla åtgärder för att gradvis kunna vända utvecklingen.

Hav, sjöar och vattendrag hotas samtidigt av nedskräpning, mikroplaster och utsläpp av skadliga ämnen. Trots insatserna för att begränsa användningen av skadliga ämnen växer problemet med att skadliga kemiska ämnen, via våra avlopp och på andra sätt, hamnar i hav och vattendrag.

God tillgång till rent dricksvatten har länge varit en självklarhet i Sverige. De senaste åren har dock flera delar av landet drabbats av vattenbrist sommartid. Förändrade flöden och nederbörd i klimatförändringarnas spår samt överutnyttjande av och underinvestering i va-infrastruktur bidrar till en ökande vattenbrist.

För att rädda haven och skydda tillgången till dricksvatten vill Centerpartiet investera i en blå miljard. Satsningarna, som beskrivs närmare nedan, uppgår till 450 miljoner kronor år 2019–2020 samt 400 miljoner kronor år 2021.

Stoppa bottendöden – rädda Östersjön

Centerpartiet vill genomföra fem separata och kraftfulla insatser för att stoppa övergödningen och bottendöden.

Utvärderingar har visat att en av de mest kostnadseffektiva åtgärderna för minskat näringsläckage från skog och mark är restaurering av våtmarker och vattendrag, som därmed kan fånga upp och filtrera näringsämnen. Arbetet med att restaurera våtmarker bör därför stärkas.

När Centerpartiet satt i regeringen skapades en statlig medfinansiering av lokala vattenvårdsprojekt, det så kallade LOVA-bidraget. LOVA-bidraget utbetalas av länsstyrelserna till lokala vattenvårdsprojekt som minskar mängden kväve och fosfor eller miljögifter i haven. Exempelvis har LOVA-bidraget gått till va-planering och va-åtgärder, inventering av avlopp, effektivare avloppsrening, lantbruksåtgärder såsom kalkfilter, strukturstyrning och fosfordammar, samt tömningsanläggningar för båttoalett och båttvätt för fritidsbåtar. LOVA-bidraget har visat sig effektivt för att minska övergödningen, spridningen av giftiga ämnen och förlusten av biologisk mångfald. Centerpartiet vill därför förstärka LOVA-bidraget.

En viktig källa till utsläpp av näringsämnen är äldre enskilda avlopp. Centerpartiet vill att arbetet för att åtgärda dessa inriktas mot de anläggningar som har störst miljöpåverkan. Vi vill se en mer flexibel och ändamålsenlig lagstiftning som fokuserar på åtgärder med störst miljönytta. De fastigheter som ligger nära vatten och som har avlopp med stor miljöpåverkan behöver byta till ett modernt avloppssystem så fort som möjligt. För att öka takten i särskilt känsliga områden nära vatten vill Centerpartiet att ett investeringsstöd för moderna enskilda avlopp införs under en treårsperiod.

Haven är ett gemensamt ansvar och för att skydda dem krävs inte enbart nationella åtgärder. Även internationellt och regionalt samarbete behövs. Östersjöländerna enades 2009 om en handlingsplan för Östersjön (BSAP) för att minska övergödningen. Sverige har genom insatser, inte minst av och i de areella näringarna och de kommunala reningsverken, minskat sina utsläpp, men behöver göra mer. Flera andra länder runt Östersjön behöver också öka sina ansträngningar.

Det är nödvändigt att skapa någon form av gemensam förvaltning av Östersjön, trots de olika motsättningar som finns mellan kustländerna, och en mekanism som belönar uppnådda resultat i att minska näringsläckage och övergödning. En sådan mekanism finns redan inom FN:s klimatsamarbete, CDM, som gör uppskattningar av hur mycket utsläppen minskats med en viss åtgärd och betalar för detta ur en gemensam pott, där de rika länderna bidrar med huvudparten. Kring Östersjön skulle en likartad mekanism kunna sättas upp. Även om det skulle vara långt ifrån perfekt finns ingen sådan mekanism alls idag, samtidigt som utsläppen i Östersjön är lättare att mäta och verifiera än globala koldioxidutsläpp.

Centerpartiet vill därför förstärka det regionala arbetet både i Östersjön och Västerhavet. Det behövs en nystart för samarbetet och åtgärder mot övergödning, mikroplaster och sjöfartens miljöpåverkan.

Ett hållbart fiske är viktigt och Centerpartiet vill se ett småskaligt kustnära fiske parallellt med det storskaliga fisket. Sverige måste arbeta för ökade kontroller och övervakningsåtgärder inom EU men också för att minska fiskeföretagens administrativa kostnader. Vi ser också en potential i landbaserade blå näringar och vattenbruk men regelverket för denna näring måste förändras och förenklas för att näringen ska kunna utvecklas. Vattenbruk, såsom odling av musslor och sjöpungar, är också ett sätt att ta upp näringsämnen och minska övergödningen. För att möjliggöra en utveckling av de blå näringarna med ny teknik, ökat upptag av näringsämnen och hållbara jobb anser Centerpartiet att ytterligare medel behöver tillföras.

Delar av Östersjön är idag så förorenade att bottarna är helt döda. Dessa döda bottar leder till en ond spiral där övergödande ämnen frigörs på grund av syrebrist. Detta skapar en internbelastning som pågår oberoende av nya utsläpp. På sikt är det mycket viktigt att utvecklingen bryts, för att återställa den ekologiska balansen i Östersjön. Det kan handla om syresättning av bottar, bindning eller upptag av näringsämnen. Det behöver också utvecklas nya ekonomiska styrmedel för att ge incitament för att öka upptaget av fosfor.

Rena hav, sjöar och vattendrag – minska mikroplaster, nedskräpning och gifter

Våra hav lider fortsatt av tidigare generationers okunskap och oförsiktighet med utsläpp av skadliga ämnen och dumpning av avfall. För att städa upp dessa krävs stora resurser. Därför anser Centerpartiet att det bör genomföras en riktad satsning för sanering av förorenade vattenområden och kuster samt vrak som läcker skadliga ämnen.

Plastskräp utgör cirka 60–90 procent av den totala mängden nedskräpande föremål i haven. Fåglar, fiskar och marina däggdjur riskerar att äta eller trassla in sig i plasten. Enbart på den svenska västkusten beräknas årligen flera tusentals kubikmeter skräp flyta i land. Skräpet behöver stoppas redan vid källan, innan det hamnar i vattnet. Därutöver behöver återvinningskrav och återvinningsssystem för engångsartiklar förbättras, för att minska nedskräpningen i hela landet. Centerpartiet anser att det behöver avsättas medel för att genomföra en kraftsamling mot skräp och plast genom att stötta kommuner och andra aktörer som gör stora insatser för att rensa stränder från skräp.

Vi har kommit långt med utbyggnaden av vattenrening i Sverige, vilket vi ska vara stolta över. Men för den cocktail av läkemedel, mikroplaster och kemikalier som idag finns i avloppsvattnet är våra reningsverk dåligt rustade. Många svårnedbrytbara och vattenlösliga ämnen passerar så gott som opåverkade genom verken, vilket är fallet för många läkemedel. Det krävs både större medvetenhet om miljöpåverkan från de läkemedel som används och hur de ska tas om hand så att de inte hamnar i avloppet. Dessutom krävs ny teknik för rening av det som ändå hamnar i avloppen. Teknikutvecklingen inom området har kommit långt. Ett antal olika tekniker för avancerad vattenrening har utvecklats och en kombination av dessa har visat sig ge nästan fullständig rening av läkemedel.

Den avancerade vattenreningstekniken kan många gånger byggas på och komplettera befintlig vattenrening i dagens vattenreningsanläggningar. För att skynda på teknikutvecklingen ytterligare vill Centerpartiet göra en särskild satsning på utveckling och utbyggnad av avancerad vattenreningsteknik. Ett särskilt problem är spridning av mikroplaster. Det kan både handla om rening av dagvatten, men också nya material och tekniker för att minska mikroplasterna från exempelvis bildäck, som är en stor källa till mikroplastföroreningar.

Säkra dricksvattnet i hela landet

God tillgång till rent dricksvatten har länge varit en självklarhet i Sverige. De senaste åren har dock flera delar av landet drabbats av vattenbrist sommartid. Förändrade flöden och nederbörd i klimatförändringarnas spår samt överutnyttjande och underinvestering i va-infrastruktur bidrar till en ökande vattenbrist.

Vatten är en resurs som finns och används lokalt. Det innebär att både tillgång till och hot mot rent vatten varierar i olika delar av landet. Historiskt har inte vatten varit en begränsad resurs och därför används det i många fall ineffektivt. Nya utmaningar kräver en högre upprustningstakt och ett ökat investeringsbehov. Centerpartiet anser därför att ett nytt stöd bör införas för lokala initiativ och investering i ny teknik och för medfinansiering av åtgärder för en tryggad tillgång till dricksvatten och för att motverka effekter av torka. Erfarenheterna från de lokala vattenvårdsprojekten (LOVA) kan tas tillvara, men detta program ska fokusera på tillgång till dricksvatten. Åtgärderna kan omfatta inventering av befintliga vattentäkter, nya brunnar, vattensnål teknik, men även långsiktiga åtgärder som anläggning av vattenmagasin och våtmarker.

Centerpartiet vill skärpa planeringen för vattenförsörjningen lokalt och regionalt och stärka krisberedskapen för akuta situationer. De senaste åren har vi sett både torka men också föroreningar i vattenverk som gjort att människor blivit utan eller fått koka vatten i dagar och veckor. Vatten är ett kommunalt ansvar och ska så förbli, men staten behöver stötta kommunerna i deras arbete. Tillgången till vatten följer inte kommungränser och den kommunala planeringen bör samordnas regionalt. Centerpartiet vill att staten ska stödja både beredskap för akuta situationer och samtidigt underlätta det långsiktiga arbetet med lokala och regionala dricksvattenplaner. Arbetet rör en rad myndigheter men som Dricksvattenutredningen konstaterat behöver detta samordnas bättre. Det befintliga VAKA-arbetet behöver ges långsiktiga förutsättningar och stärkas för att stödja kommunernas beredskap för akuta kriser och stöd till kommunal och regional planering, samt förstärkt samordning. För att långsiktigt förbättra kunskapen om grundvatten och nya förutsättningar i klimatförändringarnas spår behöver resurserna öka till SGU för att stötta genomförandet av planer och stärka beredskapen.

Miljöskatt på plastpåsar

Kretsloppsarbetet behöver stärkas för att minska förekomsten av farliga kemikalier, mikroplaster och marint skräp i våra vattenområden. Av den totala mängden nedskräpande föremål i haven så utgörs den största delen av plast. Marin nedskräpning är en global utmaning. Men det är också ett problem i Sverige. Av världens sjöfåglar bedöms 90 procent ha plast i magen. Därför vill Centerpartiet stärka arbetet med att minska förekomsten av plaster i våra hav och säkerställa att en god avfallshantering finns längs våra kuster.

Icke-nedbrytbara plastpåsar utgör en signifikant andel av det skräp som varje år hamnar i svenska hav och sjöar. För att uppnå målet i EU:s direktiv om förpackningar och förpackningsavfall, och minska användningen av tunna plastpåsar, vill Centerpartiet att en miljöskatt på plastpåsar införs. Liknande avgifter finns i exempelvis Irland och Danmark och har effektivt bidragit till att de icke-nedbrytbara plastpåsarerna fasats ut.

8. Utgifter, inkomster och offentligfinansiella effekter

8.1 Utgifter

Förslag och anslagsfördelning beskrivs i Centerpartiets utgiftsområdesmotioner. Tabellerna nedan redovisar våra förslag till utgiftsramar.

Tabell 1 Förslag till utgiftsramar 2019, tusental kronor

Utgiftsområde	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen (C)
1 Rikets styrelse	14 901 645	10 000
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	17 315 466	-124 000
3 Skatt, tull och exekution	11 402 533	10 000
4 Rättsväsendet	46 342 859	2 100 000
5 Internationell samverkan	2 362 277	0
6 Försvar och samhällets krisberedskap	56 190 704	3 484 000
7 Internationellt bistånd	44 945 140	0
8 Migration	13 573 430	-1 270 000
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	78 122 185	300 000
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	97 657 012	-584 000
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	34 450 476	-400 000
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	97 332 203	7 000
13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	18 486 483	0
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	76 814 772	-2 013 000
15 Studiestöd	25 022 956	-420 000
16 Utbildning och universitetsforskning	81 347 211	-680 000
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	15 994 531	0
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	6 972 123	-3 375 000
19 Regional tillväxt	3 496 525	0
20 Allmän miljö- och naturvård	11 836 248	700 000
21 Energi	3 594 947	0
22 Kommunikationer	59 456 655	0
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	19 787 281	2 045 000
24 Näringsliv	7 266 717	0
25 Allmänna bidrag till kommuner	115 892 772	3 420 000
26 Statsskuldräntor m.m.	25 155 200	0
27 Avgiften till Europeiska unionen	40 913 834	0
Summa utgiftsområden	1 026 634 185	3 210 000
Minskning av anslagsbehållningar	-11 289 117	0
Summa utgifter	1 015 345 068	3 210 000
Myndigheters m.fl. in- och utlåning i Riksgäldskontoret, netto	3 628 408	0
Kassamässig korrigerering	0	0
Summa	1 018 973 476	3 210 000

Tabell 2 Förslag till utgiftsramar 2020–2021, miljoner kronor

Utgiftsområde	Avvikelse från regeringen (C)	
	2020	2021
1 Rikets styrelse	10	10
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	–186	–245
3 Skatt, tull och exekution	10	10
4 Rättsväsendet	3 700	5 100
5 Internationell samverkan	0	0
6 Försvar och samhällets krisberedskap	6 439	10 772
7 Internationellt bistånd	0	0
8 Migration	0	0
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	300	300
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	–580	–580
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	–300	–400
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	20	20
13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering	0	0
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	–5 990	–5 890
15 Studiestöd	–440	–450
16 Utbildning och universitetsforskning	0	0
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	0	0
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	–3 400	–5 475
19 Regional tillväxt	0	0
20 Allmän miljö- och naturvård	700	650
21 Energi	0	0
22 Kommunikationer	0	0
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	1 905	565
24 Näringsliv	0	0
25 Allmänna bidrag till kommuner	9 780	10 160
26 Statsskuldräntor m.m.	0	0
27 Avgiften till Europeiska unionen	0	0
Summa utgiftsområden	11 968	14 547
Minskning av anslagsbehållningar	0	0
Summa utgifter	11 968	14 547
Myndigheters m.fl. in- och utlåning i Riksgäldskontoret, netto	0	0
Kassamässig korrigering	0	0
Summa	11 968	14 547

8.2 Inkomster

Övriga förslag som påverkar statens inkomster

Utöver vad som beskrivits ovan har Centerpartiet ytterligare förslag som påverkar statens inkomster. Den nyligen införda avdragsrätten för medlemsavgift till fackförbund föreslås slopas. Detta väntas medföra ökade intäkter om 2 670 miljoner kronor per år.

Referensräntan vid ränteförmån föreslås också höjas, vilket väntas medföra ökade intäkter om 240 miljoner kronor per år.

Skatte- och tulltilläggen föreslås också höjas, vilket väntas medföra ökade intäkter om 340 miljoner kronor per år.

Avdragsrätten för övriga utgifter föreslås också slopas, vilket väntas medföra ökade intäkter om 1 100 miljoner kronor per år 2019–2020 samt 1 200 miljoner kronor år 2021.

Inkomsttitel 1111 Statlig inkomstskatt

Inkomsttiteln påverkas av Centerpartiets förslag om att avskaffa nedsättningen av vissa miljöskatter för gruvindustriell verksamhet, avskaffandet av den särskilda löneskatten för äldre, förslaget om förbättrade regler för generationsväxling och förslaget om att avskaffa avdraget för övriga utgifter. Totalt innebär förslagen en positiv avvikelse jämfört med budgetpropositionen för åren 2019 till 2021.

Inkomsttitel 1115 Kommunal inkomstskatt

Inkomsttiteln påverkas av Centerpartiets förslag om att reformera arbetslöshetsförsäkringen, avskaffa undantagen för vissa miljöskatter inom gruvindustriell verksamhet, avskaffa den särskilda löneskatten för äldre, förbättra reglerna för generationsväxling, avskaffa flyktingundantagen inom garantipension samt sjuk- och aktivitetsersättning, avskaffa avdraget för övriga utgifter och höja referensräntan vid ränteförmån. Totalt innebär förslagen i denna motion en positiv avvikelse 2019 jämfört med budgetpropositionen och en negativ avvikelse 2020 och 2021.

Inkomsttitel 1120 Allmän pensionsavgift

Centerpartiets förslag om att avskaffa undantagen för vissa miljöskatter inom gruvindustriell verksamhet påverkar inkomsttiteln negativt. Centerpartiets förslag om att avskaffa den särskilda löneskatten för äldre påverkar inkomsttiteln positivt. Totalt innebär förslagen i denna motion att inkomsttiteln får en positiv avvikelse jämfört med budgetpropositionen.

Inkomsttitel 1140 Skattereduktioner

Inkomsttiteln påverkas av Centerpartiets förslag om att reformera arbetslöshetsförsäkringen, avskaffa skattereduktionen för fackföreningsavgift, sänka inkomstskatten med fokus på låg- och medelinkomsttagare, avskaffa undantagen för vissa miljöskatter inom gruvindustriell verksamhet och avskaffa den särskilda löneskatten för äldre. Totalt innebär förslagen en negativ avvikelse jämfört med budgetpropositionen.

Inkomsttitel 1210 Arbetsgivaravgifter

Denna inkomsttitel påverkas av Centerpartiets förslag om att avskaffa arbetsgivaravgiften för unga under 18 år, att avskaffa arbetsgivaravgiften för ett företags första anställda, att avskaffa den särskilda löneskatten för äldre och att avskaffa undantagen för vissa miljöskatter inom gruvindustriell verksamhet.

Inkomsttitel 1260 Avgifter till premiepensionssystemet

Förslagen om att avskaffa undantaget för vissa miljöskatter inom gruvindustriell verksamhet och att ta bort den särskilda löneskatten för äldre påverkar denna inkomsttitel. Totalt innebär förslagen en negativ avvikelse jämfört med budgetpropositionen för åren 2019 till 2021.

Inkomsttitel 1270 Särskild löneskatt

Centerpartiet föreslår att den särskilda löneskatten för äldre slopas. Detta innebär att inkomsterna på denna inkomsttitel minskar.

Inkomsttitel 1310 Skatt på kapital, hushåll

Centerpartiets förslag om att avskaffa den särskilda löneskatten och att ta bort arbetsgivaravgiften för den första anställda i ett företag ökar inkomsterna på denna inkomsttitel. Förslaget om förbättrade regler för generationsväxling minskar intäkterna på denna inkomsttitel. Totalt innebär förslagen en positiv avvikelse jämfört med budgetpropositionen.

Inkomsttitel 1320 Skatt på företagsvinster

Denna inkomsttitel påverkas av förslagen om att avskaffa undantaget för vissa miljöskatter för gruvindustriell verksamhet, att slopa nedsättningen av energiskatt på fossil gas, att höja återbetalningen av dieselskatt, att avskaffa arbetsgivaravgifterna för ungdomar under 18 år och att avskaffa den särskilda löneskatten för äldre. Totalt innebär detta en positiv avvikelse jämfört med budgetpropositionen för åren 2019 till 2021.

Inkomsttitel 1410 Mervärdesskatt, hushåll

Centerpartiets förslag om att ge lantbruksföretag längre anstånd med vissa skattebetalningar minskar denna inkomsttitel.

Inkomsttitel 1430 Skatt på energi och miljö

Denna inkomsttitel påverkas av två förslag. Förslagen om att avskaffa undantaget för vissa miljöskatter för gruvindustriell verksamhet och att slopa nedsättningen av energiskatt på fossil gas ökar inkomsterna på denna inkomsttitel.

Inkomsttitel 1440 Koldioxidskatt

Centerpartiets förslag om att avskaffa undantaget för vissa miljöskatter för gruvindustriell verksamhet ökar inkomsterna på denna inkomsttitel. Höjd återbetalning av dieselskatt för jordbruket minskar inkomsterna.

Inkomsttitel 1600 Restförda och övriga skatter

Centerpartiets förslag om att höja skatte- och tulltilläggen innebär att inkomsttiteln för en positiv avvikelse jämfört med budgetpropositionen för åren 2019 till 2021.

Inkomsttitel 2000 Inkomster av statens verksamhet

Centerpartiets förslag om att reformera arbetslöshetsförsäkringen minskar den finansieringsavgift som arbetslöshetsförsäkringskassorna betalar till staten. Till följd av detta minskar inkomsttiteln med 100 miljoner kronor per år 2019 till 2021.

Tabell 3 Beräkning av statsbudgetens inkomster 2019*Tusental kronor*

Inkomsttitel	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen (C)
1100 Direkta skatter på arbete	679 003 646	-7 122 000
1111 Statlig inkomstskatt	60 986 320	309 000
1115 Kommunal inkomstskatt	753 505 825	707 000
1120 Allmän pensionsavgift	128 702 343	24 000
1130 Artistskatt	0	0
1140 Skattereduktioner	-264 190 842	-8 162 000
1200 Indirekta skatter på arbete	607 653 447	-3 626 000
1210 Arbetsgivaravgifter	590 840 638	-1 129 000
1240 Egenavgifter	13 125 974	0
1260 Avgifter till premiepensionssystemet	-40 845 788	-17 000
1270 Särskild löneskatt	49 838 573	-2 480 000
1280 Nedsättningar	-5 814 273	0
1290 Tjänstegruppliv	508 323	0
1300 Skatt på kapital	271 461 659	470 000
1310 Skatt på kapital, hushåll	68 755 765	37 000
1320 Skatt på företagsvinster	143 189 230	433 000
1330 Kupongskatt	8 158 094	0
1340 Avkastningsskatt	6 396 030	0
1350 Fastighetskatt	32 112 092	0
1360 Stämpelskatt	12 850 448	0
1400 Skatt på konsumtion och insatsvaror	595 936 447	80 000
1410 Mervärdesskatt, hushåll	460 758 700	-50 000
1420 Skatt på alkohol och tobak	27 090 665	0
1430 Skatt på energi och miljö	52 170 422	380 000
1440 Koldioxidskatt	23 059 691	-250 000
1450 Övriga skatter på energi och miljö	4 171 346	0
1470 Skatt på vägtrafik	22 093 901	0
1480 Övriga skatter	6 591 722	0
1500 Skatt på import	7 125 058	0
1600 Restförda och övriga skatter	21 505 121	340 000
1700 Avgående poster, skatter till EU	-7 125 059	0
Offentliga sektorns skatteintäkter (periodiserat)	2 175 560 319	-9 858 000
1800 Avgående poster, skatter till andra sektorer	-1 038 636 295	-731 000
Statens skatteintäkter (periodiserat)	1 136 924 024	-10 589 000

Inkomsttitel	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen (C)
1900 Periodiseringar	8 365 786	0
1000 Statens skatteinkomster	1 145 289 810	-10 589 000
Övriga inkomster (kassamässigt)	-47 790 257	-100 000
2000 Inkomster av statens verksamhet	32 536 178	-100 000
3000 Inkomster av försåld egendom	5 000 000	0
4000 Återbetalning av lån	716 774	0
5000 Kalkylmässiga inkomster	14 194 000	0
6000 Bidrag m.m. från EU	12 521 658	0
7000 Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet	-112 758 867	0
8000 Utgifter som redovisas som krediteringar på skattekonto	0	0
Statsbudgetens inkomster (kassamässigt)	1 097 499 553	-10 689 000

Tabell 4 Beräkning av statsbudgetens inkomster 2012–2021

Miljoner kronor

Inkomsttitel	Avvikelse från regeringen (C)	
	2020	2021
1100 Direkta skatter på arbete	-8 137	-8 217
1111 Statlig inkomstskatt	343	353
1115 Kommunal inkomstskatt	-290	-130
1120 Allmän pensionsavgift	40	40
1130 Artistskatt	0	0
1140 Skattereduktioner	-8 230	-8 480
1200 Indirekta skatter på arbete	-3 720	-3 710
1210 Arbetsgivaravgifter	-1 350	-1 410
1240 Egenavgifter	0	0
1260 Avgifter till premiepensionssystemet	-20	-20
1270 Särskild löneskatt	-2 350	-2 280
1280 Nedsättningar	0	0
1290 Tjänstegruppliv	0	0
1300 Skatt på kapital	537	507
1310 Skatt på kapital, hushåll	137	137
1320 Skatt på företagsvinster	400	370
1330 Kupongskatt	0	0
1340 Avkastningsskatt	0	0
1350 Fastighetsskatt	0	0
1360 Stämpelskatt	0	0
1400 Skatt på konsumtion och insatsvaror	140	140
1410 Mervärdesskatt, hushåll	-50	-50
1420 Skatt på alkohol och tobak	0	0
1430 Skatt på energi och miljö	430	430

Inkomsttitel	Avvikelse från regeringen (C)	
1440 Koldioxidskatt	-240	-240
1450 Övriga skatter på energi och miljö	0	0
1470 Skatt på vägtrafik	0	0
1480 Övriga skatter	0	0
1500 Skatt på import	0	0
1600 Restförda och övriga skatter	340	340
1700 Avgående poster, skatter till EU	0	0
Offentliga sektorns skatteintäkter (periodiserat)	-10 840	-10 940
1800 Avgående poster, skatter till andra sektorer	250	90
Statens skatteintäkter (periodiserat)	-10 590	-10 850
1900 Periodiseringar	0	0
1000 Statens skatteinkomster	-10 590	-10 850
Övriga inkomster (kassamässigt)	-100	-65
2000 Inkomster av statens verksamhet	-100	-65
3000 Inkomster av försåld egendom	0	0
4000 Återbetalning av lån	0	0
5000 Kalkylmässiga inkomster	0	0
6000 Bidrag m.m. från EU	0	0
7000 Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet	0	0
8000 Utgifter som redovisas som krediteringar på skattekonto	0	0
Statsbudgetens inkomster (kassamässigt)	-10 690	-10 915

8.3 Offentligfinansiella effekter

I detta avsnitt redovisas den samlade effekten på den offentliga sektorns finanser av de reformer Centerpartiet föreslår i denna motion. Effekterna redovisas även per sektor. Därtill redovisas Centerpartiets förslag till utgiftstak för staten. Utgiftstaken är utformade i enlighet med vedertagna principer, men vi ser framför oss att en ny regering kommer att behöva revidera dem när de presenterar en mer heltäckande politik inom ramen för en ändringsbudget.

Tabell 5 Utgiftstak för staten, avvikelse från regeringen

Miljoner kronor

	2019	2020	2021
Takbegränsade utgifter	3 210	11 968	14 547
Budgeteringsmarginal	-22 210	-125 968	-110 547
Utgiftstak för staten	-19 000	-114 000	-96 000

Tabell 6 Statsbudgetens inkomster, avvikelse från regeringen

Miljoner kronor

	2019	2020	2021
Direkta skatter på arbete	-7 122	-8 137	-8 217
Indirekta skatter på arbete	-3 626	-3 720	-3 710
Skatt på kapital	470	537	507
Skatt på konsumtion och insatsvaror	80	140	140
Offentliga sektorns skatteintäkter (periodiserat)	-9 858	-10 840	-10 940
avgår skatter från andra sektorer	-731	250	90
Statens skatteintäkter (periodiserat)	-10 589	-10 590	-10 850
Periodiseringar	0	0	0
Statens skatteinkomster (kassamässigt)	-10 589	-10 590	-10 850
Övriga inkomster (kassamässigt)	-100	-100	-65
Statsbudgetens inkomster (kassamässigt)	-10 689	-10 690	-10 915

Tabell 7 Statsbudgetens saldo och statsskulden, avvikelse från regeringen

Miljoner kronor

	2019	2020	2021
Statsbudgetens inkomster	-10 689	-10 690	-10 915
därav inkomster av försåld egendom	0	0	0
Statsbudgetens utgifter	3 210	11 968	14 547
därav statsskuldsräntor	0	0	0
Riksgäldskontorets nettoutlåning	0	0	0
kassamässig korrigerings	0	0	0
Statsbudgetens saldo	-13 899	-22 658	-25 462
Statsskuld vid årets slut	13 899	36 557	62 019

Tabell 8 Den offentliga sektorns finanser, avvikelse från regeringen*Miljoner kronor*

	2019	2020	2021
Offentlig sektors inkomster	-9 982	-10 980	-11 045
Offentlig sektors utgifter	4 044	12 568	15 287
Finansiellt sparande i offentlig sektor	-14 026	-23 548	-26 332
Staten	-13 899	-22 658	-25 462
Ålderspensionssystemet	-127	-890	-870
Kommunsektorn	0	0	0
Finansiellt sparande i procent av bnp (nivå)	1,0 %	1,5 %	2,1 %

Tabell 9 Kommunsektorns finanser, avvikelse från regeringen*Miljoner kronor*

	2019	2020	2021
Kommunal inkomstskatt	707	-290	-130
Kapitalinkomster och övriga inkomster	0	0	0
Statsbidrag under utg.omr. 25	3 420	9 780	10 160
därav ekonomiska regleringar	-1 080	280	160
Statsbidrag från övriga utgiftsområden	-1 680	-1 000	-1 000
Inkomster totalt	2 447	8 490	9 030
Utgifter	2 447	8 490	9 030
Finansiellt sparande i kommunsektorn	0	0	0

Annie Lööf (C)

Anders W Jonsson (C)

Alireza Akhondi (C)

Jonny Cato Hansson (C)

Magnus Ek (C)

Johan Hedin (C)

Peter Helander (C)

Ola Johansson (C)

Mikael Larsson (C)

Per Lodenius (C)

Sofia Nilsson (C)

Niels Paarup-Petersen (C)

Lars Thomsson (C)

Linda Ylivainio (C)

Solveig Zander (C)

Anders Åkesson (C)

Emil Källström (C)

Daniel Bäckström (C)

Fredrik Christensson (C)

Eskil Erlandsson (C)

Ulrika Heie (C)

Martina Johansson (C)

Johanna Jönsson (C)

Helena Lindahl (C)

Kerstin Lundgren (C)

Rickard Nordin (C)

Annika Qarlsson (C)

Helena Vilhelmsson (C)

Kristina Yngwe (C)

Martin Ådahl (C)

Per Åsling (C)